

MEDIA

SURVEILLANCE

โครงการพัฒนาเครือข่ายเฝ้าระวังสื่อ
ที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์ 5 ภูมิภาค

คู่มือเครือข่ายเฝ้าระวังและรู้เท่าทันสื่อ

ใช้สื่อเป็น เน้นสื่อดี ตัดวิถีสื่อร้าย
กับครอบครัวนกฟ้า

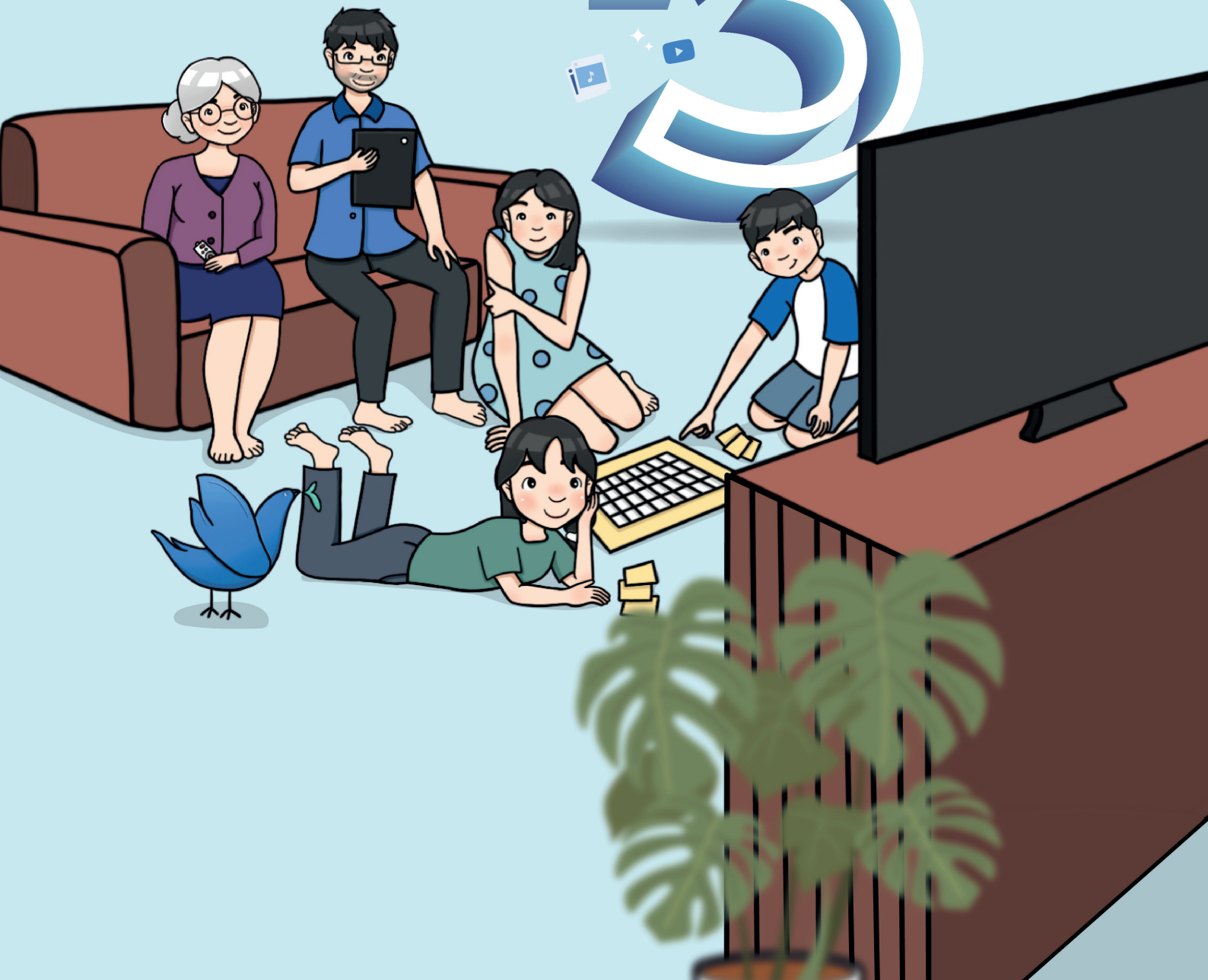

MEDIA

SURVEILLANCE

โครงการพัฒนาเครือข่ายเฝ้าระวังสื่อ
ที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์ 5 ภูมิภาค

63

คู่มือเครือข่ายเฝ้าระวังและรู้เท่าทันสื่อ

ใช้สื่อเป็น เน้นสื่อดี
ตัดวิถีสื่อร้าย
กับครอบครัวนกฟ้า

โดย คณะอนุกรรมการเกี่ยวกับการเฝ้าระวังสื่อที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์
กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์

คำนำ

ปัจจุบันการสื่อสารได้เข้ามามีบทบาทในสังคมและชีวิตประจำวันของทุกคน โดยทุกคนเป็นผู้ใช้งานสื่อที่สามารถรับสื่อจากช่องทางและรูปแบบที่ต่างกันไป และมีข้อมูลข่าวสารที่หลากหลาย โดยด้านหนึ่งประชาชนได้ประโยชน์ เข้าถึงข่าวสาร ความรู้มากขึ้น แต่ยังมีสื่อบางส่วนที่ขาดความรับผิดชอบ ทำให้เกิดความไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์ ส่งผลให้เกิดผลกระทบต่อผู้รับสื่อเอง ตลอดจนการแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็วอาจส่งผลกระทบต่อสังคมและประเทศชาติได้ ทั้งในมิติของการก่ออาชญากรรม ทำลายเศรษฐกิจ สร้างความไม่สงบในบ้านเมือง หรือแม้กระทั่งส่งผลกระทบต่อประเพณีและวัฒนธรรมของชาติด้วย

คณะกรรมการเกี่ยวกับการเฝ้าระวังสื่อที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์ แต่งตั้งขึ้นตามมาตรา 21 (13) แห่งพระราชบัญญัติกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ พ.ศ. 2558 ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญจากหลายภาคส่วน ได้กำหนดยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาระบบ ติดตามและประเมินผล การดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการเฝ้าระวังสื่อ ผ่านกระบวนการส่งเสริมและพัฒนาเครือข่ายเฝ้าระวังสื่อที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์ ทั้งนี้ การพัฒนาองค์ความรู้เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ และสร้างความยั่งยืน และเข้มแข็งของเครือข่ายฯ ดังกล่าว จำเป็นต้องมีคู่มือเครือข่ายเฝ้าระวังสื่อที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์ เพื่อเป็นเครื่องมือในการจัดการความรู้ในการเฝ้าระวังสื่อที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์ ให้สามารถจัดการปัญหาต่างๆ ทั้งในระดับบุคคลและสังคมได้ ภายใต้แนวคิด **“ใช้สื่อเป็น เน้นสื่อดี ตัดวิธีสื่อร้าย”**

คณะกรรมการเกี่ยวกับการเฝ้าระวังสื่อที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คู่มือฉบับนี้ จะเกิดประโยชน์ต่อบุคคล หน่วยงาน ที่เป็นเครือข่ายฯ และร่วมทำงานกับกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ รวมทั้ง เกิดประโยชน์ต่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ ส่งต่อองค์ความรู้ เพื่อสร้างนิเวศสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ด้วย

ลัดดา ตั้งสุภาชัย

ประธานอนุกรรมการฯ

มกราคม 2565

สารบัญ

คู่มือเครือข่ายไฟระวังและรู้เท่าทันสื่อ
ใช้สื่อเป็น เน้นสื่อดี ตัดวิถีสื่อร้าย
กับครอบครัววงกีฬา

5

คำนำ

8

วิธีใช้คู่มือ

บทนำ

10

-3 + 6 คืออะไร ทำไมเราต้องรู้

ตอนที่ 1

15

ความรุนแรงในสื่อที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์

ตอนที่ 2

20

การจัดระดับความเหมาะสมของเนื้อหา
กับการคุยเรื่องสื่อให้เป็นบทสนทนาปกติ

ตอนที่ 3

25

เนื้อหาเรื่องเพศ เรื่องส่วนตัว หรือเรื่องสาธารณะ

ตอนที่ 4

28

เนื้อหาที่ไม่เหมาะสมด้านภาษา

32

ตอนที่ 5

พื้นที่สื่อสร้างสรรค์สำหรับเด็ก ทั้งสนุกและปลอดภัย

35

ตอนที่ 6

สื่อที่สร้างสรรค์คือการเรียนรู้ที่ไม่มีที่สิ้นสุด

39

ตอนที่ 7

สื่อที่สร้างสรรค์ จะไม่สรรสร้างคนเก่งแต่ขาดศีลธรรม

43

ตอนที่ 8

สื่อสรรสร้างทักษะชีวิตให้เรียนรู้และเข้าใจ

46

ตอนที่ 9

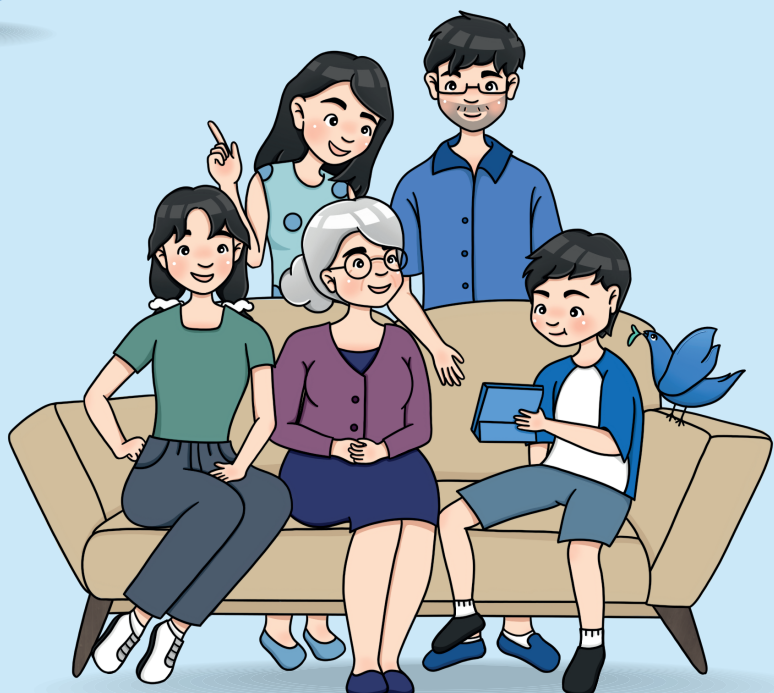
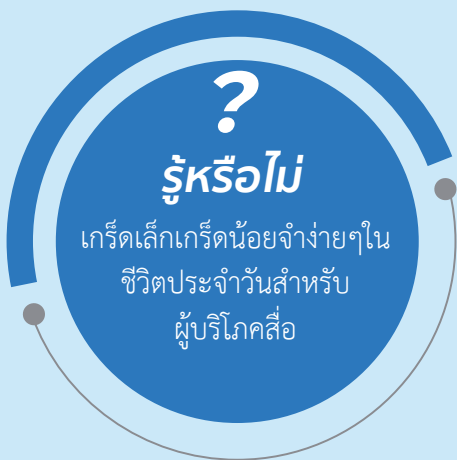
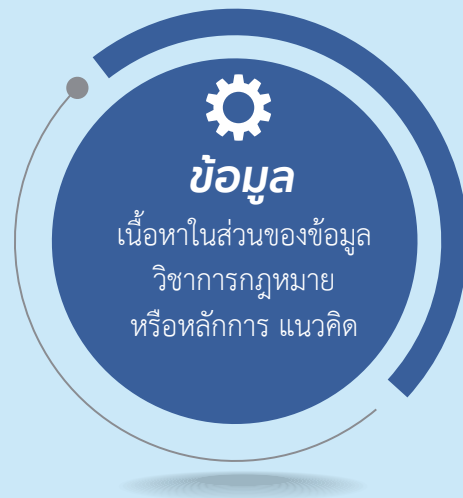
พลังสื่อสร้างสรรค์ ให้คุณค่า
ความหลากหลายของมนุษย์

ตอนที่ 10	50
สื่อสร้างสัมพันธ์ภาพ	
ตอนที่ 11	54
ข้อมูลบิดเบือนตัวร้าย เช็กให้ชัด ก่อนแชร์	
ตอนที่ 12	58
กลั่นแกล้งกันจากโลกจริงสู่โลกออนไลน์ Cyberbullying	
ตอนที่ 13	62
โลกออนไลน์ จริงใจ หรือล่อลวง	
ตอนที่ 14	66
คำพูดเหมือนตะปูที่ตอกพนัก	
69	ตอนที่ 15
	เมื่อสื่อพลิตซ้ำ สื่อปลูกฝังวัฒนธรรมอะไรให้เรา
72	ตอนที่ 16
	ภาพตัวแทนในสื่อ
76	ตอนที่ 17
	ล่าแม่มด ปรากฏการณ์ในสื่อออนไลน์
80	ตอนที่ 18
	สิทธิเด็กและหน้าที่พลเมือง
84	ตอนที่ 19
	รวมสายด่วนแจ้งโฆษณาเกินจริงและแชร์ลูกโซ่
89	ตอนที่ 20
	ความรุนแรงจากในจอสู่นอกจอ
เกี่ยวกับกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์	94
คณะอนุกรรมการเกี่ยวกับการพิจารณาเรื่องสื่อ ที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์	98
อ้างอิง	100
ดัชนีคำ	102

คำแนะนำในการใช้คู่มือ

เครือข่ายเฝ้าระวังสื่อที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์

เนื้อหาในคู่มือ
ประกอบด้วย **3** ส่วน คือ

เรียนรู้ผ่านการเล่าเรื่อง

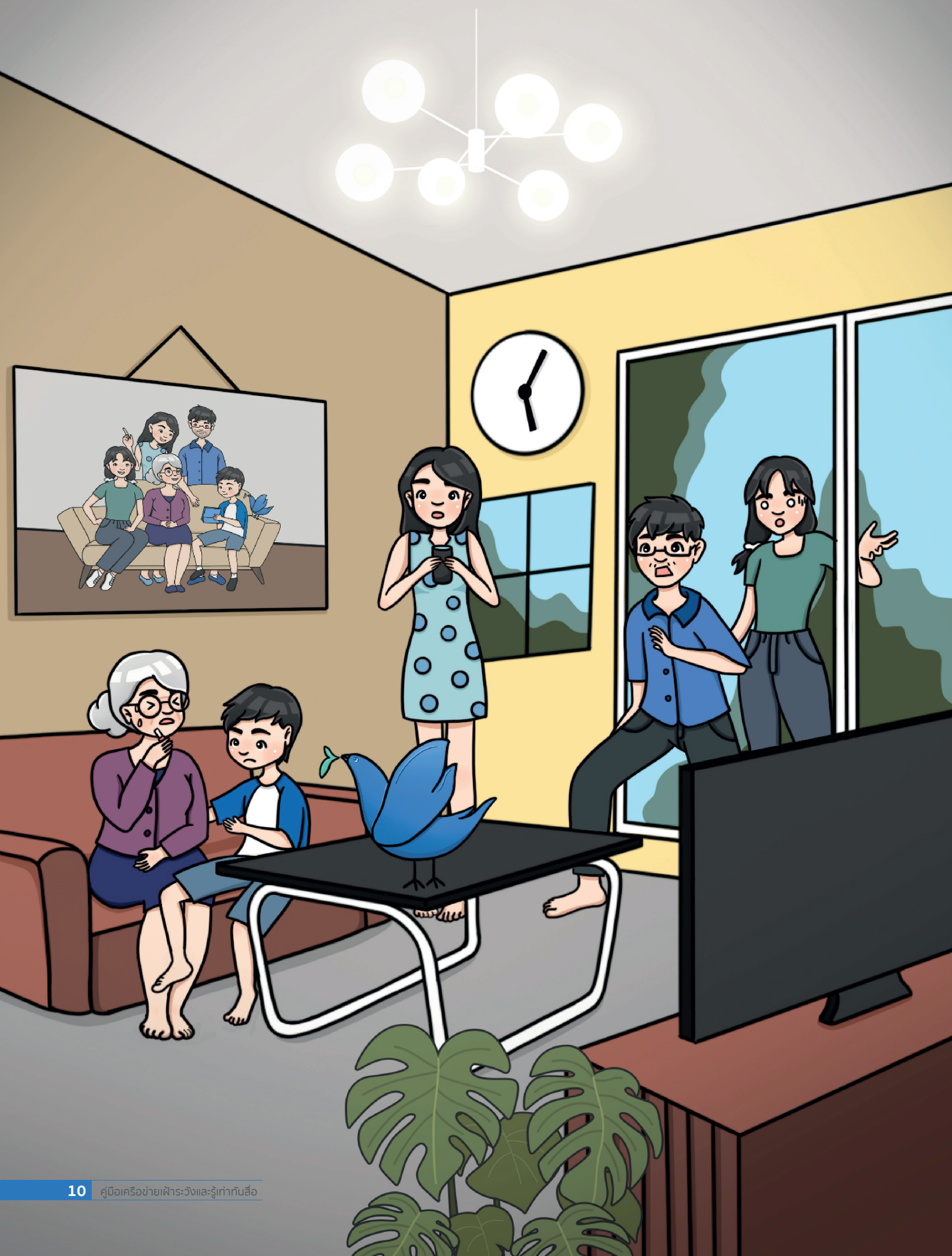
คู่มือเครือข่ายเฝ้าระวังสื่อที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์เล่มนี้ จัดทำขึ้นโดยคณะกรรมการเกี่ยวกับการเฝ้าระวังสื่อที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์ กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ โดยจะเล่าเรื่องราวการรู้เท่าทันสื่อ แนะนำกรอบแนวคิดตลอดจนกฎหมายและข้อบังคับที่ใช้กำกับดูแลสื่อ พาไปรู้จักกับองค์กรกำกับดูแลสื่อผ่านประสบการณ์และเหตุการณ์ของครอบครัวเฝ้าระวังที่มีความหลากหลายด้านช่วงวัย โดยมีสมาชิกในครอบครัวประกอบด้วย คุณพ่อ คุณแม่ พี่ปณ น้องเบิร์ต และคุณยาย ที่จะมาร่วมแลกเปลี่ยน เรียนรู้ มุมมองปัญหาในการใช้สื่อรูปแบบต่างๆ ของแต่ละวัย นอกจากนี้ยังมีพื้นที่พาร์ท ที่จะคอยให้ความรู้ในเชิงวิชาการ รวมถึงบทบาทของพลเมืองในการเฝ้าระวังสื่อที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์ ที่สอดคล้องกับเหตุการณ์ ด้วยแนวทางพิจารณาสื่อที่เรียกว่า **-3+6** นอกจากนี้ คู่มือเล่มนี้ยังจะนำเสนอความหลากหลาย ทั้งในมิติการสื่อสารบนความแตกต่างของเพื่อนมนุษย์เพื่อสร้างความเข้าใจและการอยู่ร่วมกันในสังคม ด้วยความเคารพคุณค่าของกันและกัน โดยมุ่งสร้างวัฒนธรรมของการเฝ้าระวังสื่อที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์ให้เป็นเรื่องปกติ พุดคุยกันได้ และเป็นหน้าที่ของพลเมืองทุกคน

ข้อมูลเพื่อพลเมืองตื่นรู้

ในทุกตอนของเนื้อหาจะมีข้อมูลเชิงวิชาการ กังวิชาการ หรือกฎหมายที่จะเป็นแนวทางในการเฝ้าระวังสื่อที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์ และส่งเสริมพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ โดยสังเขป ทั้งนี้ท่านผู้อ่านสามารถศึกษาข้อมูลละเอียดหรือกฎหมายดังกล่าวฉบับเต็มโดยการสแกน QR Code ในภาคผนวก

รู้หรือไม่

เทคนิคหรือเกร็ดความรู้เพื่อการรู้เท่าทันสื่อ เฝ้าระวังสื่อไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์ จำง่ายและได้ใช้ในชีวิตประจำวันสำหรับผู้บริโภคสื่อทุกเพศ ทุกวัยในการรับสื่อ สร้างสื่อ และการมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังสื่อ

-3+6 คืออะไร ? ทำไมเราต้องรู้ ?

ลมหนาวแรกของปีมาแล้วทำให้วันเสาร์นี้อากาศเย็นกำลังดี หลังจากพี่ลู น้องเบิร์ต พี่นกฟ้าและคุณพ่อพากันย้ายต้นไม้จากกระถางลงพื้นที่สวนหน้าบ้าน จึงพากันล้างไม้ล้างมือและเดินเข้าบ้าน หันมาเจอคุณยายนั่งเอนหลังดมยาต้มอยู่ที่โซฟา น้องเบิร์ต หลานชายคนเล็กรีบวิ่งไปนั่งข้างคุณยายพลางถามว่า

“คุณยายเป็นอะไรครับ ไม่สบายหรือเปล่า”

ยายส่ายหัวช้า ๆ พร้อมถอนหายใจ ก่อนที่จะตอบว่า “ยายไม่ได้ไม่สบายหรือหลานเบิร์ต พอดีคุณยายเมื่อตะกี้แล้วใจคอไม่ดีเลย ภาพประกอบนี่มันขัดเหลือเกิน ว่าเขาทุบตีกันยังงี้ แล้วก็ฉวยวนเข้าไปเข้ามา ผู้ประกาศข่าวก็บรรยายแต่ภาพว่าเห็นไหม ๆ คนเจ็บเขาล้มลงชักกระตุกไปเลย โอ้ย..แทบจะหาสาระสำคัญของข่าวไม่เจอ ยายรู้สึกสะเทือนใจจริง ๆ” ว่าแล้วคุณยายก็ดมยาต้มอีกรอบ

“แม่คะ ดื่มน้ำก่อน” คุณแม่ เดินมาพร้อมกับยื่นแก้วน้ำให้คุณยายก่อนจะชวนพูดคุยต่อ “ข่าวสารสมันี้เป็นอะไรกันไปหมด วันก่อนมีข่าวสามีทำร้ายร่างกายภรรยาด้วยสิ่งของในบ้าน ก็นำเสนอแต่ภาพและขนาดของอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำภาพกราฟิกมาประกอบด้วย แถมนำผู้ประกาศข่าวก็บรรยายให้เราจินตนาการถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อไปอีกนะคะ คุณแล้วรู้สึกกลัวและขนลุกคะ ใจจริงอยากให้เขานำเสนอเรื่องบทลงโทษหรือกฎหมายที่เกี่ยวกับการละเมิด การทำร้ายร่างกายกันมากกว่านะคะ” พี่ลู คุณพ่อ และพี่นกฟ้าเข้านั่งสมทบใกล้ ๆ ด้วย

“เอ..แล้วแบบนี้เรามีแนวทางการจัดการยังไง ในเมื่อคนเราก็ต้องการรู้ข้อมูลข่าวสารที่เกิดขึ้น พี่นกฟ้าคิดว่าน่าบ้าง” พ่อขมวดคิ้วเล็กน้อยและหันไปถามพี่นกฟ้า

พี่นกฟ้าคือสมาชิกของครอบครัวนี้ โดยพี่นกฟ้าจะมีข้อมูลเกี่ยวกับการเฝ้าระวังสื่อที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์ รวมถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลสื่อมาแบ่งปันในการพูดคุยอยู่เสมอ

“แนวทางการจัดการกับปัญหาคือสื่อมวลชนที่เสนอข่าวต้องถ่วงรอกเนื้อหาข่าวทำให้ไม่มีความรุนแรง หลีกเลี่ยงการฉายคลิปที่เห็นขณะลงมือทำร้ายหรือฆ่าให้ตาย

เพื่อให้ผู้รับสื่อไม่ต้องพบเห็นความรุนแรง อันนำไปสู่การรับรู้สื่อที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์ครับ” พี่นกฟ้าตอบ

พี่ลูมีท่าทีสนใจ หันไปถามพี่นกฟ้าเพิ่มเติม “สื่อที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์หรือคะพี่นกฟ้า เหมือนที่ลูต้องทำรายงานและนำเสนอผ่านสื่อดิจิทัลส่งครูอาทิตย์หน้าเลยคะ พี่นกฟ้าเล่าให้ฟังเพิ่มเติมไหมคะ”

“เดี๋ยวนะพี่ลู พี่ลูไม่ได้เรียนด้านสื่อสักหน่อย แล้วเราก็คงเป็นแค่เด็ก ไม่ใช่ นักข่าวด้วย ทำไมคุณครูของพี่ลูต้องมาให้ทำรายงานและนำเสนอเรื่องนี้ด้วยล่ะครับ” น้องเบิร์ตถาม

พี่นกฟ้าขยับเข้ามาใกล้ ๆ อีกหน่อย “จริง ๆ แล้วการเฝ้าระวังสื่อที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์เป็นเรื่องของทุกคนเลยนะ และเป็นกลไกสำคัญข้อหนึ่งในการคุ้มครองให้ประชาชนและพลเมืองจากสื่อที่อาจเป็นอันตรายหรือไม่เหมาะสม อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของผู้ผลิตสื่อโดยการสร้างแรงจูงใจ ให้ผลิตสื่อที่ปลอดภัยและสร้างสรรค์ สร้างคุณค่าต่อสังคมด้วยความสมัครใจผ่านกระบวนการต่าง ๆ ด้วยครับ”

“แล้วกระบวนการที่ว่าคืออะไรหรือคะพี่นกฟ้า แล้วเราจะรู้ได้ยังไงว่าสื่อไม่เหมาะสมหรือเหมาะสมคืออะไรคะ” พี่ลูถาม

“ยกตัวอย่างกระบวนการ เช่น หนึ่งในโครงการของคณะกรรมการเกี่ยวกับการเฝ้าระวังสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ในคณะกรรมการกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ คือ โครงการเวทีรางวัลเชิดชูเกียรติสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ซึ่งได้นำหลักการทางวิชาการ “-3+6” มาใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาด้านความปลอดภัยและความสร้างสรรค์ของสื่อเพื่อรณรงค์ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนา

สื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ (-3) คือ ไม่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเพศ ภาษา และความรุนแรงที่ไม่เหมาะสม ส่วนความสร้างสรรค์ (+6) เนื้อหาที่ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนและสังคม ทั้ง 6 ด้าน คือ เนื้อหาที่ส่งเสริมให้เกิดระบบวิธีคิด เนื้อหาที่ส่งเสริมความรู้ในเรื่องวิชาการ เนื้อหาที่ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาด้านคุณธรรม และจริยธรรม เนื้อหาที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับทักษะชีวิต เนื้อหาที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ยอมรับ เข้าใจ และชื่นชมความหลากหลายในสังคม และเนื้อหาที่ส่งเสริมการพัฒนาความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลนั่นเอง”

พินกฟ้าพูดอย่างคล่องแคล่ว

“มีหน่วยงานที่คอยหนุนเสริมและมีหลักการชัดเจนแบบนี้ก็ดีหน่อย จะได้มีแนวทางในการรับสื่อกันนะ ว่าแบบไหนเหมาะสม แบบไหนไม่เหมาะสม”

คุณยายพูดอย่างผ่อนคลายขึ้นมาบ้าง

คุณพ่อฟังแล้ว นึกสนุก จึงชวนสมาชิกในครอบครัวร่วมกันคิดวิเคราะห์สื่อรอบตัวว่าหากใช้หลักการ

“-3+6” มาใช้ในการวิเคราะห์สื่อที่เคยดูมาว่ามี

ความปลอดภัยและความสร้างสรรค์หรือไม่

พินกฟ้าจะตื่นเต้นกับเรื่องนี้มาก ขอเป็นคนเริ่มก่อน “บลูเริ่มก่อนนะคะ เพราะที่โรงเรียนเคยให้ทำรายงานเกี่ยวกับการนำเสนอข่าวที่ไม่เหมาะสม เช่น มีการ ‘Live สดฆ่าตัวตาย’ ผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์และการโพสต์รูปภาพผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุในโซเชียลมีเดียส่วนตัว ซึ่งเพื่อน ๆ ของบลูก็กไม่เห็นด้วยกับการนำเสนอข่าวแบบนี้คะ บลูคิดว่าเรื่องนี้ไม่เหมาะสมตามหลักการ “-3+6” คืออยู่ในส่วนของ -3 คือการแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม รวมทั้งการนำเสนอที่ก่อให้เกิดผลรุนแรงต่อจิตใจของผู้ชม ทำให้เกิดความรู้สึกทางจิตใจ เช่น ความหดหู่ ความเศร้า ความเครียด ความสะเทือนใจ เหมือนที่คุณยายได้เห็นการนำเสนอภาพความรุนแรงในข่าววันนี้คะ”

“โอ้โฮ.. พินกฟ้าเจ๋งไปเลย” น้องเบิร์ดตาลูกสาวเมื่อฟังคำตอบของพี่สาว

“แม่ขอเล่นบ้างนะ เวลาดูซีรีส์ต่างประเทศที่ฉายทางช่องรายการผ่านดาวเทียมกับพ่อเขานะ ดูทีไร ไม่ไหวทุกที เพราะมีการใส่ล่ามล่ามกันตลอดทั้งเรื่อง ยิ่งเรื่องใหม่ล่าสุดนะพ่อ ที่ทำกราฟิกแบบเลือดสดมาติดเต็มหน้าจอ

โอ้ย..ดูแล้วใจสั่น แบบนี้น่าจะเข้าข่าย -3 คือการแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม รวมทั้งการนำเสนอที่ก่อให้เกิดผลรุนแรงต่อจิตใจของคนดูด้วยไหมนะ พินกฟ้า” คุณแม่แบ่งปันประสบการณ์แล้วหันไปถามพินกฟ้าเชิงปรึกษา

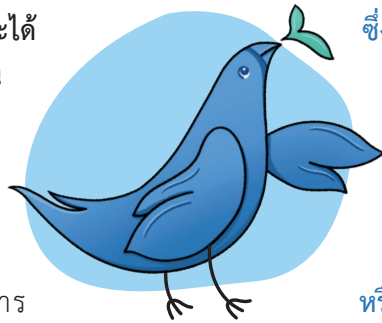
“ใช่แล้วครับคุณแม่” พินกฟ้าตอบพร้อมเสริมว่า

“นอกจากจริยธรรมแล้ว เรายังมีกฎหมายสื่อและหน่วยงานที่ทำหน้าที่กำกับดูแลสื่อ เช่น โทรทัศน์ผ่านดาวเทียม เป็นกิจการที่ต้องได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ซึ่งการออกอากาศรายการจะต้องเป็นไปตามกฎหมาย คือ พ.ร.บ. การประกอบกิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551

ซึ่งกำหนดเป็นหลักการ ห้ามมิให้ออกอากาศรายการที่มีเนื้อหาสาระที่ก่อให้เกิดการลัทธิ การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือมีการกระทำความผิดลักษณะลามกอนาจาร หรือมีผลกระทบให้เกิดความเสื่อมทางจิตใจ หรือสุขภาพของประชาชนอย่างร้ายแรงซึ่ง กสทช. สามารถบังคับใช้กฎหมายมาลงโทษได้”

“ลงโทษยังไงเธอคะ” พินกฟ้าถามอย่างสนใจ

พินกฟ้าขยับปากเล็กน้อย “ตาม พ.ร.บ. ประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551” พินกฟ้าบอก “เช่น มาตรา 37 ของ พ.ร.บ. ประกอบกิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 ระบุว่า ห้ามมิให้ออกอากาศรายการที่มีเนื้อหาสาระ ที่ก่อให้เกิดการลัทธิ การปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือมีการกระทำความผิดลักษณะลามกอนาจาร หรือมีผลกระทบให้เกิดความเสื่อมทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชนอย่างร้ายแรง ซึ่งผู้รับใบอนุญาตมีหน้าที่ตรวจสอบ และให้ระงับการออกอากาศรายการที่มีลักษณะตามวรรคหนึ่ง หากผู้รับใบอนุญาตไม่ดำเนินการ ให้กรรมการซึ่งคณะกรรมการมอบหมายมีอำนาจสั่งด้วยวาจา หรือเป็นหนังสือให้ระงับการออกอากาศรายการนั้นได้ทันที และให้คณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงกรณีดังกล่าว ซึ่งหากคณะกรรมการสอบสวน

แล้วเห็นว่า การกระทำดังกล่าวเกิดจากการละเลยของผู้รับใบอนุญาตจริง ให้คณะกรรมการมีอำนาจสั่งให้ผู้รับใบอนุญาตดำเนินการแก้ไขตามที่สมควร หรืออาจพักใช้หรือเพิกถอนใบอนุญาตก็ได้” พี่นกฟ้าตอบ

“อ้อ ยายเคยได้ยินว่า กสทช. เขารับเรื่องร้องเรียนจากคนดูทีวีกับฟังวิทยุด้วยนะ เพราะว่าเนื้อหาสื่อวิทยุ-โทรทัศน์เดี๋ยวนี้ก็มีเยอะ ผู้บริโภคสื่ออย่างเราสามารถจะช่วยสอดส่องดูแล ตรวจสอบเฝ้าระวัง และแจ้งไปยังหน่วยงานต่าง ๆ เหล่านี้ด้วย” คุณยายกล่าวเสริม

“จ้ะ โทรเลขดีไหมคะ เดี่ยวค้นหาเบอร์ กสทช. ก่อนนะคะ” คุณแม่เดินไปหยิบโทรศัพท์มือถือและกดค้นหา “นี่เิงคะ 1200 เดี่ยวเราโทรแจ้งเนื้อหาความรุนแรงที่ออกอากาศทางทีวีวันนี้กันเลยนะคะ”

“อย่าลืมระบุ วัน เวลา และช่องรายการที่ต้องการจะร้องเรียนด้วยนะคร้าบ แต่ถ้าเป็นสื่อออนไลน์ก็ต้องไปที่กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม สายด่วน 1212 ส่วนถ้าเป็นภาพยนตร์และวีดิทัศน์ ก็โทร 1765 กระทรวงวัฒนธรรมได้เลยคร้าบ” พี่นกฟ้าบอกปิดท้าย

ข้อมูลเพื่อพลเมืองต้นรู้

กรอบความรู้หลักการทางวิชาการ “-3 +6 ”

7 ความปลอดภัย (-3)

ไม่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเพศ ภาษา และความรุนแรงที่ไม่เหมาะสม

1.1 พฤติกรรมและความรุนแรง พิจารณาจากภาพเสียงและเนื้อหา ที่อาจทำให้เกิด การเรียนรู้ที่ไม่เหมาะสม ในเรื่องพฤติกรรมที่รุนแรง หรือนำไปสู่ความรุนแรงและอันตราย ประกอบด้วย

- **การแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม** รวมทั้งการนำเสนอที่ก่อหรือชักนำให้เกิดผลรุนแรง ต่อจิตใจของผู้ชม ทำให้เกิดความรู้สึกทางจิตใจ เช่น ความหดหู่ ความเศร้า ความเครียด ความสะเทือนใจ อย่างรุนแรง รวมตลอดถึงองค์ประกอบของรายการที่ทำให้ผู้ชมตกใจกลัว ความน่าเกลียด สยดสยอง ขยะแขยง

- **การใช้ความรุนแรง** กระทำต่อตนเอง บุคคลอื่น สิ่งมีชีวิต และวัตถุ

- **การใช้อาวุธยาเสพติด** การแสดงภาพของการกระทำ ความผิดในรูปแบบต่าง ๆ รวมถึง เนื้อหาที่ขัดต่อศีลธรรม และความสงบสุขของสังคม

- **การนำเสนอที่ก่อหรือชักนำให้เกิดการอคติ** การเลือกปฏิบัติอันนำมาซึ่งการต่อต้านหรือลัทธิลัทธิบุคคลหรือกลุ่มบุคคล รวมถึงการส่งเสริมการสร้างทัศนคติ ความเชื่อ การชักจูงใจให้เกิดการลัทธิลัทธิ หรือการต่อต้าน การดูหมิ่นเหยียดหยาม การลดทอนหรือการละเมิดศักดิ์ศรี

ความเป็นมนุษย์ ละเมิดสิทธิมนุษยชน ตลอดจนการส่งเสริมหรือชักจูงให้เกิดการต่อต้าน ดูหมิ่น สร้างทัศนคติเชิงลบ การล้อเลียนให้เกิดความอาย กลายเป็น “ตัวตลกในสังคม” ที่มีผลต่อตัวบุคคล กลุ่มบุคคล ทั้งในประเด็นของเชื้อชาติ สัญชาติ ชาติพันธุ์ เพศ รสนิยมทางเพศ ชนชั้น สถานะ สภาพทางเศรษฐกิจ อายุ ศาสนา สติวิ โรคหรือภาวะสุขภาพ ความพิการทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา

1.2 เรื่องทางเพศ พิจารณาจากภาพ เสียงและเนื้อหา ที่อาจทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ไม่เหมาะสม ในด้านการแต่งกาย การแสดงออกทางเพศ การแสดงท่าทางหรือกิริยาที่ไม่เหมาะสมในทางเพศ การล่อลวงละเมิดทางเพศ การสนทนา หรือใช้คำพูดเกี่ยวกับเนื้อหาทางเพศที่ล่อแหลม หรือ ไม่เหมาะสม การสร้างทัศนคติทางลบเกี่ยวกับเนื้อหาทางเพศในประเด็นต่าง ๆ เช่น การเหยียดเพศ เป็นต้น

1.3 ภาษา พิจารณาจากภาพ เสียงและเนื้อหาที่ อาจทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ไม่เหมาะสมในเรื่องการใช้ภาษา ไวยากรณ์ทางภาษา การใช้ภาษาที่ล่อแหลม หมิ่นเหม่ สื่อความหมายในเชิงลบ รวมถึงการใช้ภาษาที่ก้าวร้าว ดูหมิ่น นำมาซึ่งการลดทอนศักดิ์และศรีของผู้ฟัง

2 ความสร้างสรรค์ (+6)

ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนและสังคม

2.1 เนื้อหาที่ส่งเสริมให้เกิดระบบวิถีคิด กล่าวคือ ให้คิดเป็นตามความสามารถของสมองในแต่ละวัย ตลอดจนการส่งเสริมด้านพัฒนาการทางสมองและสติปัญญา ให้มีความรู้มีความเข้าใจ มีความสามารถในการประยุกต์ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินผล ได้อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การวางแผนการตัดสินใจ การแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ

2.2 เนื้อหาที่ส่งเสริมความรู้ในเรื่องวิชาการ ตลอดจนความรู้ในศาสตร์สาขาต่าง ๆ ให้สามารถเรียนรู้วิชาการในศาสตร์สาขาวิชาต่าง ๆ ตลอดจนศาสตร์ประยุกต์ และศาสตร์ในเชิงบูรณาการ ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ เช่น ความรู้ในด้านภาษา ศาสตร์ ตรรกะ และคณิตศาสตร์ ดนตรี กีฬา ตลอดจนความรู้ในด้านวิชาชีพ รวมถึงการสร้างความรักในการเรียนรู้

2.3 เนื้อหาที่ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาด้าน **คุณธรรม และจริยธรรม** ให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจถึงคุณธรรมและจริยธรรม ตลอดจนเกิดความรู้สึกนึกคิดและความเชื่อ แรงบันดาลใจ ที่จะประพฤติปฏิบัติตามคุณธรรมและจริยธรรมในมาตรฐานของความเป็นมนุษย์

2.4 เนื้อหาที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับ **ทักษะชีวิต** ให้รู้จักและเรียนรู้เกี่ยวกับทักษะในการใช้ชีวิตในสังคมที่เหมาะสมกับกาลเทศะ สามารถนำทักษะดังกล่าวไปใช้ในชีวิตของตนเองได้ ตลอดจนสามารถแก้ไขปัญหาในชีวิตอย่างเหมาะสมได้

2.5 เนื้อหาที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ **ยอมรับ เข้าใจ และชื่นชมความหลากหลายในสังคม** ทั้งในเรื่องของสังคม วัฒนธรรม เชื้อชาติ สัญชาติ ภาษา สถานะทางสังคม เพศ และวัย เป็นต้น เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในความแตกต่างหลากหลาย และสามารถอยู่ร่วมกันกับความแตกต่างหลากหลายนั้นได้อย่างสันติ ตลอดจนใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาและจัดการความขัดแย้งอันเกิดจากความแตกต่างหลากหลายนั้นได้

2.6 เนื้อหาที่ส่งเสริมการพัฒนา **ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว** และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทำให้เกิดการเรียนรู้ในความสัมพันธ์ที่ดีของคนในครอบครัว ทั้งเรียนรู้และเข้าใจกันและกันของคนในครอบครัว ตลอดจนการทำให้เกิดศรัทธา และแรงบันดาลใจในสถาบันครอบครัว

“รู้หรือไม่?”
เราสามารถแจ้งร้องเรียนสื่อวิทยุ-โทรทัศน์
ที่ไม่เหมาะสม สามารถร้องเรียนได้ที่
สำนักงาน กสทช. สายด่วน 1200
สำหรับสื่ออื่นๆ ก็จะมีหน่วยงานที่ดูแลอยู่
เช่น สื่อออนไลน์ ร้องเรียนได้ที่
กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม
(กระทรวงดิจิทัล) ที่ 1212
หรือสื่อภาพยนตร์และวีดิทัศน์ ร้องเรียนได้ที่
กระทรวงวัฒนธรรม หมายเลข 1765

ความรุนแรงในสื่อ ที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์

ทางโรงเรียนประกาศแล้วว่า ภาคการศึกษาที่กำลังจะมาถึงนี้นักเรียนจะได้ไปเรียนที่โรงเรียนเต็มรูปแบบ หลังจากที่ต้องเรียนออนไลน์เพราะสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 มาตลอดปี ชุมนักเรียนที่มีอยู่กลายเป็นเหมือนเสื้อผ้าสำหรับเด็กต่างอายุ เมื่อเทียบกับรูปร่างของฟิสิกส์กับน้องเบิร์ดที่เติบโตขึ้นมากในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา คุณแม่จึงพาสองพี่น้องไปซื้อชุดนักเรียนใหม่เพื่อเตรียมตัวสำหรับการเปิดเทอม

“เร็วกว่าเวลาการเติบโตของลูกทั้งสองนี่แหละ เผลอแป็บเดียว เสื้อผ้าตัวเล็กลงจนใส่ไม่ได้เลย” คุณแม่พูดเปรยขึ้นมาขณะที่รถติดไฟแดงสี่แยกกลางเมืองที่คุ้นเคยระหว่างทางกลับบ้าน

น้องเบิร์ดมองร้านอาหารท้องถิ่นชื่อดังที่มูมกนตอนนี้เริ่มมีผู้คนกลับมาใช้ชีวิตตามปกติ โดยเข้านั่งทานอาหารที่ร้านกันบ้างแล้วหลังรัฐผ่อนคลายมาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของโควิด-19

“แม่สะ ร้านนั้นคนเยอะจังเลย ผมจำได้ว่าเราเคยไปนั่งตอนเด็กๆ และผมต้องให้แม่ป้อนข้าวให้ แต่ตอนนี้ผมโตแล้ว ถ้าไปทานที่ร้านนี้อีกที แม่ไม่ต้องป้อนผมแล้วนะครับ”

“นั่นสินะ ตอนนี้น้องเบิร์ด

โตขึ้นเยอะเลย ไม่ใช่เพียงตัวโตขึ้นแต่ยัง

เติบโตทางความคิด เพราะฝึกคิดวิเคราะห์บ่อย ๆ ด้วย”

คุณแม่ตบน้องเบิร์ด มองด้วยสายตาเอ็นดูก่อนเหลือบมองฟิสิกส์ผ่านกระจกมองหลัง “ฟิสิกส์เจียบเขี้ยวลูก กำลังดูอะไรอยู่หรือจ๊ะ” คุณแม่ถามเมื่อเห็นฟิสิกส์มองจอโทรศัพท์มือถือแบบครุ่นคิด

“ดูยูทูบค่ะแม่ แต่ตอนนี้หนูกำลังตกใจที่ยูทูบเบอร์คนนี้ เอนกโยนใส่กระทะที่มีน้ำมันร้อน ๆ แบบทอดนกทั้งเป็นเลย” ฟิสิกส์เผยหน้ามาสบตาแม่ มีน้ำตาารันขอบตา “หนูดูแล้วคิดถึงพ่อกีฬาเลย ลองนึกดูว่าถ้าเป็นพ่อกีฬาเขาจะเจ็บแค่ไหนค่ะแม่”

“ฟิสิกส์อย่าร้องไห้เลยครับ ผมว่าแบบนี้เราต้องช่วยกันเฝ้าระวังสื่อที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์เหมือนที่วันก่อนพ่อกีฬาบอก” น้องเบิร์ดบอกพี่สาวแล้วหันไปถามคุณแม่ต่อทันที “แบบนี้เข้าข่ายหลักการ -3 ที่เราคุยกันวันก่อนไหมครับแม่”

“ใช่จ๊ะ น่าจะเป็นกลุ่มของเนื้อหาสื่อที่ไม่เหมาะสม ความรุนแรงนะ เป็นการใช้ความรุนแรงกระทำต่อตนเอง บุคคลอื่น สิ่งมีชีวิต และวัตถุ” แม่ตอบ พร้อมหันกลับไปมองสัญญาณไฟจราจรที่ยังคงเป็นสัญญาณไฟสีแดงอยู่ พร้อมพูดต่อว่า

“สื่อออนไลน์ เป็นสื่อที่ใคร ๆ ก็สามารถผลิตเนื้อหาเพื่อเผยแพร่ได้ ซึ่งก็มีทั้งที่ถูกต้องและไม่ถูกต้อง มีทั้งเหมาะสมและไม่เหมาะสม ซึ่งการกระทำรุนแรงอาจเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้องและไม่เหมาะสมนะจ๊ะ ซึ่งผู้รับสื่อควรรู้เท่าทัน ใช้วิจารณญาณ และสามารถที่จะรณรงค์ไม่รับสื่อที่มีเนื้อหาแบบนี้ และสะท้อนความคิดเห็นของเราให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้” แม่อธิบาย

“แล้วถ้าผู้ผลิตสื่อแบบนี้ เขาได้ข้อมูลจากเราว่าเราไม่เห็นด้วยกับการนำเสนอเนื้อหาแบบนี้ เขาจะทำอย่างไรคะแม่” ฟิสิกส์ถาม

“เมื่อผู้ผลิตสื่อได้รับข้อมูลว่าผู้รับสื่อที่ไม่ยอมรับเนื้อหาความรุนแรงเหล่านั้น ก็อาจจะมีความเข้าใจว่าไม่ควรทำเนื้อหาความรุนแรงออกมา เพราะจะไม่มีคนดูและมีการแก้ไข มีการขอโทษ และปรับปรุงต่อไปนั่นเองจ๊ะลูก” คุณแม่ตอบ

สัญญาณไฟสีเขียวแล้ว คุณแม่ค่อย ๆ เคลื่อนรถออกไป มุ่งหน้ากลับบ้าน

ระหว่างทางกลับบ้าน คุณแม่ชวนฟิสิกส์และน้องเบิร์ดคุยต่อ “ลูก ๆ เป็นเด็กที่เติบโตมาในยุคอินเทอร์เน็ต ลูกคงเคยเห็นว่าผู้รับสื่อสามารถรายงาน หรือ report ผู้เผยแพร่สื่อที่ไม่เหมาะสมให้ช่องทางการเผยแพร่เนื้อหาทางออนไลน์ หรือแพลตฟอร์มนั้นรับทราบ เพราะแต่ละแพลตฟอร์มจะมีข้อกำหนดในการนำเสนอเนื้อหา ซึ่งผู้เผยแพร่จะต้องรับผิดชอบไม่ให้มีเนื้อหาดังกล่าว ซึ่งหากมีผู้รายงานว่ามีคนเผยแพร่เนื้อหาความรุนแรงช่องทางการเผยแพร่นั้นอาจพิจารณาและนำเนื้อหานั้นออกได้นะจ๊ะลูก” แม่พูดขณะเลี้ยวรถเข้ามาจอดที่บ้าน

“จริงด้วยค่ะแม่” ฟิสิกส์ตอบ “เดี๋ยวหนูขออนุญาตไปหาพ่อกีฬาก่อนนะค่ะ” ฟิสิกส์พูดก่อนที่จะรีบลงจากรถวิ่งไปกอดพ่อกีฬาที่บินมารับถึงรถ

“อะไรกันครับฟิสิกส์ ไม่เจอกันชั่วโมงเดียว คิดถึงพ่อกีฬาขนาดนี้เลยหรือครับเนี่ย” พ่อกีฬาถามฟิสิกส์พร้อมพูดติดตลก

“ฟิสิกส์เขาเห็นคลิปในยูทูบเขาทอดนกในน้ำมันแบบเป็นๆ เลยสะเทือนใจครับ บอกว่าคิดถึงพ่อกีฬาขึ้นมาทันที” น้องเบิร์ดตอบ ระหว่างช่วยแม่ถือข้าวของจากรถ

มาเก็บในบ้าน ก่อนจะนั่งลงที่โซฟาตัวเดิมพร้อมกับพี่ลู โดยมีพินกฟ้าบินตามมาติด ๆ

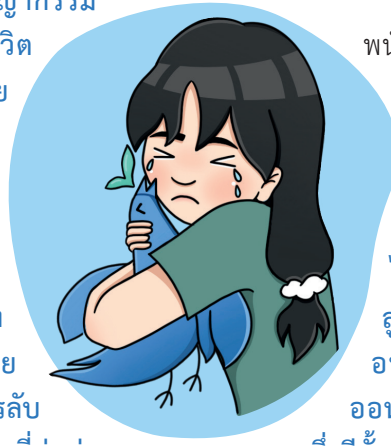
“พินกฟ้าครับ เนื้อหาสื่อที่มีความรุนแรงมีแบบไหนบ้างครับ ที่เราควรช่วยกันเฝ้าระวัง” น้องเบิร์ดถามต่อ

“อ้อ... มีหลายรูปแบบเลยล่ะครับ” พินกฟ้าตอบ “ประกอบไปด้วยเนื้อหาที่สร้างความตกใจ เช่น การนำเสนอเนื้อหาที่มีภาษาที่รุนแรง ภาพที่น่ากลัวหรือน่าขยะแขยง รูปภาพหรือเรื่องราวที่บรรยายเกี่ยวกับการบาดเจ็บทางร่างกายอย่างน่าสยดสยอง เช่น ฉากอาชญากรรม หรือรูปภาพอุบัติเหตุ วิดีโอการประหารชีวิต การนำเสนอถ่ายภาพของเหลวหรือของเสีย ในร่างกายอย่างไร้เหตุผล เช่น ภาพเลือด ภาพอวัยวะภายในร่างกาย คราบเลือด สิ่งปฏิญูของมนุษย์หรือสัตว์ รวมไปถึงการนำเสนอเนื้อหาที่น่าตกใจหรือน่าหวาดกลัว เช่น การนำเสนอให้คนเกิดความหวาดระแวง โดยการขึ้นว่าผู้ชมอาจตกอยู่ในอันตราย อาจจะติดโรค หรือตกเป็นเหยื่อของแผนการลับอย่างใดอย่างหนึ่งครับ นอกจากนี้ยังมีเนื้อหาที่ข่มขู่ หรือสนับสนุนให้มีการทำร้ายร่างกายหรือจิตใจของตนเอง หรือบุคคลอื่น ยกตัวอย่างเนื้อหาประเภทหนึ่งที่เข้าข่ายไม่ควรเผยแพร่ เช่น เนื้อหาที่สนับสนุนการฆ่าตัวตาย ภาวะเบื่ออาหาร หรือการทำร้ายตัวเองด้วยวิธีอื่น ๆ ข่มขู่ผู้อื่นด้วยการทำอันตรายในชีวิตจริงหรือการเรียกให้ผู้อื่นมาทำร้าย รวมถึงส่งเสริม ยกย่อง หรือยอมรับการใช้ความรุนแรงต่อผู้อื่น เนื้อหาที่สนับสนุนหรือสร้างขึ้นโดยกลุ่มก่อการร้ายหรือองค์กรลักลอบค้า ยาเสพติดข้ามชาติ หรือเนื้อหาที่ส่งเสริมการก่อการร้าย ซึ่งรวมถึงการหาแนวร่วม หรือเนื้อหาที่เฉลิมฉลองการโจมตีขององค์กรลักลอบค้ายาเสพติดข้ามชาติหรือกลุ่มก่อการร้าย แบบนี้ก็ยังไม่เหมาะสมครับ” พินกฟ้าบอกอย่างละเอียดเช่นเคย ซึ่งทั้งพี่ลูและน้องเบิร์ดก็ชอบฟังสิ่งที่พินกฟ้าพยายามอธิบายเสมอ

แม่เดินเข้ามาสมทบ “เดี๋ยวนี้ ใคร ๆ ก็ผลิตสื่อออนไลน์เองได้ วันก่อนก็มีทำคลิปที่ทดลองเอาของแข็งรูปแบบต่าง ๆ ไปวางบนทางรถไฟเพื่อทดสอบว่าพอรถไฟมาแล้วจะเกิดอะไรขึ้น สนุกสนานกันใหญ่ คนดูที่ไม่รู้เท่าทันก็ตามมาดูกัน จริง ๆ แล้วแม่คิดว่าไม่เหมาะสมเลย เพราะการสนใจแต่ความสนุก สร้างวัฒนธรรมและค่านิยมที่ไม่ถูกต้อง และไม่คำนึงถึงผลกระทบเสียหายนต่อทรัพย์สินของส่วนรวม ไม่ใช่เรื่องที่ควรได้รับการสนับสนุน เพราะนอกจากทรัพย์สินสาธารณะจะเสียหายแล้วอาจนำไป

สู่ความเสียหายต่อชีวิตด้วย และผู้ชมที่ไม่รู้เท่าทันสื่ออีก อาจจะเป็นพฤติกรรมที่นำไปสู่การเลียนแบบได้อีก ไซ้ใหม่จะพี่ลู น้องเบิร์ด” แม่พูด

“ไซ้เลยคะแม่” พี่ลูตอบคุณแม่ แล้วหันไปถามพินกฟ้าต่อ “พินกฟ้าคะ วันก่อนเราคุยกันเรื่องเนื้อหาสื่อที่ไม่เหมาะสมทางทีวี หรือวิทยุสามารถแจ้ง กสทช. ได้ แล้วหากเป็นสื่อออนไลน์ล่ะคะ มีกฎหมายที่ควบคุมดูแลไหมคะ”

พินกฟ้า ที่ตอนนี้บินมาเกาะพนักโซฟาพี่ลู “สื่อออนไลน์ เป็นที่แพร่หลายในปัจจุบัน และมีเสรีภาพในการสื่อสาร ผู้ใดที่เชื่อมต่อเข้าสู่ระบบอินเทอร์เน็ตได้ ก็จะสามารถเป็นผู้ใช้งานสื่อออนไลน์ได้ เป็นผู้สื่อสารสร้างสรรค์สื่อเข้าสู่ระบบได้โดยไม่จำเป็นต้องขอใบอนุญาต อย่างไรก็ตามผู้ใช้งานสื่อออนไลน์ จะต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ซึ่งมีทั้งกฎหมายเฉพาะ คือ พระราชบัญญัติ

ว่าด้วยการกระทำความผิดทางคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2560 และกฎหมายทั่วไป เช่น กฎหมายอาญาที่เกี่ยวกับการหมิ่นประมาท หรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องลามกอนาจาร ยาเสพติด การค้าประเวณี การล่วงละเมิดทางเพศต่อเด็ก เป็นต้นครับ”

พินกฟ้าตอบพร้อมกับถามต่อว่า “นอกจากเนื้อหาสื่อที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์ที่เราคุยกันมา พวกเราคิดว่ามีเนื้อหาอะไรที่ไม่เหมาะสมอีกบ้างครับ แล้วจริง ๆ สื่อมวลชนควรนำเสนอเนื้อหาที่ดีได้อย่างไร” พินกฟ้าชวนคิด

“การนำเสนอภาพข่าวเหตุการณ์ของอุบัติเหตุที่แสดงความรุนแรงซ้ำหลาย ๆ รอบคะพินกฟ้า เพราะทำให้เกิดความรู้สึกเศร้าสลดหดหู่ต่อผู้ชม ซึ่งสื่อมวลชนควรหาประเด็นข่าวในด้านอื่นที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นั้นเข้ามานำเสนอเพิ่มเติม หากยังต้องการเสนอรายละเอียดของข่าวเหล่านั้นต่อเนื่อง และควรเป็นเนื้อหาในเชิงให้ความรู้หรือหาทางออกให้กับสังคมคะ” พี่ลูตอบเป็นคนแรกก่อนที่จะหันไปทางน้องเบิร์ด

“เบิร์ดไม่ชอบเวลาที่มีการนำเสนอเนื้อหาของคนที่มีอาการออทิสติกแล้วให้มาแสดงความสามารถพิเศษเหมือนให้คนสงสาร แล้วบางทีผู้ชมก็แสดงความไม่พอใจหรือไม่ชอบ บางทีก็มีกรรมการมาพูดวิพากษ์วิจารณ์

การแสดงอย่างเสีย ๆ หาย ๆ ถูกเขาด้วย ในห้องเรียนของเบิร์ดก็มีเพื่อนที่เป็นเด็กพิเศษ ซึ่งเบิร์ดเห็นว่าเขาสามารถใช้ชีวิตแบบคนทั่ว ๆ ไปได้ เหมือนเราเลยครับ”

น้องเบิร์ดตอบ
“ข้อนี้แม่เห็นด้วยเลยครับ” คุณแม่ที่นั่งฟังอยู่นานพูดเสริมขึ้นมา “บางทีแม่ก็เห็นรายการเกมโชว์และละครโทรทัศน์ช่องดิจิทัล หรือช่องรายการออนไลน์ที่มักนำเสนอภาพตัวแทนของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ในเชิงล้อเลียน พูดไม่ชัด เหยียดสีผิว เพศสภาพ และล้อเลียนรูปร่างหน้าตาเพื่อเรียกเสียงหัวเราะจากผู้ชมด้วยนะ ซึ่งจริง ๆ แล้วเราควรนำเสนอความหลากหลายของมนุษย์โดยเคารพในคุณค่าของความเป็นคนที่ไม่เท่าเทียมกัน”

“การทำให้ผู้คนเป็นตัวตลก หรือทำให้ไม่เป็นคนปกติ ส่งผลให้เกิดการผลัดซ้ำ การเหยียดหยามทางวัฒนธรรมครับ ตัวอย่างเช่น ละครที่แสดงภาพตัวแทนของกลุ่มชาติพันธุ์หรือชนเผ่าพื้นเมืองให้พูดภาษาไทยไม่ชัด แลดูขบขัน แสดงภาพตัวแทนของกลุ่มความหลากหลายทางเพศให้เป็นตัวตลกและการเล่นมุกล้อเลียนรูปร่างหน้าตากันและกันในรายการเกมโชว์ หรือ

การแสดงตลกเหล่านี้ ถือเป็นสื่อที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์ครับ” พี่นกฟ้าพูดเสริมก่อนจะพูดต่อไปอีกว่า “การเฝ้าระวังสื่อเหล่านี้ก็อาจจะแตกต่างกัน เช่น รายการโทรทัศน์ โดยเฉพาะในรายการที่ไม่ใช่

รายการสด เขาจะมีการวางแผน คัดกรองเนื้อหาที่จะนำเสนอ ดังนั้นอาจถือได้ว่ากระทำโดยมีเจตนาอย่างใดอย่างหนึ่ง เพราะรายการที่มีประเด็น เป็นกระแสที่ทำให้คนสนใจจะส่งผลต่อจำนวนการรับชมความนิยม (Rating) ซึ่งมีผลต่อโฆษณาและรายได้ของเขาครับ การเผยแพร่เนื้อหาที่เป็นการดูถูก ดูหมิ่น ทำให้เกิดการลดทอนหรือละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้เข้าร่วมรายการ ในหลายกรณีเป็นเรื่องผิดกฎหมาย ในกรณีออกอากาศทางโทรทัศน์หรือทีวี เราสามารถแจ้ง กสทช. ได้ โดยระบุรายละเอียด วัน เวลา ชื่อรายการ ช่องรายการที่ออกอากาศ พร้อมกับเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม สั้น ๆ พอเข้าใจเพื่อให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการในส่วนที่

เกี่ยวข้องต่อไปได้ครับ ส่วนสื่อออนไลน์นั้น ผู้ที่ถูกละเมิดอาจดำเนินคดีได้ในประเด็นหมิ่นประมาท หรือใช้ พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ได้นั่นเอง”

“จือกกกก” เสียงประหลาดเกิดขึ้นในวงสนทนา

“ท้องแม่เองจ๊ะ” แม่พูดอย่างอารมณ์ดี “เป็นสัญญาณบอกว่าวันนี้พอแค่นี้ก่อน...เอาละจะใครหิวแล้วยกมือขึ้น”

“หนูค่ะ” “ผมครับ” พี่ลูกกับน้องเบิร์ด ยกมือขึ้นอย่างรวดเร็ว

“จ้ะแม่ฝากพี่ไปตามคุณพ่อที่สวนผักหลังบ้าน และฝากน้องเบิร์ดไปเชิญคุณยายที่กำลังดักไหมพรมอยู่ระเบียงหน้าบ้านให้มาทานข้าวกันได้ไหมจ๊ะ เตียวแม่เตรียมตั้งโต๊ะอาหารเย็นวันนี้กัน” แม่พูดก่อนที่จะแยกไปเตรียมสำหรับอาหารสำหรับครอบครัวในวันนี้

“ไม่ต้องแล้วจ๊ะแม่ พ่อกับคุณยายแอบเตรียมตั้งโต๊ะไว้รอทุกคนเรียบร้อยแล้ว สมัยนี้ทุกคนช่วยกันได้ โดยไม่ต้องรอให้แม่ทำงานบ้านงานเรือนคนเดียวแล้วจ๊ะ” พ่อเดินมาพร้อมกับบอกทุกคน

“ทุกคนล้างไม้ล้างมือ แล้วทานข้าวด้วยกัน พี่นกฟ้าด้วยนะ”

พี่นกฟ้าบินตามสมาชิกครอบครัวนกฟ้าไปทานข้าวอย่างชื่นชม วันนี้เราได้เรียนรู้ว่าเนื้อหาความรุนแรงในสื่อมีหลายรูปแบบก็จริง แต่หากผู้รับสื่อรู้เท่าทันสื่อและมีความรู้ด้านกฎหมาย หรือการกำกับดูแลสื่อที่เกี่ยวข้องก็สามารถทำหน้าที่พลเมืองในการช่วยเฝ้าระวังสื่อที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์ร่วมกันได้เพื่อสร้างนิเวศสื่อที่ดีให้กับสังคมของเรา

พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560

มาตรา 14 ผู้ใดกระทำความผิดที่ระบุไว้ดังต่อไปนี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

7

โดยทุจริต หรือโดยหลอกลวง นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่บิดเบือนหรือปลอม ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน หรือข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ประชาชน อันมิใช่การกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญา

2

นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายต่อการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือโครงสร้างพื้นฐานอันเป็นประโยชน์สาธารณะของประเทศ หรือก่อให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชน

3

นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ใดๆ อันเป็นความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรหรือความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายตามประมวลกฎหมายอาญา

4

นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ใด ๆ ที่มีลักษณะอันลามกและข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้นประชาชนทั่วไปอาจเข้าถึงได้

5

เผยแพร่หรือส่งต่อซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์โดยรู้อยู่แล้วว่าเป็นข้อมูลคอมพิวเตอร์ตาม (1) (2) (3) หรือ (4)

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง (1) มิได้กระทำต่อประชาชนแต่เป็นการกระทำต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ผู้กระทำ ผู้เผยแพร่ หรือส่งต่อซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ดังกล่าว ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้เป็นความผิดอันยอมความได้

“รู้หรือไม่?”

แนวคิดเกี่ยวกับสามเหลี่ยมแห่งความรุนแรง ซึ่งพัฒนาโดย Johan Galtung นักสังคมวิทยาชาวนอร์เวย์ อธิบายว่า ความรุนแรงมีสามประเภท ได้แก่ ความรุนแรงทางตรง คือความรุนแรงที่เราเห็นด้วยตาได้ยืนด้วยหู ในขณะที่ความรุนแรงเชิงโครงสร้างเกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และความรุนแรงทางวัฒนธรรมเกิดจากความเชื่อและถ่ายทอด ๆ กันมา จนเกิดเป็นมายาคติ ซึ่งความรุนแรงทั้งสามประเภทมีการเชื่อมต่อและส่งเสริมให้ความรุนแรงดำรงอยู่ การแก้ไขความรุนแรงจึงต้องมีการวิเคราะห์ความรุนแรงทั้งสามประเภท และแก้ไขความรุนแรงเหล่านั้นไปพร้อมกัน

การจัดระดับความเหมาะสม ของเนื้อหากับการคุยเรื่องสื่อให้เป็นบทสนทนาปกติ

“วันก่อนบอยทำรายงานส่งครูเรื่องเนื้อหาที่ไม่ปลอดภัยในสื่อสังคมออนไลน์ ค้นหาไปค้นหามา ไปเจอเพจโซเชียลมีเดียที่มีการโพสต์ขายอาวุธอันตรายกัน เดียวนี้ขายกันแบบเปิดเผยเลยนะ”

ชายหนุ่มวัยกลางคนวางแก้วกาแฟลงกลางโต๊ะพร้อมขยับเก้าอี้ นั่งลง คุณบุญชัยเพื่อนสนิทสมัยเรียนของคุณพ่อขมวดคิ้วเมื่อพูดถึงเนื้อหาสื่อที่ลูกชายของตนเองเอามาให้ดู

วันนี้คุณพ่อนั่งคุยกับเพื่อนสมัยเรียนมหาวิทยาลัย เพื่อเตรียมจัดงานเลี้ยงรุ่นประจำปีเพื่อระดมทุนช่วยเหลือผู้ประสบภัยหนาว

“แล้วนายตอบลูกไปว่ายังไง” คุณพ่อถาม “ก็ตอบไปว่าอาวุธต่าง ๆ ไม่สามารถโฆษณาหรือจำหน่ายได้เป็นการทั่วไปผิดกฎหมายนะสิ แต่เราก็กังวลและอดห่วงไม่ได้ สมัยนี้สื่อออนไลน์มันเข้าถึงได้ไปทั่ว เราก็กเลยตัดสินใจระงับสัญญาณอินเทอร์เน็ตมือถือส่วนตัวของลูกไป ทะเลาะกันแทบบ้านแตก นี่ผ่านมาสองวันแล้วยังเข้าหน้ากันไม่ติดเลย” คุณบุญชัยพูดพลางถอนหายใจ

คุณพ่อที่กำลังเปิดปฏิทินออนไลน์เพื่อวางแผนการจัดกิจกรรมระงับเล็กน้อยก่อนที่ตอบว่า “ด้านดีของสื่อออนไลน์ก็มีอย่างน้อยช่วงก่อนที่โควิด-19 ระบาดหนัก ลูก ๆ ได้เรียนหนังสือ ก็เพราะมีอินเทอร์เน็ตนะเพื่อน แถมความรู้ ข้อมูลต่าง ๆ ก็อยู่ในโลกออนไลน์มากมาย” คุณพ่อพูดก่อนที่จะขยับหน้าจอคอมพิวเตอร์พกพาเข้าใกล้คุณบุญชัยอีกหน่อย

“เดี๋ยวเราทำอะไรให้นายดู” คุณพ่อพูดก่อนที่จะพิมพ์คำสำคัญลงในเสิร์ชเอนจิน หรือ โปรแกรมค้นหาข้อมูลออนไลน์ “นายพิมพ์คำว่ากฎหมาย และอาวุธแล้วกดค้นหา...” คุณพ่อเจี๊ยบไปอีตึก ก่อนที่หน้าจอคอมพิวเตอร์จะปรากฏข้อมูลขึ้น

“นี่ไงเพื่อน พระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิดดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490 มาตรา 34 ห้ามมิให้จำหน่ายอาวุธปืนหรือเครื่องกระสุนปืนแก่ผู้ที่ไม่ได้รับใบอนุญาตให้ซื้อ

หรือมีและใช้อาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืน” คุณพ่อเลื่อนหน้าจอและอ่านเฉพาะมาตราที่เกี่ยวข้องให้ฟัง “เด็กยุคนี้เขาเติบโตมาพร้อมกับข้อมูลและเทคโนโลยี นายต้องเอาข้อมูลไปคุยนะเพื่อน ไม่ใช่ปิดกั้นลูก เพราะเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงไปทุกวัน เราไม่สามารถจะติกรอบให้ทุกอย่าง สิ่งที่สำคัญคือเราต้องติดตั้งทักษะการรู้เท่าทันสื่อให้กับลูกของเรา จริง ๆ ก็ตัวเราเองด้วยนะ” คุณพ่อพูดติดตลกว่า

“เดี๋ยวๆ ขอหยุดตรงหน้านี้นะ” คุณบุญชัยบอกคุณพ่อ ขณะที่กำลังเลื่อนหน้าจอผ่านข้อมูลบางอย่าง

“พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2562 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2562 นี้กฎหมายปรับปรุงใหม่เลยหรือเปล่า เข้าทำต๊ะ” คุณบุญชัยพูด

“กฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ เพื่อกำหนดมาตรการในการควบคุมยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันและสอดคล้องตามหลักสากลนะ” คุณพ่อตอบ “ลองเปิดดูได้นะ... ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ได้แก่งัญยาและพืชกระท่อมสามารถนำไปใช้เพื่อการศึกษาวิจัยและเพื่อประโยชน์ทางการแพทย์ ภายใต้การกำกับ

ดูแลและควบคุมของแพทย์ได้” คุณพ่อลองอ่านแบบสรุปคร่าว ๆ

“อ้อ..เห็นเดี๋ยวนี้ใครๆ ก็พูดถึงกันบนสื่อออนไลน์นี่ว่าไม่ผิดกฎหมายแล้ว จริง ๆ อ่านดู กฎหมายและพิธีกรรมท่อมยังคงถือเป็นยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 ตาม พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 เช่นเดิมนี่นะ แค่เพิ่มองค์ประกอบของคณะกรรมการควบคุมยาเสพติดให้โทษ เฉพาะกรณีการประชุม เพื่อพิจารณาเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 ให้มีความเหมาะสม และสอดคล้องกับการพิจารณาอนุญาตให้ใช้ประโยชน์กฎหมายเพื่อการศึกษาวิจัยและประโยชน์ทางการแพทย์ข้อนี้ทุกคนต้องรู้เลยนะเนี่ย” คุณบุญชัยพูด

คุณพ่อยกกาแฟขึ้นมาดื่ม ก่อนที่จะพูดต่อว่า “มีเนื้อหาสื่อหลายอย่างเลยนะที่ไม่เหมาะสม โดยที่ผู้สร้างเนื้อหาตัวก็ดีหรือไม่รู้ตัวก็ดี แต่เนื้อหาเหล่านั้นขัดต่อศีลธรรมและความสงบสุขของสังคม อย่างเรื่องอาวูหรือยาเสพติดนี่เราอาจจะพอรู้แล้วว่าไม่เหมาะสมนะเพื่อน แต่เรื่องอื่น ๆ ที่เผยแพร่อยู่ในสื่อทั้งสื่อดั้งเดิมหรือสื่อใหม่บางอย่างทำให้ผู้ใหญ่ดูแต่ผลอะไรๆ เด็กในบ้านดูไปด้วย แบบนี้ต้องระวัง” คุณพ่อบอก

“นายกำลังพูดถึงเรตติ้งใช่ไหม” คุณบุญชัยพูดขึ้น “จริง ๆ ก็แอบเป็นห่วงน้องโบว์ ลูกคนเล็กที่บ้าน ดิฉันพี่ชายแจเลย กลัวเหมือนกันว่าจะได้ดูสื่อที่ไม่เหมาะสมกับวัย ต่อให้ไม่ออนไลน์ ก็มีสื่อทีวีหรือวิทยุที่บ้านอยู่ดีนะ เราก็คงคอยเฝ้าเรื่องนี้แหละ แถมน่าจะมีเวลาไปศึกษาค้นคว้าเองด้วยสิ” คุณบุญชัยดูกลุ่มใจมากขึ้น เพราะเริ่มตระหนักแล้วว่า สื่ออยู่รอบตัวเราและคนที่เรารัก ทำให้หลีกเลี่ยงที่จะรับสื่อไม่ได้จริง ๆ

“จ้ะเนี่ย..เรามีทางลัด” คุณพ่อนึกขึ้นได้แล้วจึงโทรศัพท์แบบวิดีโอคอลกลับบ้าน อีกฝั่งหนึ่งของปลายสาย คุณแม่กดรับวิดีโอคอล ซึ่งเป็นการโทรศัพท์แบบเห็นหน้า “สวัสดีจ๊ะแม่ พ่อมาประชุมเตรียมงานกับบุญชัยเขา พอดีคุยกันออกเรื่องเนื้อหาสื่อนิดหน่อยขอพ่อคุยกับน้าได้ไหม” คุณพ่อพูด

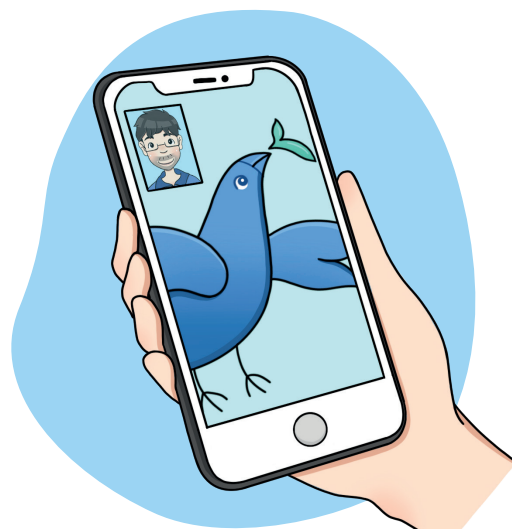
“ได้สิพ่อ น้าอยู่ข้างแม่พอดี” แม่วางโทรศัพท์มือถือกับฐานวางบนโต๊ะ ให้น้าจ๋อพอดีกับน้า “สวัสดีครับคุณพ่อ มีอะไรให้บริการครับผม” น้าทักทายคุณพ่ออย่างอารมณ์ดีเช่นเคย

“พ่อมาประชุมกับเพื่อน น้าเคย เจอแล้ว จำได้ไหม คุณบุญชัยไง” พ่อแนะนำ “พอดีพ่อคุยกับบุญชัยเขาเรื่องเนื้อหาสื่อเกี่ยวกับอาวูและยาเสพติดเลยไปถึงเรื่องการจัดระดับความเหมาะสมของเนื้อหา

กับอายุคนดู บุญชัยเขามีลูกสองคนอายุห่างกันมาก ๆ เลยกลัวว่าน้องคนเล็กจะรับสื่อที่ไม่เหมาะสมกับวัย พ่อเองก็จำเรื่องเรตติ้งไม่ได้แถมนี่ไม่มีเวลาค้นคว้าตอนนี้ เพราะมีนัดอีกที่หนึ่ง เลยต้องรบกวนน้าฟ้าช่วยสรุปให้หน่อยนะ” พ่อพูดเข้าเรื่อง

“อ้อ..ครับผม” น้าฟ้าพูด “สถานีโทรทัศน์ ไม่ว่าจะผลิตละครหรือรายการต่าง ๆ เอง หรือมีการร่วมการผลิตกับผู้อื่น มีหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบการออกอากาศรายการหรือเนื้อหาที่นำเสนอทั้งหมด ดังนั้นละครที่ออกอากาศทางโทรทัศน์จะต้องไม่ฝ่าฝืนกฎหมาย มาตรา 37 พ.ร.บ.การประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 และต้องมีการจัดระดับความเหมาะสมของรายการโทรทัศน์นั้นกับกลุ่มผู้ชมครับผม โดยการจัดระดับความเหมาะสมของรายการโทรทัศน์ แบ่งเป็น ป / ด / ท / น13+ / น18+ / ฉ เป็นการจัดระดับความเหมาะสมของสื่อกับกลุ่มผู้ชม นอกจากมีในกิจการโทรทัศน์แล้ว สื่อภาพยนตร์ และวิดีโอที่เผยแพร่ในประเทศไทย จะต้องมีการจัดระดับความเหมาะสมด้วย โดยการจัดระดับความเหมาะสมของภาพยนตร์และวิดีโอ แบ่งเป็น ป / ด / ท / น13+ / น15+ / น18+ / ฉ ซึ่งแต่ละประเภทจะมีเนื้อหาที่ต่างกันตามอายุของผู้ชม ซึ่งเป็นแนวทางในการจัดระดับความเหมาะสมของเนื้อหาสื่อในกิจการโทรทัศน์และสื่อภาพยนตร์และวิดีโอในระดับสากลครับ” น้าฟ้าให้ข้อมูลอย่างคล่องแคล่ว

“แล้วนอกจากเรื่องการจัดระดับความเหมาะสมกับอายุผู้ชมหรือคนดูแล้ว เราควรระวังเรื่องอะไรที่ขัดต่อศีลธรรมกับความสงบสุขของสังคมอีกไหมน้าฟ้า” บุญชัยถาม

“จริง ๆ แล้ว คณะอนุกรรมการเกี่ยวกับการเฝ้าระวังสื่อที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์ในคณะกรรมการกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ได้นำหลักการทางวิชาการ “-3 +6” มาใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาด้านความปลอดภัย และความสร้างสรรค์ของสื่อเพื่อรณรงค์ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ครับคุณบุญชัย ซึ่งก็จะมีรายละเอียดเรื่อง 3 กลุ่มเนื้อหาที่ไม่ควรมี และอีก 6 กลุ่มเนื้อหาที่ควรมี อืม...แต่ถ้าเป็นประเด็นเรื่องศีลธรรมกับความสงบสุข นักฟ้าวาทีกำลังเป็นเรื่องเจอบ่อย ๆ ในตอนนี้ น่าจะเป็นพนันออนไลน์นะครับผม”

นักฟ้าวาเสนอ

“นี่ไงเพื่อน แค่พูดถึงก็มีตั้งขึ้นมาหน้าจอแล้ว” คุณพ่อชี้ให้คุณบุญชัยดูโฆษณาที่น่าเสนอช่องทางที่เว็บพนันออนไลน์ ที่แสดงขึ้นบนหน้าจอคอมพิวเตอร์

“เว็บไซต์การพนันออนไลน์ เป็นเรื่องที่ผิดกฎหมายครับผมและการโฆษณาการพนันออนไลน์ เป็นเรื่องผิดกฎหมายด้วย ดังนั้นการนำเสนอสิ่งผิดกฎหมาย ชีวชน ให้เล่นการพนัน ก็เป็นเรื่องที่ผิดกฎหมายด้วยครับ” นักฟ้าวาพูด เมื่อเห็นคุณพ่อและคุณบุญชัยฟังอย่างตั้งใจจึงพูดต่อ

“การพนันส่งผลกระทบต่อคนและสังคม และมีกลไกให้ผู้เล่นเสียทรัพย์ และส่งผลกระทบต่อสังคมในภาพรวมด้วย ปัจจุบันช่องทางเว็บไซต์และสื่อออนไลน์ต่าง ๆ มีจำนวนมากที่เป็นสื่อเพื่อการพนันที่ปรากฏทั้งในลักษณะของเว็บพนันบอลโดยตรง หรือการพนัน

ผ่านรูปแบบคาสิโนออนไลน์ หรือ แอปแฟงมาในลักษณะของเกมออนไลน์ และยังมีกฎหมายกำกับควบคุมโดยตรงอีกทั้งเว็บไซต์เหล่านี้ยังโฆษณาผ่านสื่อเพื่อเผยแพร่ล่อลวงให้เด็กเข้าไปเล่นลองมากขึ้น เรื่องนี้ต้องระวังให้มากครับ” นักฟ้าวาพูดเสริม

“ขอบใจนะนักฟ้าวา ไว้เจอกันที่บ้านจ๊ะ” คุณพ่อพูดกับนักฟ้าวา ก่อนที่จะวางสายและหันมาคุยกับคุณบุญชัย “เรื่องสื่อต้องคุยกันให้เป็นเรื่องปกติ นายอย่าปิดกั้นลูก แต่ต้องติดตั้งทักษะการรู้เท่าทันสื่อให้ลูกและทุกคนรอบข้าง ชวนคุยกันเรื่องเฝ้าระวังสื่อไม่ปลอดภัย

และไม่สร้างสรรค์ให้เป็นบทสนทนาของที่บ้าน เราก็กำลังฝึกฝนอยู่”

“น่าเสียดายที่วันนี้เรามีนัดต่อแต่ขอบใจนายมากเพื่อน วันนี้เราได้ความรู้และวิธีคิดเยอะเลย ก่อนอื่นต้องกลับไปต่ออินเทอร์เนตให้เจ้าลูกชายที่บ้านก่อน แล้วต้องเรียนรู้เรื่องเท่าทันสื่อพร้อมกันไปกับลูกด้วย” บุญชัยพูด พร้อมกับยกแก้วกาแฟดื่ม ก่อนจะเก็บเอกสาร เดินออกจากบ้านไปก่อน

คุณพ่อยังคงนั่งค้นหาข้อมูลต่อในร้านกาแฟแห่งนี้ โดยคำสำคัญที่กำลังค้นหาคือ “ทักษะการรู้เท่าทัน”

“รู้หรือไม่?”

รายการนำเสนอระดับความเหมาะสม “ท” หรือทั่วไป สามารถรับชมได้ทุกวัย ทั้งนี้หากพบว่ารายการไม่มีสัญลักษณ์ “ท” แต่ปรากฏเนื้อหาที่ผู้ชมคิดว่าไม่เหมาะสมกับผู้ชมทุกวัย ก็สามารถร้องเรียนไปยังหน่วยงานที่กำกับดูแลตามประเภทของสื่อ นั้นได้ทันที

สัญลักษณ์การจัดระดับความเหมาะสมของรายการโทรทัศน์ไทย

“**ป**” ใช้สำหรับรายการที่ผลิตขึ้นสำหรับเด็กในวัย 3-5 ปี ไม่จำกัดช่วงเวลา

“**ด**” ใช้สำหรับรายการที่ผลิตขึ้นสำหรับเด็กในวัย 6-12 ปี

“**ท**” ใช้สำหรับรายการทั่วไป ที่สามารถรับชมได้ทุกวัย คือไม่มีเนื้อหาที่แสดงถึงความรุนแรง หรือเนื้อหาที่ต้องใช้วิจารณญาณในการรับชม

“**น13+**”

ใช้สำหรับรายการที่เหมาะสมกับผู้ชมที่มีอายุ 13 ปีขึ้นไป เป็นรายการที่อาจมีภาพ เสียง หรือเนื้อหา ที่ต้องใช้ วิจารณญาณในการรับชม ผู้ชมที่มีอายุน้อยกว่า 13 ปี ควรได้รับคำแนะนำจากผู้ใหญ่ ไม่ควรรับชมรายการประเภทนี้ตามลำพัง ห้ามมิให้ออกอากาศในช่วงเวลาก่อน 20.30 น. ของทุกวัน และให้ออกอากาศได้จนถึงเวลา 05.00 น.ของวันถัดไป

“**น18+**”

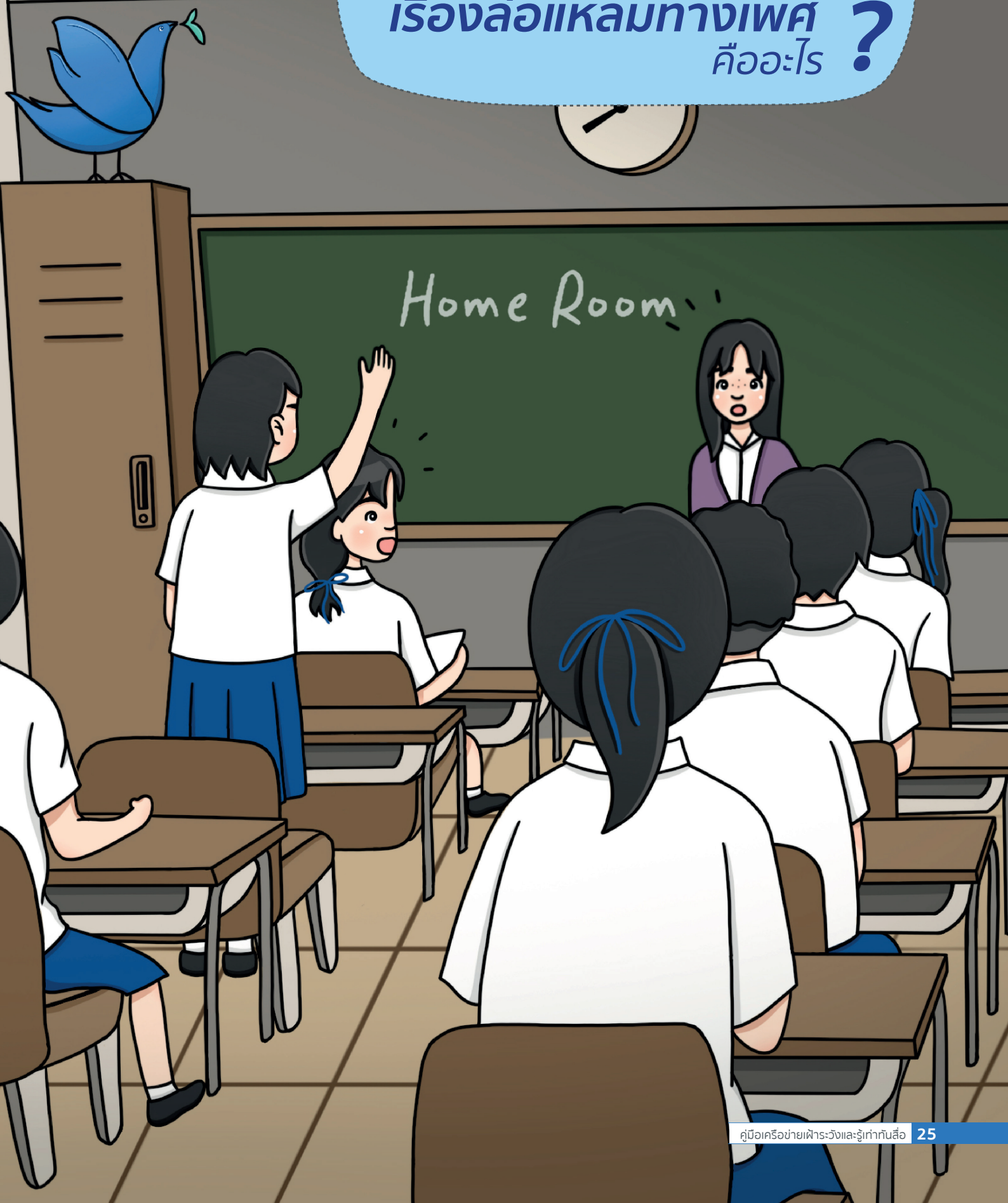
ใช้สำหรับรายการที่เหมาะสมกับผู้ชมที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป เป็นรายการที่อาจมีภาพ เสียง หรือเนื้อหา ที่ไม่เหมาะสมด้านพฤติกรรม ความรุนแรง เพศ และการใช้ภาษา ซึ่งต้องใช้ วิจารณญาณในการรับชม ผู้ชมที่มีอายุน้อยกว่า 18 ปี ควรได้รับคำแนะนำจากผู้ใหญ่ จึงไม่ควรรับชมรายการประเภทนี้ตามลำพัง ห้ามมิให้ออกอากาศในช่วงเวลาก่อน 22.00 น. ของทุกวัน และให้ออกอากาศได้จนถึงเวลา 05.00 น.ของวันถัดไป

“**ฉ**”

ใช้สำหรับรายการเฉพาะผู้ใหญ่ อาจมีภาพ เสียง หรือเนื้อหา ที่ไม่เหมาะสมด้านพฤติกรรม ความรุนแรง เพศ และการใช้ภาษา เด็กและเยาวชนไม่ควรรับชม ซึ่งเมื่อพบรายการลักษณะนี้ ไม่ควรให้เด็กและเยาวชนชม เพราะมีเนื้อหาที่อันตรายอย่างชัดเจน ซึ่งจะมีภาพที่ใช้ความก้าวร้าว รุนแรง น่ากลัว สะเทือนใจมีผลกระทบทางจิตใจ หรือลักษณะที่ไม่เหมาะสม และอาจมีภาพที่มักเกี่ยวข้องกับบางสิ่งที่ไม่ควรเลียนแบบ เพื่อป้องกันการเลียนแบบของเด็ก จากเนื้อหาของรายการนั้น ๆ

การเผยแพร่เนื้อหา
เรื่องล่อแหลมทางเพศ ?
คืออะไร

วันนี้เป็นการเปิดเรียนเต็มรูปแบบที่โรงเรียนวันแรก หลังจากที่ต้องเรียนออนไลน์เพราะสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 มาตลอดปี เด็กนักเรียนตื่นเต้นกันใหญ่ที่ได้กลับมาเจอกันอีกครั้งในช่วงโมงโฮมรูมของห้องเรียนที่บลู คุณครูทำกิจกรรมให้นักเรียนร่วมแบ่งปันประสบการณ์ชีวิตในช่วงที่เรียนออนไลน์กัน

“สวัสดีคะนักเรียนทุกคน กิจกรรมโฮมรูมวันนี้เราจะมานำเสนอในช่วงที่พวกเราเรียนออนไลน์กัน 100 % นั้น พวกเราได้เห็นอะไรบนโลกออนไลน์กันบ้างคะ มีใครอยากจะทำเสนอก่อนอ่ะ?” คุณครูเริ่มการโฮมรูมอย่างอารมณ์ดี

นักเรียนยกมือกันทุกคนเพราะต่างก็คิดถึงกิจกรรมในห้องเรียนที่ได้เจอกับเพื่อนและคุณครู รวมถึงบรรยากาศในการเรียนที่ได้เห็นหน้าค่าตากัน

“ผมได้ดูภาพยนตร์ฟอร์มยักษ์และสารคดีระดับโลก ผ่านทางแพลตฟอร์มในโทรศัพท์มือถือครับครู”

“หนูลองเข้าไปศึกษา NFT ค่ะครูมันดีมากเลยทำให้คนรุ่นใหม่สามารถสร้างรายได้ทั้งในโลกออฟไลน์และออนไลน์ค่ะ” นักเรียนตอบคำถามกันอย่างครึกครื้นถึงประสบการณ์ของตนเองบนโลกออนไลน์

“น่าสนใจและเป็นประโยชน์กันทั้งนั้นเลยคะนักเรียน นักเรียนจะเห็นได้ว่าเทคโนโลยีทำให้เราได้มีโอกาสเรียนรู้ผ่านโลกออนไลน์หลายอย่างเลย แม้แต่ตอนที่โควิดระบาด เราก็กังได้เรียนหนังสือกันเพราะเทคโนโลยี แต่เหรียญย่อมมีสองด้าน มีนักเรียนคนไหนที่ได้เห็นสิ่งที่คิดว่าไม่เหมาะสมในโลกออนไลน์บ้างไหมคะ” คุณครูชวนคิด

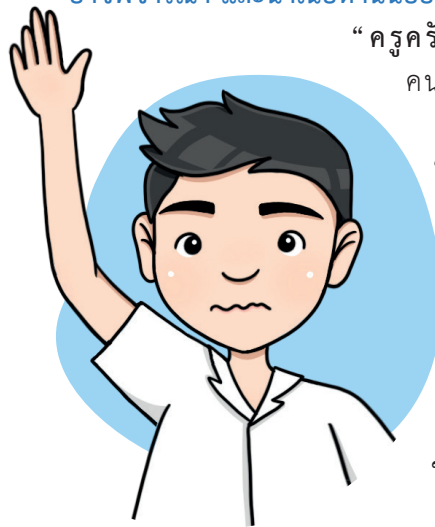
“หนูค่ะครู” นักเรียนหญิงคนหนึ่ง ยกมือขึ้น คุณครูพยักหน้าเป็นสัญญาณว่ากำลังตั้งใจฟัง “หนูเห็นแม่ค้าขายของออนไลน์ไลฟ์สดขายของไปด้วย และค่อยๆ ถอดเสื้อผ้าไปด้วยค่ะครู”

คุณครูได้ฟังแล้วจึงให้ข้อมูลกับนักเรียนว่า “สื่อออนไลน์เป็นสื่อที่ใคร ๆ ก็สามารถผลิตเนื้อหาเพื่อเผยแพร่ได้ ซึ่งก็มีทั้งที่ถูกต้องและไม่ถูกต้อง มีทั้งเหมาะสม และไม่เหมาะสม ซึ่งการกระทำรุนแรงอาจเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสม ดังนั้น พวกเราต้องรู้เท่าทัน ใช้วิจารณญาณ และร่วมกันรณรงค์ ไม่สนับสนุนและรับสื่อที่ไม่ปลอดภัย ไม่สร้างสรรค์ และสะท้อนความคิดเห็นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้นะคะ”

“คุณครูขา แล้วถ้าผู้ผลิตสื่อเขาได้รับข้อมูลว่าเราไม่สนับสนุนและรับสื่อที่ไม่ปลอดภัย ไม่สร้างสรรค์ แล้วเขาจะอย่างไรต่อคะ” พี่บลูยกมือถามคุณครู

คุณครูยิ้มแล้วอธิบายต่อว่า “ผู้ผลิตสื่อเมื่อได้รับข้อมูลหรือการโต้ตอบจากผู้รับสื่อที่ไม่ยอมรับเนื้อหา

ว่าไม่เหมาะสมหรือไม่สร้างสรรค์ ก็ควรทำความเข้าใจ และมีการแก้ไข ขอโทษ ปรับปรุงต่อไป ทั้งนี้ ช่องทางการเผยแพร่เนื้อหาทางออนไลน์หลายช่องทาง มีข้อกำหนดในการนำเสนอเนื้อหา ซึ่งผู้เผยแพร่จะต้องรับผิดชอบไม่ให้มีเนื้อหาดังกล่าว ดังนั้นหากมีผู้รายงานความไม่เหมาะสม เจ้าของช่องหรือแพลตฟอร์มนั้นก็อาจพิจารณา และนำเนื้อหาที่ออกได้คะ”

“ครูครับ” นักเรียนชายคนหนึ่งในห้องยกมือแสดงความเห็น “ผมอาจจะไม่ค่อยดูทีวีครับครู แต่ผมก็เห็นฉากตบตี กับฉากที่มีการลวนลามทางเพศในละครที่ทางช่องตัดมาโปรโมทเป็นคลิปสั้นในอินสตาแกรมครับ”

คุณครูยิ้มพร้อมกับตอบว่า “เหมือนพวกเราจะได้เห็นเนื้อหาเกี่ยวกับเพศนะคะ จริง ๆ แล้ว โทรศัพท์หลายช่องมีการนำเสนอข่าวคือ นำคลิปที่น่าเสนอและเป็นกระแสในสื่อออนไลน์มานำเสนอซ้ำ ซึ่งแต่ละช่องรายการ เป็นช่องที่ได้รับใบอนุญาตจาก กสทช. ซึ่งเป็นหน่วยงานออกใบอนุญาตและกำกับดูแลกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ โดยกฎหมายกำหนดให้ช่องรายการจะต้องรับผิดชอบต่อเนื้อหาที่นำเสนอในช่องของตัวเองไม่ให้ฝ่าฝืนกฎหมายโดย กสทช. มีอำนาจในการกำกับดูแล ซึ่งหากพบการกระทำความผิดฝ่าฝืน กฎหมายก็สามารถพิจารณาและกำกับดูแลได้ โดยมีบทลงโทษ ซึ่งอาจมีค่าสั่งเตือน ปรับ และอาจพิจารณายกระดับการลงโทษโดยการพักใช้เพิกถอนใบอนุญาตได้ด้วยคะ”

“แล้วสื่อออนไลน์ล่ะคะ” นักเรียนถามต่อ

คุณครูตอบ “สื่อออนไลน์กำกับดูแลตาม พ.ร.บ. ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 โดยมีข้อเสีย 3 ข้อ โดยมีข้อสำคัญ 3 เสีย คือ เสียระบบ เสียเงิน และเสียชื่อเสียง ซึ่งผู้เสียหายสามารถแจ้งความกับตำรวจเพื่อดำเนินคดีได้ โดยโทษของ

การกระทำความผิดมีทั้งโทษปรับ โทษจำและทั้งจำทั้งปรับค่ะ”

ครูเหลือบมองนาฬิกาบนผนัง เห็นว่าใกล้จะหมดชั่วโมงโฮมรูมแล้ว “เอาละ..น่าเสียดายที่ใกล้จะหมดเวลาแล้ว ครูอยากเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นที่เราคุยกันวันนี้ค่ะ มีใครอยากเสนอความเห็นอะไรไหมคะ”

นักเรียนหญิงคนหนึ่ง ยกมือพร้อมกับเสนอว่า “หนูเคยได้ยินคนพูดว่าเนื้อตัวของเรา จะแต่งตัวหรือจะอย่างไรก็ได้ แต่หนูคิดว่าการไปเปลือยถือเป็นเรื่องผิดกฎหมายได้ และเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณีของสังคมไทยด้วยค่ะครู บางทีเราต้องมองเรื่องผลกระทบต่อสังคม และส่วนรวมด้วย อีกอย่างหนึ่ง ไม่ว่าเราอัปโหลดอะไรเข้าไปในอินเทอร์เน็ต เนื้อหาเหล่านั้นก็จะคงอยู่ต่อไปและอาจมีผลต่อชีวิตของตนเองได้ในอนาคตค่ะครู”

“การทำเนื้อหาสื่อด้านเพศ อาจทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ไม่เหมาะสมได้ถ้าไม่ระวังครับ เช่น ในด้านการแต่งกาย

การแสดงออกทางเพศ การแสดงท่าทางหรือกิริยาที่ไม่เหมาะสมในทางเพศ การล่วงละเมิดทางเพศการสนทนาหรือใช้คำพูดเกี่ยวกับเนื้อหาทางเพศที่ล่อแหลม หรืออาจสร้างทัศนคติทางลบเกี่ยวกับเนื้อหาทางเพศในประเด็นต่าง ๆ เช่น การเหยียดเพศได้ครับ” นักเรียนชายอีกคนหนึ่งยกมือเสนอความคิดเห็นบ้าง

“เยี่ยมมากคะนักเรียน เรื่องสื่อนี้เราต้องพูดกันหลายครั้งเลย เพราะสื่อสร้างคน คนสร้างสื่อ และสื่อก็สร้างสรรค์สังคมด้วย พวกเราได้เรียนรู้ประเด็นเรื่องสื่อกับการนำเสนอเนื้อหาทางเพศวันนี้แล้ว ก็ต้องรู้เท่าทันสื่อกันด้วยนะคะ หมดชั่วโมงโฮมรูมแล้ว นักเรียนมีเวลาพัก 10 นาที ก่อนเริ่มเรียนวิชาต่อไปนะคะ”

พี่บุญเดินออกจากห้องพร้อมกลุ่มเพื่อน พลังคิดว่าเย็นนี้มีเรื่องเกี่ยวกับการเฝ้าระวังเนื้อหาสื่อ ไปแลกเปลี่ยนกับพี่นกฟ้าเยอะเลย “เดี๋ยวเย็นนี้จะต้องไปเล่าให้พี่นกฟ้าฟังดีกว่า”

ข้อมูลเพื่อพ่อแม่เมืองต้นรู้

ตัวอย่างเนื้อหาสื่อที่ไม่เหมาะสมเรื่องเพศ

ข้อความ รูปภาพ เสียง หรือวิดีโอที่แสดงกิจกรรมทางเพศอย่างชัดเจน มีเจตนากระตุ้นอารมณ์ทางเพศ ตัวอย่างเช่น ภาพอนาจารที่โจ่งแจ้ง กิจกรรมทางเพศ เช่น การมีเพศสัมพันธ์ที่เห็นอวัยวะเพศหรือการสำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง หรือภาพอนาจารแบบการ์ตูน

กิจกรรมทางเพศเพื่อแลกกับสิ่งตอบแทนหรือเนื้อหาที่ตีความได้ว่าต้องการเสนอบริการทางเพศเพื่อแลกกับสิ่งตอบแทน ตัวอย่างเช่น การค้าประเวณี บริการเพื่อนเที่ยว อาบอบนวด และบริการประเภทเดียวกัน เว็บไซต์การถอด การนัดพบแบบมีค่าตอบแทนหรือการจัดหาบริการทางเพศที่กำหนดให้ฝ่ายหนึ่ง มอบเงิน ของขวัญ การสนับสนุนทางการเงิน การเลี้ยงดู หรือผลประโยชน์ทางการเงินอื่นๆ แก่อีกฝ่ายหนึ่ง เช่น การเด็ด “ข้ามวัย” เป็นต้น

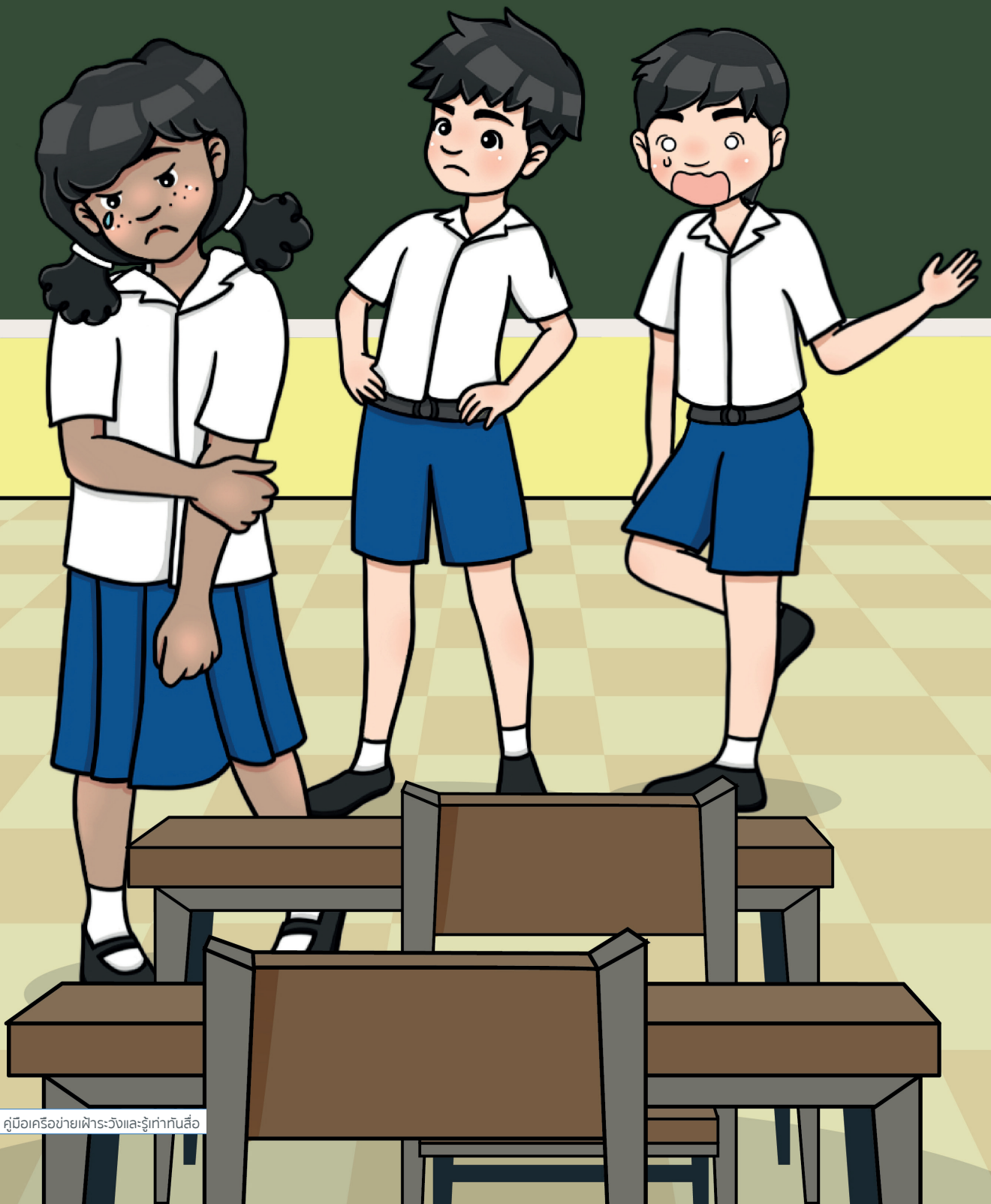

เนื้อหาที่แสดงประเด็นทางเพศแบบพาดพิงผู้เยาว์ ชื่นใจ หรือแบบอื่น ๆ ที่ผิดกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการจำลองหรือเรื่องจริง ตัวอย่างเช่น การข่มขืน การร่วมประเวณี ระหว่างญาติสนิท การร่วมเพศระหว่างมนุษย์และสัตว์ การมีเพศสัมพันธ์กับศพ ภาพอนาจารของเด็กหรือวัยรุ่น รวมถึงการออกเดทหรือมีความสัมพันธ์เชิงชู้สาวกับผู้ที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ

“รู้หรือไม่?”

เนื้อหาทางเพศอาจส่งผลให้สังคมเกิดความคุ้นชินต่อพฤติกรรมทางเพศที่มีความรุนแรง และเป็นพฤติกรรมที่ผิดกฎหมาย ทั้งนี้ เนื้อหาที่เป็นที่ยอมรับในสังคมหนึ่งอาจจะผิดกฎหมายในอีกสังคมหนึ่ง ควรคำนึงถึงบริบททางสังคม และกฎหมายของแต่ละประเทศด้วย นอกจากนี้ผู้ผลิตสื่อควรคำนึงถึงรูปแบบการสื่อสารที่ไร้พรมแดนในปัจจุบัน และการดำรงอยู่ในฐานะพลเมืองโลกในผู้คน จึงควรมีความละเอียดรอบคอบในการผลิตและเผยแพร่สื่อให้มากขึ้นด้วย

เนื้อหาสื่อกับภาษา ที่ไม่เหมาะสม

“ฮือ ฮือ... พวกเธอมาว่าเราทำไม” เจนนี่ นักเรียนหญิงคนใหม่ของห้องยินร้องไห้เสียงดังอยู่หน้าห้อง พร้อมกับชี้ไปยังกลุ่มเพื่อนที่จับกลุ่มหัวเราะอยู่ตรงหน้า เจนนี่เป็นลูกครึ่งโดยมีคุณพ่อเป็นคนไทยและคุณแม่มาจากประเทศที่มีผิวสีเข้ม ทำให้เจนนี่มีรูปร่างภายนอกที่แตกต่างจากนักเรียนคนอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นสีผิว รูปร่างที่สูง ยิงอยู่ในวัยเจริญเติบโตทำให้มีขายาวแก้ง่ากว่าเพื่อนคนไทย รวมทั้งผมที่หยิกลอนดูแปลกตานั่นด้วย

“พวกเธอไม่รู้เลยเหรอว่า คนแต่ละทวีปบนโลกใบนี้มีความแตกต่างกัน แล้วเขาก็มีการรณรงค์การไม่บูลลี่กันด้วย พวกเธอไม่มีความรู้เลยใช่ไหม!” เจนนี่ตะโกนเสียงดังขึ้นเรื่อย ๆ

“เจนนี่ ทำไมมาว่าเพื่อนแบบนี้ครับ” เสียงคุณครูวิชาหน้าที่พลเมืองพูดขึ้น หลังจากเดินมาได้ยินประโยคสุดท้ายพอดี “เราไม่ควรตะคอกแบบนี้ และไม่ควรจะพูดลดทอนคุณค่าของคนอื่นว่าไม่มีความรู้ครับ” คุณครูพูดน้ำเสียงแข็งๆ ทำให้เจนนี่เอามือทั้งสองมาปิดหน้าพร้อมทรุดตัวนั่งลง ร้องไห้เสียงดังมากขึ้น

“เอ่อ ครูครับ ขอโทษนะครับ” เสียงน้องเบิร์ดพูดขึ้น “คือเจนนี่เขาโดนเพื่อนล้อเลียนเรื่องสีผิวและรูปร่างก่อนนะครับ ก็เลยทะเลาะกัน” น้องเบิร์ดอธิบาย

“อ้าว อะไรนะ” คุณครูหันมามองน้องเบิร์ด ก่อนที่จะมองเจนนี่และกลุ่มเพื่อนคู่กรณีในตอนนั้นไม่หัวเราะกันแล้ว “เดี๋ยวตอนเบรคช่วงบ่าย ครูขอพบพวกเราที่ห้องพักครูด้วยนะครับ และขอให้เบิร์ดรวมถึงเพื่อน ๆ คนอื่นที่เห็นเหตุการณ์มาเป็นพยานด้วยนะครับ”

“โห ครูครับ เน็ตไอดอลชื่อดังเขาก็พูดกันครับ ชื่อพี่เป้งเจ๋งเวอร์ครับครู คนติดตามหลายแสนคนจากการพูดจาขำ ๆ แบบนี้ การล้อเลียนคนอื่นมันก็ไม่ได้สร้างความทุกข์ให้ใครสักคนหรอกการพูดเสียงดังก็ดูจริงจังด้วย” ใจ่ นักเรียนชายในกลุ่มเพื่อนที่ล้อเลียนเจนนี่พูดแย้งคุณครู หลังจากที่ครูได้สอบถามถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยละเอียดจากนักเรียนที่อยู่ในเหตุการณ์

“ใช่ค่ะครู แล้วอีกอย่างนะคะ คนที่มีผิวขาวและรูปร่างสมส่วนถึงจะเรียกว่าสวยนะคะ คุณครูตกยุคไปแล้วหรือเปล่า” หมิว นักเรียนหญิงในกลุ่มดังกล่าวอีกคนพูดส่ายหน้า

“เออละ” คุณครูพูดขึ้น “ก่อนอื่นนะครับ ครูขอทำความเข้าใจก่อนว่าเราควรแยกแยะสิ่งที่ควรทำ และไม่ควรทำที่พบเห็นในสื่อ โดยเฉพาะสื่อออนไลน์ที่ถ่ายทอดสดหรือไลฟ์ โดยไม่ได้มีการตรวจสอบหรือวางแผนเนื้อหามาก่อน บางทีคนพูดก็ไม่ทันได้กลั่นกรองคำพูด ภาษาหรืออารมณ์ของตัวเอง และนักเรียนไม่ควรทำตามเน็ตไอดอลที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว พูดจาหยาบคาย เพราะเราอาจจะเกิดพฤติกรรมลอกเลียนแบบ รวมถึงการใช้ภาษาที่ทำให้ผู้อื่นเสียความรู้สึกนะครับ”

คุณครูหยุดพูดสักครู่ ก่อนจะพูดต่อว่า “สิ่งที่เราคิดว่าแค่พูดขำ ๆ ลองคิดกลับกันว่าถ้าเราเป็นคนโดนเพื่อนพูดแบบนี้บ้าง หรือถ้ามีคนมาว่า คนที่เรารักแบบนี้เราจะรู้สึกอย่างไร แทนที่จะคิดถึงความสุขของตนเองเพียงอย่างเดียวนะครับ ส่วนเจนนี่เองแม้จะโดนเพื่อนแกล้งก็ไม่ควรจะตอบโต้ด้วยคำพูดว่าเพื่อนไม่มีความรู้แบบนี้ด้วยครับ เพราะการแก้ไขความรุนแรงด้วยความรุนแรงไม่ได้ช่วยอะไร นอกจากจะทำให้เกิดความไม่พอใจหมุนวนอยู่แบบนั้นครับ”

“ขอโทษค่ะครู” เจนนี่พูดก่อน

“ครูเองก็ขอโทษนะครับ ที่เข้าห้องเรียนมาตอนท้าย

และได้ยินแต่สิ่งที่เจนนีพูดอย่างเดียว จึงพูดดักเตือนเจนนีไปแบบนั้น โดยที่ยังไม่รู้เรื่องราวทั้งหมดก่อน” คุณครูพูดขอโทษบ้าง โจ้กับหมีหัวหันมามองหน้ากัน และมองหน้าเพื่อน ๆ ก่อนที่จะพูดขอโทษ “ขอโทษค่ะครู แล้วก็... (หมีหัวเจ็บไปอีตึก) เราต้องขอโทษเจนนีด้วยนะ เราก็คงไม่คิดว่าเธอจะเสียใจมาก” หมีหัวเอ่ยขึ้นมาก่อน

“ผมก็ขอโทษครับครูและขอโทษนะเจนนี” โจ้พูดขึ้นสีหน้าเฉื่อยลง

“ค่านิยมในสังคมปัจจุบันได้เปลี่ยนไปแล้วนะครับ เรายอมรับความแตกต่างของเพื่อนมนุษย์มากขึ้น และความหลากหลายนี้เองได้สร้างสิ่งใหม่ ๆ ให้กับสังคมของเรา เราจึงยอมรับในความสูง ต่ำ ดำ ขาว อ้วน หรือผอม ความต่างของชาติพันธุ์ เราเป็นคนไทยเรารูปร่างแบบนี้ คนอื่นที่อยู่คนละมุมโลกก็มีรูปร่าง สีผิว เส้นผมต่างจากเรา แต่เขาก็ยังมีคุณค่าความเป็นคนเหมือนกันกับเรา และทุกคนคู่ควรกับการได้รับภาษาหรือคำพูดที่สุภาพและให้เกียรติกันครับ” คุณครูพูดปิดท้ายอีกครั้ง

“ครูคะ” เจนนีพูดขึ้น “พวกหนูใช้สื่อออนไลน์ตลอดเวลาอยู่แล้ว แต่กดติดตามเน็ตไอดอลหลายช่องเลย แล้วถ้าเรารู้สึกว่าเนื้อหาในสื่อออนไลน์เหล่านั้น ใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสมเลย เราควรทำอย่างไรคะ”

“ครูชวนคิดนะ เพราะครูคงไปอยู่กับพวกเราดอนดูสื่อตลอดเวลาไม่ได้ พวกเราจะได้อีกคิดวิเคราะห์ดีไหม” คุณครูชวนคิด “ถ้าเรากำลังดูสื่ออยู่แล้วเจอเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมโดยเฉพาะด้านภาษา เราจะทำอย่างไรครับ”

“เปลี่ยนช่องไปเลยค่ะครู” หมีหัวเสนอคนแรก “เพราะถ้าดูซ้ำ ๆ ก็อาจจะจดจำมาและกลายเป็นพฤติกรรมหรือความเคยชินว่าสามารถพูดคำหยาบคายเหล่านั้นได้ค่ะครู” หมีหัวอธิบายเพิ่มเติม

“นั่นสินะ” ครูพูด “มีการศึกษามายาวนานและมีการศึกษาจากหลากหลายประเทศว่าถ้าเราเรียนรู้จากสื่อได้ ซึ่งหมายความว่าถ้าเราดูสื่อที่มีเนื้อหาที่เหมาะสมเราก็จะเรียนรู้พฤติกรรมที่เหมาะสม ในขณะที่ถ้าเราดูสื่อที่มีเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมหรือไม่สร้างสรรค์บ่อย ๆ เราก็จะซึมซับพฤติกรรมเหล่านั้น และแสดงออกในชีวิตจริงของเราโดยที่รู้ตัวหรือไม่รู้ตัวนั่นเอง บางทีคำพูดที่ทำร้ายคนอื่น คำพูดที่รุนแรงก็จะทำให้เกิดการทะเลาะและทำร้ายร่างกายกันได้”

“ผมเคยเห็นข่าวครับครู มีคนขับรถเฉี่ยวกันแล้วด่ากันไปมาจนชกต่อยกันคุณพ่อผมบอกว่าจริง ๆ เป็นเรื่องที่ตกลงกันได้ แต่พอพูดจากรุนแรงใส่กันก็ทำให้โมโหและไม่สามารถควบคุมอารมณ์ได้ จนกระทั่งทำร้ายร่างกายกันเลยครับ” นักเรียนชายอีกคนพูดเสริมขึ้น

“ครูครับ ผมคิดว่านอกจากภาษาที่ไม่สุภาพ คำพูดสบถ หรือคำพูดเสียดสีที่เกี่ยวกับเชื้อชาติหรือเพศแล้ว การนำเสนอภาษาที่ไม่เหมาะสมน่าจะรวมภาษาเขียน เช่น การนำเสนอคำพูดที่สะกดผิด ใช้ไหมครับ” น้องเบิร์ดพูดเสริม

“ใช่แล้วครับเบิร์ด และจริง ๆ แล้วอย่างตัวอย่างที่โจ้พูดถึงในเน็ตไอดอลช่องทางออนไลน์ แพลตฟอร์มเขาก็มีข้อกำหนดในการนำเสนอเนื้อหา นะครับ ซึ่งผู้เผยแพร่จะต้องรับผิดชอบไม่ให้มีเนื้อหาดังกล่าวนะ และถ้าเราพบเห็นเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมเราก็สามารถรายงาน หรือ report ให้ช่องทางการเผยแพร่ นั้นพิจารณาและนำเนื้อหานั้นออกได้ หรือสามารถแจ้งได้ที่ศูนย์ปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ หรือชื่อย่อ คือ ศปอส.ตร. ทางสายด่วน 1599 นะทุกคน ซึ่งการร่วมกันเฝ้าระวังสื่อไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์ ก็เป็นหนึ่งในหน้าที่พลเมืองที่เราเรียนกันอยู่ด้วยนะ จำได้ไหมครับที่ครูเคยสอนเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ” ครูพูด

“เอาละ ใกล้หมดเวลาพักช่วงบ่ายแล้ว หวังว่าพวกเราจะเข้าใจกันมากขึ้นนะครับ อ้อ..คำว่าไอดอลที่หมายถึงต้นแบบที่เราอยากจะเป็นอย่างเขานะ นักเรียนก็ควรจะเลือกติดตามและชื่นชมคนที่มีความประพฤติดีด้วยนะครับ ที่สำคัญ คนเราสามารถทำผิดพลาดกันได้ ครูก็อยากให้เราทุกคนรู้จักให้อภัยและเรียนรู้ที่จะปรับปรุงตัวเองกันด้วยนะครับ”

“ครับคุณครู สวัสดีครับ”

“ขอบคุณค่ะครู สวัสดีค่ะ”

นักเรียนพากันยกมือไหว้คุณครู ก่อนที่จะแยกย้ายกันออกจากห้องพักครู

“เพื่อน ๆ มีใครจะไปซื้อขนมกับเราบ้าง” น้องเบิร์ดชวนเพื่อน ๆ เมื่อเดินพ้นออกจากห้องพักครู

“เจนนี ใจไปด้วยกันไหม” หมิวถาม
“ไปสิ ตอนเที่ยงเราทานข้าวคนเดียวเอง ตอนนี้
ชักหิวแล้ว” เจนนีตอบพร้อมกันไปยิ้มให้
มิตรภาพระหว่างเพื่อนยังคงดำเนินต่อไป วันนี้เด็ก ๆ
ได้เรียนรู้ว่าทุกคนผิดพลาดกันได้และต้องพร้อมที่จะเปิดใจ
เพื่อปรับปรุงตัวเองได้ โดยเริ่มต้นที่การเรียนรู้การใช้ภาษาที่
เหมาะสมจากสื่อที่ปลอดภัยและสร้างสรรค์นั่นเอง

ข้อมูลเพื่อพลเมืองต้นรู้

ในการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อ สามารถใช้ **5 คำถาม** เพื่อช่วยให้รู้ทันสื่อและโฆษณา

1 สื่อนี้ใครเป็นเจ้าของสื่อ

สื่อทั้งหลายล้วนแต่ถูกสร้างขึ้นโดยมีเจ้าของ
มีเป้าหมายการสื่อสารที่ชัดเจนโดยใช้เทคนิคกลวิธี
บางอย่าง เช่น มุมกล้อง สี เสียง หรือการตัดต่อในการ
นำเสนอเนื้อหา

2 สื่อนี้มีรูปแบบการนำเสนออย่างไร

ลักษณะการนำเสนอมีผลต่อการสร้างความรับรู้
และสร้างความเป็นจริง เช่น ถูกนำเสนอในรูปแบบของ
การเล่าข่าว การสัมภาษณ์ยืนยันการใช้จริง ใช้การ์ตูน
เพื่อเลือกการนำเสนอให้เหมาะกับกลุ่มเป้าหมาย

3 สื่อนี้ต้องการสื่อสารกับใคร

สื่อมีรูปแบบการนำเสนอแตกต่างกันไปตาม
กลุ่มเป้าหมาย เช่น เด็กจะใช้สื่อการ์ตูน หรือนักแสดง
เด็กในรุ่นราวคราวเดียวกัน เพื่อสร้างความเป็นกันเอง
ในการโน้มน้าวความสนใจ แต่หากสื่อสารกับวัยรุ่นจะใช้
ภาพเคลื่อนไหวและเพลงสนุกสนาน ใช้สีสดใส เป็นต้น

4

สื่อต้องการทำให้รับรู้และรู้สึกอย่างไร มีอะไรไม่ถูกนำเสนอบ้าง

บางสื่อพยายามนำเสนอข้อมูลด้านเดียว เช่น โฆษณา
การทำศัลยกรรม นำเสนอคุณค่าความสำคัญของความ
สวยหล่อ โดยไม่นำเสนอคุณค่าด้านอื่นของความเป็นคน
ที่ไม่ต้องสวย หล่อ ก็มีคุณค่าและทำประโยชน์ ทำงานใน
สังคมได้

5

สื่อหวังผลทำให้เราเชื่อหรือทำอะไร

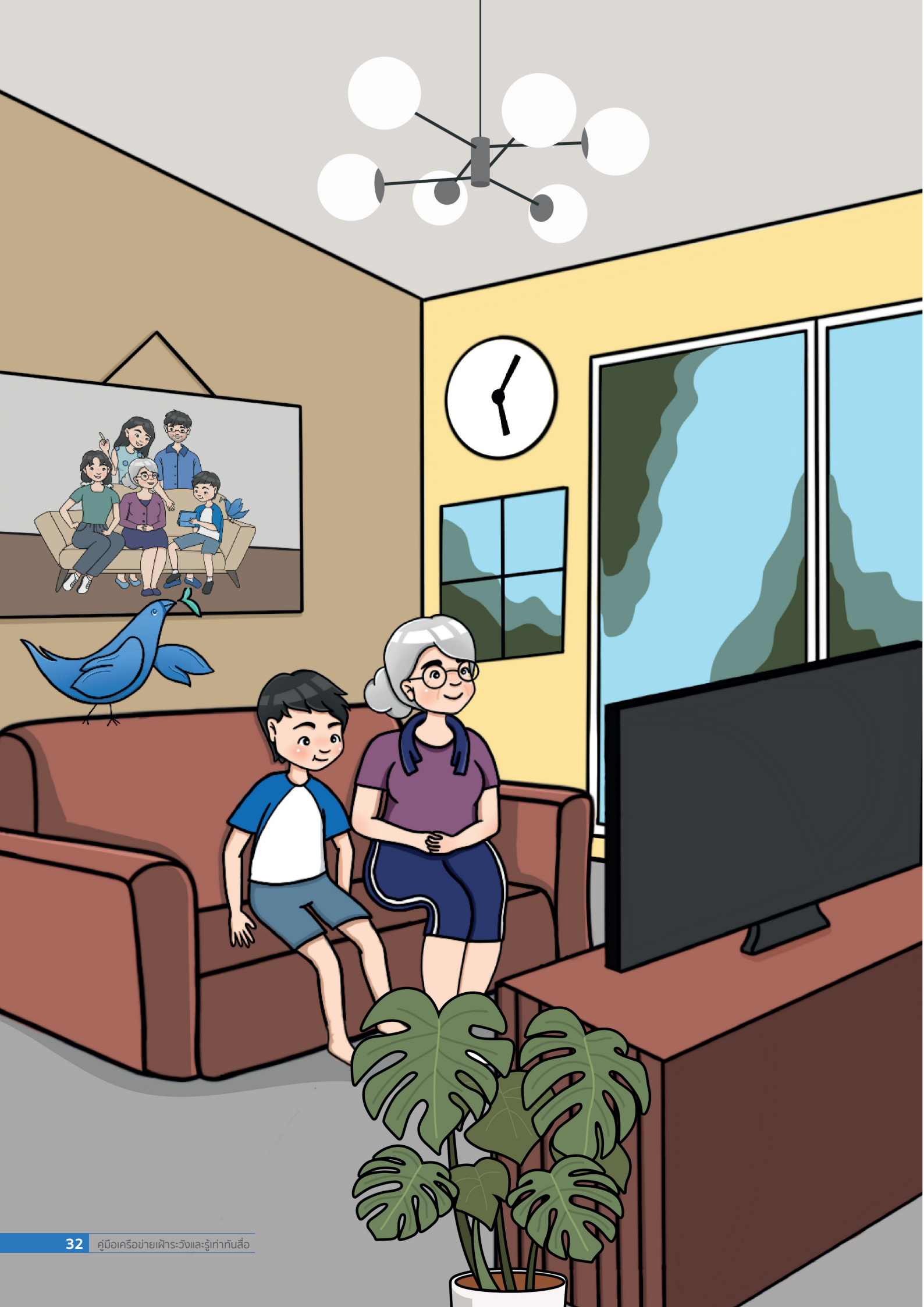
การทำสื่อทุกอย่างหวังผลเสมอ เช่น นักการตลาด
ทำเพื่อหวังผลกำไร นักการเมืองหวังคะแนนนิยม หรือเพื่อ
ประชาสัมพันธ์

ถามให้ครบ 5 ข้อ แล้วค่อยตัดสินใจว่าสื่อ
ที่รับอยู่นี้ “น่าเชื่อถือแค่ไหน”

“รู้หรือไม่?”

การรู้เท่าทันสื่อ ถือเป็นทักษะสำหรับ
พลเมืองและการเฝ้าระวังเนื้อหา
ที่ไม่เหมาะสมก็เป็นหนึ่งในหน้าที่พลเมือง
ซึ่งเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมนั้นอาจจะไม่ถึงกับ
ผิดกฎหมาย แต่สามารถร่วมกันเฝ้าระวัง
และแจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อกระตุ้น
เตือนให้ผู้ผลิตสื่อทำหน้าที่ในการผลิตสื่อ
ที่ปลอดภัยและสร้างสรรค์ต่อไป

พื้นที่สื่อสร้างสรรค์สำหรับเด็ก ทั้งสนุกและปลอดภัย

คุณยายกลับมาจากการออกไปเดินออกกำลังกายยามเช้า เปิดประตูบ้านเข้ามาก็ต้องแปลกใจที่เจอน้องเบิร์ดนั่งบนโซฟาตัวเดิม ขณะดูทีวีอยู่ โดยมีพื้กฟ้าชวนคุยอยู่ข้าง ๆ

“อ่าว..อรุณสวัสดิ์จะหลานเบิร์ด เอ..วันนี้มีอะไรพิเศษนะ ทำไมหลานยายและพื้กฟ้าตื่นแต่เช้านั่งดูทีวีด้วย ปกติเห็นแต่ดูหน้าจอคอมพิวเตอร์” ยายถามหยอกก่อนจะเดินเข้าไปนั่งข้าง ๆ

“อ้อ ไม่มีอะไรพิเศษหรอกฮะยาย ผมคิดถึงรายการเด็ก ๆ ที่ได้ดูในทีวีตอนเช้าวันเสาร์แบบนี้ครับไม่ได้ดูนานแล้ว พื้กฟ้าเลยชวนมาดูว่ามีรายการอะไรใหม่ ๆ บ้างครับ” น้องเบิร์ดถาม

คุณยายยิ้ม พร้อมกับดูทีวีไปพร้อมกับน้องเบิร์ดด้วย “แล้วมีอะไรใหม่ไหมล่ะเบิร์ด” คุณยายถาม

“รายการเดิมที่ผมเคยดูก็ยังอยู่ครับ แถมมีรายการใหม่ที่น่าสนใจเพิ่มด้วย อย่างรายการนี้ครับ” น้องเบิร์ดชี้ไปทางหน้าจอทีวี “เขาให้เด็ก ๆ มาวาดรูปตัวละครในวรรณคดีไทยในจินตนาการโดยใช้เทคนิคการวาดแบบดิจิทัล.. อ้อ แล้วมีอีกช่องหนึ่ง เป็นรายการทำอาหารที่เขาให้เด็กมาฝึกเป็นเชฟทำกับข้าวเองด้วยครับ อยู่ช่องนี้ครับ.. นี่ไงครับยาย” น้องเบิร์ดเปลี่ยนช่องรายการเพื่อให้คุณยายได้ดูเนื้อหารายการที่มีเด็กชายและเด็กผู้หญิงรุ่นราวคราวเดียวกับน้องเบิร์ดอธิบายการทำอาหารง่าย ๆ ด้วยภาษาอังกฤษ แล้วแปลเป็นภาษาไทยสลับกัน

“เก่งนะเนี่ย พุดจาฉะฉานเลย” คุณยายดูเชฟตัวน้อยในรายการทีวี แล้วกล่าวชื่นชม “สมัยยายสาว ๆ ทีวีจะมีช่องรายการ 5-6 ช่องเองนะ แต่เดี๋ยวนี้ตั้งแต่เปลี่ยนเป็นทีวีดิจิทัลมีช่องรายการหลายช่อง เลยมีรายการมากมายเป็นทางเลือกให้ผู้ดู แล้วยังมีบริการอีกหลายอย่างให้ดูทางออนไลน์อีกใช้ไหม” คุณยายพูดก่อนจะหันไปถามพื้กฟ้า

“ครับคุณยาย ทางออนไลน์ก็มีทั้งช่องรายการที่นำเสนอรายการทางทีวีช่องหลัก แล้วเอาไปฉายซ้ำทางโซเซียลมีเดียต่าง ๆ รวมถึงมีรูปแบบการให้บริการแบบ Over-The-Top TV หรือเรียกสั้น ๆ ว่า OTT เป็นการให้บริการที่ให้ผู้ชมสามารถรับชมสื่อละคร ภาพยนตร์ สารคดี และเนื้อหาต่าง ๆ ผ่านทางแพลตฟอร์มอินเทอร์เน็ต โดยมีรูปแบบธุรกิจแบบเรียกเก็บค่าสมาชิกรายเดือน รายปี หรือรายครึ่งและผู้ให้บริการ OTT TV บางราย จะไม่เรียกเก็บค่าบริการจากผู้ให้บริการปลายทาง แต่จะคิดค่าบริการจากเจ้าของสินค้าและบริการที่มาลงโฆษณาผ่านแพลตฟอร์ม

ของตนครับ” พื้กฟ้าตอบ

“แบบนี้ใน OTT ที่ว่า ก็น่าจะมีรายการสำหรับเด็ก ๆ เยอะเลยสินะ เห็นกำลังเป็นที่นิยมเลยนะจ๊ะ” คุณยายถามต่อ

“จริง ๆ แล้ว ไม่ว่าจะในทีวีหรือใน OTT ก็มีรายการสำหรับเด็กและเยาวชนในโทรทัศน์ค่อนข้างน้อยครับคุณยาย และมีบางรายการเหมือนเป็นการตุนแต่ก็ไม่ได้เหมาะสำหรับเด็กมากนักเพราะมีฉากความรุนแรง จากการต่อสู้ อยู่มาหลายทีเดียว นอกจากนี้ยังมีการแฝงค่านิยมความสวยหล่อไว้นั้นด้วย เช่น ตัวเอกบุลลัษณ์ภายนอกจะต้องสมบูรณ์แบบพร้อม ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้ว มนุษย์เรามีความหลากหลายมากกว่านั้น และไม่จำเป็นต้องสวยหล่อ ผอม ร่ำรวย หรือมีพลังวิเศษก็สามารถเป็นคนดีและประสบความสำเร็จได้เช่นกัน” พื้กฟ้าอธิบาย

“อืม.. แล้วแบบนี้ ผมจะรู้ได้ยังไงว่าเนื้อหาแบบไหนที่ผมควรดูละครับ ในเมื่อพอเป็นการตุน เด็ก ๆ ก็ต้องชอบอยู่แล้ว อีกอย่างหนึ่ง ทำไมเราต้องมาคอยกำกับว่าเด็กควรดูหรือไม่ควรดูอะไรครับ” น้องเบิร์ดคตรีโมทเพื่อลดเสียงของทีวีลงก่อนหันมาถามพื้กฟ้า

“ก็เพราะวัยเด็ก เป็นช่วงอายุแห่งการเรียนรู้ ดังนั้น การให้เด็กซึมซับและเรียนรู้จากสื่อที่ดี ๆ มีประโยชน์ โดยเฉพาะ

อย่างยิ่งจากรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กจะส่งเสริมให้การเรียนรู้และพัฒนาได้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้โทรทัศน์หรือทีวีเป็นอีกสื่อหนึ่งที่เข้าถึงเด็กได้ง่ายเพราะเป็นสื่อที่อยู่คู่กับสังคมไทยและคู่กับบ้านของเรามาเนิ่นนาน ซึ่งนอกจากการมอบความบันเทิงแล้ว รายการโทรทัศน์ดี ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งรายการสำหรับเด็ก ยังช่วยส่งเสริมพัฒนาการต่าง ๆ ของเด็ก ไม่ว่าจะเป็นความคิดสร้างสรรค์ไหวพริบ ความกล้าแสดงออก และคุณธรรม ให้เติบโตขึ้นอย่างสมวัยได้อีกด้วย อย่างรายการที่เราดูอยู่ตอนนี้ นอกจากจะช่วยให้น้องเบิร์ดได้ฝึกภาษาอังกฤษง่าย ๆ แล้ว ยังช่วยให้ความรู้ด้านโภชนาการอาหาร รวมทั้งสร้างแรงบันดาลใจในการประกอบอาชีพที่แตกต่างและหลากหลายให้กับเด็กอีกด้วย” พี่นกฟ้าตอบพร้อมกับขยับตัวจากโซฟา ไปอยู่ใกล้ ๆ ทีวี

“นอกจากนี้ จำที่พี่นกฟ้าเคยเล่าเรื่องหลักการเฝ้าระวังสื่อแบบ -3+6 ได้ไหมครับ หนึ่งในหกเนื้อหาที่เหมาะสมก็คือ เนื้อหาที่ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการคิด โดยนำเสนอเนื้อหาที่ทำให้ผู้ชมคิดวิเคราะห์ตามความสามารถของสมองของผู้ชมในแต่ละวัย ตลอดจนการส่งเสริมด้านพัฒนาการทางสมองและสติปัญญาให้มีความรู้มีความเข้าใจ

ความสามารถในการประยุกต์ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินผลได้อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การวางแผนการตัดสินใจ การแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ” พี่นกฟ้าอธิบายอย่างคล่องแคล่วเช่นเคย

“แบบนี้ก็ดีเลย” คุณยายพูดขึ้น “ยายจะขอดูรายการทำอาหารนี้กับน้องเบิร์ดสักหน่อย เพื่อจะได้เฝ้าดูในการทำกับข้าวด้วยกันเย็นนี้นะ นี่เขากำลังทำอะไรนะ...เอาผักสลัดมาพันกับเนื้อไก่เหรอ น่ากินนะหลานนะ”

“ลองทำไหมครับคุณยาย แต่ผมขอเปลี่ยนซอสเป็นซอสมะเขือเทศได้ไหมครับ.. สูตรของผมเองครับ” น้องเบิร์ดตอบและปิดท้ายประโยคอย่างอารมณ์ดี

“และนี่ก็เป็นเช้าวันหยุดอีกวันที่ครอบครัวนกฟ้าได้มีกิจกรรมชวนคิดร่วมกันเกี่ยวกับเนื้อหาสื่อ โดยไม่มีช่องว่างระหว่างวัยของคุณยายและน้องเบิร์ดเลย เพราะว่าครอบครัวเรา ชวนกันคุย ชวนกันคิด กันเป็นประจำแบบนี้แหละ..” พี่นกฟ้าคิดในใจ ขณะที่มองคุณยายและน้องเบิร์ดอย่างมีความสุข

ข้อมูลเพื่อwaiเมืองต้นรู้

ตามประกาศคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ เรื่องหลักเกณฑ์การจัดทำผังรายการสำหรับการให้บริการกระจายเสียงหรือโทรทัศน์ พ.ศ. 2556 ผู้รับใบอนุญาตที่ใช้คลื่นความถี่ต้องจัดทำผังรายการให้มีสัดส่วนรายการเพื่อให้บริการ แต่ละประเภทดังนี้

- 1 | กิจการบริการสาธารณะ ให้มีรายการที่เป็นข่าวสารหรือสาระที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ ในสัดส่วนไม่น้อยกว่าร้อยละเจ็ดสิบ
- 2 | กิจการบริการชุมชน ให้มีรายการที่เป็นข่าวสารหรือสาระที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนหรือท้องถิ่น ที่รับบริการในสัดส่วนไม่น้อยกว่าร้อยละเจ็ดสิบ โดยต้องมีรายการที่เกี่ยวกับชุมชนหรือท้องถิ่นที่รับบริการ และต้องมีรายการที่ผลิตโดยคนในชุมชนหรือท้องถิ่นที่รับบริการในสัดส่วนที่ไม่ต่ำกว่าร้อยละห้าสิบ ของเวลาออกอากาศทั้งหมด
- 3 | กิจการทางธุรกิจ ให้มีรายการที่เป็นข่าวสารหรือสาระที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะในสัดส่วนไม่น้อยกว่าร้อยละยี่สิบห้า โดยกิจการทางธุรกิจระดับภูมิภาคและระดับท้องถิ่นต้องมีรายการที่ผู้รับใบอนุญาตผลิตเองในสัดส่วนไม่ต่ำกว่าร้อยละห้าสิบ ของเวลาออกอากาศทั้งหมด รายการที่เป็นข่าวสารหรือสาระที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ หมายความว่ารวมถึง รายการข่าวสาร รายการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย รายการส่งเสริมการศึกษา จริยธรรม ศิลปะ วัฒนธรรม การให้ความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม คุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อม

รู้หรือไม่?

กสทช. ประกาศให้สถานีโทรทัศน์ฟรีทีวีระบบดิจิทัลทุกช่องต้องมีรายการเด็กและครอบครัวทุกวัน อย่างน้อยวันละ 60 นาที

- 4 | ให้ผู้รับใบอนุญาตที่ใช้คลื่นความถี่ ต้องจัดให้มีการออกอากาศรายการที่มีเนื้อหาสร้างสรรค์สังคมหรือรายการสำหรับเด็กและเยาวชน อย่างน้อยวันละ 60 นาที ระหว่างช่วงเวลา 16.00-18.00 น. ของทุกวันและระหว่างช่วงเวลา 07.00-09.00 น. ในวันเสาร์และวันอาทิตย์ในช่วงเวลา 18.00-22.00 น. เป็นช่วงเวลาที่มีจำนวนผู้รับชมสูง ซึ่งเด็กและเยาวชน อาจรับชมอยู่ด้วย ให้ออกอากาศรายการที่มีเนื้อหาที่มีความเหมาะสมและจะไม่เป็นภัยต่อการพัฒนาทั้งในด้านสติปัญญา อารมณ์และสังคมของเด็กและเยาวชน ทั้งนี้ คณะกรรมการอาจประกาศกำหนดหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงสัดส่วนและช่วงเวลาออกอากาศที่เหมาะสมสำหรับรายการดังกล่าวเพิ่มเติมได้

รายการที่มีเนื้อหาสร้างสรรค์สังคมหรือรายการสำหรับเด็กและเยาวชนตามวรรคแรก จะต้องเป็นรายการที่มีระดับความเหมาะสมของรายการในระดับ ป หรือ ด หรือ ท ตามภาคผนวก ก หรือตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

สื่อที่สร้างสรรค์คือห้องสมุด
ของการเรียนรู้ที่ไม่มีที่สิ้นสุด

“สวัสดิ์ค่ะคุณพ่อ” / “สวัสดิ์ครับคุณพ่อ”

“อ่าว สวัสดิ์ครับเด็ก ๆ มา ๆ เข้าบ้านก่อนลูก” คุณพ่อของนัทเปิดประตูบ้านต้อนรับเพื่อน ๆ ของนัททยอยเข้าบ้าน รวมถึงน้องเบิร์ดด้วย

วันนี้เพื่อน ๆ นัดกันมาทำงานกลุ่มวิชานวัตกรรมที่บ้านของนัท เพื่อเตรียมลงแข่งขันทักษะวิทยาศาสตร์ในปี นี้ เพราะบ้านของนัทอยู่ตึกกลางระหว่างบ้านของสมาชิกในกลุ่มทุกคน แล้วยังมีห้องทีวีจอใหญ่ที่เหมาะสมกับกิจกรรมของทุกคนในวันนี้ นั่นก็คือการมาดูรายการแข่งขันเกมทางวิทยาศาสตร์เพื่อเตรียมตัวนั่นเอง

“อีกห้านาที จะถึงเวลาของรายการอัจฉริยะนักวิทยาศาสตร์แล้ว มานั่งตรงนี้กันเถอะ” นัทชวนเพื่อน ๆ มานั่งหน้าจอทีวี พื้นที่โล่งกลางห้องรับแขก ที่ปูเสื่อกกแบบไทย ๆ และมีเบาะนุ่ม ๆ สำหรับทุกคน

“เอาละเด็ก ๆ พ่อเตรียมคุกกี้ธัญพืชไว้ให้ เพื่อบริโภค หอมกรุ่นจากเตาเมื่อเข้านี่เลย”

“ขอบคุณค่ะคุณพ่อ เตี้ยวนูกับเจนนีจะยกน้ำดื่มมานะคะ” หมิวกล่าวขอบคุณ ก่อนที่จะเดินไปทางห้องครัว เพื่อยกน้ำดื่มและแก้วน้ำมาให้เพื่อน ๆ

“เตี้ยวเราไปช่วยยกด้วย” โจ้เอ่ยก่อนจะเดินตามหมิวและเจนนีไป

คุณพ่อกับนัทอยู่กันสองคนพ่อลูก โดยคุณพ่อเป็นอาจารย์ด้านการแปรรูปอาหาร ทำให้นอกจากจะมีงานวิจัยด้านอาหารเพื่อสุขภาพอย่างต่อเนื่องแล้ว ยังมีฝีมือด้านการทำอาหาร และมักจะมีเมนูใหม่ ๆ มาให้เด็กลิ้มรสกันเสมอ ซึ่งนั่นก็เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่เพื่อน ๆ ในกลุ่ม อยากจะมาทำงานที่บ้านของนัทนั่นเอง

“รายการมาแล้วทุกคน มานั่งด้วยกันก่อน” นัทเรียกเพื่อนมารวมตัวกัน

เข้าวันนั้นกลุ่มเพื่อนของน้องเบิร์ดดูรายการแข่งขันทางวิทยาศาสตร์กันอย่างตื่นเต้นและสนุกสนาน

“พ่อครับ วันนี้สนุกมากเลยครับ ได้ไอเดียในการทำโครงการส่งประกวดหลายอย่างเลย” น้องเบิร์ดเล่าให้คุณพ่อที่มารับระหว่างทางกลับบ้าน

“รายการที่มีเนื้อหาส่งเสริมความรู้ในเรื่องวิชาการแบบนี้ น่าสนับสนุนนะ และเป็นเรื่องที่ทำทนายผู้ผลิตสื่อมากด้วย เพราะจะต้องออกแบบเนื้อหาสื่อให้เข้าใจง่าย แต่ยังได้ความรู้ที่ถูกต้องอยู่” คุณพ่อตอบ

“ในรายการเขามีการเชิญนักวิทยาศาสตร์ หรือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญมาให้ความรู้เพิ่มเติมด้วยครับ เก่งสุด ๆ ไปเลยนะผมว่า” น้องเบิร์ดยังคงเล่าต่ออย่างตื่นเต้น ก่อนจะนึกขึ้นมาได้ว่าวันนี้ที่บ้านมีนัทกับเตี้ยวทำวิดีโอสั้นช่วยคุณยายทำช่องยูทูบ

“คุณพ่อครับ เรานัดกันถ่ายคลิปออกกำลังกายสำหรับผู้สูงวัยให้คุณยายกันตอนกี่โมงนะครับ” น้องเบิร์ดถาม

“เย็นนี้แหละ ว่าจะไปถ่ายทำกันที่สวนสุขภาพแถวบ้านนะ พี่ลูบอกว่าคุณโหดแอปพลิเคชันตัวใหม่มา ตัดต่อวิดีโอได้ง่ายขึ้นเยอะเลย” คุณพ่อตอบ

ที่สวนสุขภาพ อากาศยามเย็นช่วงต้นฤดูหนาวเหมาะกับการออกกำลังกายเป็นอย่างดี

“ชอบใจมากนะที่มาเป็นแขกรับเชิญในรายการวันนี้ เป็นเทปปฐมฤกษ์ช่องยูทูบของคุณยายคุยกับเพื่อนที่ได้รับเชิญมาร่วมรายการอย่างอารมณ์ดี

“ด้วยความยินดีเลยจ๊ะ อยู่บ้านก็เบื่อ ๆ นะ เอาความรู้ออกมาแลกเปลี่ยนบ้างก็ดีเหมือนกัน” เพื่อนของคุณยายตอบ

เพื่อนของคุณยายท่านนี้เป็นนักเทคนิคการแพทย์ที่เกษียณอายุราชการมาหลายปี มีความรู้เกี่ยวกับการยืดกล้ามเนื้อและการออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุเป็นอย่างดี “เธอมีความคิดสร้างสรรค์ไม่มีเปลี่ยนเลยตั้งแต่สมัยสาว ๆ แล้วนะ อ้อ..แล้วอย่าลืมชวนฉันมาอีกนะ” เพื่อนของคุณยายพูดก่อนจะก้าวขึ้นรถส่วนตัวแล้วเคลื่อนรถออกไป

ครอบครัวนกฟ้าเดินไปที่รถครอบครัวของตัวเองเช่นกัน ระหว่างที่คุณพ่อ คุณแม่ และคุณยายเดินนำมาก่อนนั้น น้องเบิร์ด ตื่นเต้นกับการถ่ายทำวิดีโอวังวนรอบตัวฟิบูลู

“ฟิบูลูใช้แอปพลิเคชันตัวใหม่ถ่ายทำกับตัดคลิปวิดีโอให้คุณยายเหรอครับ มันจะมีความคมชัดใหม่ฟิบูลู” น้องเบิร์ดถาม

“ชัดสิ สมัยนี้เทคโนโลยีก้าวหน้า ตัวที่ฟิบูลูจะสามารถนำไฟล์ออกได้โดยมีความคมชัดขนาด 6K เลยนะ” ฟิบูลูตอบอย่างภูมิใจ ฟีนกฟ้าที่บินตามมาสวมสุขภาพด้วย บินมาเกาะไหล่ฟิบูลู พร้อมกับชะเง้อมองหน้าจอโทรศัพท์ที่ฟิบูลูกำลังเปิดคลิปวิดีโอของคุณยายที่ถ่ายทำเมื่อสักครู่นี้

“ยอดเยี่ยมไปเลยครับ ตอนนี้ฟิบูลูเหมือนเป็นผู้ผลิตเนื้อหาที่ส่งเสริมความรู้ในเรื่องวิชาการเลยครับ” ฟีนกฟ้าพูด

“เนื้อหาวิชาการเลยเหรอฟีนกฟ้า” ฟิบูลูถาม “บลูยังไม่ใช่นักวิชาการสักหน่อย”

“อ้อ” ฟีนกฟ้าอธิบายต่อ “เนื้อหาวิชาการในที่นี้หมายถึงเนื้อหาที่ส่งเสริมความรู้ในเรื่องวิชาการ ตลอดจนความรู้ในศาสตร์สาขาต่าง ๆ ให้สามารถเรียนรู้ได้ ตลอดจนศาสตร์ประยุกต์และศาสตร์ในเชิงบูรณาการที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ เช่น ความรู้ในด้านภาษาศาสตร์ ตรรกะ และคณิตศาสตร์ ดนตรี กีฬา ตลอดจนความรู้ในด้านวิชาชีพ รวมถึงการสร้างความรักในการเรียนรู้ครับ การพัฒนาเนื้อหาที่ส่งเสริมความรู้ในเรื่องวิชาการตลอดจนความรู้ในศาสตร์สาขาต่าง ๆ เป็นหนึ่งในหลักการ +6 ของสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์นั่นเองครับผม นอกจากนี้การที่เราเผยแพร่องค์ความรู้ให้กับคนทุกเพศทุกวัย ยังเป็นการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอีกด้วยครับผม” ฟีนกฟ้าตอบ

“เฮ้! เร็ว ๆ จ้าเด็ก ๆ ฟ้าจะมืดแล้ว รีบกลับบ้านกัน” เสียงคุณแม่เรียกให้ฟิบูลู น้องเบิร์ดและฟีนกฟ้ารีบขึ้นรถสองพี่น้องสบตากันอย่างรู้ใจ ก่อนจะวิ่งแข่งกันไปหาคุณแม่ โดยฟีนกฟ้าบินตามไปติด ๆ

ข้อมูลเพื่อพลเมืองต้นรู้

ความจำเป็นของการที่จะต้องมีการศึกษาตลอดชีวิต (ศกรินทร์ ชนประชา, 2562)

1. การพัฒนาการ ของบุคคล ทางด้านกายภาพ และหน้าที่ในแต่ละวัย

บุคคลจะมีการเจริญเติบโตและการพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ทุกช่วงชีวิตตั้งแต่วัยทารกจนถึงวัยสูงอายุจะมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์สังคม การศึกษาจะช่วยให้บุคคลมีการพัฒนาการในด้านต่าง ๆ อย่างเหมาะสม ในวัยเด็กจะเป็นวัยที่ซึมซับความรู้ประสบการณ์รอบ ๆ ตัวไปเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตต่อไปในภายภาคหน้า ฉะนั้นหากได้รับการดูแลเลี้ยงดูอย่างเหมาะสม ได้รับการอบรมให้ความรู้ที่ดีมีแบบอย่างที่ดีอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี เด็กเหล่านี้ก็จะกลายเป็น ผู้ที่มีสติปัญญา อารมณ์ที่เหมาะสมนำไปสู่การเป็นพลเมืองที่ดีต่อไปในภายภาคหน้า เมื่อก้าวผ่านผ่านวัยเด็ก เข้าสู่วัยต่อมา การศึกษาก็ยังคงมีความจำเป็น จนล่วงเลยถึงวัยผู้สูงอายุการศึกษาก็ยังเข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำรงชีวิต เพราะจะช่วยให้ผู้สูงอายุมีความรู้สามารถดูแลรักษาสุขภาพ และ คุณภาพชีวิตตนเองได้อย่างถูกต้อง การศึกษาจะช่วยให้บุคคลสามารถดำเนินชีวิตตามบทบาทหน้าที่ในแต่ละช่วงอายุได้อย่างเหมาะสม

2. การเปลี่ยนแปลง ทางด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโลกปัจจุบันเป็นไปอย่างรวดเร็วมาก ในอดีตช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ๆ มักจะมีระยะเวลาการเปลี่ยนแปลงที่ยาวนานกว่าช่วงชีวิตของมนุษย์ มนุษย์สามารถที่จะได้รับการพัฒนาตนเองให้ปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ได้ ดังนั้น การศึกษาจึงมีความจำเป็นตลอดชีวิตของมนุษย์ทุกช่วงอายุและทุกคน

3. การเปลี่ยนแปลง ทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม

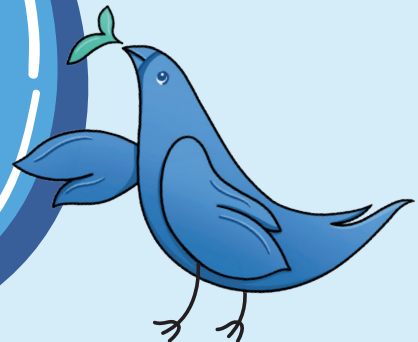
จากสภาพเศรษฐกิจและสังคมของโลกและประเทศต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะปัจจุบันที่เป็นสังคมดิจิทัลและอุตสาหกรรม การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมจะมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมโดยเฉพาะ การเปลี่ยนแปลงสู่ยุคอุตสาหกรรม 4.0 (The Fourth Industrial Revolution) ทำให้รัฐต้องปรับรูปแบบและวิธีการจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ทักษะในวิชาการและวิชาชีพที่เหมาะสม เพียงพอ สอดคล้องกับสภาพบริบท

4. ความไม่เท่าเทียม ทางด้านสิทธิและ โอกาสทางการศึกษา

จากสภาพการจัดการศึกษาจากอดีตถึงปัจจุบัน การศึกษาในระบบแม้จะมีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว และขยายโอกาสทางการศึกษาได้มากขึ้น แต่ในความเป็นจริงในหลายประเทศพบว่า ประชาชนยังไม่ได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะในประเทศที่ด้อยพัฒนาและกำลังพัฒนา โอกาสทางการศึกษาจะกระจุกตัวอยู่แต่ในเมืองใหญ่ การที่บุคคลได้รับโอกาสทางการศึกษาไม่เท่าเทียมกันนั้น เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมในสังคม สาเหตุเหล่านี้ทำให้การศึกษาตลอดชีวิตมีความจำเป็นและสำคัญต่อบุคคล สังคม และประเทศชาติเป็นอย่างมาก การศึกษาที่ไม่สามารถแยกออกจากการดำเนินชีวิตได้แนวคิดนี้จึงถูกนำมาเป็นแนวคิดหลักของการศึกษาของโลกในปัจจุบัน

“รู้หรือไม่?”

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2556) ได้ให้ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตว่า หมายถึงการศึกษาที่เกิดขึ้นจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตการศึกษาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่เกิดจนตาย พัฒนาค้นให้ได้เรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ตามความสามารถของตนเอง เพื่อก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลก สามารถทำงานและอยู่ร่วมกันในสังคม

สื่อที่สร้างสรรค์ จะไม่สรรสร้าง
คนเก่งแต่ขาดศีลธรรม

น้องเบิร์ดมักจะมานั่งหน้าทีวีในทุก ๆ เช้าวันหยุด เพื่อที่จะได้ดูการ์ตูนเรื่องโปรดของเขา วันนี้การ์ตูนเรื่องโปรดของน้องเบิร์ดก็ได้ออกตอนใหม่เกี่ยวกับตัวละครเอกของเรื่อง มีความคิดต้องการจะโกงข้อสอบของโรงเรียน ตัวละครในการตูนนั้นช่างชาญฉลาดในการวางแผนจนคุณครูและเพื่อน ๆ จับผิดไม่ได้

ยิ่งดูน้องเบิร์ดยิ่งรู้สึกทึ่งและประทับใจในความเก่งและรอบคอบของตัวละคร น้องเบิร์ดเหมือนรู้ดีกว่าตัวละครนี่คือตัวเอง เพราะเป็นเพียงเด็กประถมคนหนึ่งเท่านั้นที่ไม่ต้องอาศัยพลังวิเศษอะไรเลย มีเพียงการวางแผนการโกงข้อสอบที่ดูทำหยาบมาก การตูนวันนี้เต็มไปด้วยความสนุกสนาน จนน้องเบิร์ดเริ่มมีความคิดอยากจะทำโกงข้อสอบบ้างจนได้ยินเสียงที่คุ้นเคย

“เบิร์ดลุกออกไปพักผ่อนนอกบ้านด้วยกันเถอะ แม่เห็นเขารีวิวแปลงดอกไม้แถวชานเมือง มีร้านกาแฟในนั้นด้วย แม่อยากถ่ายภาพวิสวย ๆ เอาไว้ทำงานล่ะ”

“ได้ครับแม่ เดี๋ยวผมไปเปลี่ยนเสื้อผ้าแป๊บหนึ่งนะครับ” เมื่อน้องเบิร์ดปิดทีวีและเดินกลับห้องตัวเองเพื่อไปเปลี่ยนเสื้อผ้า โดยที่การ์ตูนเรื่องนั้นยังไม่จบตอน

ที่โรงเรียนจัดกิจกรรมติวข้อสอบเพราะการสอบกลางภาคนั้นใกล้เข้ามาแล้ว น้องเบิร์ดก็ได้ยินเสียงของกลุ่มเพื่อนข้าง ๆ พูดอะไรบางอย่างที่ทำให้เขาเสียสมาธิในการติวทันที

“ฉันไปคิดแผนโกงข้อสอบมาแล้ว ฉันได้ข่าวมาว่าคำตอบข้อสอบอยู่ที่ห้องพักครูสังคม” เมื่อน้องเบิร์ดได้ยินเข้าก็มีความคิดที่จะบอกคุณครูในทันทีที่เลิกเรียน แต่อีกใจก็ต้องการทำแบบเดียวกันกับเพื่อนเช่นกัน

“วิชาสังคมก็ต้องอ่านหนังสือเยอะ เราคงอ่านไม่ทันแน่ ๆ แถมยังต้องจำชื่อสถานที่ต่างๆ ยากมากด้วย” น้องเบิร์ดคิดในใจ ด้วยความอยากรู้อยากเข้าไปหาเพื่อนกลุ่มนั้น และขอเข้าร่วมแผนการโกงครั้งนี้

“เราสนใจ ขอร่วมแผนนี้ด้วย”

เพื่อนกลุ่มนั้น มองหน้ากันและพยายามเก็บความรู้สึกตกใจเอาไว้ แล้วแกล้งทำเป็นไม่เข้าใจในสิ่งที่น้องเบิร์ดพูด ก่อนจะแก้ตัวตอบกลับ “เบิร์ด นายพูดถึงอะไรหรอ”

น้องเบิร์ดก็ตอบกลับด้วยท่าทางมั่นใจว่า “ก็เรื่องโกงข้อสอบไป ที่พวกนายคุยกันเมื่อกี้ เรา...เราได้ยินหมดแล้ว แต่เรารับรองนะว่าถ้าให้เราช่วยด้วย เราจะไม่บอกใคร” เมื่อกลุ่มเพื่อนรู้ว่ามีคนอื่นที่รู้ถึงเรื่องที่พวกเขาคุยจึงจำเป็นต้องให้น้องเบิร์ดเข้ากลุ่มมาเพื่อที่จะไม่ให้แผนการนี้หลุดออกไป

ทั้งหมดได้วางแผนร่วมกันโดยตกลงกันว่าต้องมีคนไปขโมยคำตอบจากห้องพักครูสังคมในวันก่อนสอบ หลังจากนั้นก็นำคำตอบมาทบทวนด้วยกัน โดยที่น้องเบิร์ดเป็นคนอาสาที่จะเป็นคนไปขโมยคำตอบข้อสอบเอง

“ที่สุด ๆ ไปเลย ตื่นเต้นเหมือนที่เห็นในการตูนเลย” น้องเบิร์ดคิด

เมื่อวันก่อนสอบมาถึง ทุกคนก็ได้เตรียมพร้อมทำตามแผนที่วางไว้ โดยรอถึงเวลาพักเที่ยงที่คุณครูทุกคนลงไปซื้ออาหารกลางวัน

เมื่อถึงเวลาน้องเบิร์ดก็รีบทำตามแผนโดยแอบเข้าไปในห้องพักครู น้องเบิร์ดกวาดสายตาดูรอบ ๆ ก็ไปพบกับห่อกระดาษสีน้ำตาลห่อหนึ่งปิดผนึกอย่างหนาแน่น มีกระดาษพิมพ์ด้วยน้ำหมึกสีดำว่า ข้อสอบกลางภาควิชาสังคมศึกษาพร้อมตราประทับสีแดงว่า **“ลับที่สุด”** น้องเบิร์ดถือห่อกระดาษหนักอึ้งนี้ขึ้นมา ก่อนจะคิดในใจว่า “แล้วเฉลยล่ะอยู่ที่ไหน จะอยู่ในห่อนี้ไหมนะ หรือจะต้องแกะห่อนี้ออกมา” ระหว่างที่น้องเบิร์ดกำลังคิดลึงเลอยู่

“ครูว่า กระดาษห่อนั้นเขียนชัดเจนว่าลับที่สุดนะครับ แปลว่าผู้ไม่เกี่ยวข้องไม่ควรแตะต้อง” เมื่อน้องเบิร์ดได้ยินก็รู้สึกเย็นหลังวาบ ยืนตัวแข็ง มือที่จับห่อกระดาษอยู่ ก็รู้สึกว่ามีเหงื่อออกมา

คุณครูสังคมท่านหนึ่งลืมนำกระเป๋าเงินลงไปด้วย จึงรีบกลับขึ้นมาและพบกับน้องเบิร์ดที่ถูกจับได้คาหนังคาเขา พร้อมกับเพื่อน ๆ ที่คอยดูต้นทางให้ ทำให้น้องเบิร์ดและเพื่อน ๆ ถูกคุณครูฝ่ายปกครองเรียกพบทันที

บรรยากาศเป็นไปด้วยความกดดัน เมื่อคุณครูสอบถามเรื่องราวจากปากของนักเรียนทีละคนก็เหลือเพียงแค่ น้องเบิร์ดเป็นคนสุดท้าย

“เอาล่ะเบิร์ด...อะไรเป็นแรงจูงใจที่ทำให้เธอทำแบบนี้” น้องเบิร์ดที่นั่งบิ่บมือของตัวเอง พร้อมหน้าถอดสีเงยหน้ามองคุณครูเสียวินาทีก่อนจะก้มมองที่โต๊ะ พร้อมตอบว่า

“ผมไปดูการ์ตูนมา รู้สึกว่าตัวการ์ตูนที่วางแผนโกงข้อสอบ เขาเก่งมาก พอดีได้ยินดีเพื่อนคุยกันเรื่องนี้พอดี ผมเลยอยากลองทำบ้างครับ” น้องเบิร์ตตอบ

คุณครูสังคมได้ความดังนั้นจึงถามชื่อการ์ตูนและเปิดดูการแพร่ภาพย้อนหลังทางสื่อออนไลน์ดู เมื่อทุกคนได้ดูการ์ตูนพร้อมกันจบ ก็พบว่าตัวเอกที่น้องเบิร์ตพูดถึงว่ามี การวางแผนโกงข้อสอบนั้นถูกจับทุจริตในห้องสอบพร้อมหลักฐานและถูกตัดสินโทษในการสอบ

“วันนั้นผมดูไม่จบครับ” น้องเบิร์ตพูด “ผมดูแค่ตอนต้น จึงรู้สึกว่าเขาเก่งและรอบคอบในการวางแผนมาก ๆ ผมเลยอยากเก่งแบบเขาครับครู แต่ถ้าหากมันเป็นเรื่อง ที่ผิด ทำไมเราถึงเอาเนื้อหาแบบนี้มาทำการดูล่ะครับ” น้องเบิร์ตถาม

คุณครูสังคมจึงได้เริ่มอธิบายว่า “การโกงข้อสอบ นั้นเป็นเรื่องที่ผิดกฎกติกาของโรงเรียนอยู่แล้ว แต่ เหตุที่ทำให้บางคนยังแอบทำอยู่เพราะคิดว่ามันเป็น สิ่งที่ยากกว่าการตั้งใจเรียน ในขณะที่เดียวกันก็มีคนที่ เคารพกฎกติกาและรู้ว่าการโกงเป็นสิ่งที่ผิดอย่างมาก ลองคิดดูนะครับว่า หากเราเป็นนักเรียนแล้วเรายังมาโกง เรื่องแบบนี้ เราจะเติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ในวันข้างหน้าที่ดี ได้อย่างไร ฉะนั้นหากจะทำอะไรก็ขอให้คิดถึงคุณธรรม จริยธรรม สิ่งที่ถูกต้องเหมาะสมมากกว่าสิ่งที่ถูกใจกัน ด้วยครับ”

“ครับครู” “ค่ะครู” น้องเบิร์ตและเพื่อน ๆ รับคำ คุณครู

“ส่วนเรื่องเนื้อหาสื่อที่มักนำเสนอเรื่องไม่เหมาะสม ในการดู บางทีก็นำเสนอความรุนแรง การกลั่นแกล้งรังแก กันผ่านตัวการ์ตูนที่ดูเหมือนจะน่ารัก หรือที่เราพบเห็นกัน บ่อยครั้งก็คือ นำเสนอพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ขาด ศีลธรรม จริยธรรม โดยมีการนำเสนอยาวนานกว่า 10-15 นาที ทำให้ผู้ชมเข้าใจว่าเก่ง ฉลาด หรือเป็นผู้ที่ได้เปรียบ ก่อนที่จะมาเฉลยผลลัพธ์ของการกระทำที่ผิดพลาดใน ไม่นานที่สุดท้าย ทำให้ผู้ชมซึมซับพฤติกรรมเหล่านั้นไปด้วย หรือบางทีดูยังไม่ทันจบตอน ก็จะได้แนวคิดที่บิดเบือนว่า

การกระทำนั้นสามารถทำได้ เหมือนการ์ตูนที่เบิร์ตดูนี้แหละครับ” คุณครูพูดต่อ

คุณยายและผู้ปกครองคนอื่นๆ เดินออกมาจากห้องประชุมคุณครูฝ่ายปกครอง พร้อมกับน้องเบิร์ตและเพื่อนนักเรียนคนอื่น ๆ ที่โดยเรียกตักเตือน “ฉันทขอโทษนะที่ทำให้ นายคุณยาย” เพื่อนคนหนึ่งพูดกับน้องเบิร์ต

“ไม่เป็นไรหรอก เราเองก็ศึกษาเรื่องนี้ แต่สิ่งที่สำคัญตอนนี้คือการอ่านบททวนบทเรียนและดูข้อสอบต่อไปเท่านั้น” น้องเบิร์ตพูด ก่อนจะหันไปพูดกับคุณยาย

“คุณยายครับ ผมขอโทษครับ ผมไม่น่าทำผิดพลาดเลย ทั้งที่บ้านเราก็คูณกันเรื่องรู้เท่าทันสื่อกันตลอด ผมก็ยังเลียนแบบสื่อที่ไม่เหมาะสมจนได้” น้องเบิร์ตพูดพร้อมกับยกมือไหว้คุณยาย

คุณยายลูบหัวหลานชายพร้อมกับบอกว่า

“หลานเบิร์ต รู้ตัวว่าทำผิดพลาดก็ดีแล้ว ต่อไปก็อย่าทำอีก”

“เดี๋ยวหลังสอบเสร็จ ทุกคนค่อยมานัดหมายกัน เรื่องที่คุณครูฝ่ายปกครองจะให้เด็ก ๆ ทำความสะอาดโรงเรียน ตามที่แจ้งไว้เมื่อสักครู่นี้ละครับ” คุณพ่อของเพื่อนนักเรียนคนหนึ่งพูดกับผู้ปกครองคนอื่นๆ

“ได้เลยค่ะ นี่ก็ถือเป็นบทเรียนครั้งสำคัญของเด็ก ๆ กันเลยนะค่ะ แล้วก็ก็เป็นบทเรียนสำหรับผู้ปกครองอย่างพวกเราด้วย ที่จะช่วยกันให้คำแนะนำและคอยตรวจสอบสื่อที่ลูกหลานเราดูอยู่ให้เป็นสื่อที่ปลอดภัยและสร้างสรรค์ ไม่มีเนื้อหาที่ผิดคุณธรรมและจริยธรรม ในทางกลับกันก็ช่วยกันเป็นหูเป็นตาเฝ้าระวังสื่อที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์ให้เขามีจรรยาบรรณในการทำสื่อกันด้วยนะค่ะ” คุณยายพูด ก่อนจะหันมาทางน้องเบิร์ต

“การทำความสะอาดโรงเรียนเป็นการลงโทษของโรงเรียน ส่วนของยายนั้น หลานเบิร์ตจะต้องช่วยยายทำพาวเวอร์พอยท์เรื่องจริยธรรมและศีลธรรมสื่อ ยายจะต้องเอาไปบรรยายในกิจกรรมสร้างยุทูปเบอร์สูงวัยอาทิตย์นี้กับทางชมรมพอดี ตกหลังไหม” คุณยายหันไปหาน้องเบิร์ต “ตกลงครับคุณยาย ผมจะตั้งใจทำอย่างสุดฝีมือเลย” น้องเบิร์ตตอบคุณยาย

ครั้งนี้เป็นอีกหนึ่งบทเรียนสำคัญของน้องเบิร์ตและครอบครัวเลยก็ว่าได้ แม้ว่าเราจะเคยได้ยินเรื่องรู้เท่าทันสื่อหรือการเฝ้าระวังสื่อมามากแค่ไหน สิ่งที่สำคัญก็คือการที่จะควบคุมจิตใจและพฤติกรรมของตนเองให้ปฏิบัติตามคุณธรรมและจริยธรรมด้วยนั่นเอง

การศึกษาเรื่อง

“การส่งเสริมการเฝ้าระวังสื่อไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์” (วิโรจน์ สุทธิสีมา, 2564)

ได้ข้อสรุปที่เป็นแนวทางการดำเนินงานของกองทุนสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ในการส่งเสริมกลไกการเฝ้าระวังสื่อไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์ รวมทั้งคุณลักษณะของสื่อไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์ ดังนั้น สื่อไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์ หมายถึงสื่อที่มีลักษณะบิดเบือนความจริง รายงานข้อเท็จจริงผิดพลาดคลาดเคลื่อนแต่งเติม ซึ่งนำไปสู่การผลิตซ้ำมายาคติที่สร้างอคติในสังคม

1.

สื่อไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์ หมายถึง สื่อที่ไม่เป็นกลาง มีอคติ ตีตราผู้ตกเป็นข่าว นำเสนอ ความคิดเห็น และความรู้สึกส่วนตัวปะปนกับข้อเท็จจริงส่งผลให้เกิดความลำเอียงในการนำเสนอ ขาดความสมดุล และยุติธรรมทั้งในแง่เนื้อหาและวิธีการได้มาซึ่งข้อมูล

2.

สื่อไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์ หมายถึง สื่อที่ไม่เคารพคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เลือกรูปปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม มีอคติ ข้ำเติมด้วยเหตุแห่งความแตกต่างทางเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความเชื่อ สังคม ความเป็นอยู่ ฐานะ ทรัพย์สิน กำเนิด หรือฐานะอื่น เป็นเหตุให้ภาพบุคคล ที่ถูกละเมิดนั้นมีลักษณะของความด้อยค่า ไร้ศักดิ์ศรี

3.

สื่อไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์ หมายถึงสื่อที่ไม่เคารพสิทธิความเป็นส่วนตัวของบุคคล นำเสนอ เนื้อหา ที่กระทบต่อความเป็นส่วนตัวในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง ตลอดจนข้อมูลส่วนตัวซึ่งไม่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

4.

สื่อไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์ หมายถึง สื่อที่ไม่เปิดพื้นที่ให้ความแตกต่างหลากหลายของการดำรงอยู่ในสังคมได้มีพื้นที่ในการนำเสนอตัวอย่างความหลากหลายที่ขาดหายไป ได้แก่ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ศาสนา ชาติพันธุ์ สีผิว เพศภาวะ และเพศวิถี การไม่เปิดพื้นที่ยอมรับความแตกต่างหลากหลาย จะยิ่งทำให้สื่อมวลชนไม่สามารถเข้าใจกลไกความจริง ความยุติธรรม และไม่สามารถสร้างทางเลือกและโอกาสใหม่ ๆ ให้แก่สังคม

5.

สื่อไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์ หมายถึง สื่อซึ่งไม่สามารถเป็นแบบอย่างทางศีลธรรมให้กับประชาชน ส่งเสริมอบายมุข เอื้อให้มีการทุจริต หลอกลวง ไม่ซื่อสัตย์ ส่งเสริมการกระทำผิดทางศีลธรรม ไม่สนับสนุนค่านิยมที่พึงประสงค์ให้กับสังคม

6.

สื่อไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์ หมายถึง สื่อซึ่งไม่ได้ให้ความเป็นธรรมกับทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบ ในการนำเสนอ มีการเลือกปฏิบัติต่อแหล่งข่าว

7.

สื่อไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์ หมายถึง สื่อซึ่งไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบ หรือผลประโยชน์ที่สังคมจะได้รับ รวมทั้งไม่คำนึงถึงผลเสียที่แหล่งข่าวรวมทั้งผู้รับสารจะได้รับ หากแต่สนใจผลประโยชน์ส่วนตัว ได้แก่ เงิน การเป็นกระแสสังคม และผลประโยชน์แอบแฝงต่าง ๆ

8.

สื่อไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์ หมายถึง สื่อซึ่งไม่ได้มีการนำเสนอเนื้อหาหรือสนับสนุนให้ผู้รับสาร รวมทั้งสังคมเกิดการสร้างสภาวะที่สมดุลของกาย จิต สังคม ปัญญา หรือจิตวิญญาณ

รู้หรือไม่?

สื่อมีหน้าที่ในการนำเสนอเนื้อหาที่ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาด้านคุณธรรม และจริยธรรม ให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจถึงคุณธรรมและจริยธรรม ตลอดจนเกิดความรู้สึกนึกคิดและความเชื่อ แรงบันดาลใจที่จะประพฤติปฏิบัติตามคุณธรรมและจริยธรรมในมาตรฐานของความเป็นมนุษย์ และนำเสนอตัวอย่างประเภทสื่อรายการที่ดี ที่ส่งเสริมจริยธรรม คุณธรรม และสร้างสรรค์สังคมประกอบ

ให้เรียนรู้และเข้าใจ สื่อสรรสร้างทักษะชีวิต

เสียงนกร้องยามเช้า ท้องฟ้าสดใส และอากาศปลอดโปร่ง คุณพ่อถือแก้วกาแฟเดินออกมาบริเวณระเบียงหน้าบ้าน เจอคุณยายกำลังเดินดูดอกไม้ที่สวนหย่อมหน้าบ้านพร้อมใช้กรรไกรตัดแต่งกิ่งริดใบไม้แห้งตามกิ่งไม้

“คุณแม่ ดอกไม้กำลังบานสวยเลยครับ น่าจะถ่ายรูปดอกไม้สวย ๆ พวกนี้ส่งไปในไลน์กลุ่มเพื่อนของคุณแม่เนาะครับ ปกติผมเห็นคุณแม่ชอบส่งรูปธรรมชาติสวย ๆ ไปทักทายเพื่อนยามเช้าเนี่ยครับ” คุณพ่อทักทายคุณยาย

คุณยายส่ายหน้าเบา มือยังคงง่วนอยู่กับการตกแต่งพุ่มดอกไม้ พร้อมกับตอบว่า

“ไม่ละ เพราะวันนี้ญาติของเพื่อนแม่ ที่เป็นนักเทคนิคการแพทย์ อ้อ.. ลูกเคยเจอนี้ คนที่มาถ่ายวิดีโอสอนออกกำลังกายกับแม่วันก่อนนะ ญาติสนิทเขาเพิ่งเสียชีวิตไปเมื่อวาน ปรากฏว่าก็เป็นญาติกับเพื่อนอีกสองคนในกลุ่มด้วย บรรยาการในไลน์เลยกำลังอยู่ในความโศกเศร้ากันใหญ่เลยทีนี้ จะส่งไปสวัสดีวันอาทิตย์คงไม่เหมาะสม” คุณยายตอบพร้อมกับถอนหายใจเบา ๆ ก่อนที่จะพูดต่อ

“แม่เลยส่งข้อความแสดงความเสียใจกับไว้อาลัยไปแทน และเดี๋ยวคืนนี้ก็จะไปร่วมพิธีสวดอภิธรรมกันอยู่”

“คุณยายจะไปไหนหรอคะ” พี่ลูเดินเข้ามาพอดี โดยมีพินกฟ้าที่บินตามมาใกล้ ๆ

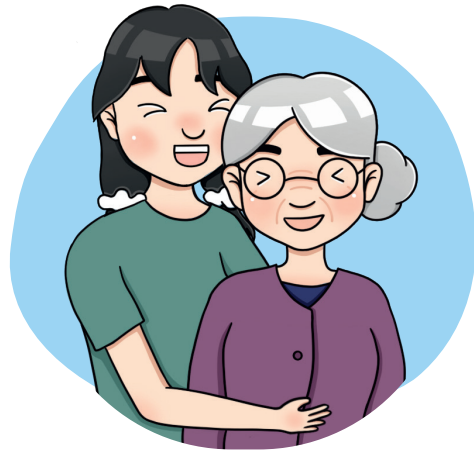
“อ้อ ยายว่าจะไปงานสวดอภิธรรมศพญาติสนิทของเพื่อนในกลุ่มนะ พอดีเขาเสียชีวิตไปเมื่อวาน พ่อของบลูเขาถามว่าวันนี้ยายไม่ถ่ายรูปดอกไม้ในสวนส่งไปในกลุ่มหรอเลยบอกว่าไม่ค่อยเหมาะสมนะจ๊ะ” คุณยายหันมาตอบบลู

“โอ้โห คุณยายของบลูช่างเป็นคนละเอียด เอาใจเขามาใส่ใจเราจริงๆ เลยค่ะ” พี่ลูกล่าวชม พร้อมกับเดินไปเกาะแขนคุณยาย ก่อนที่จะเดินไปหาพินกฟ้าพร้อมกับพูดว่า “ใช่ไหมคะพินกฟ้า เหมือนที่พินกฟ้าบอกบลูวันก่อนเรื่องการโพสต์รูปหรือการสร้างเนื้อหาสื่อให้เหมาะสมกับกาลเทศะเลยคะ”

“ใช่แล้วครับ” พินกฟ้าตอบ “เนื้อหาสื่อที่ปลอดภัยและสร้างสรรค์คือรูปแบบหนึ่งคือเนื้อหาที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับทักษะชีวิตให้รู้จักและเรียนรู้เกี่ยวกับทักษะในการใช้ชีวิตในสังคมที่เหมาะสมกับกาลเทศะสามารถนำทักษะดังกล่าวไปใช้ในชีวิตของตนเองได้ตลอดจนสามารถแก้ไขปัญหาในชีวิตอย่างเหมาะสมได้นั่นเองครับ” พี่ลูพยักหน้า ทำตาใสแป๋วรอฟังต่อ

“สมัยนี้ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้ใคร ๆ ก็สามารเป็นผู้ผลิตสื่อได้อย่างรวดเร็ว บางทีความรวดเร็ว

นั้นก็อาจจะทำให้ผู้สร้างสื่อเองขาดความยับยั้งชั่งใจหรือความรอบคอบ ดังนั้นเราควรที่จะคิดถึงว่าผู้รับสารที่อยู่สภาวะทางอารมณ์หรือวุฒิภาวะต่างกันเมื่อรับสารแล้วจะคิดอย่างไรได้บ้าง เราอาจจะไปทำร้ายจิตใจเขาหรือไม่ และในสถานการณ์นั้นเหมาะสมกับการที่เราจะส่งภาพ เสียงหรือข้อความแบบไหน เหมือนในกรณีกลุ่มไลน์ของคุณยายที่ทุกคนกำลังอยู่ในช่วงไว้อาลัยหรือเสียใจก็ไม่ควรที่จะส่งภาพที่รื่นเริงยินดี อย่างนี้เป็นต้นครับ” พินกฟ้าอธิบายละเอียดชัดเจนเหมือนเช่นเคย

“แต่ว่าลูกชายของเพื่อนพ่อนะ เขาเพิ่งผ่านการคัดเลือกชิงทุนให้ไปเรียนต่อต่างประเทศได้ หลังจากที่เคยเผลอไปอยู่พักหนึ่ง ตอนนี้กลับตัวกลับใจมาตั้งใจเรียน ปรับปรุงตัว ฮึดสู้จนถึงขนาดได้ทุนไปเรียนต่อ แบบนี้พ่อคงต้องขอใช้สิทธิ์เป็นคนถ่ายรูปดอกไม้สวย ๆ ในสวนของบ้านเราส่งไปแสดงความยินดีแล้วละ” คุณพ่อพูดขึ้นหลังจากยืนฟังอยู่นาน

“อ๊ะ ลูกบลู พ่อขอฝากถือแก้วกาแฟสักห้านาที พ่อขอถ่ายรูปดอกไม้สวย ๆ หน่อยจ๊ะ” คุณพ่อยื่นแก้วกาแฟฝากพี่ลูถือ ก่อนที่จะเอากล้องโทรศัพท์มือถือถ่ายรูปดอกไม้ไว้หลายมุม

“วันก่อน ลูกบลูบอกว่าโหลดโปรแกรมแต่งภาพอะไรนะ? โหลดอะไรให้พ่อบ้างสิ” คุณพ่อยื่นโทรศัพท์มือถือให้พี่ลูโหลดโปรแกรมแต่งภาพ

“ได้สิคะคุณพ่อ โปรแกรมนี้ทำได้หลายอย่างเลยคะ”

Digital Empathy

การเข้าใจผู้อื่น ในมุมมองของเขา บนโลกออนไลน์

ที่มา: จดหมายข่าวคณะอนุกรรมการเกี่ยวกับการ
การเฝ้าระวังสื่อที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์ +6-3
ปีที่ 2 ฉบับที่ 7 ประจำ เดือนกุมภาพันธ์ 2564

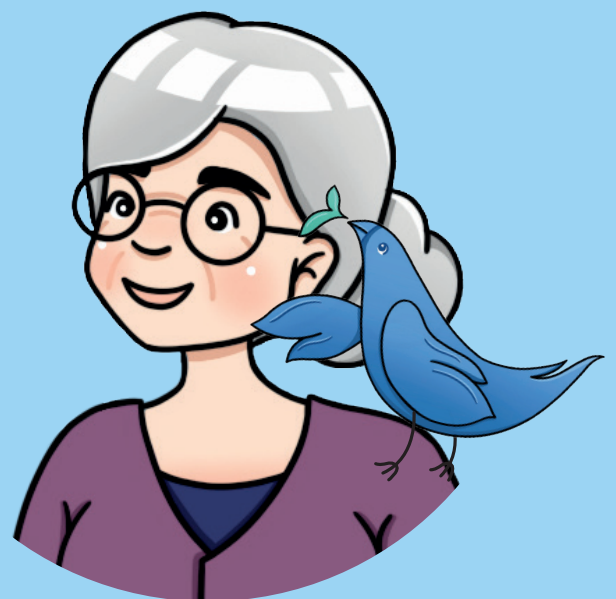
Empathy เป็นความสามารถในการเข้าใจผู้อื่น
ในมุมมองของเขา ต่างจากการเห็นใจ **Sympathy** ซึ่งเป็น
มุมมองของเรา เวลาพูดถึง **Empathy** เราจะเอาทัศนคติ
ของคนอื่นมาใส่ใจในเรา โดยไม่เอาประสบการณ์ของเราไป
ตัดสิน ซึ่งทัศนคติของคนอื่นนี้ตัวเราเอง อาจจะไม่เห็นด้วย
หรืออาจจะไม่เข้าใจเลยก็ตาม แต่เราก็เข้าใจได้ และสื่อสาร
ให้คนอื่นรู้ว่าเรากำลังรู้สึกอย่างไรที่เรากำลังรู้สึกอยู่ ทำให้เรา
มีความรู้สึกคิดถึงคนอื่น หรือพยายามทำความเข้าใจคนอื่น
เพื่อให้เราสามารถใช้ชีวิตร่วมกับคนอื่นได้

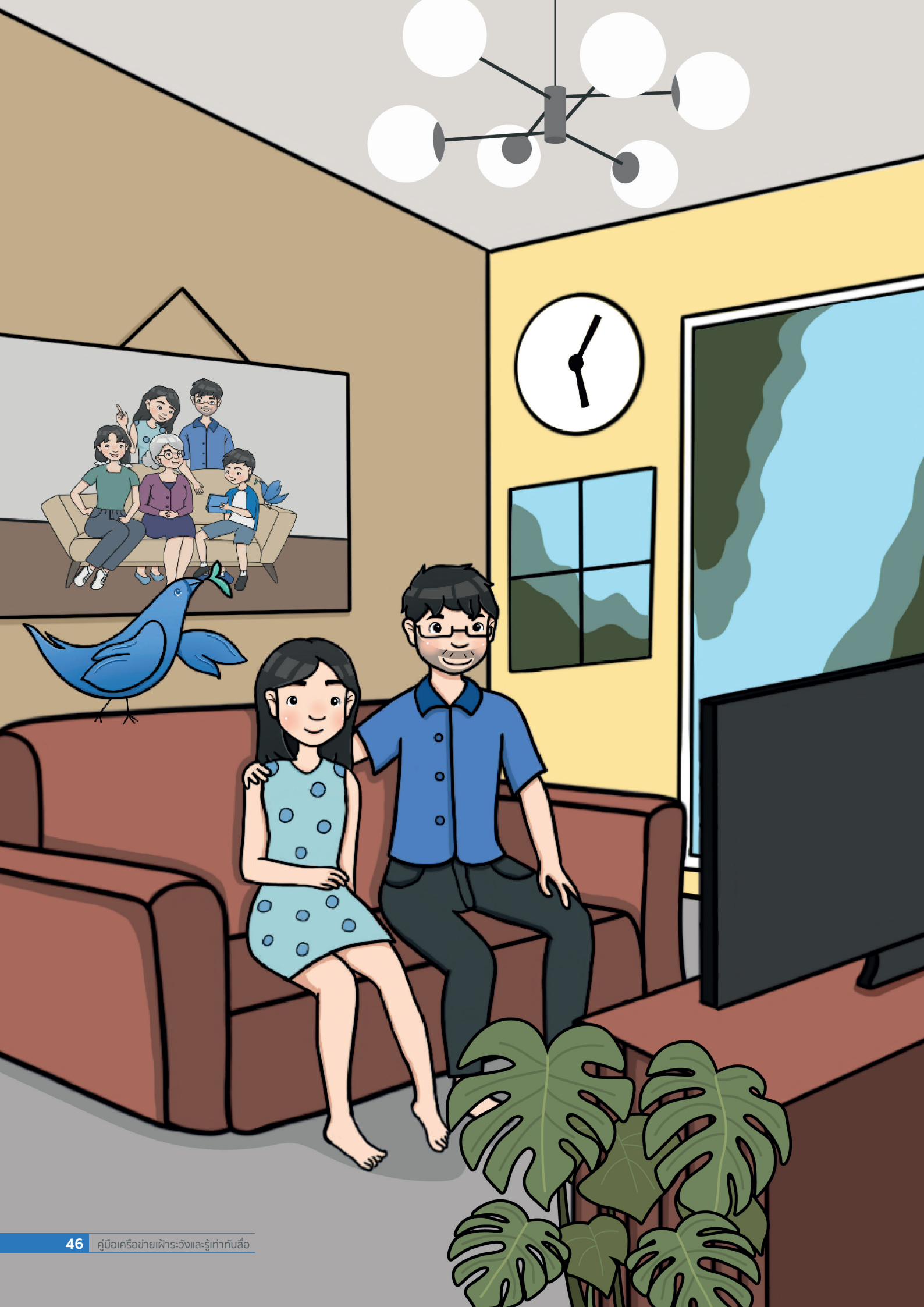
Empathy ไม่ใช่ทักษะที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด หรือเกิด
จากการอบรมสั่งสอน แต่ต้องผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์
และค่อย ๆ ฝึกฝน ส่วน **Digital Empathy** พื้นฐานของ
ความหมายไม่แตกต่างกัน เพียงแต่เมื่อคนในยุคปัจจุบัน
ใช้ชีวิตอยู่บนโลกออนไลน์ด้วย ก็ควรมีความเห็นอกเห็นใจ
กันไม่ต่างจากโลกออฟไลน์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับ
ผู้อื่นบนโลกออนไลน์

การมี **Digital Empathy** ในการสื่อสารออนไลน์ใช้
หลักการเดียวกับการสื่อสารในชีวิตจริง สิ่งใดไม่ควรทำโลก
แห่งความเป็นจริง สิ่งนั้นก็ไม่ควรทำในโลกออนไลน์เช่นกัน

“รู้หรือไม่?”

Empathy คือ ความสามารถที่จะเข้าใจ
อารมณ์ของผู้อื่น และเป็นผู้มี
ความสามารถด้านการควบคุมตนเองได้
มีสติ รู้จักควบคุมตนเอง เข้าใจสังคม
และรู้จักจัดความสัมพันธ์ที่เหมาะสม
ซึ่งสามารถพัฒนาได้

พลังสร้างสรรค์ ให้คุณค่าความหลากหลายของมนุษย์

“แม่..ทำไมนั่งยิ้มอยู่คนเดียว” คุณพ่อเดินมาถามเมื่อเห็นคุณแม่นั่งดูทีวีแล้วยิ้ม

“พ่อ ๆ มาดูรายการนี้สิ ดีมากเลย เขานำเสนอเรื่องราวที่น่าสนใจมากแบบไม่ทันรู้ตัวเลยนะ ว่ากำลังเรียนรู้เรื่องนี้อยู่ แถมมีคนพิจารณาการมองเห็นและการได้ยินร่วมรายการด้วยนะพ่อ” แม่ตอบพร้อมขยับให้พ่อนั่งข้าง ๆ

พ่อนั่งลงดูรายการทีวีไปกับแม่

“การรู้เท่าทันสื่อตามหลักการของ กสทช. มี 3 เข้า คือ เข้าถึง เข้าใจ และเข้าไปมีส่วนร่วม” เสียงของพิธีกรบรรยายพร้อมกับทำภาษามือเพื่อสื่อสารกับผู้เข้าร่วมรายการที่เป็นคนพิการทางการได้ยิน

“พิธีกรเก่งจังนะแม่” พ่อพูด “พูดไปด้วย อธิบายไปด้วย แถมยังใช้ภาษามือประกอบอีก”

“คนผลิตรายการก็ช่างคิดนะพ่อ สมัยเราเด็กไม่มีรายการที่มีพื้นที่สำหรับคนพิการเลย หรือน้อยแต่เราไม่เคยได้ดูนะพ่อ” คุณแม่พูดขึ้นเชิงสงสัย

“พ่อว่าเดี๋ยวนี้ เนื้อหารายการสื่อดีขึ้นกว่าเมื่อก่อนเยอะเลยแม่ เมื่อก่อนละครก็มีฉากผลิตซ้ำความรุนแรง ตบตีกัน ตัวละครฝ่ายหญิงที่เป็นตัวร้ายน้อยก็จะทำลิปสติกสีแดงแจ๋เขี้ยวนะ เลยกลายเป็นภาพจำสำหรับผู้ชม คนดูว่า ถ้าใครทางลิปสติกสีแดง ๆ น้อย ๆ ก็อาจจะถูกตัดสินจากรูปร่างภายนอกว่าเป็นคนนิสัยไม่ดี ใช่ไหมแม่” คุณพ่อชวนคุย

“จริงนะพ่อ แม่ตอนสาว ๆ เลยอดทาลิปสีแดงเลย กลัวคนจะมองว่าเป็นตัวร้าย” คุณแม่พูดปนหัวเราะก่อนจะพูดต่อว่า “เดี๋ยวนี้เนื้อหาในรายการทีวี หรือในสื่อต่าง ๆ นอกจากความรุนแรงจะลดลงแล้ว มีตัวละครที่หลากหลายมากขึ้นนะพ่อ เช่น ก็เริ่มมีคนที่มีรูปร่างหลากหลายมากขึ้น มีตัวละครที่มีความหลากหลายทางเพศมากขึ้น และที่แม่ชอบมากเลยก็คือ เขาไม่ค่อยทำเนื้อหาที่น่าเสนอว่า คนต่างจังหวัดหรือชาติพันธุ์ เป็นคนมีปมด้อยหรือมีฐานะทางสังคมที่ต่ำกว่าแล้วนะพ่อ”

คุณพ่อพยักหน้า ก่อนที่พ่อกำลังจะบินเข้ามาในห้อง “สวัสดีครับ คุณพ่อคุณแม่ ดูอะไรกันอยู่หรือครับ” พ่อกำลังกล่าวทักทาย

“อ้าว..สวัสดีจ๊ะนกกฟ้า มาพอดีเลย” พ่อทักทายพ่อกฟ้า “แม่เขาชวนพ่อดูรายการนี้อยู่ คุณเขาชวนผู้ชมคิดเรื่องรู้เท่าทันสื่อด้วยนะ ปกติรายการที่มีเนื้อหาเชิงวิชาการสอดแทรกแบบนี้ คนดูจะรู้สึกอึดอัด เบื่อหน่าย แล้วก็เปลี่ยนช่องไป แต่รายการนี้นะ พ่อกับแม่ดูเพลินเลย” คุณพ่อพูด ก่อนที่คุณแม่จะเสริมว่า

“แม่ก็เลยชวนพ่อเขาคุยว่าเดี๋ยวนี้เนื้อหารายการมีความหลากหลายของผู้คนมากขึ้น อย่างรายการนี้ก็มีคนพิการมาร่วมรายการ แถมสื่อสารกันได้สนทนาด้วยภาษามือเหมือนเป็นเรื่องปกติเลย และเดี๋ยวนี้ไม่ค่อยมีรายการที่ผลิตซ้ำภาพตัวแทนเดิม ๆ ว่า คนที่แต่งตัวแบบนี้จะเป็นคนดีหรือคนไม่ดี การเผยแพร่ภาพเดิมของผู้หญิงหรือผู้สูงอายุว่าอ่อนแอหรือดูตัวเองไม่ได้ หรือเนื้อหาที่ชาวชาติพันธุ์หรือคนที่มีความหลากหลายทางเพศถูกทำให้เป็นตัวตลกดูต้อยต่ำกว่าคนอื่นก็ลดลงไปเยอะเลยนะ” คุณแม่พูดต่อ

พ่อกฟ้าหันไปดูรายการทีวีที่คุณแม่พูดถึงแล้วพูดว่า “เดี๋ยวนี้ภูมิทัศน์สื่อบ้านเรากำลังขึ้นเยอะเลยครับ ทั้งองค์กรภาครัฐที่กำกับดูแลสื่อ ผู้ผลิตสื่อ และผู้บริโภคมีการร่วมมือกันในการส่งเสริมเนื้อหาสื่อที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ยอมรับ เข้าใจ และชื่นชมความหลากหลายในสังคม ทั้งในเรื่องของสังคม วัฒนธรรม เชื้อชาติ สัญชาติ ภาษา สถานะทางสังคม เพศ และวัย เป็นต้น เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในความแตกต่างหลากหลาย

และสามารถอยู่ร่วมกันกับความแตกต่างหลากหลายนั้นได้อย่างสันติ ตลอดจนใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาและขจัดความขัดแย้งอันเกิดจากความแตกต่างหลากหลายนั้นได้ครับ” พี่นกฟ้าเห็นคุณพ่อคุณแม่ยังคงรอนเองพูดต่อ จึงเอ่ยต่อไปว่า

“นอกจากนี้องค์กรที่สนับสนุนการผลิตสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ เช่น กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ยังมีแนวทางในการสนับสนุนการผลิตสื่อที่มีการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และความเท่าเทียมในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นมิติของชาติพันธุ์ ภาษา สีผิว หรือแม้กระทั่งความหลากหลายทางเพศ โดยจะทำให้ผู้ชมรายการหรือเนื้อหาเกิดการเรียนรู้ที่จะรู้จักให้เกียรติและเคารพคนรอบข้างครับ ในทางกลับกันสื่อที่ไม่เปิดพื้นที่ให้ความแตกต่างหลากหลายของการดำรงอยู่ในสังคมได้มีพื้นที่ในการนำเสนอตัวอย่างความหลากหลายที่ขาดหายไป ได้แก่ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ศาสนา ชาติพันธุ์ สีผิว เพศภาวะ อายุ และเพศวิถี การไม่เปิดพื้นที่ยอมรับความแตกต่างหลากหลาย ก็ถือเป็นสื่อไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์ด้วย เพราะจะยิ่งทำให้สื่อมวลชนไม่สามารถเข้าใจความจริง ความยุติธรรม และไม่สามารถสร้างทางเลือกและโอกาสใหม่ ๆ ให้แก่สังคมนั้นเองครับ” พี่นกฟ้าพูดปิดท้ายก่อนที่จะชวนคุณพ่อและคุณแม่ทดลองใช้บริการเสียงบรรยายภาพ

“นอกจากเนื้อหาที่นำเสนอความหลากหลายของมนุษย์แล้ว สื่อก็ควรคำนึงถึงคนดูที่มีการเข้าถึงสื่อในรูปแบบที่ต่างกันด้วย เช่น คนพิการทางการมองเห็นก็สามารถใช้บริการเสียงบรรยายภาพ หรือ Audio Description เพียงแค่กดปุ่มนี้ได้เลยครับ” พี่นกฟ้าชี้ชวนให้คุณแม่ทดลองกดปุ่มในรีโมทโทรทัศน์

“ได้เลย แม้ว่าไม่ใช่แค่คนพิการทางการมองเห็นจะได้ใช้ประโยชน์จากบริการนี้นะ แม่ก็จะใช้วิธีนี้เปิดฟังเสียงทีวีเวลาทำงานอย่างอื่นไปด้วย” คุณแม่พูดก่อนจะหันไปยิ้มกับคุณพ่อ

“แหม แม่นี้เป็นซูเปอร์รูแมน ทำได้หลายอย่างในเวลาเดียวกันนะ” คุณพ่อยกมือไปพูดหยอกล้อคุณแม่อย่างอารมณ์ดี

“งั้นเดี๋ยวซูเปอร์รูแมนคนนี้ จะโทรไปแจ้งสายด่วน กสทช. 1200 สักหน่อย ว่ารายการโทรทัศน์รายการนี้ดีมาก ควรส่งเสริมให้มีรายการแบบนี้ให้มาก ๆ เลยนะพ่อ” คุณแม่พูดก่อนจะหันไปมองพี่นกฟ้า “เราสามารถทำหน้าที่ของผู้บริโภคสื่อในการแจ้ง กสทช. ได้ทั้งในด้านผู้ผลิตสื่อที่ไม่เหมาะสมให้มีการปรับปรุงหรือให้กำลังใจผู้ผลิตสื่อที่สร้างสรรค์ด้วยใช้ไหมจ๊ะนกฟ้า ตามแนวทาง ‘3 เข้า’ ของการรู้เท่าทันสื่อของ กสทช. คือ เข้าถึง เข้าใจ และเข้าไปมีส่วนร่วม แบบที่คุณพิธีกรเขาพูดเมื่อสักครู๋ยังงั้นละ เอาไว้พี่นกฟ้ามาอธิบายเรื่อง ‘3 เข้า’ ให้พวกเราฟังด้วยนะ”

“ได้เลยครับคุณแม่” พี่นกฟ้าตอบ

“อย่าลืมแจ้งชื่อรายการ ช่องรายการ วัน เดือน ปี เวลาออกอากาศ และเนื้อหาโดยสังเขปให้ทางเจ้าหน้าที่ด้วยนะครับผม”

รู้หรือไม่?

รายการที่นำเสนอผ่านทางโทรทัศน์สามารถสนับสนุนให้ผู้ที่มีความบกพร่องทางการได้ยินหรือการมองเห็นสามารถรับสื่อได้ด้วยการเพิ่มบริการเสียงบรรยายภาพ (Audio Descriptions : AD) คำบรรยายแทนเสียง (Caption) และล่ามภาษามือ (Sign Language)

องค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อ ตามแนวคิดของ สำนักงาน กสทช. (สำนักคุ้มครองผู้บริโภคในกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์, 2563)

สรุปง่าย ๆ เป็นหลักการ “3 เข้า” ดังนี้

1. การเข้าถึงสื่อ

1.1 สิทธิการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารโดยไม่มีข้อจำกัดด้านพื้นที่ การทำให้สื่อมีความครอบคลุมพื้นที่ให้มากที่สุด เกิดความทั่วถึงของสื่อที่หลากหลาย

1.2 สิทธิการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารโดยไม่มีข้อจำกัดทางกายภาพ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้วยการเห็นและการได้ยิน เช่น คนพิการด้านการเห็น (คนตาบอด คนสายตาสั้น) คนพิการด้านการได้ยิน หรือสื่อความหมาย (คนหูหนวก คนหูตึง) หรือคนที่มีภาวะการมองเห็นไม่ถึง เช่น ผู้สูงอายุ ผู้ที่อยู่ในพื้นที่สาธารณะ เป็นต้น ทั้งนี้ การมีข้อจำกัดทางกายภาพ เป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงหรือรับรู้และใช้ประโยชน์จากสื่อ

1.3 สิทธิการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์และหลากหลาย กลุ่มคนทุกกลุ่มในสังคมมีสิทธิที่จะได้รับข้อมูลข่าวสารที่หลากหลายตามความสนใจและเชื่อมโยงกับตนเองได้อย่างเท่าเทียมกันไม่ว่าจะมีลักษณะประชากรเป็นอย่างไร อาศัยอยู่ภูมิภานาไหนก็ตาม เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และการเคารพซึ่งความแตกต่างหลากหลายในสังคมประชาธิปไตย

1.4 สิทธิการเข้าถึงสื่อ ผู้บริโภคสื่อฯ สามารถรับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์สาธารณะ

1.5 สิทธิในการมีความรู้ ความเข้าใจในการเข้าถึงสื่อ เพื่อที่จะสามารถใช้ประโยชน์จากสื่อเหล่านั้นได้ ซึ่งภาครัฐจำเป็นต้องมีการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจดังกล่าว รวมไปถึงการมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ กล่าวคือ ทุกคนมีความสามารถที่จะเข้าใจวิธีการทำงานของสื่อสารมวลชนว่ามีความหมายอย่างไร บริหารจัดการอย่างไร และจะใช้สื่อให้เท่าทันอย่างไร คนที่รู้เท่าทันสื่อจะสามารถอธิบายถึงบทบาทของสื่อที่มีต่อชีวิตของพวกเขาได้

2. การเข้าใจสื่อ

2.1 วิเคราะห์สื่อ คือ การแยกแยะองค์ประกอบในการนำเสนอของสื่อว่ามีวัตถุประสงค์อะไร

2.2 การตีความและประเมินค่าสื่อ คือ การตีความสื่อหลังจากเปิดรับสื่อไปแล้ว เพื่อทำความเข้าใจในสิ่งที่สื่อนำเสนอ ซึ่งผู้รับสารแต่ละคนก็จะมีเข้าใจสื่อได้ไม่เหมือนกันตีความไปคนละแบบ ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ พื้นฐานการศึกษาคุณสมบัติในการเรียนรู้ ตลอดจนการรับรู้ข้อมูลของแต่ละบุคคลที่ไม่เท่ากันมาก่อน แล้วจึงทำความเข้าใจสื่อแล้ว เราควรประเมินค่าสิ่งที่สื่อเสนอว่ามีความคุณภาพและคุณค่ามากน้อยเพียงใด ไม่ว่าจะเป็นด้านเนื้อหา วิธีนำเสนอเทคนิคที่ใช้ เป็นต้น

การเข้าใจสื่อ ต้องรู้เท่าทันตนเอง มีสติในการบริโภคและวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสาร ค้นหาข้อมูลข่าวสารจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายเพื่อประกอบการตัดสินใจที่ดีที่สุด รู้เท่าทันสื่อ เลือกรับข้อมูลที่เชื่อถือได้ที่สุด วิเคราะห์อย่างมีเหตุผลเปรียบเทียบข้อมูลกับความจริงในสังคม ตัดสินใจ ยอมรับข้อมูลที่ เป็นประโยชน์ ปฏิเสธข้อมูลที่บิดเบือนความเป็นจริงรู้จักใช้สิทธิในการแสดงความคิดเห็น หรือร้องเรียน หากพิจารณาแล้วว่า สื่อนั้นส่งผลกระทบต่อตนเองหรือสังคม และรู้เท่าทันสังคม คือการรู้เท่าทัน เศรษฐกิจ สังคม สาธารณสุข สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม เทคโนโลยี การปกครอง สิทธิหน้าที่พลเมือง ทั้งระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับโลก

3. การเข้าไปมีส่วนร่วม

3.1 นำสิ่งที่เราวิเคราะห์ไปใช้ประโยชน์ สามารถแสดงความคิดเห็นหรือรณรงค์ต่อการพัฒนาสื่อ สามารถร้องเรียนได้ สามารถส่งสารต่อได้อย่างเหมาะสม เพื่อส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงของสื่ออย่างยั่งยืน

3.2 การร้องเรียน การโต้กลับและต่อรองกับสื่อ เพื่อปกป้อง คุ้มครองตนเอง ให้เกิดความเป็นธรรม ไม่ถูกเอาเปรียบ ละเมิด หรือละเลย ไม่ที่จะเป็นการส่งความเห็น หรือข้อเสนอแนะ ตลอดจนร้องเรียน ไปที่สื่อโดยตรง หรือหน่วยงานกำกับดูแลสื่อแต่ละกลุ่ม

3.3 การรณรงค์ การสร้างความเข้าใจร่วมกัน ผ่านกิจกรรม (On Ground) และผ่านสื่อออนไลน์ (Online) เช่น การมีเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ระหว่างผู้บริโภคกับสื่อวิทยุ-โทรทัศน์ การสร้างเวทีขับเคลื่อนออนไลน์ เป็นต้น

3.4 การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย หรือแนวทางในการกำกับดูแลต่าง ๆ เช่น การแสดงความคิดเห็นต่อร่างประกาศ หรือมีส่วนร่วมในเวทีที่เปิดให้ผู้บริโภคมีส่วนร่วมในการจัดทำข้อเสนอต่อนโยบายต่าง ๆ

สื่อสร้างสัมพันธภาพ

“กรมกิจการผู้สูงอายุระบุว่า สังคมไทยกำลังจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในปี 2568 หรืออีกไม่ถึง 10 ปี ข้างหน้าแล้ว เราจึงต้องเตรียมความพร้อมการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยร่วมมือกันทั้งภาครัฐและเอกชนตั้งแต่ระดับบุคคล ชุมชนและประเทศ โดยเฉพาะการร่วมกันกระตุ้นเพื่อให้ตระหนักถึงความสำคัญของการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ มีการเตรียมวางแผนการออม การใช้ชีวิตในบั้นปลาย การร่วมมือกันในชุมชน การจัดกิจกรรมเผยแพร่ความรู้ทางด้านสุขภาพอนามัยของผู้สูงอายุ การปรับตัวทางด้านสังคมและจิตใจของผู้สูงอายุ รวมถึงการทำความเข้าใจกับสมาชิกในครอบครัวตลอดจนทุกคนในสังคมเข้าใจว่า ไม่ว่าเราจะอยู่ในวัยไหน เราล้วนมีคุณค่าในตัวเองนะค่ะ และถ้าสนใจเรื่องการออกกำลังกายสำหรับผู้สูงวัย ก็ติดตามช่องรายการออนไลน์ของดิฉันได้ ขอคุณมากค่ะ”

เสียงปรบมือดังขึ้นเมื่อคุณยายพูดจบ วันนี้คุณยายและชมรมผู้สูงวัยมาจัดการอบรมเสริมความรู้ทางด้านสุขภาพอนามัยให้ผู้สูงอายุ ที่ศาลาประชาคมของชุมชนใกล้บ้าน มีสมาชิกในชุมชนทั้งเด็ก ผู้ใหญ่ และผู้สูงวัยมาร่วมกิจกรรมหลายสิบคน

“คุณยายขยับไปทางซ้ายนิดนึงนะค่ะ” พี่ลูที่มาช่วยคุณยายถ่ายภาพกิจกรรมวันนี้มองผ่านเลนส์กล้องพร้อมนับ “มองกล้องนะค่ะ 1 2 3 ยิ้มค่ะทุกคน”

“แม่หนูคนเก่งมาช่วยคุณยายด้วย น่ารักมากเลยนะจ๊ะ” เสียงผู้เข้าร่วมกิจกรรมท่านหนึ่งเดินมาเข้าทักทายและชื่นชมพี่ลู แล้วหันมาคุยกับคุณยาย

“ที่บ้านฉันก็ได้ลูกหลานคอยช่วยเหลือเรื่องเทคโนโลยีแบบนี้แหละ อ้อ ขอขอบคุณมากนะค่ะคุณที่มาให้ความรู้วันนี้ ดิฉันก็ติดตามช่องรายการออกกำลังกายของคุณเรียบร้อยแล้วค่ะ ดีเหมือนกันจะได้เรียนรู้เรื่องดูแลสุขภาพที่เหมาะสมกับวัยของพวกเราด้วยนะค่ะ” ดวงตาของคุณยายเป็นประกายขึ้นมา แบบที่มักจะเป็นเวลาพูดถึงช่องรายการออนไลน์ของตนเอง ก่อนจะตอบว่า

“โอ! ขอขอบคุณมาก ๆ เลยค่ะ ผাগแบ่งปันให้เพื่อน ๆ คนอื่นด้วยนะค่ะ ดิฉันก็มีเพื่อนสมัยเรียนหลายคนที่มีประสบการณ์และความรู้จะมาร่วมพูดคุยกัน ทั้งนักกายภาพบำบัด เป็นเซฟก็มีนะค่ะ บางคนก็เกษียณอายุมา

เป็นเกษตรกรอินทรีย์ เดี่ยวคงได้มาสอนปลูกผักหลังบ้านกันค่ะ”

คุณยายเล่าอย่างภาคภูมิใจก่อนที่จะขอตัวกลับบ้าน “ขอบคุณอีกครั้งนะค่ะที่มาร่วมกิจกรรม ไว้เจอกันโอกาสหน้านะค่ะ”

คุณยายเลี้ยวรถเข้ามาจอดหน้าบ้าน

“ขอบใจนะจ๊ะหลานบลู ที่วันนี้ไปช่วยถ่ายรูปให้ยาย” คุณยายพูด ขณะที่กำลังเดินเข้าบ้าน

“ไม่เป็นไรค่ะคุณยาย” พี่ลูตอบ ขณะที่กำลัง่วนกับการค้นโทรศัพท์มือถือขึ้นมา

เมื่อคุณยายและพี่ลูเดินถึงประตูบ้าน ทันใดนั้นประตูบ้านก็เปิดออก

“เซอร์ไพรส์!! แอปเปิ้ลเบิร์ดเคยดู...แอปเปิ้ลเบิร์ดเคยดู” คุณพ่อคุณแม่ น้องเบิร์ด และพี่นกฟ้า ที่คงยืนรอ

คุณยายกลับมาบ้านสักพักแล้ว เปิดประตูบ้าน

และร้องเพลงอวยพรวันเกิดคุณยายด้วยกัน เมื่อเสียงเพลงจบทุกคนก็ปรบมืออย่างมีความสุข

คุณแม่ถือเค้กที่ปักด้วยเทียนที่เป็นเลข 70 เท่าอายุของคุณยายในปีนี้

“คุณแม่คะอธิษฐานแล้วเป่าเทียนสิคะ” คุณแม่บอก

คุณยายหลับตาลงสักครู่ แล้วเป่าเทียน “ยายไม่
ทำอะไรเลยนอกจากขอให้ทุกคนในครอบครัวเรามีสุขภาพ
ดีและรักกัน เข้าใจกันแบบนี้ตลอดไปนะจ๊ะ” คุณยายมอง
ทุกคนแล้วยิ้มก่อนที่จะดับเทียนแล้วเข้ามาใกล้ ๆ

“คุณยายมองกล้องหน่อยค่ะ” พี่ลูพูด

“อ้าว หลานบลู” คุณยายพูดปนหัวเราะ
ร่วน “ถึงว่า เมื่อกี้เห็นเดินควานหาโทรศัพท์มือถือ
ตลอดทางเลย เตรียมถ่ายวิดีโอตัวเอง” คุณยาย
โบกมือและพูดกับกล้องว่า

“สวัสดีค่ะทุกคน วันนี้ยายอายุครบ 70 ปี
บริบูรณ์แล้วค่ะ”

“คุณยายครับ ผมเห็นคุณยายชอบดอกไม้
ผมจึงตั้งใจทำการ์ดที่ตกแต่งจากกลีบดอกไม้แห้งเป็น
ของขวัญวันเกิดให้คุณยายครับ” น้องเบิร์ดพูดพร้อมกับ
ยื่นการ์ดอวยพรให้คุณยาย

“ยายชอบมากจ๊ะหลานเบิร์ด ชอบใจมากนะจ๊ะ”

คุณยายลูบหัวน้องเบิร์ดอย่างเอ็นดู

“สุขสันต์วันเกิดนะครับคุณยาย ขอให้สุขภาพ
แข็งแรง และแบ่งปันประสบการณ์ความรู้ให้พวกเราไป
อีกนาน ๆ เลยนะครับ” พี่นกฟ้าอวยพรบ้าง

คุณยายเอียงคอตอบพี่นกฟ้าอย่างอารมณ์ดี “ก็ต้อง
มีพี่นกฟ้า ช่วยยายหาข้อมูลดี ๆ มาแลกเปลี่ยนพูดคุยกัน
ด้วยนะ”

“เฮลละ ทุกคน” คุณแม่พูด “มานั่งทานเค้กอร่อย ๆ
กันตรงโซฟากันเถอะ คุณพ่อไปนั่งถือกีตาร์รอแล้ว เห็นว่า
ไปแอบซ้อมเล่นดนตรีเพลงโปรดของคุณยายมาด้วย
เดี่ยวเรมาร้องเพลงด้วยกัน ปะ...ไปกันเร็ว”

“เดี๋ยวบลูขอไปเอาชาตั้งกล้องก่อนนะคะ เราจะ
ได้ถ่ายคลิปตอนเราร้องเพลงกันด้วยค่ะ” พี่ลูพูดก่อน
จะเดินกึ่งวิ่งไปเอาชาตั้งกล้องมาวางตรงข้ามโซฟา

“คุณยายครับ เค้กวันเกิดคุณยายปีนี้ คุณแม่ใช้
แบ่งจากเนื้อฟักทองทำเค้กครับ พวกเราไปดูวิธีการทำ
จากรายการที่เขาสอนวิธีทำอาหาร มีไขมันต่ำและดีต่อ
สุขภาพครับคุณยาย ผมช่วยคุณแม่บดเนื้อฟักทองด้วย
ครับ” คุณยายมองตามสายตาของน้องเบิร์ดไปที่เค้กใน
มือของคุณแม่

“โอ้ แบบนี้ก็เยี่ยมไปเลย วันเกิดของยายปีนี้ช่าง
ยอดเยี่ยมจริงๆ เลยนะทุกคน หลานบลูอย่าลืมช่วยยาย
ตัดเค้กปนะ เดี่ยวยายจะเอาไปลงในช่องออนไลน์ของ
ยายสักหน่อยดีไหมพี่นกฟ้า” คุณยายหันไปชวนพี่นกฟ้าคุย

“ดีเลยครับคุณยาย นี่เป็นหนึ่งใน การช่วยกัน
สร้างเนื้อหาที่ส่งเสริมการพัฒนาความสัมพันธ์ของคน
ในครอบครัวและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลทำให้เกิด
การเรียนรู้ในความสัมพันธ์ที่ดีของคนในครอบครัวทั้ง

เรียนรู้และเข้าใจกันและกันของคนในครอบครัวตลอดจน
การทำให้เกิดศรัทธาและแรงบันดาลใจในสถาบันครอบครัว
ได้เลยนะครับ เป็นการมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อดี ๆ ให้
สังคม หนึ่งในแนวคิดเรื่อง ‘3 เข้า’ รู้เท่าทันสื่อของ กสทช.
ที่บอกว่าเข้าถึง เข้าใจ และเข้าไปมีส่วนร่วม ครับผม”
พี่นกฟ้าตอบคุณยาย ก่อนที่เสียงพี่ลูจะดังขึ้น

“กล้องพร้อมแล้วค่ะทุกคน มารวมกันตรงนี้ได้
เลยนะคะ”

พี่นกฟ้า ร้องเพลงโปรดของคุณยายร่วมกับสมาชิก
ครอบครัวอย่างมีความสุข พลังคิดในใจ “สถาบันครอบครัว
ยังคงเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดในสังคม แต่มีความสำคัญที่สุด
ในการพัฒนาคน และในยุคนี้ก็พัฒนาสื่อสร้างสรรค์ด้วย
นะ ถ้าสังคมเรามีครอบครัวที่รู้เท่าทันสื่อแบบนี้เยอะ ๆ
น่าจะทำให้มีสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์เกิดขึ้นเพิ่มขึ้น
เยอะเลย”

“รู้หรือไม่?”

สื่อที่ส่งเสริมการพัฒนาความสัมพันธ์
ของคนในครอบครัวและความสัมพันธ์ระหว่าง
บุคคลทำให้เกิดการเรียนรู้ในความสัมพันธ์
ที่ดีของคนในครอบครัวทั้งเรียนรู้และ
เข้าใจกันและกันของคนในครอบครัว
ตลอดจนการทำให้เกิดศรัทธาและ
แรงบันดาลใจในสถาบันครอบครัว

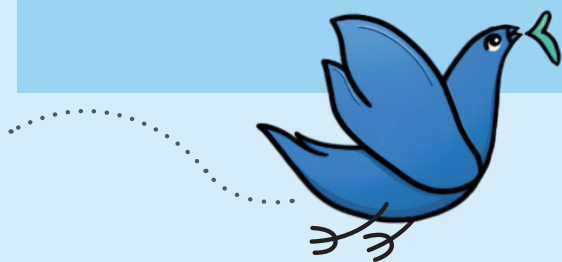
สำนักงาน กสทช. (สำนักคุ้มครองผู้บริโภคในกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์, 2564)

ให้ความหมายกับคำว่า “รู้เท่าทันสื่อ” คือทักษะหรือความสามารถในการ “ใช้สื่ออย่างรู้ตัว” และ “ใช้สื่ออย่างตื่นตัว”

กล่าวคือ สามารถตีความ วิเคราะห์ แยกแยะเนื้อหาสาระของสื่อ สามารถโต้ตอบกับมันได้อย่างมีสติและรู้ตัว สามารถตั้งคำถามว่าสื่อถูกสร้างขึ้นได้อย่างไร เช่น ใครเป็นเจ้าของสื่อ ใครผลิต และผลิตภายใต้ข้อจำกัดใด ควรเชื่อหรือไม่ หรือมีค่านิยมความเชื่ออะไรที่แฝงมากับสื่อนั้น พวกที่ผลิตสื่อหวังผลอะไรจากเรา นอกจากนี้ แทนที่เราจะเป็นฝ่ายตั้งรับอย่างเดียว เราก็จะต้องเปลี่ยนมาเป็นฝ่ายรุกบ้าง โดยการแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติม เข้าถึงข้อมูลข่าวสาร เข้าถึงสื่อที่หลากหลายและมีคุณภาพสามารถใช้สื่อให้เกิดประโยชน์ มีส่วนร่วมที่พัฒนาสื่อต่าง ๆ ให้ดีขึ้น เช่น ท้วงติงหรือร้องเรียนเมื่อพบสื่อที่ไม่เหมาะสม เรียกร้องสิทธิในฐานะเป็นผู้บริโภคสื่อ ฯลฯ

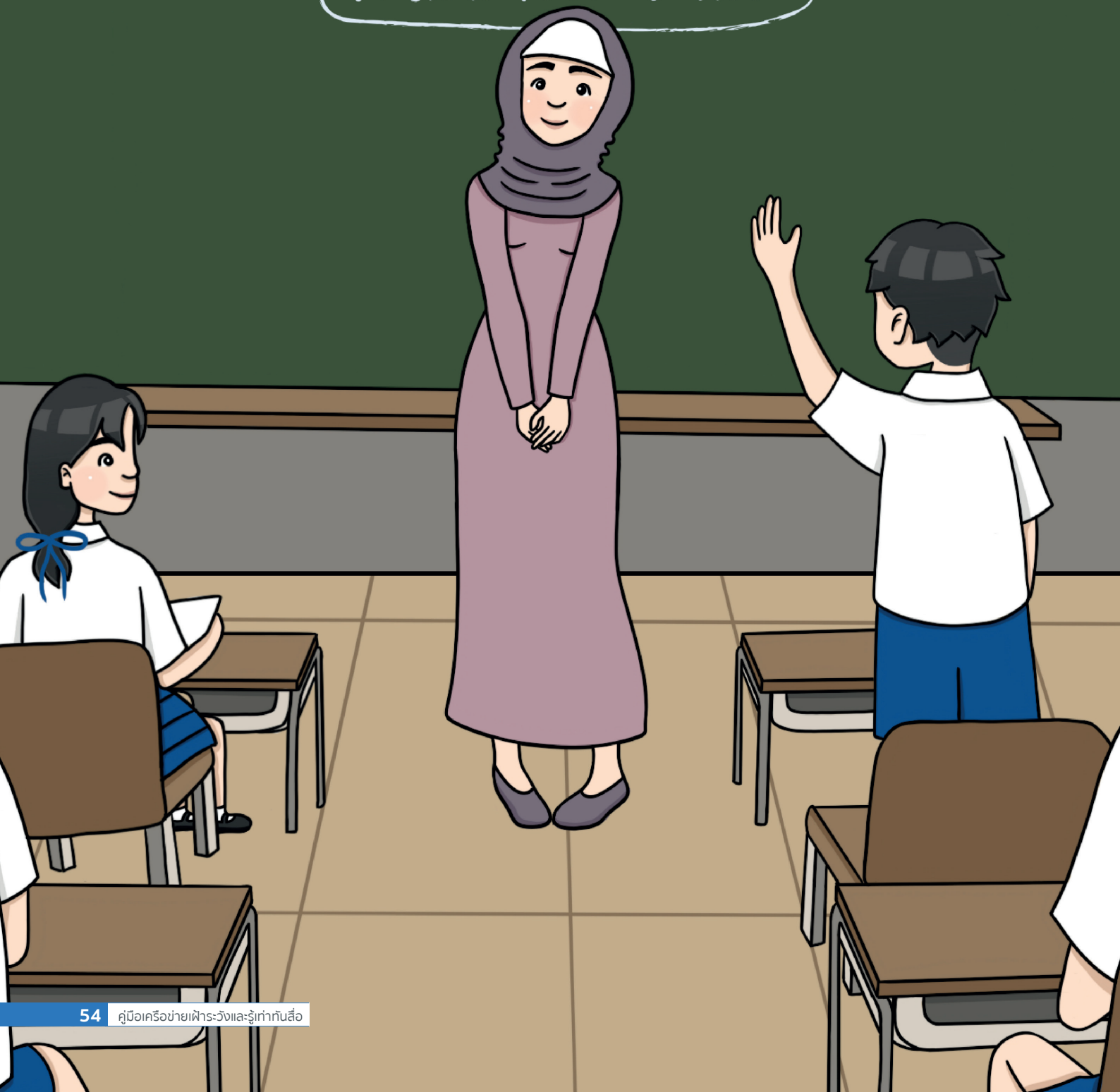
ในยุคสื่อหลอมรวมอยู่ในสมาร์ตโฟนเพียงเครื่องเดียวที่รองรับทั้งสื่อภาพ เสียง คลิป สื่อออนไลน์ โซเชียลมีเดีย ที่ตื่นและหลับไปพร้อมกับใครหลาย ๆ คน ในขณะที่สื่อสารมวลชนอย่างวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ก็ยังคงได้รับความนิยมในคนบางกลุ่ม บางเวลา ซึ่งสื่อต่างมีอิทธิพลต่อความคิด ทศนคติ และพฤติกรรมของคน ซึ่งบริบทสำคัญประการหนึ่ง คือ การที่สื่อทำหน้าที่ด้านการโฆษณา การใช้ชีวิตจึงต้องทันข้อมูลสินค้า ผลิตภัณฑ์ บริการต่าง ๆ ตลอดจนต้องเท่าทันความเชื่อค่านิยมที่ส่งผ่านสื่ออย่างแนบเนียนอย่างเรื่องค่านิยมความสวย ที่ต้องผอม ขาว ผมยว สูง หุ่นดีสมส่วน สร้างสื่อโฆษณาทำให้ความปกติของแต่ละคนกลายเป็นปมด้อยและกลายเป็นปัญหา และผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ จะช่วยแก้ปัญหาเหล่านั้นได้ การรับข่าวสารและสื่อ เราจะต้องมี “สติและปัญญา” ไตร่ตรอง และใช้ข้อมูล เหล่านั้นให้เกิดประโยชน์

คนที่รู้เท่าทันสื่อ จะมีทางเลือกมากขึ้นในการบริโภคและการใช้ชีวิตประจำวัน เพราะรู้ว่าจะจัดการกับสื่อและสารต่าง ๆ ที่ถาโถมเข้ามาหาเราด้วยมุมมองแบบไหน (สามารถต่อรองกับด้านลบของสื่อ และนำเอาด้านบวกจากสื่อมาใช้) ยิ่งกว่านั้น การรู้เท่าทันสื่อยังเป็นการเพิ่มพลังและอำนาจให้แก่ตัวเอง ในการควบคุมความเชื่อและพฤติกรรมส่วนตัวของเราได้ เช่น ไม่เชื่อตามโฆษณาว่า คุณค่าหรือความงามอยู่ที่ผิวขาวหรือผอมสวย จึงไม่จำเป็นต้องซื้อสินค้าด้วยเหตุผลนั้น แต่ดูคุณภาพและประโยชน์จริง ๆ ของสินค้า เป็นต้น

Misinformation

ข้อมูลบิดเบือนตัวร้าย เช็คให้ชัวร์ ก่อนแชร์

“มีคนส่งมาไลน์กลุ่มบอกว่าน้ำมะนาวโซดาแก้มะเร็งอีกแล้ว ทำไมข้อมูลแบบนี้หมุนวนกลับมาตลอดเลย น่าเบื่อจัง”

คุณครูสุรางค์พูดขึ้นพลางยื่นโทรศัพท์มือถือให้คุณครูฮาริซอลที่กำลังจัดฮิญาบหรือผ้าคลุมศีรษะของสตรีชาวมุสลิมของตัวเองอยู่ คุณครูสุรางค์และคุณครูฮาริซอลเป็นเพื่อนครูที่สนิทและพูดคุยแบ่งปันเรื่องราวในชีวิตกันเสมอ แม้จะมีความแตกต่างกันด้านความเชื่อทางศาสนาด้วยคนแรกเป็นชาวพุทธและอีกคนเป็นชาวมุสลิม

คุณครูฮาริซอลรับโทรศัพท์มือถือมาอ่านข้อความแล้วตอบว่า

“ยุค Infodemic นี่นะ เป็นยุคของการไหลบ่าของข้อมูล บางทีคนเราก็ตรวจเช็คความถูกต้องไม่ทันเหมือนกันนะ ยิ่งมาเกี่ยวข้องกับสุขภาพ ความเป็นความตายของคน คนก็ยิ่งกลัวแล้วก็ยิ่งส่งต่อกัน บางทีก็ส่งด้วยความหวังโยนให้แหละ แต่กลายเป็นส่งต่อข้อมูลบิดเบือนไปเสียอย่างนั้น”

คุณครูสุรางค์ถอนหายใจเบา ๆ

“การไม่เข้าใจและหลงเชื่อข้อมูลข่าวลวง ทำให้ผู้รับได้ข้อมูลไม่ถูกต้องอาจตัดสินใจผิดพลาดและส่งผลเสียต่อชีวิตและครอบครัว นี่นะฮาริซอล ถ้าข่าวลวงเรื่องโอมเงิน อาจทำให้เสียเงินฟรี ๆ หรือข่าวบางอย่างสร้างความตื่นตระหนกตกใจ เช่น ข้อมูลเท็จเรื่องแผ่นดินไหว หรือโรคระบาดต่าง ๆ อาจทำให้ผู้คนแตกตื่น แท้ก็คุณของกินของใช้ ทำให้สินค้าขาดตลาด ของบางอย่างราคาพุ่งสูงหรือช่วงที่เราไปฉีดวัคซีนโควิด-19 กันก็มีข่าวลวงเรื่องไปเข้าคิวฉีดวัคซีนชนิดใหม่ล่าสุดป้องกันได้ 7 โรคซึ่งไม่เกิดขึ้นจริงแต่คนก็เชื่อกัน”

คุณครูสุรางค์เจิบไปอีตึกใจ ก่อนจะมีแววตาเศร้าลงเล็กน้อย เมื่อเอ่ยถึงคุณพ่อของตนเองที่กำลังอยู่ในช่วงรักษาโรคมะเร็งระยะที่สามด้วยเสียงสั่นเครือว่า

“แต่ข่าววันนี้เรื่องดื่มน้ำมะนาวโซดาช่วยรักษาโรคมะเร็งได้ ฉันก็เป็นห่วงคุณพ่อของตัวเองนี่แหละ กำลังรักษาด้วยวิธีเคมีบำบัดกับหมอ นี่ก็พูดมาอีกแล้วว่า อยาก

ลองดื่มน้ำมะนาวโซดารักษา มะเร็งดู แถมยังไม่ฟังฉันห้ามเสียด้วยสิ ฉันกลัวมากเลยฮาริซอล กลัวจะทำให้มะเร็งลุกลามจนคุณพ่อเป็นอะไรไป จะให้ไปตรวจสอบข้อมูลทางเว็บไซต์ คุณพ่อก็ไม่ชอบอะไรที่ซับซ้อนด้วย”

คุณครูฮาริซอลเอื้อมมือไปจับบ่าของคุณครูสุรางค์และขยับตัวเข้าใกล้อีกนิด

“ใจเย็น ๆ นะสุรางค์ เราเข้าใจ อิม..เอาแบบนี้ไหม วันนี้เราสอนเรื่องข่าวลวงกับข้อมูลบิดเบือนพอดี เดี่ยวเราลองให้เด็ก ๆ นักเรียนลองค้นข้อมูลเรื่องการรับมือกับข่าวลวงดู เมื่อจะได้ช่องทางง่าย ๆ เอาไว้สื่อสารกับคุณพ่อของเธอไง ฉันเคยอ่านหนังสือเกี่ยวกับการสื่อสารมานะ เขาบอกว่า ถ้าในกรณีที่คนในครอบครัวอาจจะไม่ค่อยฟังเราในประเด็นข่าวลวงหรือข้อมูลบิดเบือน เราก็อาจจะใช้ข้อมูลจากแหล่งข่าวที่น่าเชื่อถือส่งให้แทน” คุณครูฮาริซอลลอบใจเพื่อนและเสนอทางออกให้ คุณครูสุรางค์มองหน้าเพื่อนก่อนจะพยักหน้า

“อีกห้าวันที่จะถึงเวลาเข้าชั้นเรียนแล้ว เช็ดน้ำตาซะแล้วไปสอนกันก่อน เดี่ยวสอนเสร็จแล้วฉันจะมาอัปเดตนะ” คุณครูฮาริซอลพูดพร้อมยื่นกระดาษทิชชูให้คุณครูสุรางค์

ในห้องเรียน หลังจากที่คุณครูฮาริซอลให้นักเรียนแบ่งกลุ่มทำกิจกรรมค้นคว้าความรู้เกี่ยวกับข่าวลวงและข้อมูลบิดเบือน ก็ถึงเวลาที่ตัวแทนของนักเรียนจะมานำเสนองานหน้าห้อง

“เอาล่ะค่ะ ไหนเรามาคุยกันสิว่าข่าวลวงที่นักเรียนไปค้นคว้ากันมา มีรูปแบบไหนกันบ้าง คำถามนี้เป็นหน้าที่ของกลุ่มที่ 1 ถึงกลุ่ม 2 นะคะ เชิญได้เลยค่ะ” คุณครูฮารีซอลพูด

เป็นไท นักเรียนชายตัวแทนการนำเสนอของกลุ่มแรก

“Deep Fake เป็นตัวอย่างของข่าวลวงที่มีการใช้เทคโนโลยี AI หรือ Augmented Intelligence มาปลอมใบหน้าคนดังในสังคม เช่น ดารา นักธุรกิจ หรือนักการเมือง แล้วทำออกมาเป็นคลิปวิดีโอ เหมือนจริงทั้งภาพ เสียง และการเคลื่อนไหวจนมองไม่ออกว่าเป็นข่าวปลอมครับ”

“การนำเสนอข้อมูลข่าวสารเท็จ ที่ก่อให้เกิดความแตกแยกระหว่างศาสนาและประเทศชาติ หรือประทุษร้ายสถาบันสำคัญของรัฐ และใส่ร้ายป้ายสีบุคคลเพื่อหวังผลประโยชน์ทางการเมือง ตัวอย่างเช่น ตัดต่อภาพบุคคลสำคัญสูงสุดของรัฐใส่เครื่องแต่งกายที่ไม่สุภาพ หรือแสดงพฤติกรรมไม่เหมาะสมเผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ต ทำให้เกิดความเสื่อมเสียชื่อเสียง เกิดความขัดแย้งหรือเข้าใจผิดกันค่ะ” ใบบุญตัวแทนของกลุ่มที่สองตอบ

“ดีมากค่ะ ขอเสียงปรบมือให้เพื่อนหน่อยค่ะ” คุณครูฮารีซอลชื่นชมนักเรียนทั้งสองกลุ่ม

“ต่อไปตัวแทนกลุ่มที่ 3 และกลุ่มที่ 4 จะมานำเสนอช่องทางที่เราจะสามารถตรวจสอบข่าวลวงในประเทศเรากันนะคะ ขอเชิญตัวแทนได้เลยค่ะ”

“ช่องทางการตรวจสอบข่าวปลอมในประเทศไทย มีช่องทางจากหลายหน่วยงาน ไม่ว่าจะเป็นของรัฐ เช่น ‘ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม www.antifakenewscenter.com’ หรือข้อมูลเฉพาะทาง เช่น ออย. ซึ่งย่อมาจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา สายด่วนผู้บริโภค 1556 ที่ทำความเข้าใจ ด้านข่าวปลอมด้านสุขภาพค่ะครู” พี่ลูซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่ม 3 ตอบ ก่อนที่ฟิงค์ตัวแทนของกลุ่ม 4 จะเสริมว่า

“ส่วนช่องทางในการตรวจสอบข่าวลวงที่เป็นภาคเอกชน หรือภาคประชาชนก็ได้ เช่น ศูนย์ข่าวร้อนแซร์ และโคแฟคประเทศไทย หรือสะกดว่า C-o-f-a-c-t ค่ะ ซึ่งมีทั้งเว็บไซต์และไลน์ในการช่วยตรวจสอบข่าวลวงและข้อมูลบิดเบือนค่ะ”

“เยี่ยมมากค่ะ บางอันครูยังไม่รู้จักเลยนะเนี่ย ขอเสียงปรบมือให้เพื่อนอีกครั้งค่ะ” คุณครูฮารีซอลพูด

“ครูครับ” เป็นไทยมือ

“ว่าไงครับเป็นไท”

“ตอนที่ผมไปค้นคว้าข้อมูล บางทีก็เจอคำว่าข่าวลวง บางทีก็เจอคำว่าข้อมูลบิดเบือน จริง ๆ แล้วเราควรใช้คำว่าอะไรครับ” เป็นไทถามต่อ

“เป็นคำถามที่ดีมากครับเป็นไท มีงานวิจัยโดยอาจารย์วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และอาจารย์พรพรสาสิริ กุหลาบ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจาก โครงการ Cofact.org และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ หรือ สสส. บอกว่านักวิชาการเสนอให้ใช้คำว่า ‘ข้อมูลบิดเบือน หรือ Disinformation’ ซึ่งหมายถึงข้อมูลที่จงใจทำให้เกิดความเข้าใจผิดด้วยเจตนาบางประการ หรือคำว่า ‘ข้อมูลผิดพลาด (misinformation)’ ซึ่งหมายถึงข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง แต่ไม่ได้ถูกสร้างขึ้นด้วยเจตนา มุ่งร้ายเพื่อให้ครอบคลุมการนำเสนอเนื้อหาที่ทำให้เข้าใจผิดในรูปแบบอื่น ๆ แทนคำว่า ‘ข่าวลวง’ ค่ะ โดยที่คำว่า ‘ข่าวลวง’ ควรใช้เพื่อหมายถึงเนื้อหาที่ทำให้เกิดความเข้าใจผิด ซึ่งมีรูปแบบการนำเสนอแบบงานวารสารศาสตร์ และผู้ผลิตหวังผลเชิงอุดมการณ์หรือผลประโยชน์ทางธุรกิจค่ะ ครูตอบยาวเกินไปไหมเนี่ย” คุณครูฮารีซอลหัวเราะเบา ๆ ปิดท้าย

“ไม่ครับครู ผมจดบันทึกขอบคุณครับครู” เป็นไทตอบ

สัญญาณของโรงเรียนเตือนบอกเวลาเลิกเรียน คุณครูฮารีซอลเดินอมยิ้มกลับไปห้องพักครู พร้อมกับกระดาศโน้ตที่จดแหล่งตรวจสอบข่าวลวงและข้อมูลบิดเบือนในมือ

7 ประเภทของข่าวลวง หรือข้อมูลบิดเบือน

ซึ่งมีรูปแบบที่แตกต่างกันในแง่ของประเภทของเนื้อหาที่สร้างขึ้น และมีวัตถุประสงค์เฉพาะของรูปแบบเนื้อหาเหล่านั้น (Claire Wardle, 2017) ดังนี้

1. แบบเสียดสีหรือล้อเลียน (Satire or Parody)

เนื้อหาข่าวลวงและข้อมูลบิดเบือนที่ไม่ตั้งใจจะสร้างความเสียหายหรือทำร้ายผู้อื่น หรือไม่ได้ตั้งใจให้คนมาเชื่อ เพราะผู้รับสื่อมักจะทราบว่าเป็นเรื่องล้อเลียน เนื้อหาจะมุ่งสร้างความตลกล้อเลียน เสียดสี เช่น เพจที่ทำขึ้นมาเพื่อล้อเลียน เนื้อหาข่าวลวงและข้อมูลบิดเบือนรูปแบบนี้ มีพิษมีภัยน้อยที่สุด

2. แบบโยงข้อมูลโดยไม่ได้คำนึงถึงความถูกต้อง (False Connection)

เนื้อหาข่าวลวงและข้อมูลบิดเบือนที่ภาพข่าว หรือพาดหัวข่าวไม่ได้เกี่ยวข้องกันเลย แต่ถูกนำมากล่าวถึงในข่าวเดียวกัน หรือทำให้มาเชื่อมโยงกัน อาจเกิดจากการขาดทักษะด้านวารสารศาสตร์ของผู้ผลิตเนื้อหา และอาจต้องการให้เกิดประโยชน์บางอย่าง เช่น ประโยชน์ทางธุรกิจ หรือทำให้ผู้อื่นเชื่อข้อมูลที่บิดเบือน แต่ยังไม่หวังผล หรือชวนเชื่อในระดับสังคม วัฒนธรรมหรือการเมือง

3. แบบทำให้เข้าใจผิด (Misleading)

เนื้อหาข่าวลวงและข้อมูลบิดเบือนที่จงใจให้เข้าใจผิด หรือการใช้คำอย่างหนึ่งเพื่ออธิบายอีกอย่างหนึ่ง โดยตั้งใจสร้างความหมายของเนื้อหาที่บิดเบือน เนื้อหารูปแบบนี้ อาจเกิดจากการขาดทักษะด้านวารสารศาสตร์ของผู้ผลิตเนื้อหา ร่วมกับการชวนเชื่อ หรือหวังผลทางการเมือง การส่งเสริมพรรคพวกของตนเองหรือโจมตีฝ่ายอื่น

4. แบบเผยแพร่ผิดบริบท (False Context)

เนื้อหาข่าวลวงและข้อมูลบิดเบือนที่เกิดจากการที่เอาสิ่งที่เกิดขึ้นจริง หรือเนื้อหาที่ดี หรือถูกต้อง เช่น รูป, ข้อความ, คำพูด แต่เอามาใช้แล้วพูดถึงอีกเรื่องหนึ่งหรืออีกบริบทหนึ่ง ซึ่งไม่ได้เกี่ยวข้องกับภาพ ข้อความหรือคำพูดเบื้องต้น ข่าวประเภทนี้ได้แก่ ตัวอย่างการเอารูปภัยธรรมชาติในต่างประเทศ หรือในอดีต แล้วมาส่งต่อว่าเกิดขึ้นที่ประเทศไทย หรือเกิดในปัจจุบัน

5. แบบโม้มา (Impostor)

เนื้อหาข่าวลวงและข้อมูลบิดเบือนที่แต่งเติมที่มาของแหล่งข้อมูล เช่น อ้างว่าบุคคลสำคัญหรือแหล่งข่าวกล่าวไว้ เช่น นายกรัฐมนตรีกล่าวไว้ว่า พร้อมใส่ข้อความ แต่แท้จริงแล้วคนเขียนข่าวคิดข้อความขึ้นมาเอง เพื่อโฆษณาชวนเชื่อ หรือยั่ว ปลุกปั่น เนื้อหาข่าวลวงและข้อมูลบิดเบือนประเภทนี้มีคะแนนแรงระดับที่ 5 คือสร้างความเข้าใจผิดและความขัดแย้งในระดับวงกว้างได้

6. แบบปลอมหรือดัดต่อ (Manipulated)

เนื้อหาข่าวลวงและข้อมูลบิดเบือนที่เกิดจากการปลอมหรือดัดต่อ โดยการนำเอาเนื้อหาที่ถูกต้องหรือมีอยู่จริงมาดัดแปลงหรือดัดต่อเป็นของปลอมแต่ทำให้เหมือนจริง ถ้าไม่สังเกตเราจะดูไม่ออกว่าเป็นของปลอม การดัดต่อนี้รวมถึงการดัดต่อภาพ, เสียง, วิดีโอ หรือแม้กระทั่งการเอาตราสัญลักษณ์ของสำนักข่าวที่น่าเชื่อถือมาใส่ เช่น การดัดต่อสร้างเรื่อง ดัดแปะ ซึ่งอยากสร้างขึ้นเพื่อโฆษณาชวนเชื่อ ยั่ว ปลุกปั่น หรือหวังผลทางการเมือง

7. แบบปลอมขึ้นทุกอย่าง (Fabricated)

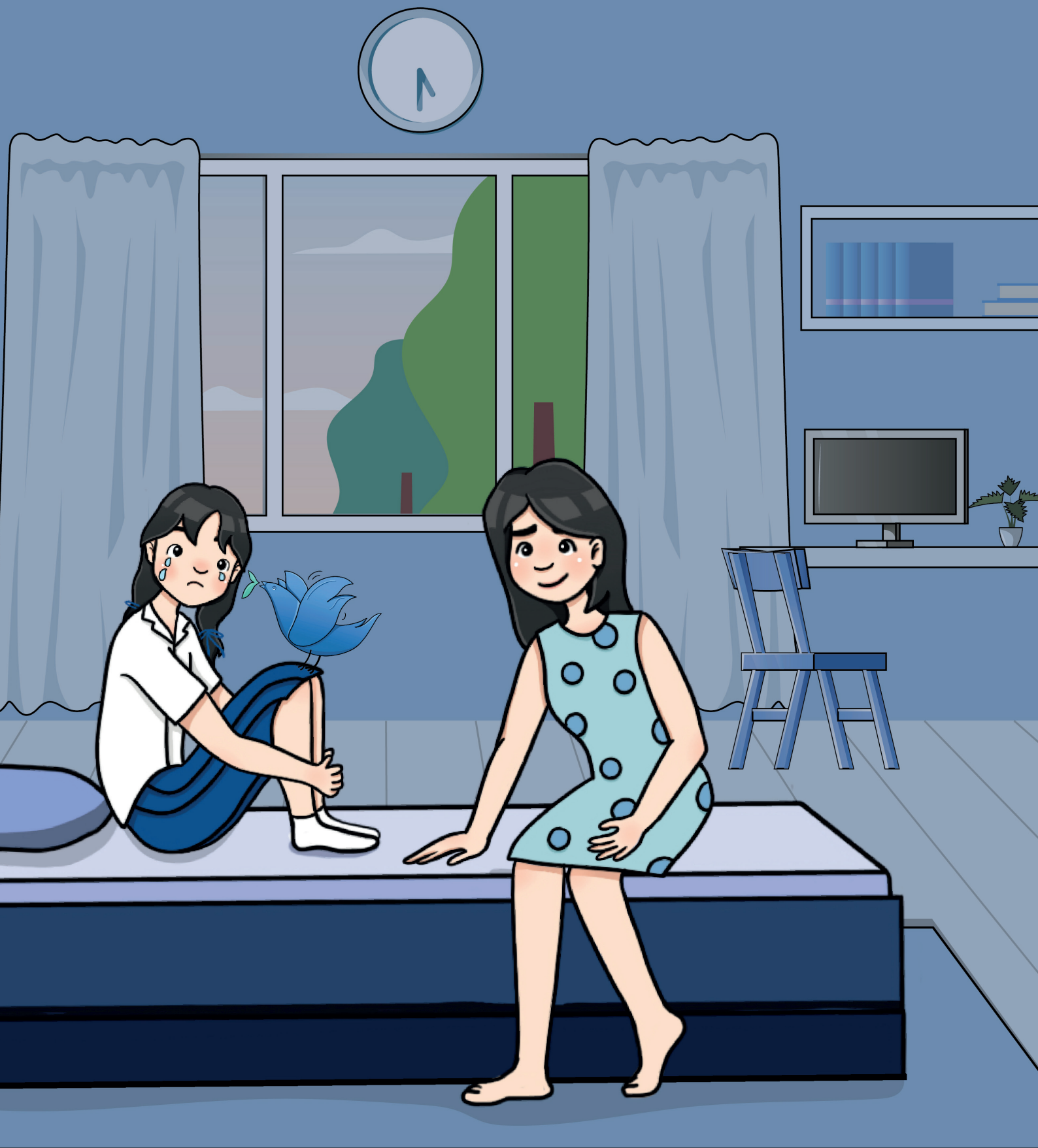
การ Fabricated คือขั้นที่รุนแรงที่สุด โดยเนื้อหาทั้งหมดถูกสร้างขึ้นโดยไม่มีความจริง ตัวอย่างเช่น การปลอมเป็นเว็บสำนักข่าว หรือการปลอมเป็นธนาคาร ปลอมเป็นบุคคล แล้วรายงานข่าวบิดเบือนหรือข่าวลวง ข่าวประเภทนี้ร้ายแรงมาก เนื่องจากคนก็จะเข้าใจว่าเป็นสำนักข่าวนั้นจริงๆ และดูไม่ออกว่าเป็นเว็บข่าวปลอม

ข่าวลวงและข้อมูลบิดเบือนเหล่านี้ บางส่วนถูกแชร์โดยผู้คนบนโซเชียลมีเดียซึ่งไม่มีเจตนาร้าย หรือไม่ตรวจสอบ บางส่วนถูกส่งต่อโดยนักข่าว หรือผู้ผลิตสื่อ ซึ่งต้องทำงานอยู่ภายใต้ความกดดันที่มีแข่งขันด้านความเร็วสูง และบางส่วนกำลังถูกเผยแพร่โดยเป็นส่วนหนึ่งของการรณรงค์บิดเบือนข้อมูลที่ซับซ้อน อย่างไรก็ตามการได้รับข่าวลวงและข้อมูลบิดเบือนที่มีเนื้อหาสอดคล้องกันอย่างต่อเนื่อง จะทำให้ผู้รับสารเข้าใจว่าข้อมูลเหล่านั้นเป็นความจริงได้

วิธีตรวจสอบข่าวลวงวิธีง่ายๆ 10 วิธี คือ

1. ตรวจสอบชื่อเว็บไซต์หรือสื่อสังคมออนไลน์ว่ามีจริงไหม
2. ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของเว็บไซต์สื่อสังคมออนไลน์ และผู้เขียนว่าน่าเชื่อถือหรือไม่
3. ตรวจสอบวัน เวลา ของข้อมูลที่เผยแพร่ว่าเป็นปัจจุบันไหม
4. ระวังบทความหรือข้อมูลที่ยั่ว บิดเบือนจากข้อเท็จจริง
5. หาข้อมูลเปรียบเทียบกับแหล่งข้อมูลอื่นที่เชื่อถือได้
6. อ่านเนื้อหาต่อจากพาดหัวข่าวอย่าด่วนสรุป
7. อย่าเชื่อข้อมูลที่ไม่มีที่มาชัดเจน หรือไม่น่าเชื่อถือ
8. ตรวจสอบภาพบางภาพ อาจเป็นภาพปลอม ดัดต่อ หรือใช้ภาพเก่าเชื่อมโยงที่ไม่ถูกต้อง
9. ตรวจสอบว่าเป็นเรื่องล้อเล่น ประชดประชันหรือไม่
10. หากมีคำถามหรือข้อสงสัย ควรปรึกษาผู้เชี่ยวชาญหรือผู้รู้ในเรื่องนั้นๆ โดยตรง

กลั่นแกล้งกันจากโลกจริงสู่โลกออนไลน์ Cyberbullying

ที่ถังขยะโรงเรียน

โปสเตอร์หาเสียงผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งประธานนักเรียนกระจายเกลื่อนทั้งในถังขยะและบริเวณข้างๆ ถึงบางแผ่นยังอยู่จนแทบจะดูไม่ออกว่าเคยเป็นโปสเตอร์สีสวยงามที่ถูกพิมพ์บนกระดาษคุณภาพดี บางแผ่นถูกขีดเขียนเติมหมวดบนใบหน้าของผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งจนแทบดูไม่ออกว่าเป็นใคร แต่ที่ปลุกใจออกมาเป็นใคร เพราะคนในรูปคือตัวเธอเอง นอกจากโปสเตอร์พวกนี้แล้ว ที่ปลุกยังโดนตัดต่อภาพโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปปรับแต่งโปสเตอร์ให้มีการดึงปากให้กว้าง ดึงตาให้เข และมีการส่งต่อกันทางไลน์กลุ่มนักเรียนที่ลงสมัครรับเลือกตั้งประธานกันอย่างสนุกสนาน

ที่ปลุกนั่งลงเก็บโปสเตอร์ขึ้นมาทีละแผ่น ด้วยที่ทำนองนี้

“บลู เธอโอเคไหม” ใบบุญถามเพื่อนอย่างเป็นห่วง ในขณะที่ตัวเองก็รู้สึกตัวเย็น มือเย็นไปหมด

“คนพวกนี้ช่างร้ายกาจ นี่แค่สมัครประธานนักเรียนนะ ต้องทำกันขนาดนี้เลยหรอเนี่ย” ใบบุญยังคงพูดต่อ

“เราก็ไม่รู้เหมือนกัน” ที่ปลุกตอบใบบุญด้วยน้ำเสียงนิ่ง แสร้งทำท่าก้มเก็บโปสเตอร์โดยไม่หันไปมองเพื่อน แต่ใบบุญที่นั่งอยู่ข้างๆ ไม่ห่างก็แอบเห็นหยดน้ำตาที่หยดลงบนโปสเตอร์

“ไม่บอกก็รู้ว่าบลูแอบร้องไห้ เป็นฉัน ฉันคงร้องไห้โหวกเหวกโวยวายกว่านี้” ใบบุญคิดในใจ

“สวัสดีค่ะแม่” ที่ปลุกทักทายคุณแม่สั้นๆ

“จ๋า” คุณแม่ขานรับ

พื้กฟ้าที่บินตามที่ปลุกมาห่างๆ ตั้งแต่หน้าบ้านมาหยุดที่โต๊ะทำงานคุณแม่

ชั่วอึดใจที่แม่อีกยังคงก้มหน้าก้มตาพิมพ์งานต่อไป ก่อนที่จะเริ่มรู้สึกถึงบรรยากาศเงียบผิดปกติ คุณแม่ละสายตาจากการพิมพ์งานหน้าจอคอมพิวเตอร์ มองตามลูกสาวที่เดินก้มหน้าก้มตาขึ้นบันไดเพื่อจะไปห้องของตัวเอง

“ก๊อก ๆ” เสียงเคาะประตูดังขึ้น ตามมาด้วยเสียงของคุณแม่ “ลูกบลูจ๊ะ แม่ขอเข้าไปหน่อยได้ไหม”

“...” ทุกอย่างยังอยู่ในความเงียบ

“มีอะไรหรือเปล่าลูก คุยกับแม่ได้นะ พื้กฟ้าก็มาด้วยลูก”

ไม่มีเสียงตอบรับไปสักพักก่อนที่ที่ปลุกจะมาเปิดประตูให้แม่ด้วยท่าทางเงียบขรึม ก่อนที่จะกลับนั่งเงียบๆ อยู่บนเตียง ส่วนคุณแม่ก็ตามไปนั่งข้างๆ และได้จับมือที่ปลุก พร้อมบอกว่า

“มีอะไรไม่สบายใจหรือเปล่าลูก” เมื่อที่ปลุกไต่ย็นดังนั้น จึงปล่อยโฮ ร้องไห้

“แม่คะ หนูโดนคนที่โรงเรียนแกล้งค่ะ” ที่ปลุกสะอึกสะอื้นจนแทบฟังไม่เป็นประโยค

“อยากเล่าให้แม่ฟังไหม” คุณแม่ถามต่อ

พี่ลูจึงเริ่มเล่าเหตุการณ์ทั้งหมดให้คุณแม่ฟังพร้อมเช็ดน้ำตาไปพลาง ความเจ็บปวดที่อดทนไว้ทั้งวันได้ถูกปลดปล่อยพรุ่งพรูออกมา

ครอบครัวเป็นเหมือนยารักษาที่ดีที่สุดเมื่อเราได้รับบาดเจ็บจากการใช้ชีวิต

เมื่อพี่ลูได้ระบายกับคุณแม่และพ่อกแล้ว จึงรู้สึกสบายใจขึ้นมาก พี่ลูยื่นคลิปวิดีโอที่ถูกแอบถ่ายขณะเก็บโปสเตอร์ของตนเองกับโบญูวันนี้ ซึ่งโดนตัดต่อโดยการใส่ข้อความว่า

“เมื่อเป็นประธานนักเรียนไม่ได้แล้ว ก็มาฉีกโปสเตอร์คู่แข่งแบบนี้ ทำได้อย่างไร” ให้คนดูเข้าใจผิดว่าพี่ลูไปฉีกโปสเตอร์ของทีมอื่น

“แบบนี้ ทัวรลงหนูเลย” พี่ลูทำท่าจะร้องไห้อีกครั้ง

ทัวรลงคือคำแสลง หมายถึงการโดนรุมด่าทอ ใช้ภาษาและความเกลียดชังในโลกออนไลน์ สะท้อนการขาดวุฒิภาวะทางอารมณ์ในการควบคุมตนเองในโลกออนไลน์ เป็นปรากฏการณ์ที่ผู้คนไม่เปิดรับคนที่มีความแตกต่างหรือเห็นคนที่แตกต่างเป็นฝั่งตรงข้าม ขาดความเห็นอกเห็นใจกัน

“จริง ๆ การกลั่นแกล้งกันในโรงเรียนหรือในสังคมคนเรามีมานานแล้ว ตั้งแต่สมัยที่แม่เรียนหนังสือ แม้ก้โดนล้อชื่อพ่อชื่อแม่บ้าง โดนล้อว่าฟันหลอบ้าง มีการตั้งแก๊งตั้งกลุ่มกันในโรงเรียน แสดงความเกลียดชังต่อกัน

บ้าง จนมายุคนี้ เป็นโลกออนไลน์ การกลั่นแกล้งก็ถูกแบ่งจากโลกออฟไลน์สู่โลกออนไลน์ เลยมีการกลั่นแกล้งกันแบบนี้ และด้วยความเร็วของเทคโนโลยี ทำให้คนคิดเร็ว ทำเร็ว ผ่านการกลั่นกรองน้อยลง มีคนเข้าถึงมากขึ้น จึงกลายเป็นไวรัลแบบนี้”

พ่อกฟ้าพูดเสริมว่า

“การกลั่นแกล้งรังแกออนไลน์ หรือ Cyberbullying โดยเฉพาะการรังแกผ่านการถ่ายคลิปเพื่อประจานและเผยแพร่ แชร์ ปรากฏผ่านการรายงานข่าวของสื่อมวลชนอยู่เนือง ๆ ส่งต่อในระดับโรงเรียนประถม และมัธยม ที่น่ากังวลคือยังไม่มีการนำไปสู่มาตรการทางกฎหมายนะครับ นอกจากการแจ้งความหมิ่นประมาท ซึ่งคนดังในสังคมหลายคนก็ใช้วิธีแบบนี้จัดการกับคนที่ผลิต ส่งต่อคลิปวิดีโอหรือโพสต์ข้อความที่ทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงครับ ”

คุณแม่ที่กอดพี่ลูพร้อมกับบอกว่า “อย่างไรก็ตาม สิ่งที่สำคัญที่สุดคือความเข้มแข็งของจิตใจของเรานะลูก เราอาจจะไม่สามารถเข้มแข็งได้ตลอดเวลา เราอาจจะเสียใจ ร้องไห้บ้าง หนูก็มาระบายกับแม่ กับพ่อกฟ้า กับคนในครอบครัวของเรา และเท่าที่หนูเล่าให้แม่ฟัง น้องโบญูเขาก็เป็นเพื่อนที่ดีและอยู่เคียงข้างหนูแม่ว่าในตอนที่คนอื่น ๆ แกล้งหนูนะจ๊ะ เราอย่าไปให้คุณค่ากับคนหรือคำพูดที่ทำร้ายเราเลยลูกและแม่อยากให้หนูรู้ว่า ไม่ว่าหนูจะชนะการเลือกตั้งหรือไม่ หนูคือที่หนึ่งในใจแม่เสมอมา และตลอดไปจ้ะ แม่รักลูกนะคะคนเก่ง”

“หนูก็รักแม่คะ” พี่ลูสวมกอดคุณแม่ และยิ้มทั้งน้ำตา พ่อกฟ้าก็บินมากอดพี่ลูด้วย เป็นภาพที่สะท้อนความอบอุ่นอันทรงพลังของครอบครัวและคนรอบข้าง ซึ่งพลังนี้จะช่วยเสริมสร้างเกราะป้องกันการถูกทำร้ายจิตใจจากผู้อื่นได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะในยุคที่สื่อสังคมออนไลน์ถูกแพร่กระจายและส่งต่อกันอย่างรวดเร็ว ทำให้คนที่เราอาจไม่เคยรู้จักกัน ก็เข้ามาทำร้ายกันผ่านโลกไซเบอร์ได้อย่างง่ายดาย

การรับมือกับ Cyberbullying

(คู่มืออินเทอร์เน็ตร่วมพัฒนาไทย, 2563)

STOP

หยุดระรานกลับด้วยวิธีการเดียวกัน หยุดตอบโต้ เพื่อไม่ให้เกิดการกระทำซ้ำหรือเพิ่มความรุนแรงของเหตุการณ์มากยิ่งขึ้น

BLOCK

ปิดกั้นผู้ที่ระราน ไม่ให้เขาสามารถติดต่อ โพสต์ หรือ ระรานเราได้อีก

TELL

บอกพ่อแม่ ครู หรือบุคคลที่ไว้ใจ เพื่อขอความช่วยเหลือ หากเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมายหรือถูกข่มขู่คุกคาม ให้เก็บรวบรวมข้อมูลของผู้กระทำและเหตุการณ์ระรานรั้งแกไปแจ้งเจ้าหน้าที่

REMOVE

ลบภาพหรือข้อความระรานรั้งแกออกทันทีโดยอาจติดต่อผู้ดูแลระบบหากเป็นพื้นที่สาธารณะบนโลกออนไลน์

BE STRONG

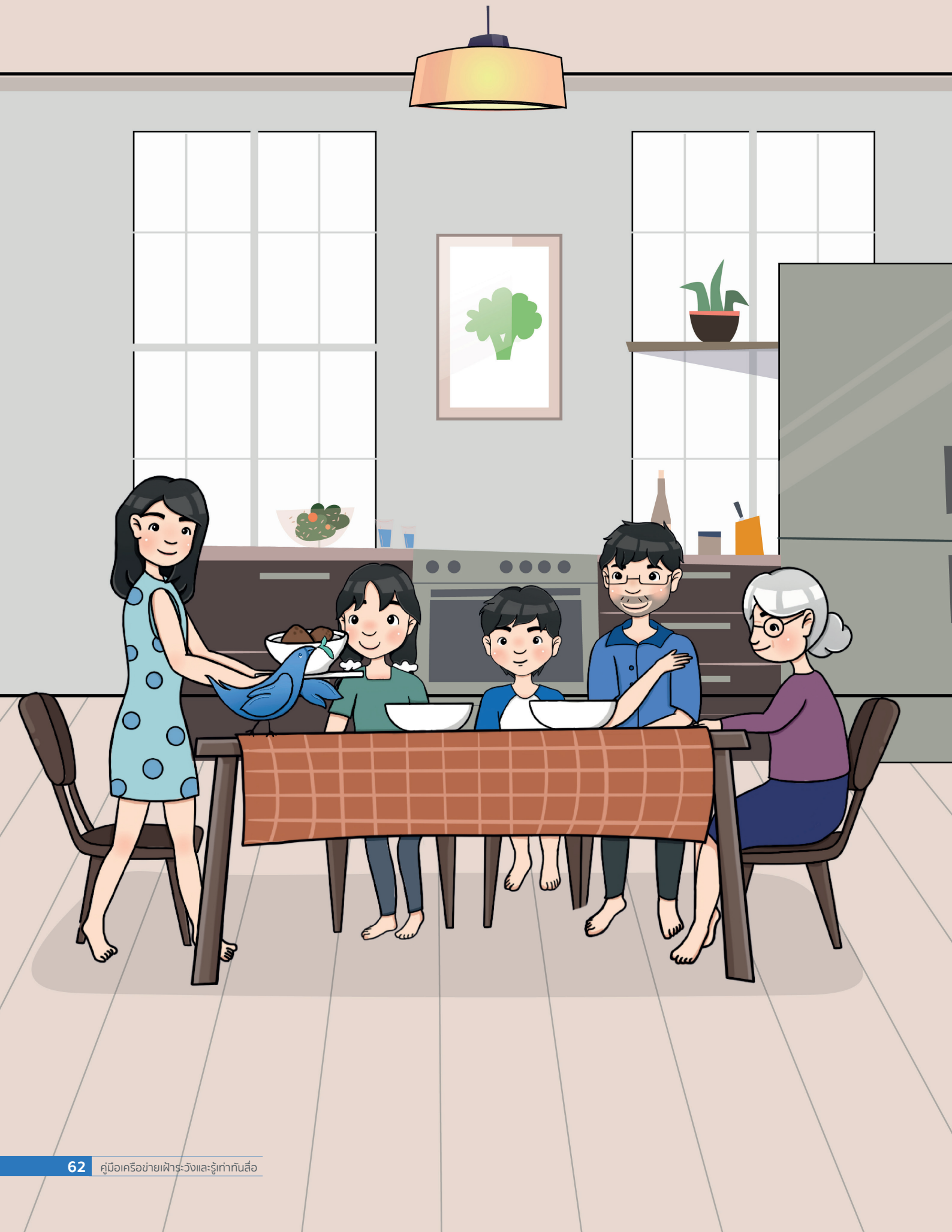
เข้มแข็ง อดทน ยึดมั่น อย่าไปให้คุณค่ากับคนหรือคำพูดที่ทำร้ายเรา ควรใช้เป็นแรงผลักดันให้เราดีขึ้น ก้าวข้ามปัญหา และอุปสรรคต่าง ๆ

“รู้หรือไม่?”

ลักษณะ Cyberbullying ได้แก่

- ใส่ความคนอื่น
- วิพากษ์วิจารณ์ร่างกาย สิว ทำให้อับอาย
- สร้างบัญชีปลอม ขโมยอัตลักษณ์ แอบอ้างตัวตนคนอื่น
- รุมรังแก ติด tag แล้วพาทัวร์ ไปลง
- ด่าทอ ใช้ภาษารุนแรง หรือหยาบคาย

โลกออนไลน์ จริงใจหรือล่อลวง

“ในที่สุด บลู เธอก็ชนะแล้ว” ไบบูญวิ่งมากอดเพื่อน

ตลอดระยะเวลาก่อนวันเลือกตั้งที่ผ่านมา ไบบูญเห็นใจเพื่อนมากจริง ๆ เพราะต้องรับมือกับการกลั่นแกล้งทั้งในโลกความเป็นจริงและโลกโซเชียล แต่ไบบูญก็สังเกตว่า บลูปรับตัวกลับมาเข้มแข็งเร็วมาก อีกทั้งยังมีกระแสดีกลับฝ่ายที่สร้างเรื่องราวมากลั่นแกล้งว่ามีพฤติกรรมไม่เหมาะสม ไม่ควรจะมาเป็นผู้นำนักเรียน จึงทำให้บลูมีแรงสนับสนุนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้คะแนนชนะขาดลอย

“บลูอยากให้พวกเรามีความเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพ ใช้สื่อดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์อย่างเข้าใจ การปฏิบัติตัวให้เหมาะสม และมีความรับผิดชอบในการใช้เทคโนโลยี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อสารในยุคดิจิทัลเป็นการสื่อสารที่ไร้พรมแดนจำเป็นต้องมีความฉลาดทางดิจิทัล หรือที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า Digital Intelligence เรียกสั้น ๆ ว่า DQ ที่สำคัญพอๆกับ IQ และ EQ นั่นเอง” พี่บลูขึ้นเวทีครั้งแรกในฐานะประธานนักเรียน

“ทุกคนคงทราบว่า ที่ผ่านมาบลูเป็นเหยื่อของการใช้อารมณ์ในทางลบและการกลั่นแกล้งออนไลน์ แต่บลูเลือกที่จะไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาหรือตอบโต้เพื่อไม่ให้เกิดวงจรความรุนแรงหมุนวนไม่มีที่สิ้นสุด และอยากให้กรณีของบลูเป็นกรณีสุดท้ายที่เกิดการกลั่นแกล้งในโรงเรียนของเรา บลูขอให้เรามาเริ่มต้นกันใหม่นะคะ ขอบคุณมากค่ะ”

เสียงปรบมือดังกึกก้องในห้องประชุมของโรงเรียน ในขณะที่พี่บลูยืนยิ้มอยู่บนเวที

มือเย็นฝึมือคุณพ่อวันนี้ เรียบง่ายแต่อดมไปด้วยสารอาหาร สะอาด ปลอดภัย เพราะใช้ผักสวนครัวที่คุณยายปลูกเองหลังบ้าน

“เออเน..ในกลุ่มไลน์เพื่อนของแม่ มีการส่งข้อความการขอรับบริจาคเพื่อระดมทุนทำบุญวัดชินตัวใหม่ล่าสุดมาอีกละ บอกว่าจะเอาไปฉีดยาให้คนไร้บ้าน ฉีดแค่เข็มเดียว ภูมิคุ้มกันขึ้น 2 ปีเลย มันจริงไหมละนี่” คุณยายพูดขณะ

ที่ช่วยวางกับข้าวร้อน ๆ บนโต๊ะอาหาร

พี่บลูอาสาตรวจสอบข้อมูลให้ “เดี๋ยวหนูไปเช็คที่ Cofact.org ให้นะคะคุณยาย”

“เอ.. ยังไม่มีข้อมูลขานี้เลยคะ งั้นเราโพสต์ถามดีไหมคะคุณยาย จะได้มีคนมาช่วยกันตรวจสอบค่ะ” พี่บลูถาม

“ดีเลยจะได้มีคนมาช่วยกันหาข้อมูลตรวจสอบนะ ว่าแต่ยายอยากทำอะไรบ้างนะหลานบลู จะได้ส่งต่อให้เพื่อนในกลุ่มได้รู้เท่าทันการล่อลวงพวกนี้ด้วย” คุณยายเดินไปหยิบโทรศัพท์มือถือมายื่นให้พี่บลู

“ได้สิคะคุณยาย เพื่อนของคุณยายอยู่ในกรุ๊ปไลน์กัน งั้นหนูเพิ่มเพื่อนที่เป็นเซพบอทตรวจสอบข่าวของ Cofact Thailand และไลน์โอเพนเซพของซัวร์ก่อนแชร์ให้คุณยายนะคะ เวลาใช้งานก็ง่ายมากเลยคะ แค่คุณยายส่งข้อความที่สงสัยว่าเป็นข่าวลวงหรือข้อมูลบิดเบือนไปถามเขา เมื่อได้ข้อเท็จจริงแล้วคุณยายจะได้ส่งต่อไปในไลน์กลุ่มเพื่อนได้ทันทีเลย ดีไหมคะคุณยาย” พี่บลูถามคุณยาย ก่อนจะทำการเพิ่มเพื่อนที่เป็นไลน์เซพบอทขององค์กรตรวจสอบข้อมูลบิดเบือนให้กับคุณยาย

“ข้อมูลล่อลวงแบบนี้วนมาอยู่เรื่อยเลย อย่างในเคสคุณยายเป็นการล่อลวงให้โอนเงินทำบุญ โดยอาศัยความใจบุญของคนไทย วันนี้พ่อเจอข่าวว่ามีเด็กโดนล่อลวงจากคนที่รู้จักทางสื่อสังคมออนไลน์แล้วมีการล่อลวงละเมิดทางเพศด้วยนะ น่ากังวลเหมือนกันนะ ดูข่าวแล้วเป็นห่วงพี่บลูกับน้องเบิร์ดเลย” คุณพ่อพูด

“ผมไม่ค่อยกับคนแปลกหน้าในสื่อโซเชียลอยู่แล้วครับ” น้องเบิร์ดตอบ ก่อนที่พี่ลูจะเสริมว่า

“ที่โรงเรียนก็มีเพื่อนคุยกันนะคะว่าชาวต่างชาติมาขอเพิ่มเป็นเพื่อนเฟซบุ๊กโดยใช้รูปโปรไฟล์ที่หน้าตาดี แล้วชวนคุยเข้ามา แต่เรารู้กันว่าแบบนี้คือสแกมเมอร์ค่ะ เคยเป็นข่าวหลอกให้โอนเงินด้วย และถ้าอยู่ในประเทศไทยก็อาจถูกล่อลวงให้ออกไปพบแล้วทำร้ายร่างกายชิงทรัพย์ หรือลักพาตัวด้วย จริง ๆ ก็เป็นข่าวอยู่บ่อย ๆ นะคะพี่นกฟ้า” พี่ลูหันไปถามพี่นกฟ้า

พี่นกฟ้าพยักหน้าก่อนตอบว่า

“ผลการสำรวจเชิงสถิติในประเทศไทยในเรื่องการถูกล่อลวงและล่อออกไปพบคนแปลกหน้าจากสื่อสังคมออนไลน์ยังพบน้อยในเชิงสถิติวิจัยครับ แต่โดยในเชิงพฤติกรรมทางสังคม เคยมีงานวิจัยที่บ่งชี้ว่าปัญหานี้กลายเป็นพฤติกรรมต้น ๆ ที่เด็กและเยาวชนไม่ทราบว่าจะอันตรายและนำไปสู่การข่มขืน อาจมีการถ่ายภาพบันทึกและการแบล็คเมล์ กลับ ซึ่งเกิดขึ้นมากแต่ไม่มีการเก็บสถิติบันทึกที่ชัดเจนเนื่องจากเหยื่อ หรือครอบครัวไม่ต้องการให้เป็นข่าวหรือเกรงว่าจะอับอายครับผม ซึ่งจริง ๆ แล้วเราควรคำนึงถึงสิทธิตามกฎหมายครับ”

ดังนั้น เราต้องรู้เท่าทันและเรียนรู้จากข่าวที่เกิดขึ้น ส่วนในกรณีที่คุณยาย ยกตัวอย่างเรื่องการหลอกลวงให้โอนเงินทำบุญ เราก็สามารถเช็คที่มาของข่าวให้แน่ใจ เช่น หาข้อมูลของสถานที่ที่จะทำบุญ โทรศัพท์สอบถาม เพื่อให้ได้ข้อมูลเท็จจริงก่อน ค่อยร่วมทำบุญ หรือหลีกเลี่ยงการทำบุญที่ไม่แน่ใจถึงแหล่งที่มาจริง ๆ นะครับผม”

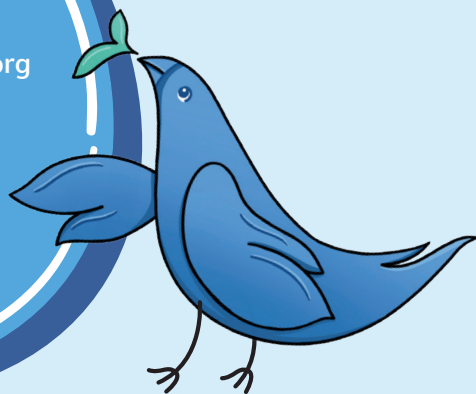
“ยายเจอแล้ว นี่ในรายการซัวร์ก่อนแชร์ เขาบอกแล้วว่ากรณีนี้เป็นข่าวลวง ยายส่งลิงก์ไปให้เพื่อนในกลุ่มดูแล้วละ จะได้ไม่ต้องอธิบายเยอะ เพราะว่าตอนนี้ยายหิวแล้ว ทานข้าวกันเถอะ เดี่ยวกับข้าวจะเย็นหมด”

ยายพูด พลางตักผัดเห็ดฟางน้ำมันหอยให้คุณแม่

“เอานี้... เห็ดฟางของโปรดของลูกสาวแม่ใช้ไหมจ๊ะ เนี่ย... แม่เพาะเองกับมือเลยนะ ที่เราไปซื้อก้อนเห็ดมาด้วยกันวันก่อนไงลูก”

“รู้หรือไม่?”

หากต้องการลบภาพการละเมิดทางเพศเด็ก
ออกจากอินเทอร์เน็ต ให้ติดต่อ
ไทยฮอตไลน์ที่เฟซบุ๊กหรือเว็บไซต์ www.thaihotline.org
และในกรณีที่ต้องการแจ้งข้อมูลเบาะแสเพื่อ
ดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด ให้แจ้งที่
เฟซบุ๊กเพจของคณะทำงาน
ปราบปรามการล่วงละเมิดทางเพศ
ต่อเด็กทางอินเทอร์เน็ต (TICAC)

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (2561) ได้ระบุ รูปแบบการกระทำความผิด การหลอกลวงทางอินเทอร์เน็ต หรือ Scam แบ่งได้หลายประเภท ยกตัวอย่างเช่น

Scam บัตรเครดิต

เป็นลักษณะการหลอกลวงไม่ว่าจะส่งผ่านทางอีเมลเพื่อให้ยืนยันข้อมูลบัตรเครดิตจากธนาคาร เพื่อให้ถูกยกเลิกบัตร หรืออาจใช้การโทรศัพท์มาสอบถามข้อมูลโดยอ้างว่าเป็นผู้ให้บริการเครดิตบูโร เพื่อให้ยืนยันบัตรและข้อมูลบนบัตร ซึ่งการหลอกลวงรูปแบบนี้จะทำให้ผู้กระทำความผิดได้ข้อมูลหมายเลขบัตร ชื่อ และรวมถึงข้อมูลเลขหลังบัตร และจะสามารถนำไปใช้ในการซื้อสินค้าหรือบริการออนไลน์ได้

Scam ถูกรางวัล

เป็นลักษณะการส่งอีเมลมายังผู้รับโดยมีเนื้อความเกี่ยวกับการที่ผู้รับอีเมลนั้นได้รับการจับฉลาก และถูกรางวัลโดยมีจำนวนเงินมหาศาล แต่จะต้องมีการจัดส่งข้อมูลส่วนบุคคล เช่น หน้าพาสปอร์ต หรือหน้าบัตรประชาชน เพื่อยืนยันตัวบุคคล หรือแม้แต่การโอนค่าธรรมเนียมในการรับรางวัลดังกล่าว

Scam ค้าธรรมเนียมศุลกากร

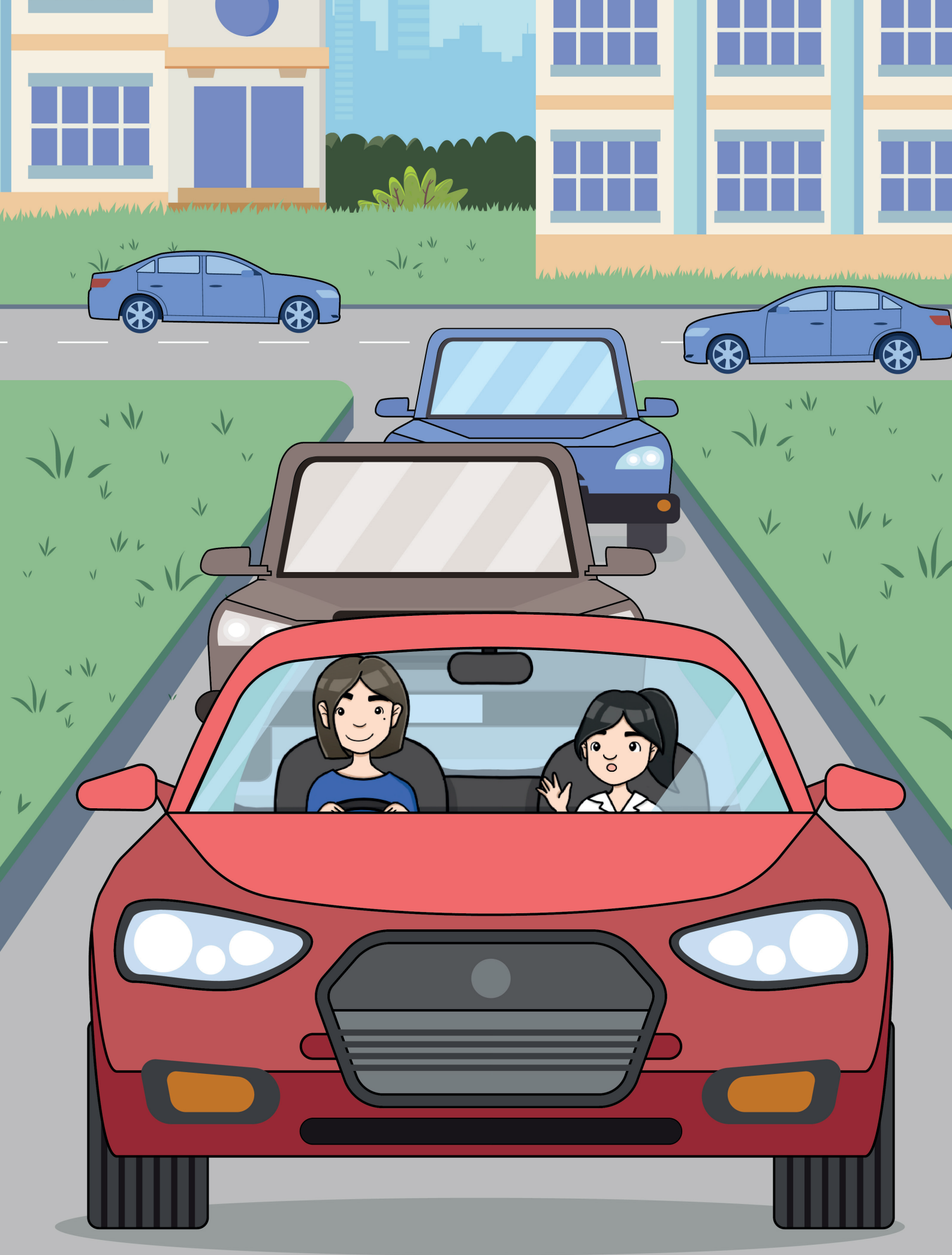
เป็นลักษณะการติดต่อสื่อสารหลายช่องทางกับเหยื่อ เช่น การติดต่อทาง Facebook หรือสื่อสังคมออนไลน์ประเภทอื่นๆ หรือแม้แต่การติดต่อกันผ่านอีเมล โดยเมื่อผู้ไม่หวังดีทำความคุ้นเคยกับเหยื่อได้แล้ว ก็จะมีการเสนอว่าจะส่งของมาให้เช่น เงิน หรือของมีค่า แต่ที่สุดติดกระบวนการทางศุลกากร ซึ่งต้องจ่ายค่าธรรมเนียมหรือค่าปรับต่างๆ โดยการโอนเงินอาจกระทำโดยโอนไปยังบัญชีธนาคารของคนไทย หรือการโอนเงินผ่านระบบการเงินรูปแบบอื่น เช่น Western Union

โรแมนซ์สแกม (Romance Scam)

โรแมนซ์สแกม มีลักษณะที่คล้ายคลึงกับ Scam ค่าธรรมเนียมศุลกากร ซึ่งจะมีผู้ที่เข้ามาติดต่อทำความรู้จักกันไม่ว่าจะเป็นสื่อสังคมออนไลน์ หรือเว็บไซต์หาคู่ ซึ่งการหลอกลวงนั้นจะใช้ความเชื่อใจระหว่างชายหญิง โดยจะมีการสัญญาว่าจะส่งเงิน หรือสิ่งของมาให้ แต่ติดปัญหาเรื่องศุลกากร ซึ่งจะให้เหยื่อทำการโอนเงินให้เป็นค่าธรรมเนียม หรืออาจเป็นกรณีที่มีการถ่ายคลิปวิดีโอไม่ว่าจะตั้งใจหรือถูกแอบถ่าย โดยฝ่ายผู้กระทำความผิดข่มขู่ผู้เสียหายให้โอนเงิน มิเช่นนั้น คลิปวิดีโอจะถูกเผยแพร่สู่สาธารณะ

หากรู้ตัวว่าถูกหลอกลวงและหลงเชื่อโดยทำการโอนเงินเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ให้ผู้เสียหายจัดเก็บหลักฐาน ได้แก่ รายละเอียดการโอนเงิน เช่น เลขบัญชีธนาคาร ชื่อบัญชี สาขาที่โอน หรือรูปแบบการโอนเงินอื่น ๆ ที่มีการติดต่อสื่อสารกับผู้กระทำความผิด รวบรวมข้อมูล แจ้งสถานีตำรวจใกล้ที่เกิดเหตุ โดยการแจ้งนั้น หากเป็นกรณีการส่งอีเมลและวิธีการใด ๆ ทางคอมพิวเตอร์ ให้ระบุว่าเป็นการถูกหลอกลวงทางอินเทอร์เน็ตจนทำให้เสียทรัพย์สินซึ่งอาจเข้าข่ายเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (พ.ศ. 2560)

Hate Speech

สร้างความเกลียดแล้วได้อะไร

“หมีว วันนี้เรียนเป็นยังไงบ้างลูก”

คุณแม่ของหมีวถาม หลังจากหมีวปิดประตูรถ และคาดเข็มขัดนิรภัยเรียบร้อยแล้ว รถยังเคลื่อนตัวอย่างช้า ๆ ในโรงเรียน ช่วงเลิกเรียนเป็นช่วงที่การจราจรบนถนนสายหลักด้านหน้าโรงเรียนมีความหนาแน่น ส่งผลให้จำนวนรถยนต์ที่ทยอยออกจากโรงเรียนต้องค่อย ๆ ขยับตัวไปด้วย สำหรับครอบครัวของหมีวมองว่าระหว่างที่รถเคลื่อนตัวก็เป็นเวลาของการสนทนากัน

“ก็ดีค่ะแม่ ..เออ แม่คะ คำว่าแม่เลี้ยงเดี่ยวคืออะไรหรอคะ” หมีวนึกคิดก่อนที่จะตัดสินใจถาม

“แม่เลี้ยงเดี่ยว ก็เป็นรูปแบบของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวคือครอบครัวที่มีเพียงพ่อหรือแม่ทำหน้าที่เลี้ยงดูลูก ยังไงล่ะจ๊ะ จะด้วยเหตุผลหรือความจำเป็นอะไรก็แล้วแต่ เหมือนครอบครัวของเราที่มีแม่ดูแลหมีว หรือครอบครัวของนัทเขา ที่มีคุณพ่อของเขาดูแลเขาจ๊ะ” คุณแม่ของหมีวตอบก่อนจะหันไปถามหมีวต่อ “ทำไมอยู่ดี ๆ ถึงถามเรื่องนี้หรอลูก”

คุณแม่ของหมีว เป็นคนมองโลกในแง่ดีและเปิดใจรับฟังหมีวได้เสมอ การพูดคุยในครอบครัวของหมีวจึงมีความเป็นกันเอง ทำให้หมีวรู้สึกไว้วางใจคุณแม่และมีคุณแม่เป็นที่ปรึกษาในทุกเรื่อง

“วันนี้หมีวกับนัทโดนเพื่อนล้อในกลุ่มแชทว่าเป็นลูกแม่เลี้ยงเดี่ยว พ่อเลี้ยงเดี่ยว เป็นครอบครัวบ้านแตกค่ะ หมีวก็ยังสงสัยว่าหมีวต้องรู้สึกอะไรไหม เพราะหมีวไม่รู้สึกว่าปัญหาคืออะไร แต่นัทนี่สิ ร้องไห้ไปแล้วค่ะแม่” หมีวเล่าให้คุณแม่ฟัง

“จริง ๆ ในปัจจุบันรูปแบบของครอบครัวทั้งในประเทศไทยหรือต่างประเทศได้มีการเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว และมีความหลากหลายนะลูก มีทั้งครอบครัวขยายที่มีปู่ย่าตายายอยู่ด้วย หรือเป็นครอบครัวขนาดเล็กลง มีเพียงพ่อแม่ลูกเป็นครอบครัวเดี่ยว และครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวแบบเรา ไม่เห็นแปลกเลยจ๊ะหมีว トラบิตที่พ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยวทำหน้าที่ในการเลี้ยงดูลูกด้วยความรักความเอาใจใส่ มีการบริหารจัดการด้านการเงิน สภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่ให้มีความเหมาะสมเพียงพอต่อการเลี้ยงดูครอบครัวโดยไม่ต้องพึ่งพาบุคคลอื่นที่สำคัญนะลูกคือเราเห็นคุณค่าในตนเอง ตระหนักถึง

คุณค่าของกันและกัน แม้ว่านั่นสำคัญกว่าขนาดของครอบครัวหรือจำนวนสมาชิกในครอบครัวอีกนะลูก” คุณแม่ของหมีวตอบ

“หมีวก็คิดว่าอย่างนั้นเหมือนกัน เพราะหมีวมีแม่หนึ่งคน เหมือนมีทั้งแม่ พี่สาว และเพื่อนเลยคะ และหมีวก็ภูมิใจในตัวเองและแม่มากด้วยนะคะ” หมีวพูดพร้อมกับเอียงตัวไปกอดแขนคุณแม่

“อิม คุณแม่คะ ตอนที่เพื่อนในห้องพูดจาเชิงดูถูกว่าหมีวกับนัทมาจากครอบครัวบ้านแตก คุณครูเขาเข้ามาปรามแล้วเตือนเพื่อนคนนั้นว่าไม่ควรสร้าง Hate Speech มาเหยียดกัน และห้ามไม่ให้เพื่อนโพสต์ใน Social Media ด้วยคำว่า Hate Speech นี่แปลว่าอะไรหรอคะคุณแม่” หมีวถามต่อ

คุณแม่ของหมีวทำงานในบริษัทเอกชนข้ามชาติ จึงมีความรู้ด้านภาษาอังกฤษและประเด็นทางสังคมที่ถกเถียงกันในสังคมสากลพอสมควร

“Hate Speech ก็เป็นการใช้วาจาสร้างความเกลียดชัง เกิดการแบ่งฝักแบ่งฝ่าย หรือคุกคามผู้อื่น เช่น การคุกคามสิทธิของบุคคล คุกคามเชิงกลุ่ม เช่น เหยียดความแตกต่างมองความหลากหลายของสังคมเป็นสิ่งที่ผิด หรือการใส่ร้ายและโจมตีบุคคลคนหนึ่งให้มีกระแสข่าวด้านลบ โดยที่ไม่เป็นความจริง ประมาณนี้จะลูก” คุณแม่ของหมีวตอบ

“อิม เหมือนที่ตอนนั้นแม่บอกว่ามีคนคอมเมนต์ด่าว่าผู้อำนวยการฝ่ายสาธารณสุขเรื่องวัคซีนล่าช้าใช่ไหมคะ ตอนนั้นแม่บอกว่าเขาใช้คำหยาบคายมาก ๆ เลย” หมีวพูด

“ใช่แล้วจะ นอกจาก Hate Speech จะทำให้คนเกลียดชังกันแล้ว ยังเป็นการนิยามคนอื่น ในเชิงลดคุณค่า ทำให้มีความหมายเชิงลบ ในที่สุดก็จะเกิดการแบ่งฝักแบ่งฝ่าย เหมือนที่เขามีคำศัพท์เรียกคนที่เห็นต่างทางการเมืองว่าเป็นกลุ่มนั้นกลุ่มนี้ แยกสีเสื้อกัน หรือการใช้คำศัพท์ในการเหยียดเพศ ทั้งเพศหญิง เพศชาย รวมทั้งคนที่มีความหลากหลายทางเพศ อ้อ... มีกรณีที่ถูกเหยียดคนที่มาจากต่างจังหวัด หรือคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า ก็มีเหมือนกันนะลูก อย่างเมื่อก่อนแม่เห็นในสื่อบ่อย ๆ เช่น การพูดเหยียดว่าลาว คนบ้านนอก ดำ หรือตุ๊ด คำพูดแบบนี้ถือว่าไม่สร้างสรรค์เลยจ้ะ” แม่พูดเสริม ก่อนที่จะนึกขึ้นได้

“เอ๊ะ แม่เปลือยยายวเลย แถมพูดเรื่องคนที่เห็นต่างทางการเมืองอีกต่างหาก หมิวจะเข้าใจไหมเนี่ย”

“เข้าใจค่ะแม่ แม่... เด็กยุคนี้ก็สนใจข้อมูลเหตุบ้านการเมืองเหมือนกันนะคะ” หมิวตอบเสียงสูงๆ เล่นกับคุณแม่ของตนเอง

“หมิวเองก็อย่าเปลือยคำพูดสร้างความเกลียดชังแบบนั้นกับใครนะลูก ทั้งในห้องเรียนและในสื่อด้วย เอาใจเขามาใส่ใจเรา และต้องมีสติ อย่าให้ใครเอาคำพูดมาโน้มน้าวให้เราแบ่งฝักแบ่งฝ่าย เพราะการแบ่งแยกและความเกลียดชังกันไม่ได้ช่วยให้เกิดสร้างสรรค์อันใดเลยลูกเอ๊ย และที่สำคัญนะลูก อย่าให้ใครมาลดทอนคุณค่าของเราได้ด้วยคำพูดได้ง่าย ๆ นะลูก เราอาจจะเสียใจบ้างที่โดนคนอื่นพูดจาหรือคอมเมนต์ไม่ดีกับเรา แต่ถ้าเรารู้คุณค่าในตนเองและมีความมั่นคงทางจิตใจ ก็จะไม่หวั่นไหวของใครมาทำร้ายเราได้จ้ะ” คุณแม่ของหมิวพูดพร้อมกับเอานิ้วจิ้มที่ปลายจมูกของลูกสาวเบา ๆ

“จ้ะแม่จ๋า แต่ว่าตอนนี้รถคันข้างหน้า ชยับไปข้างหน้าโนนแล้วค่ะแม่” หมิวชี้ให้คุณแม่ดูรถที่เริ่มชยับตัวออกจากโรงเรียน คุณแม่ค่อย ๆ ชยับรถตามพร้อมกับถามว่า “มัวแต่คุยเรื่องอื่น ลืมตกลงกันเลยว่าเย็นนี้เราทานอะไรกันดีจะลูก”

ข้อมูลเพื่อwaiเมืองต้นรู้

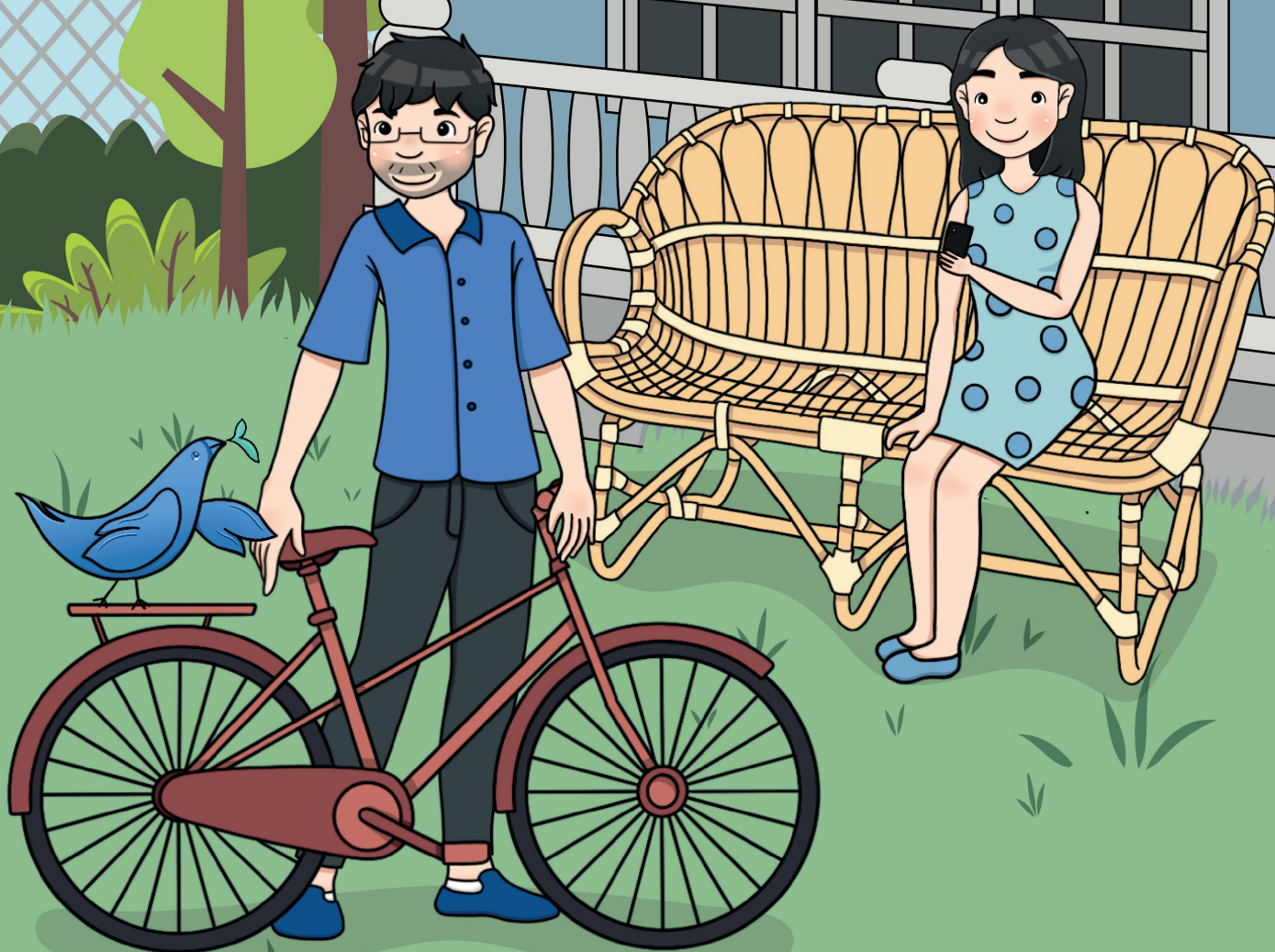
สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) กระทรวงศึกษาธิการ (2562) ได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับคำพูดเกลียดชังไว้ว่า คือการแสดงออกซึ่งความเกลียดชัง ทั้งที่เป็น คำพูด ตัวอักษร สื่อวิดิทัศน์ ข้อความและการสื่อความหมายในเชิงสัญลักษณ์อื่น ๆ ทั้งที่เป็นการผลิตขึ้นมาใหม่ การผสมผสานเนื้อหาใหม่กับเนื้อหาที่มีการผลิตไว้ โดยมีวัตถุประสงค์ในการเหยียดหยามศักดิ์ศรี หรือลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ โดยรูปแบบของการสื่อสารที่สร้างความเกลียดชัง มีดังนี้

1. การด่า ด้วยการใช้อาญาหยาบคาย รุนแรง ดูถูกเหยียดหยาม
2. การสร้างความเข้าใจผิด การโน้มน้าวใจชักจูงให้เชื่อถือด้วยข้อมูลผิด
3. การนิยามคนอื่น ในเชิงลดคุณค่า ทำให้มีความหมายเชิงลบ กลายเป็นตัวตลก
4. การสื่อสารที่สร้างความรู้สึกแบ่งฝักแบ่งฝ่าย แบ่งพวกเขาพวกเราแยกออกชัดเจน
5. การสื่อความหมายปฏิเสธการอยู่ร่วมกัน การกีดกันออกจากสังคม
6. การตีตราประทับภาพเหมารวมตายตัวในเชิงลบ
7. การยุยงปลุกปั่น ปลุกกระตือรือร้นให้ผู้อื่นร่วมเกลียดชังสนับสนุนให้ใช้ความรุนแรงกับผู้ที่เห็นต่าง
8. การระดมกำลังไล่ล่า ชุ่คุกคาม การลงทัณฑ์ทางสังคม รมประณามอย่างรุนแรงด้วยกลุ่มบุคคล

รู้หรือไม่?

การแสดงความคิดเห็นว่าคนอื่นอย่างรุนแรงในโลกออนไลน์ ผู้เสียหายสามารถฟ้องร้องตาม พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ได้ โดย พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ มาตรา 16 ระบุว่าผู้ใดนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ที่ประชาชนทั่วไปอาจเข้าถึงได้ซึ่งข้อมูล คอมพิวเตอร์ที่ปรากฏเป็นภาพของผู้อื่น และภาพนั้นเป็นภาพที่เกิดจากการสร้างขึ้น ตัดต่อ เติมหรือดัดแปลงด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ หรือวิธีการอื่นใด โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น ถูกเกลียดชัง หรือได้รับความอับอาย มีโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี มีโทษปรับไม่เกิน 200,000 บาท

เมื่อสื่อพลิตชำ สื่อปลูกฝังวัฒนธรรมอะไรให้เรา

“เดี๋ยวนี้ การทำแอปพลิเคชันมันง่ายมากเลยหรือยังในะพ่อ ทำไมแอปพลิเคชันมันเต็มไปหมด แม่โหลดมาบางทีก็ใช้บ้าง ไม่ใช้บ้าง” คุณแม่เอ่ยขึ้นมา

ยามบ่ายวันหยุดแบบนี้ คุณแม่มานั่งเอนหลังบนเก้าอี้หวายระหว่างกำลังทยอยลบแอปพลิเคชันบนโทรศัพท์มือถือที่ไม่ค่อยได้ใช้งาน ส่วนคุณพ่อกำลังง่วนอยู่กับการหยอดน้ำมันหล่อลื่นโซ่จักรยานของทุกคนในครอบครัว เพราะเย็นนี้มีแผนจะปั่นจักรยานรอบหมู่บ้านด้วยกัน

คุณพ่อยังก้มหน้าก้มตาทดสอบการหมุนของล้อจักรยาน พร้อมกับตอบคุณแม่ว่า “ลูกชายของบุญชัยไปแข่งทำแอปพลิเคชันนะ เห็นว่าเข้ารอบสุดท้ายระดับประเทศแล้ว สมัยนี้เทคโนโลยีมันก้าวหน้าจริง ๆ สมัยเราเรียนนี้ การเขียนโค้ดเป็นเรื่องยาก ขวนปวดหัวเหลือเกิน”

“เดี๋ยวนี้มีแอปพลิเคชันผุดมาอย่างกับดอกเห็ด .. ว่าแล้วก็โผล่มาอีกแล้ว นี่พ่อ มีแอปพลิเคชันหาคู่ด้วย” คุณแม่พุดปนหัวเราะ

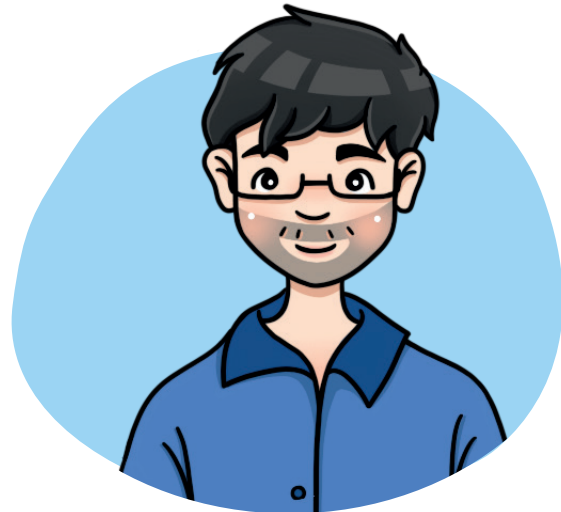
คุณพ่อขยับมาที่รถจักรยานอีกคัน เตรียมที่จะหยอดน้ำมันหล่อลื่น เงยหน้าขึ้นมาตอบว่า “เดี๋ยวนี้คนมาใช้ชีวิตในโลกออนไลน์มากขึ้น ก็เป็นไลฟ์สไตล์ของเขา ที่อาจจะพบคนที่ถูกใจผ่านการปฏิสัมพันธ์ในโซเชียลมีเดีย บางทีก็พบรักกันข้ามทวีปกันเลย แบบรักข้ามขอบฟ้า นะแม่”

“แล้วจะรู้ได้อย่างไรว่าไม่ได้คบซ้อนซ้อนกันนะพ่อก็ต้องระมัดระวังตัวเหมือนกัน เหมือนข้าวเมื่อนานางพ่อก็สามีเขาหึงหวง เพราะภรรยาของตัวเองไปคุยกับผู้ชายอีกคนในแอปพลิเคชันหาคู่จนฝ่ายชายทั้งสองคนทะเลาะและทำร้ายร่างกายนะพ่อ ดินะไม่ลามปามไปถึงฆ่ากันตายแบบบางกรณี” คุณแม่พุดพลางใช้นิ้วเลื่อนหน้าจอโทรศัพท์เพื่อเลือกลบแอปพลิเคชันอื่น ๆ ต่อ

“คุยอะไรกันอยู่หรือครับ คุณพ่อคุณแม่” พี่นกฟ้าบินกลับเข้ามาในบ้าน

“คุยเรื่องเทคโนโลยีกับรูปแบบการใช้ชีวิตของคนในยุคปัจจุบันนะนกฟ้า ที่บางทีโลกออนไลน์ก็เปลี่ยนวัฒนธรรมและค่านิยมในการใช้ชีวิตของคนไป เหมาะสมบ้าง ไม่เหมาะสมบ้าง เช่น แอปพลิเคชันหาคู่ บางทีก็เจอคนที่คุยกันถูกคอ เหมาะสมกันจริง ๆ บางทีก็อาจจะได้เพื่อนข้ามโลก แต่ถ้าผิดฝาผิดตัวไปเจอคนที่มีครอบครัวอยู่แล้ว ก็อาจเกิดความหึงหวง เกิดการทะเลาะกัน จนถึงเกิดปัญหาการหย่าร้าง หรือเกิดปัญหาความขัดแย้งในครอบครัวอีกหลายอย่างตามมามากมาย” คุณพ่อตอบ

“อาจจะไม่ใช่เพียงเพราะว่ามีแอปพลิเคชันเกิดขึ้นนะครับคุณพ่อคุณแม่ บางครั้งทั้งสื่อดั้งเดิมและสื่อ

สังคมออนไลน์ ก็ผลิตซ้ำค่านิยมบางอย่างจนเป็นการปลูกฝังความคิดและทัศนคติของผู้ชมครับ เรามีเทคโนโลยีอื่น ๆ ออกมารองรับวิถีชีวิตใหม่ก็เลยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและความคิดอย่างรวดเร็วครับ” พี่นกฟ้าอธิบาย

คุณพ่อเซ็งไม่เซ็งมือ มานั่งข้าง ๆ คุณแม่เพื่อฟังพี่นกฟ้าอธิบายต่อ

“ยกตัวอย่างเช่น ในสื่อดั้งเดิม เช่น โทรทัศน์หรือวิทยุ รวมถึงสื่อสังคมออนไลน์ ที่พูดคุยเรื่องการเมือง และมีการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายจนเกิดการทะเลาะเบาะแว้งเกลียดชังกัน เรามีแอปพลิเคชันที่เป็นเหมือนพื้นที่ให้พูดคุยกันออนไลน์แบบสด ๆ ก็เลยมีการใช้คำพูดรุนแรงเกี่ยวกับการเมืองและสังคมที่ถูกสะสมมาจากการสื่อสารผ่านสื่อต่าง ๆ มาก่อนนี้ จนนำไปสู่การฟ้องร้องเป็นคดีความ นั่นเองครับ” พี่นกฟ้าพูด

คุณพ่อพูดเสริมว่า “นอกจากพฤติกรรม ทัศนคติที่พี่นกฟ้าพูดถึงแล้ว สื่อยังสร้างค่านิยมทางสังคมด้วย ซึ่งบางอย่างก็มีการผลิตซ้ำบ่อย ๆ จนคนอาจจะเข้าใจว่าเหมาะสมหรือเปล่า เช่น การนำเสนอชีวิตของผู้ต้องสงสัยว่าอาจเป็นผู้กระทำความผิดที่ในคดีต่าง ๆ จนกลายเป็นคนมีชื่อเสียง มีช่องยูทูบเป็นของตนเอง และถูกจ้างให้เป็นพรีเซนเตอร์ให้กับสินค้า เป็นการสร้างค่านิยมที่ไม่เหมาะสม

นะพ่อว่า เพราะบิดเป็นความถูกต้อง ยุติธรรมของสังคม ทั้งยังทำให้การติดตามคดีถูกเบี่ยงเบนประเด็นไปอีกด้วยนะ”

คุณแม่ที่นั่งฟังอยู่นาน พูดเสริมว่า “แม่นึกออกเลย กรณีที่พ่อพูด ทั้งสื่อดั้งเดิมและสื่อออนไลน์ก็มีการนำเสนอไปในทิศทางเดียวกัน คือทำให้ผู้ต้องสงสัยกลายเป็นไอ้ดอลไปเลย เป็นการนำเสนอเนื้อหาที่สร้างวัฒนธรรมหรือค่านิยมที่ไม่เหมาะสม และอาจส่งผลกระทบต่อสังคมในวงกว้างต่อไปได้ แม้ก็ทำหน้าที่พลเมืองรายงานหน่วยงานที่กำลังดูแลสื่อไปแล้วทั้งออนไลน์และสื่อทีวีเลย อยากให้สื่อรับผิดชอบและมีจรรยาบรรณ ให้น้ำหนักศีลธรรมให้มาก ๆ”

“เยี่ยมเลยครับคุณแม่” พี่นกฟ้าชื่นชม “เพราะเรื่องของศีลธรรม เป็นสิ่งสำคัญที่คนในสังคมควรยึดปฏิบัติ ถือเป็นกติกาสังคม ที่ช่วยให้สังคมสงบสุข และสื่อทุกประเภทควรผลิตสื่ออย่างมีจรรยาบรรณและรอบคอบเพื่อลดการผลิตซ้ำค่านิยมที่ไม่เหมาะสมนั่นเองครับผม ... เอ ว่าแต่พี่บลู กับน้องเบิร์ดไปไหนเสียละครับ”

“อ้อ สองพี่น้องช่วงนี้กำลังเพลินกับการเพาะเห็ดกับคุณยายอยู่หลังบ้านนะ” พ่อตอบ

“งั้น ผมขอตัวไปร่วมกิจกรรมเพาะเห็ดก่อนนะครับ” พี่นกฟ้าตอบ ก่อนจะบินลาพุ่งตรงไปทางหลังบ้าน

ข้อมูลเพื่อพลเมืองต้นรู้

ทฤษฎีการปลูกฝัง (Cultivation Theory)

ชริตา ประมธน์วัฒน์ (2559) ได้อ้างถึงงานวิชาการของ กาญจนา แก้วเทพ และ พรพรรณ ประจักษ์เนตร เกี่ยวกับทฤษฎีการปลูกฝัง (Cultivation Theory) ว่า ทฤษฎีนี้เป็นการกล่าวถึงการที่ผู้รับสารได้รับรู้ข้อมูลจากสื่อกระแสหลัก (Mass Media) เป็นระยะเวลานานจนมีการสั่งสมของข้อมูลและถูกเปรียบว่าเป็นการได้รับการถ่ายทอดการปลูกฝัง ทักษะคิดผ่านสื่อ ซึ่งผู้รับสารสามารถรับเอาทัศนคติใหม่ ๆ ที่แตกต่างจากความรู้นั้นที่เคยได้รับมาและส่งผลกระทบต่ออารมณ์ด้านใดด้านหนึ่งจนแสดงออกมาเป็นพฤติกรรม ซึ่งพฤติกรรมเดิมบางอย่างที่มีอยู่อาจถูกเร่งให้เห็นชัดเจนมากยิ่งขึ้น หรือ อาจถูกลดทอนให้น้อยลงด้วยการสั่งสมข้อมูลจากสื่อ

อย่างไรก็ตามจากผลการวิจัยอันยาวนานพบว่าสื่อได้นำเสนอเพียงบางเสี้ยวมุมของโลกเท่านั้นแต่ไม่ได้นำเสนอในทุกด้าน จึงทำให้ภาพแห่งโลกความเป็นจริงนั้นบิดเบี้ยวไปจากทัศนคติของผู้ชม นี่จึงเป็นสิ่งที่สามารถต่อยอดและเข้าใจได้ว่า “ความเป็นจริง” เหล่านี้ไม่ได้เกิดขึ้นมาแบบธรรมชาติ อย่างที่เราเข้าใจกันตามสามัญสำนึก แต่ถูกนำมาดัดแปลงและนำเสนอผ่านสื่อ และสิ่งที่น่าต้องตั้งคำถามมากที่สุดก็คือ “ความเป็นจริง” ที่ถูกนำมาเสนอนั้นเป็นความจริงในทัศนะของใคร ทั้งนี้ในโลกแห่งการสื่อสารปัจจุบันไม่ได้หยุดอยู่แค่การสั่งสมทัศนคติผ่านสื่อโทรทัศน์แต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังมีสื่ออีกมากมายที่เข้ามามีบทบาทต่ออารมณ์และทัศนคติของผู้เสพสื่ออาทิเช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อนิยายสาร สื่อดิจิทัล รวมไปถึงการกำเนิดของสื่อสังคมออนไลน์อย่าง Facebook Twitter Blog ต่าง ๆ ที่ได้เปลี่ยนแปลงบริบท

การสื่อสารไปอย่างสิ้นเชิงมีการขยายขอบเขตการสื่อสารจาก “พื้นที่โลกจริง”

ไปยัง “พื้นที่เสมือนจริง” และนี่เป็นการเข้ามาของการผสมผสานสื่อ

ที่มีบทบาทในการปลูกฝังความคิดและค่านิยมของคนไทยให้แตกต่าง

ไปจากเดิม ซึ่งจุดนี้ยังเป็นการเร่งเร้า แทรกซึม และเป็นมูลเหตุ

จูงใจให้มีการปรับเปลี่ยนตัวตนเพื่อให้เกิดการยอมรับและเป็นไป

ตามบริบทที่สังคมได้กำหนดขึ้น

“รู้หรือไม่?”

นักทฤษฎีวิพากษ์และนักวัฒนธรรมศึกษา
สำนักเบอร์มิงแฮม ระบุว่า การผลิตซ้ำ
ไม่ใช่เป็นเพียงการผลิตทางวัตถุแบบ
ทุนนิยมเท่านั้น แต่เป็นการผลิตซ้ำ
วัฒนธรรมอุดมการณ์และจิตสำนึก
ทำให้เกิดการสืบทอดที่ยั่งยืน

ภาพตัวแทนในสื่อ

“แบบนี้ที่เรียกว่ากะเทย ไม่ใช่กะเทยธรรมดาแต่เป็นกะเทยแบบตัวดำเป็นพิเศษพรีเมียม”
พิธีกรพูดแล้วหัวเราะในขณะที่แขกรับเชิญในรายการและทุกคนในสตูดิโอหัวเราะไปด้วย
“ถึงฉันจะดำแต่ฉันก็มีแฟนนะ” ผู้ร่วมสนทนาผู้มีความหลากหลายทางเพศตอบโต้
“อ้อ... แบบกะเทยจะมีใครเอาใจจะ ดูแต่งตัว...” พิธีกรยังคงพูดต่อแบบที่เล่นทีจริง

“ก็ฉันสวย” ผู้ร่วมสนทนาต่อปากต่อคำ พร้อมหันมามองกล้อง ทำตาปริบๆ เปลือกตาแบบสีรุ้งและพยายามจ้องปากที่ทาลิปสติกสีแดงเข้มเลียขอบปากไปมากทำให้ดูหนาผิดปกติ เธอสวมเสื้อสีส้มสะท้อนแสง ตัดกับกางเกงกากเพชรสีม่วงที่เล่นกับไฟในสตูดิโอระยิบระยับ พร้อมกับใส่วิกแบบผมฟูหยิกสีบลอนด์แนวแฟนซี “แบบนี้เขาเรียกสวยธรรมชาติ” เธอพูดพร้อมกับเปลี่ยนท่าเอียงคอมองกล้อง

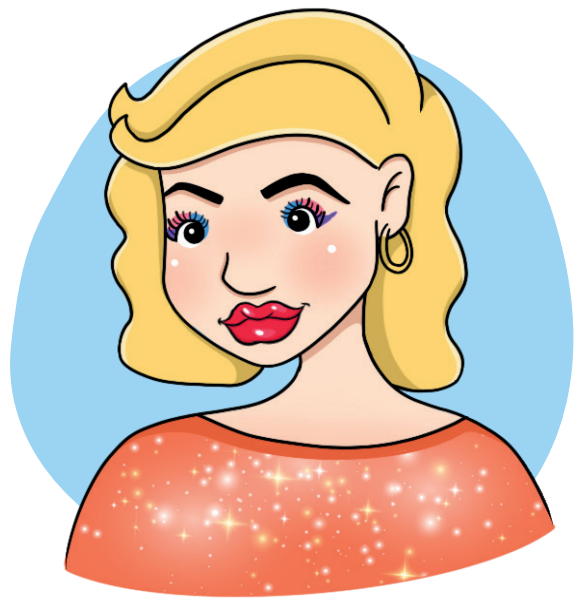
“บ้า! แต่งตัวแบบนี้ ดูสภาพ .. อย่ามาหาคำแก้ตัวหน่อยเลยหล่อน คนที่สวยเดี๋ยวนี้นี้ก็ต้องเป็นพิมพ์นิยมใคร ๆ ก็รู้ ผิวต้องขาวและรูปร่างผอม ขาเรียวยาว หุ่นแบบแกไปประกวดธิดาข้างเถอะ” พิธีกรยังคงพูดต่อ คราวนี้เธอมือทำทางขวางพร้อมทำเสียงร้อง “แปรรันนน” เสียงปรบมือชอบใจจากผู้ชมรายการ

“ว่าแต่คนข้าง ๆ นะ ลงมาจากตอยไหนจ๊ะ รู้เรื่องหรือเปล่าที่เขาคูยกกันเนี่ย พูดทะเล่ได้มะหรือพูดมะตะเลย” พิธีกรคนเดิมหันไปแซวผู้ร่วมรายการอีกคนหนึ่ง โดยเปลี่ยนเสียงสำเนียงการพูดของชาติพันธุ์ที่พูดไทยไม่ชัดว่า พูดไทยได้หรือไม่หรือพูดไม่ได้เลย ผู้ร่วมรายการท่านนี้แต่งกายด้วยชุดชาติพันธุ์ และพยายามแสดงสีหน้าแบบแสร้งว่าไม่เข้าใจ ไม่รู้เท่าทันผู้อื่น

เสียงหัวเราะพร้อมปรบมือจากผู้ชมรายการในสตูดิโอดังขึ้นอีกครั้ง

“รายการทีวีทำเนื้อหาแบบนี้อีกแล้ว” คุณยายพูด

“ครั้งก่อนก็เคยรายงาน กสทช. ไปแล้วนะ แต่จากรายการหนึ่งก็มีอีกรายการหนึ่งทำเนื้อหาแบบนี้ออกมาอีกจนได้” คุณยายรำพึงต่อ ขณะเอาไม้ชนไก่ ปิดฝูนตามชั้นวางหนังสือในบ้าน

บ่ายวันอาทิตย์สัปดาห์นี้ ครอบครัวนกฟ้าไม่ได้มีแผนเดินทางไปไหน คุณยาย คุณแม่ และน้องเบิร์ดจึงช่วยกันทำความสะอาดบ้าน ส่วนคุณพ่อไปส่งพี่ลูไปประชุมคณะกรรมการนักเรียนเตรียมกิจกรรมส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ที่โรงเรียน

“เรตติ้งเขาคงดีนะครับ ดูสิครับ มีผู้สนับสนุนเยอะจนด้านหลังจากรายการเต็มไปด้วยโลโก้สปอนเซอร์เลย” น้องเบิร์ดที่จัดมุมหุ่นยนต์และเกมตัวต่อเกมหน้าชั้นมาพูด

“ได้เรท ท ที่มีเนื้อหาเหมาะกับคนทั่วไปด้วยนะ ทำไมคนดูถึงไม่แยกแยะว่าเราไม่ควรที่จะทำให้ใครสักคนต้องกลายเป็นตัวตลกเพื่อให้เรามีความสุขกับเนื้อหาสื่อเหล่านั้น ดูเนื้อหาแบบนี้มาตั้งแต่เด็กจนตอนนี้มีลูก 2 คนแล้ว รายการทีวีบ้านเรายังไม่เปลี่ยนเลย ก็ยงวนซ้ำอยู่แบบนี้ ถ้าไม่ทำให้คนที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นตัวตลกเรียกเสียงหัวเราะในรายการ ก็จะทำให้ชาติพันธุ์เป็นคนที่ไม่รู้เท่าทันคนอื่นแบบนี้อยู่ต่อไป” คุณแม่พูด

พร้อมกับเอาโทรศัพท์มือถือมาถ่ายภาพหน้าจอโทรศัพท์ที่เป็นภาพรายการดังกล่าวเอาไว้ ก่อนที่จะเอี๊ยมไปหยิบนาฬิกาตั้งโต๊ะ ที่แสดงทั้งวันที่และเวลา มาวางตรงตำแหน่งหน้าจอโทรศัพท์อีกครั้ง

“จะรายงาน กสทช. เฮอร์อะแม่” น้องเบิร์ตถามเมื่อเห็นคุณแม่เริ่มเก็บหลักฐานด้านอาหารรายการและวันเวลา คุณแม่พยักหน้า ก่อนจะตอบว่า “ใช่แล้วลูกเบิร์ต ต้องรีบรายงานก่อนที่เขาจะเอาเนื้อหาเผยแพร่ซ้ำทางช่องทางออนไลน์จะ เดี่ยวจะกลายเป็นเข้าถึงคนดูเพิ่มขึ้นอีก คราวนี้ลูกเล็กเด็กแดงได้เห็นกันหมด เพราะเด็กๆนี่ก็ใช้ช่องทางออนไลน์ในการรับสื่อเป็นส่วนใหญ่นะ”

“อ้อครับ คราวนี้คุณแม่จะโทรศัพท์ไปแจ้งสายด่วน กสทช. 1200 หรือจะส่งอีเมลครับ บลูว่าไหน ๆ คุณแม่ก็ถ่ายภาพครบถ้วน ทั้งมีชื่อรายการ ช่องรายการ มีเนื้อหาให้เห็นในภาพ พร้อมวันเวลาขนาดนี้ เราอีเมลไปดีไหมครับ จะมีได้แนบหลักฐานให้ทางเจ้าหน้าที่ด้วย” น้องเบิร์ตเสนอ

“เออ ดีเลย น้องเบิร์ตไปเอาคอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊กของแม่มาให้หน่อยได้ไหมจ๊ะ”

“ครับผม” น้องเบิร์ตวางหุ่นยนต์ตัวต่อในมือ แล้วเดินไปทางห้องทำงานของคุณแม่

คุณยายเดินมานั่งที่โซฟา วางไม้ชนไก่ไว้บนโต๊ะด้านหน้า “พูดถึงการทำให้คนอื่นเป็นตัวตลก ก็อดนึกถึงละครที่มักสร้างภาพตัวแทนว่าผู้หญิงเหนือจะต้องเป็นผู้หญิงที่ใจง่าย ต้องเป็นผู้หญิงที่ยอมทำทุกอย่างเพื่อให้พระเอกมาสนใจ ทั้งครอบครัวที่บ้านนอกไว้ให้ลำบาก เพราะตัวเองหลงแสงสีในเมืองกรุง แม่เองก็เป็นคนเหนือ นะ เพื่อน ๆ สมัยเรียนทางเหนือ ก็เห็นตั้งใจเล่าเรียน มีอาชีพตามความถนัดของตัวเอง บางคนดูแลเรือกสวนไร่นาของทางบ้านต่อ มีความสุขกันตามวิถีชีวิตที่แตกต่าง ก็ไม่เห็นจะมีใครใช้ชีวิตตามที่ละครนำเสนอซะลูก” คุณยายพูด

คุณแม่พยักหน้า เดินกลับมา นั่งข้าง ๆ คุณยาย

“ละครบางครั้งก็สร้างภาพตัวแทนคนอีสาน ให้มีบทบาทเป็นแค่คนรับใช้ หรือคนงาน ส้มละเลเทเมา ทั้ง ๆ ที่คนอีสานก็มีความรู้และสามารถเล่นบทบาทอื่นได้ เช่นเดียวกัน การผลิตเนื้อหาที่ให้คนกรุงเทพฯ เท่านั้นที่จะเป็นเจ้านาย ส่วนคนต่างจังหวัดเป็นคนใช้หรือเป็นคนทะเลเหวฮะยาน ละทั้งบ้านเกิดถิ่นฐาน การนำเสนอภาพของกลุ่มคนเหมือนกันซ้ำ ๆ กันแบบนี้จะทำให้คนดูจำภาพตัวแทนของกลุ่มคนเหล่านั้นว่าเป็นแบบนั้นจริง ๆ ถ้าเด็กหรือเยาวชนดูบ่อย ๆ ก็อาจเกิดการซึมซับเรียนรู้ภาพตัวแทนแบบนี้ อาจมองว่าตนเองมีคุณค่าและมีพื้นที่ทาง

สังคมจำกัดเพียงเท่านั้น ก็ได้ นะคะคุณแม่”

พนักพิงที่ฟังอยู่นาน จึงเดินมาคุยสมทบด้วยว่า

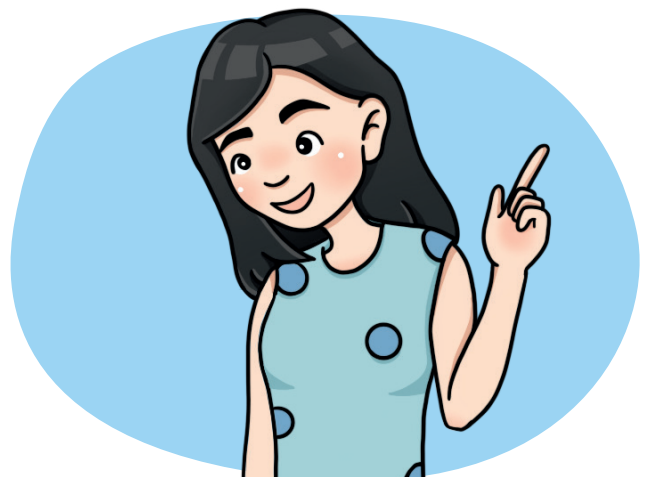
“การเหยียดสีผิว เชื้อชาติ เพศสภาพ รูปร่างหน้าตา ผ่านสื่อมวลชน รายการเกมโชว์และละครโทรทัศน์ของสาธารณะนำเสนอภาพตัวแทนของตัวละครกลุ่มชาติพันธุ์ในเชิงล้อเลียน สนุกสนาน และล้อเลียนรูปร่างหน้าตา เพื่อเรียกเสียงหัวเราะจากผู้ชม ส่งผลให้เกิดการผลิตซ้ำ การเหยียดหยามทางวัฒนธรรม ตัวอย่างเช่นละครที่แสดงภาพตัวแทนของกลุ่มชาติพันธุ์ให้พูดภาษาไทยไม่ชัดแลดูขบขัน แสดงภาพตัวแทนของกลุ่มเพศที่สามให้เป็นตัวตลก และการเล่นมุกล้อเลียนรูปร่างหน้าตากันและกันในรายการเกมโชว์ หรือการแสดงตลกเป็นต้น ในปัจจุบันการนำเสนอเนื้อหาแบบนี้ไม่ได้รับความนิยมในปัจจุบันแล้ว เพราะมีการยอมรับความหลากหลายของมนุษย์มากขึ้น รวมถึงการนำเสนอตัวละครในมิติที่แตกต่างรอบด้านมากขึ้น ไม่ใช่แค่ซ้ำกับซ้ำเท่านั้น ผู้ผลิตสื่อจึงต้องมีความรอบคอบ ละเอียด ไม่ผลิตซ้ำภาพตัวแทนด้วยอคติและความหมายที่บิดเบือนซึ่งบิดกั้นการพัฒนาสังคมของเราสู่การเป็นสังคมแบบพหุวัฒนธรรมได้ครับ”

คุณยายและคุณแม่พยักหน้าเห็นด้วย

“ยิ่งสมัยนี้ละ โลกเปิดกว้างมากขึ้น เราก็จะได้พบเจอกับคนที่แตกต่างจากเราด้านทางเพศ ภาษา วัฒนธรรมมากขึ้น การฝึกตนเองให้เปิดใจยอมรับ ไม่ตีตราผู้อื่น ก็จะเป็นสิ่งที่ดีสำหรับทุกคนนะแม่ว่า” คุณยายพูดเสริม

“อ๊ะ น้องเบิร์ตมาพоди มา ๆ วางคอมพิวเตอร์นี่”

“เอาละ เราต้องทำให้ผู้ผลิตรายการรู้ว่าผู้บริโภคสื่อไม่สนับสนุนเนื้อหารายการที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์แบบนี้ อีเมล 1200@nbtc.go.th ... ตั้งชื่อเรื่องก่อน .. ขอร้องเรียนเนื้อหารายการที่ไม่เหมาะสม..”

แนวคิดเรื่องภาพตัวแทน (Representation)

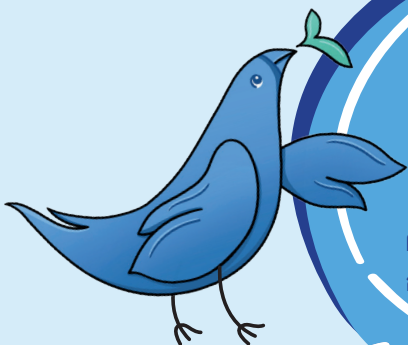
เป็นแนวคิดที่ต่อยอดจากการประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคม (Social construction of reality) ของสำนักปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) ที่วางอยู่บนฐานที่ว่า มนุษย์เป็นผู้สร้างสภาวะการณ์หรือปรากฏการณ์ของสังคมขึ้นแล้วกำหนดความหมายหรือ “ความจริง” (Truth) ของสิ่งต่างๆ ร่วมกัน ดังนั้น “ความเป็นจริง” (Reality) ทางสังคมจึงเป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้น (Construct) ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่ก่อนแล้ว ฉะนั้น สำนักวัฒนธรรมศึกษาจึงเชื่อว่า ภาพตัวแทน (Representation) นั้นมิใช่การสะท้อน/เลียนแบบ/ค้นพบ หากแต่เกิดจากการประกอบสร้างส่วนเสี้ยวหนึ่งของโลกความเป็นจริง

การศึกษาเรื่องภาพตัวแทน (Representation) มีแนวทางการศึกษา 3 แนวการศึกษาที่พยายามอธิบายกระบวนการสร้างภาพตัวแทนของความหมายผ่านการทำงานของภาษา อันประกอบด้วย

1. แนวการศึกษาภาพสะท้อนความเป็นจริง (Reflective approach) เชื่อว่าความหมายถูกฝังอยู่ในวัตถุบุคคลหรือเหตุการณ์ในโลกแห่งความเป็นจริงและภาษา ทำงานเหมือนกับกระจกในการสะท้อนความหมายที่แท้จริงในฐานะที่มันมีอยู่แล้วในโลก โดยเรารู้ว่าสิ่งต่าง ๆ หมายถึงอะไร ก็เพราะเรารู้รหัสที่เชื่อมโยงสิ่งนั้นกับแนวคิด (Concept) ผ่านคำ (Words) หรือภาพ (Image) มาก่อน ดังนั้นการที่จะเข้าใจความหมายซึ่งกันและกันได้ เราจะต้องเรียนรู้ที่เชื่อมโยงระหว่างสิ่งต่าง ๆ กับคำ (Words) ในวัฒนธรรมของกันและกันเสียก่อน
2. แนวการศึกษาความตั้งใจของผู้ส่งสาร (Intentional approach) ซึ่งเห็นต่างจากแนวการศึกษาแบบแรก กล่าวคือแนวการศึกษาเห็นว่าความหมายนั้นขึ้นอยู่กับผู้พูด ผู้เขียน ที่กำหนดขึ้นในโลกผ่านภาษา ดังนั้น คำ (Words) จึงหมายถึงอะไรก็ตามแต่ที่ผู้เขียนตั้งใจส่งความหมาย อย่างไรก็ตามภาษาไม่สามารถเกิดขึ้นจากการกำหนดของคนใดคนหนึ่งเพียงคนเดียว ทั้งนี้เพราะบุคคลต้องใช้กฎ รหัส และระเบียบทางภาษาร่วมกันถึงจะสามารถเข้าใจซึ่งกันและกันได้ ดังนั้น ความคิดของบุคคลใดบุคคลหนึ่งจึงต้องรองความหมายกับคนอื่น ๆ เสมอ
3. แนวการศึกษาการประกอบสร้างความหมาย (Constructionist approach) วางอยู่บนพื้นฐานแนวคิดที่ว่า ความหมายของสิ่งต่าง ๆ ถูกประกอบสร้างขึ้นจากส่วนเสี้ยวหนึ่งของโลกความเป็นจริง ด้วยระบบของภาษา (Linguistic systems) และระบบของภาพตัวแทน (Representational systems) ภาพตัวแทนจึงเป็นส่วนสำคัญในกระบวนการที่ความหมายถูกผลิตและแลกเปลี่ยนระหว่างสมาชิกในกลุ่มสังคม การสร้างภาพตัวแทนจึงเป็นมิติของอำนาจและอุดมการณ์ที่ถูกฝังไว้ในการใช้ภาษาและการสื่อสาร โดยเรียกการนำเสนอคือการสร้างความหมาย และคุณค่าให้กับสิ่งนั้น ลักษณะดังกล่าวว่าเป็น “การเมืองของการนำเสนอ/การเป็นตัวแทน (The politics of representation)”

การนำเสนอภาพตัวแทน ทำให้เราค้นขึ้นกับการนำเสนอ ทั้งนี้เพราะสิ่งที่ปรากฏออกมาในการนำเสนอ/การเป็นตัวแทน (Representation) ก็คือ จารีตปฏิบัติและสถาบันสังคมต่าง ๆ ในเรื่องนั้น ๆ จนเราไม่คิดจะตั้งคำถาม การวิเคราะห์กลยุทธ์ของอำนาจผ่านโลกของภาษาและการสื่อสารเช่นนี้โดยอาจตั้งข้อสังเกตเพิ่มเติมว่า เมื่อพูดถึงระดับของการตีความ หรือรับรู้ภาพตัวแทนแล้ว ผู้คนที่อยู่ในบริบททางสังคมซึ่งแตกต่างกัน จะทำความเข้าใจความหมาย ของภาพตัวแทนเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากภาพตัวแทนนั้น มีส่วนสัมพันธ์กับประสบการณ์ตรงของผู้รับสาร (กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, 2551, อ้างถึงใน นลินทิพย์ เนตรวงศ์, 2559)//

“รู้หรือไม่?”

ภาพตัวแทน (Representation) หมายถึง กระบวนการประกอบสร้างความจริง/ ความหมายซึ่งถูกผลิตและแลกเปลี่ยนระหว่างสมาชิกในกลุ่มสังคมและวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ ทั้งนี้ การประกอบสร้างความจริง/ความหมายดังกล่าวนั้นจะเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจซึ่งถูกแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ผ่านสื่อมวลชน หากการผลิตซ้ำภาพตัวแทนด้วยอคติจะทำให้เกิดการจำความหมายนั้น ซึ่งเป็นอุปสรรคหนึ่งของการเปิดใจยอมรับความหลากหลายและสังคมพหุวัฒนธรรม

ล่าแม่มด...ปรากฏการณ์ในสื่อออนไลน์

เย็นวันศุกร์...

ช่วงเวลาหลังเลิกเรียนก็เป็นอีกช่วงเวลาหนึ่งที่มีสีสันสำหรับวัยเรียน เป็นช่วงเวลาที่นักเรียนจะได้ใช้เวลาอยู่กับเพื่อน ๆ อย่างเต็มที่ โดยไม่ต้องนึกถึงคาบเรียนในรายวิชาต่อไป

หมีว นักเรียนวัยประถมศึกษาตอนปลายกำลังเล่นโทรศัพท์มือถือกับเจนนีเพื่อนของเธอ

ทั้งคู่มักจะมานั่งตรงชิงช้าบริเวณสนามเด็กเล่นริมน้ำพุของโรงเรียน และพูดคุยกันก่อนที่คุณพ่อคุณแม่ของทั้งคู่จะมารับ

วันนี้ทั้งคู่คิดว่าจะทำอะไรตลก ๆ สักอย่างเพื่อที่จะนำไปลงบนสื่อสังคมออนไลน์

“ลองทำคลิปเล่นชิงช้าตลก ๆ กันดีไหม”

ทั้งคู่จึงคิดว่าจะลองถ่ายคลิปแกล้งกันเล่นเพื่ออัปโหลดในช่องรายการของทั้งคู่ หมีวจึงได้เริ่มถ่ายคลิป และได้เริ่มไปดันชิงช้าให้กับเจนนี และได้เริ่มต้นแรงขึ้นสูงขึ้น แรงขึ้นเรื่อย ๆ สูงขึ้นจนกระทั่ง

“โอ้ย...” เจนนีลอยกลางอากาศแล้วตกลงพื้นใกล้น้ำพุขนาดใหญ่ของโรงเรียน หมีวรีดเสียงดังรีบไปหาเจนนีด้วยความเป็นห่วงและตกใจ แต่เจนนีก็กลับหัวเราะชอบใจ หมีวจึงค่อย ๆ หัวเราะตาม ทั้งคู่มานั่งดูคลิปที่อัดไว้อย่างสนุกสนาน พร้อมกับนำไปลงบนโซเชียลทันที

เมื่อกลับมาถึงบ้าน หมีวเปิดโทรศัพท์เพื่อเช็คคลิปวิดีโอซึ่งช้าที่ลงไปเมื่อช่วงเย็น หมีวเห็นว่ามียอดผู้ชมที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ จนเหลือเชื่อ และมีผู้ติดตามของหมีวกับเจนนีก็มีมากขึ้นตามไปด้วย หมีวรู้สึกดีใจมากจึงรีบทักบอกเจนนี ทั้งคู่นอนฝันถึงวันนั้นอย่างมีความสุข

เช้าวันต่อมาเมื่อทั้งคู่ไปเจอกันที่โรงเรียน เกือบทุกสายตาในโรงเรียนจ้องมองทั้งคู่แล้วหันไปซุบซิบกัน

“รู้สึกแปลก ๆ ไหมหมีว” เจนนีถามเบา ๆ

“รู้สึกเหมือนกันเจนนี” หมีวตอบ

เมื่อมาถึงห้องเรียน เพื่อนร่วมห้องคนหนึ่งเดินมาหาหมีวและพูดเสียงแข็งว่า

“เธอนี่มันทำอะไรไม่คิดจริง ๆ” หมีวขมวดคิ้วทำสีหน้าก่อนที่จะถามกลับไ้ว่า

“เธอพูดถึงเรื่องอะไรเธอ”

“นี่ยังไม่รู้ตัวอีกหรือว่าทำให้เจนนีเจ็บตัวนะ เธอแกล้งเจนนีเพราะเจนนีเป็นคนผิวสีใช่ไหม พวกเหยียดผิว” เพื่อนร่วมห้องอีกคนพูดขึ้นก่อนที่จะเดินไปหาเจนนีด้วยความเป็นห่วงเป็นใย

“เจนนี เธอไม่ต้องไปสนใจคนอย่างหมีวหรอก คนอะไรบูลลี่เพื่อนเพื่อทำคอนเทนต์” เพื่อนนักเรียนอีกคนหนึ่งพูดขึ้นมา ขณะที่คนอื่น ๆ ในห้องเริ่มทยอยกันเดินไปหาเจนนี บางคนก็เหลือบมาดูหมีวด้วยสายตาผิดหวัง บ้างมองด้วยสายตาที่สะท้อนถึงความไม่พอใจ

หมีวรู้สึกงงและสงสัยว่าเกิดอะไรขึ้นก่อนที่จะนึกขึ้นได้ จึงรีบเปิดมือถือขึ้นมาดู ก็พบกับข้อความต่าง ๆ ที่แสดงความคิดเห็นหยาบคายและต่อว่าเธอด้วยคำรุนแรง บางคนก็ตัดสินว่าเธอเป็นคนเหยียดสีผิว ต้องการทำร้ายเพื่อน บางคนก็ขุดประวัติว่าหมีวมาจากครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว เลยอิจฉาเจนนีที่เป็นลูกครึ่ง แกล้งมาตีสนิทเพื่อจะได้กลั่นแกล้ง และบางคนก็ส่งต่อวิดีโอของหมีวไปในกลุ่มอื่น ๆ เพื่อให้มีคนมารุมด่าทอหมีวเพิ่มขึ้น

“ทำไมต้องทำขนาดนี้ ฉันทำอะไรผิด” หมีวคิด

ขณะที่หมีวกำลังทยอยอ่านความเห็นอยู่นั้นก็มีข้อความที่ส่งมาให้เธอทางช่องทางส่วนตัว

“พวกเราสืบมาแล้วว่าเธอเรียนที่ไหน ไปติดต่อเธอเพื่อทวงความยุติธรรมให้เจนนีสักทีดีไหมเนี่ย”

ข้อความขู่ทำร้ายจากคนที่เธอก็ไม่รู้ว่าเป็นใคร

“ไปกันใหญ่แล้วทุกคน” เจนนีวางสองมือบนโต๊ะเรียน พร้อมกับดันตัวยืนขึ้นพูด

“เรากับหมีวเป็นเพื่อนสนิทกัน และทำช่องรายการมาด้วยกัน ทำคลิปสนุก ๆ มากี่หลายคลิป ส่วนที่เราลอยตกชิงช้าเมื่อวานมันก็เป็นอุบัติเหตุจากการเล่นสนุกของเราทั้งคู่ ไม่ใช่หมีวมาแกล้งเรา” เจนนีหยุดพูด มองดูทุกคนก่อนจะพูดต่อ

“เราชอบใจที่เพื่อน ๆ เป็นห่วงเราอาจจะเป็นเพราะเคยเห็นเราถูกแกล้งมาก่อนเลยสงสารเราเป็นทุนเดิม แต่เรากับหมีวเป็นเพื่อนกัน และเมื่อวานเราเล่นกันสนุกมากจริง ๆ อย่าตีความเป็นอื่นในทางลบเลย” เจนนีบอก

“อะไรกันเด็ก ๆ” เสียงคุณครูเดินเข้ามาในห้อง เมื่อครูเห็นสถานการณ์ที่อยู่ตรงหน้าก็พอจะเข้าใจได้ เพราะเมื่อเช้านี้มีการประชุมคณะครู ก็มีคนพูดเรื่องหมีวและเจนนีให้ฟัง เพื่อเตรียมการอธิบายกับนักเรียนเอาไว้แล้ว ครูวางหนังสือบนโต๊ะก่อนที่จะพูดว่า

“แยกย้ายกลับที่นั่งได้แล้วจ้ะ”

“สวัสดิ์จ๊ะทุกคน” คุณครูกล่าวทักทายเมื่อเห็นทุกคนนั่งประจำที่แล้ว

“สวัสดิ์ค่ะคุณครู” “สวัสดิ์ครับคุณครู”

“ครูทุกคนรู้เรื่องคลิปชิงช้าของหมีวและเจนนี่แล้วนะ” คุณครูพูด หันไปมองหมีวที่ตอนนี้มีสีหน้าสับสนปนเศร้า

คุณครูเริ่มอธิบายว่า

“สิ่งที่พวกเราและใครอีกหลายคนที่เราไม่รู้จักในโลกออนไลน์ทำกับหมีวอยู่ตอนนี้ คือสิ่งที่เรียกว่า การทัวร์ลง คือ เชิญชวน แชร์ หรือการแคปหน้าจอที่ระบุข้อมูลของสื่อออนไลน์และนำไปแชร์ต่อเพื่อให้คนทั่วไปมารุมว่าทำให้เสียใจและเสียหาย”

“คุณครูคะ ขออนุญาตค่ะ” หมีวกมื่อ

“นอกจากที่มีความเห็นเชิงตำหนิแล้ว มีคนส่งข้อความมาขู่ว่าจะมาดักทำร้ายหนูด้วยค่ะ” หมีวเล่าต่อ

คุณครูอธิบายต่อว่า “ในขณะเดียวกันก็มีสถานการณ์แบบนี้ซึ่งเรียกว่า การถูกล่ามแมต คือ การถูกกลุ่มบุคคลได้รวมตัวกันเพื่อตัดสินใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยการสร้างความเกลียดชังขึ้นมา รวมไปถึงการด่าทออย่างรุนแรง การทำลายชื่อเสียง การเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลหรือแม้แต่ขู่ทำร้ายในบางกรณีอีกด้วย”

“แล้วจะอย่างไรถึงจะสามารถแก้ปัญหาได้ล่ะคะ” เจนนี่ถาม

คุณครูแนะนำจึงยิ้มและตอบด้วยน้ำเสียงใจเย็นว่า “สิ่งที่เราทำได้ก็มีหลายอย่างเลยนะค่ะ จริง ๆ แล้วสามารถเอาผิดทางกฎหมายอาญาได้ เช่น ตามกฎหมายหมิ่นประมาท พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ เป็นต้น และหากผู้กระทำความผิดยังไม่บรรลุนิติภาวะ ก็อาจจะได้รับโทษลดลงหรือพิจารณาอย่างอื่นประกอบด้วย แต่ตอนนี้สิ่งที่เรา

ควรทำตอนนี้ คือ เราต้องปรับความเข้าใจกับทุกฝ่ายเพื่อให้ทุกคนจะได้เข้าใจและช่วยเราแก้ปัญหาอย่างเท่าเทียม ปัญหาอาจจะไม่ได้คลี่คลายในทันที แต่มันจะดีขึ้น ก็เริ่มต้นกันที่สมาชิกในห้องนี้ก่อนเลย ทำความเข้าใจกันใหม่แล้วก็ช่วยเป็นปากเป็นเสียงแก้ข่าวให้หมีวกับเจนนี่ด้วยได้ไหมจ๊ะ” คุณครูพูดพร้อมกับมองทุกคนที่ตอบรับคุณครูทันที

“มุกมก้องแบบนี้ได้หรือยังเจนนี่” หมีวถามขณะที่ปรับมุกมก้องเพื่อเตรียมตัวไลฟ์

“ได้แล้ว แบบนี้กำลังดีเลย มา ๆ หมีวมา อย่าลืมกดไลฟ์ก่อนนะ” เจนนี่ตอบ พร้อมก้มมือเรียกให้หมีวมานั่งข้าง ๆ

หมีวและเจนนี่พูดอธิบายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยความใจเย็นและสุภาพ โดยเล่าถึงความสัมพันธ์ที่เป็นเพื่อนที่ดีของทั้งสองคน และขอให้ผู้ชมให้ลองคิดทบทวนว่า หากตนเองต้องมาเจอคำพูดคำทอรุนแรงจากความเข้าใจผิดและข้อมูลบิดเบือนแบบที่ทั้งสองคนเจอจะรู้สึกอย่างไร รวมถึงการกระทำบางอย่างก็อาจจะเข้าข่ายผิดกฎหมายด้วย

“ที่สำคัญนะค่ะ การที่เพื่อน ๆ แสดงความคิดเห็นด้วยวาจาที่รุนแรงหยาบคาย ก็อาจส่งผลการรักษาอัตลักษณ์ที่ดีของตนเอง หรือ Digital Citizen Identity ของเพื่อน ๆ ด้วยนะค่ะ ดังนั้นเราทุกคนมาร่วมกันสร้างเนื้อหาและบรรยากาศที่เป็นมิตรต่อกันทั้งในโลกจริงและโลกเสมือนกันเถอะนะค่ะ” หมีวพูดปิดท้าย

คลิปซีแองดังกล่าวได้รับการส่งต่อโดยเพื่อนร่วมชั้นครูอาจารย์ และผู้ปกครองของทั้งคู่ ทำให้วันต่อมาเริ่มมีคนไข้ใจ ช่วยกันซีแองและบรรยากาศเป็นไปในทางที่ดีขึ้นจนเรื่องนี้ก็ได้หายไป เหมือนทุกอย่างกลับไปเป็นปกติ

“รู้หรือไม่?”

ทักษะในการรักษาอัตลักษณ์ที่ดีของตนเอง หรือ Digital Citizen Identity คือทักษะที่ต้องมีความสามารถในการสร้างสมดุลบริหารจัดการ รักษาอัตลักษณ์ที่ดีของตนเองไว้ให้ได้ ทั้งในส่วนของโลกออนไลน์และโลกความจริง โดยตอนนี้ประเด็นเรื่องการสร้างอัตลักษณ์ออนไลน์ถือเป็นปรากฏการณ์ใหม่ ที่ทำให้บุคคลสามารถแสดงออกถึงความเป็นตัวตนต่อสังคมภายนอก โดยอาศัยช่องทางการสื่อสารผ่านเว็บไซต์เครือข่ายสังคมในการอธิบายรูปแบบใหม่ของการสื่อสารแบบมีปฏิสัมพันธ์ทางอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นการแสดงออกเกี่ยวกับตัวตนผ่านเว็บไซต์เครือข่ายสังคมต่าง ๆ

“เด็ก เยาวชน ผู้เยาว์” หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ แต่ไม่รวมถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส (หมายความว่าหากเด็กต่ำกว่า 18 ได้สมรสกันถูกต้องตามกฎหมายก็จะเป็นเด็กอีกต่อไป)

โดยปกติแล้วผู้กระทำความผิดกฎหมายจะถูกนำตัวไปลงโทษตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ แต่สำหรับเด็ก และเยาวชนนั้น มีกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก เพื่อดำเนินการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กไว้เป็นการเฉพาะที่แตกต่างจากผู้ใหญ่ โดยศาลอาจจะไม่ลงโทษเด็ก หรืออาจลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนด หรืออาจจะใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษก็ได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของการทำความผิด และช่วงอายุของเด็กที่กฎหมายกำหนดไว้โดยเฉพาะ ซึ่งกฎหมายได้วางหลักไว้ ดังนี้

เด็กอายุไม่เกิน 10 ปี

กระทำความผิดทางอาญาเด็กนั้น ไม่ต้องรับโทษ เพราะกฎหมายมองว่าเด็กในอายุช่วงดังกล่าวนี้ ยังมีวุฒิภาวะและประสบการณ์ความนึกคิด และความรู้สึกผิดชอบชั่วดีน้อย หรือยังอ่อนต่อโลก และสังคมมาก จึงยังไม่สมควรได้รับการลงโทษ ยังให้อีกโอกาสเด็กในการปรับตัวอยู่ในสังคมต่อไป (ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 73)

เด็กอายุเกิน 10 ปี แต่ไม่เกิน 15 ปี

กระทำความผิดนั้น ทั้งนี้ไม่ต้องรับโทษก็เป็นได้ แต่ศาลอาจว่ากล่าวตักเตือน หรือส่งตัวไปยังสถานฝึกอบรม หรือองค์กรที่ศาลเห็นสมควร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความผิดที่กระทำ และดุลพินิจของศาลท่าน จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันเด็กและเยาวชนในช่วงอายุดังกล่าวจะเริ่มตึกคนองมากขึ้น ชอบทำตาม คล้อยตามได้ และถูกชักจูงได้ง่ายมาก ซึ่งกระบวนการยุติธรรมที่เห็นนั้นส่วนใหญ่และส่งเด็ก และเยาวชนเข้าอบรมเสมอในปัจจุบัน เพื่อขัดเกล่าให้เป็นเยาวชนที่ดีต่อไป

บุคคลที่อายุเกิน 15 ปี แต่ต่ำกว่า 18 ปี

ได้กระทำความผิด ศาลอาจลดโทษให้กึ่งหนึ่ง หรืออาจใช้วิธีการเดียวกับเด็กอายุเกิน 10 ปี แต่ไม่เกิน 15 ปี ก็ได้ แล้วแต่กรณี ไปโดยขึ้นอยู่กับความร้ายแรง และดุลพินิจศาล โดยปกติแล้วเด็ก และเยาวชนในช่วงอายุดังกล่าวนี้ มักจะหลงผิดได้ง่ายเช่นกัน แต่กฎหมายมองว่าเด็ก และเยาวชนในช่วงอายุดังกล่าวนี้ มีสามัญสำนึกความรับผิดชอบชั่วดีเทียบเท่ากับผู้ใหญ่แล้วจึงเห็นควรลงโทษให้เทียบเท่าผู้ใหญ่ แต่ลดโทษให้เป็นกรณีไปตามความผิดที่เกิดขึ้นเท่านั้น

แล้วถ้ามีขนาชีพอาศัยช่องว่างของกฎหมายนั้น ใช้เด็กเป็นผู้กระทำความผิด เนื่องจากเด็กต่ำกว่า 10 ปี กระทำความผิดแล้วแต่ไม่ต้องได้รับโทษ คงต้องแยกออกเป็น 2 กรณี

กรณีแรก เด็กนั้นไม่รู้ว่าการกระทำนั้นเป็นความผิด เช่น พ่อแม่สอนเด็ก 3 ขวบ ให้ไปแอบขโมยของของคนอื่นเอามาให้แม่ โดยหลอกว่าเป็นของพ่อแม่เอง ซึ่งเด็กก็เข้าใจว่าเป็นของพ่อแม่จริงจึงไปเอามาให้พ่อแม่ เช่นนี้แล้วเด็กไม่ได้มีเจตนาในการกระทำความผิด แต่พ่อแม่เป็นผู้ใช้ให้กระทำความผิดในทางกฎหมายถือว่าเป็นตัวการร่วม พ่อแม่ต้องรับผิดชอบแม้จะมีได้เป็นผู้กระทำความผิดเอง และเด็กนั้นไม่มีความผิด เนื่องจากไม่มีเจตนาที่จะขโมยของ

กรณีที่สอง หากเป็นเด็กอายุ 9 ปี ซึ่งรู้เรื่องความผิดถูกพอสมควรแล้ว และไปขโมยของตามที่พ่อแม่สอนสั่งให้ทำ เช่นเดียวกันพ่อแม่ถือเป็นตัวการร่วมในการกระทำความผิด ต้องรับโทษอย่างผู้กระทำความผิด สำหรับเด็กเองถือว่าได้มีการกระทำความผิด เพราะทราบว่าเป็นการขโมย แต่ตามกฎหมายแล้วเด็กไม่ต้องรับผิดชอบ คงมีเพียงพ่อแม่ที่ต้องรับผิดชอบ

การที่เด็กและเยาวชน หากได้กระทำความผิดทางอาญา แม้จะไม่ต้องรับโทษอาญาตามกฎหมาย แต่ยังคงต้องรับผิดชอบทางแพ่ง และบิดามารดา หรือผู้ปกครองจะต้องร่วมรับผิดชอบกับเด็กด้วย เว้นแต่จะใช้ความระมัดระวังในการดูแลเด็กแล้ว จึงเป็นอุกาทรณ์ให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองเด็กทั้งหลายที่จะต้องระมัดระวังดูแลเด็กในการปกครองของตนเป็นอย่างดี เพราะมิฉะนั้น จะต้องเป็นคดีความทั้งในทางแพ่งและทางอาญาได้ (ชัยสวัสดิ์ เศรษฐลักษณ์, 2558)

สิทธิเด็กในสื่อ และหน้าที่พลเมืองดิจิทัล

“ลูกสาวแม่ วันนี้ไปเรียนเดินแบบมา พร้อมที่เดบโตเป็นเน็ตไอดอลคนใหม่ ดูลิ ทั้งสะโพก หัวเข้าเหยียดตรง ก็เดินฉับ ๆ ๆ เลยสิคะ” ไบบูญอยู่ในชุดทำงาน รับบทเป็นคุณแม่ที่ติดโซเชียลคล้อยอับคลิก วิดีโอและภาพของลูกสาววัย 7 ขวบ ทำที่เป็นกำลังโพสต์คลิปวิดีโอลูก และพิมพ์ข้อความบรรยายไปด้วย “เรียบริ้อย.. กตปุม... เผยแพร่เป็นสาธารณะ”

“ไบบูญ เธอเห็นโพสต์นี้หรือยัง” พี่บุลูรับบทเพื่อนของไบบูญလာเข้ามา “คุณลุงข้างบ้านโพสต์รูปหลานชายเล่นน้ำหน้าบ้านอีกละ ฉันทักเข้าใจนะว่าหลานแกยังเด็ก แต่การโพสต์คลิปเด็กถอดเสื้อ เปลือยทั้งตัวแบบนี้ เวลาเด็กโตขึ้น เด็กเขาจะอายนะ แล้วก็เป็นการคุกคามสิทธิเด็กด้วย” พี่บุลูพูดต่อ

การประชุมผู้ปกครองปีนี้ คณะกรรมการนักเรียนได้รับมอบหมายจากทางโรงเรียนให้สื่อสารเรื่องสิทธิเด็กให้กับผู้ปกครอง พี่บุลูและทีมคณะกรรมการนักเรียนจึงคิดที่จะเล่าเรื่องประเด็นนี้ผ่านทางการแสดงละครเวทีเพื่อให้เกิดความน่าสนใจและไม่น่าเบื่อหน่าย

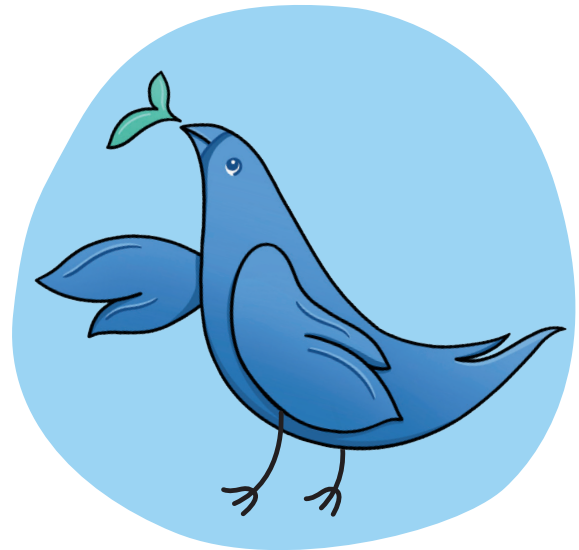
ไบบูญในบทบาทของคุณแม่ที่ติดโซเชียล กรอกรายตาไปมาด้วยสีหน้าไม่มั่นใจ ก่อนที่จะทำใจสู้เสีย พูดว่า

“คิดมากน่า ลูกหลานเขา เขาจะถ่ายคลิป จะโพสต์อะไรก็ได้ อย่าไปยุ่งเรื่องของเขาเลย”

พี่บุลูจึงรีบเสริมขึ้นมาว่า

“คิดแบบนี้ก็ไม่ถูกต้องนัก เพราะว่าการโพสต์รูปเด็กหรือลูกหลาน ถอดเสื้อ ใส่ชุดว่ายน้ำ หรือแสดงพฤติกรรมบางอย่างที่อาจส่งผลกระทบต่อเด็กได้ เช่น ความปลอดภัย ความเป็นพื้นที่ส่วนตัว รวมทั้งอาจมีบางคอมเมนต์ที่กล่าวถึงภาพในทางลบก่อให้เกิดความรู้สึกที่ไม่ดีต่อเด็กและผู้โพสต์ได้” พี่บุลูพูด ก่อนที่จะหันมามองผู้ปกครองที่กำลังรับชมอยู่หอประชุมขนาดใหญ่ของโรงเรียน

“วันนี้พวกเรามีฟีนิกฟ้า ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์จะมาให้ความรู้ในเรื่องนี้กับพวกเรากันค่ะ” พี่บุลูพูดเปิดตัวฟีนิกฟ้า ก่อนที่ไฟใน

ศูนย์ประชุมจะหรี่ลง เหลือเพียงไฟดวงที่สว่างที่สุดหมุนจับตามตัวฟีนิกฟ้า ที่บินเข้ามาด้านหน้าเวที

“ท่านผู้ปกครองเคยโพสต์ในสื่อสังคมออนไลน์หรือเคยเห็นใครโพสต์ทำนองนี้ไหมครับว่า “ลูกผมเก่งจังอยู่บ้านคนเดียวได้” หรือ “กลุ่มใจจัง ลูกรออยู่ที่โรงเรียนคนเดียว..” ท่านผู้ปกครองทราบไหมครับว่า การโพสต์ข้อมูลเหล่านี้ อาจทำให้เกิดอาชญากรรมลักเด็ก โดยเฉพาะหากท่านเผยแพร่ข้อมูลบอกเล่ากิจกรรมในครอบครัวอย่างละเอียดว่ากำลังทำอะไรอยู่ที่ไหน อาจสร้างอันตรายให้กับตัวเองและบุตรหลานของท่านได้ ถ้าเกิดโพสต์นั้นมามีขโมยไปได้อ่านและอยู่ในบริเวณใกล้เคียง จึงต้องระมัดระวังการให้ข้อมูลทางโซเชียลเป็นอย่างมากครับ”

ฟีนิกฟ้าบินเข้ามาใกล้ไบบูญ ที่ยังคงทำการแสดงอยู่บนเวที โดยมีดวงไฟสว่างสาดตามมา

“นอกจากนี้ ปัจจุบันมีเด็กจำนวนมาก ที่โดนผู้ปกครองปรับแต่งพฤติกรรมเป็นดารา ไอดอล ชื่อดังและส่งเสริมให้ลูกเป็นดารา เป็นเน็ตไอดอล เป็นยูทูบเบอร์ เป็นนางแบบ มีพฤติกรรมการเดินทาง นั่ง เดิน แต่งตัว แต่งหน้า ก่อนวัยอันควร ซึ่งถ้าเป็นไปตามความชอบ ความปรารถนาของเด็ก ก็เป็นเรื่องที่ดี แต่ถ้าเด็กไม่เต็มใจ ก็เป็นการยึดเยียด สร้างแรงกดดันในการใช้ชีวิต ปิดกั้นบุคลิกของหลานจากสิ่งที่พวกเขาชอบจริง ๆ และยังเป็นการคุกคามสิทธิเด็กอีกด้วยนะครับ อย่างลิมนะครับ ความสุขและการเติบโต มีพัฒนาการทางร่างกาย ความคิด สติปัญญา สังคมและอารมณ์ของบุตรหลานของท่าน มีความสำคัญกว่ายอดไลก์ ยอดแชร์จากคนอื่นที่เราไม่รู้จักนะครับผม”

พินกฟากกล่าว

ใบบุญผู้รับบทคุณแม่อิตาเลีย ทำสายตาเลิกลัก

“บางทีลูกสาวฉันก็ร้องไห้ เพราะปวดเท้าจากการใส่ส้นสูง 10 เซนติเมตรเหมือนกันนะ”

ใบบุญยังเล่นละครสมบทบาท ทำท่าทีกลิ้งน้ำลาย แล้วแอบเก็บโทรศัพท์ไว้ในกระเป๋า

น้องบุญเดินเข้ามาอยู่ข้าง ๆ “การแชร์รูปหรือข้อมูลของเด็กและเยาวชนที่อาจทำให้เกิดความเสี่ยงก็เป็นสิ่งที่ไม่สมควรนะละ ผิดกฎหมายพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ด้วยค่ะ ไม่ใช่เพียงสิทธิเด็กเท่านั้นนะค่ะ แต่เราทุกคนเป็นประชาชนผู้มีสิทธิและเสรีภาพ ซึ่งต้องรู้ขอบเขตของการใช้สิทธิและเสรีภาพที่รัฐให้การ

รับรอง การใช้สิทธิและเสรีภาพควรอยู่ภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้ และทุกคนก็มีหน้าที่เช่นกัน ที่ต้องเคารพต่อกฎหมาย คำนึงถึงผลกระทบต่อส่วนรวม และบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบที่พึงมีต่อสิทธิของส่วนรวมด้วยนะค่ะ...”

ผ้ามาพันใหญ่บนเวทีค่อย ๆ เคลื่อนตัวปิดฉากโรงละครชั่วคราววันนี้ พร้อมเสียงปรบมือกึกก้องจากผู้ปกครองและคณะครูในหอประชุม

ที่ด้านหน้าหอประชุม ผู้ปกครองเริ่มทยอยออกจากหอประชุมและแวะอ่านนิทรรศการความรู้เรื่องสิทธิเด็ก และสิทธิหน้าที่ของพลเมือง บางคนก็ยกโทรศัพท์มือถือขึ้นมาสแกน QR Code เพื่อเก็บข้อมูลไว้อ่านเพิ่มเติม

“ต่อไป ก่อนผมจะโพสต์รูปลูก ผมว่าผมจะให้ลูกดูก่อนนะ ว่ารูปนั้นลูกรู้สึกมั่นใจแค่ไหนและอนุญาตให้ผมโพสต์หรือเปล่า”

“ดีเลยค่ะคุณ ที่สำคัญต้องระวังว่าจะมีรูปคนอื่น ๆ ที่เขาไม่อนุญาตให้เราถ่ายรูปอยู่ในรูปด้วยนะค่ะ เตียวพอเอาไปโพสต์แล้วจะไปละเมิดเขาละ”

เสียงผู้ปกครองปรึกษากันเรื่องเผยแพร่ภาพหรือข้อมูลของบุตรหลานของตนเอง

พี่บุญและใบบุญหันมามองหน้ากันแล้วอมยิ้มภูมิใจ ก่อนที่ยกมือมาแตะกัน แบบไฮไฟฟ์ พร้อมกับพูดพร้อมกันว่า

“สำเร็จ”

ข้อมูลเพื่อพลเมืองต้นรู้

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child - CRC) ซึ่งเป็นสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนที่ได้รับการรับรองมากที่สุดในโลกได้รับรองสิทธิในการมีส่วนร่วมของเด็ก เสรีภาพในการแสดงออก ซึ่งรวมถึงการชุมนุมอย่างสันติ ทั้งนี้ ประเทศไทยได้ให้สัตยาบันในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กใน พ.ศ. 2532 โดยให้คำมั่นว่าจะดำเนินการเพื่อให้เด็ก ๆ ได้เข้าถึงสิทธิที่พวกเขาพึงมี อนุสัญญาฯ ประกอบด้วยเนื้อหา 54 ข้อ แบ่งเป็นสาระสำคัญของสิทธิของเด็ก 4 ด้าน คือ

1. สิทธิในการมีชีวิต

สิทธินี้จะเริ่มขึ้นตั้งแต่เด็กลืมตาดูโลก พวกเขาจะต้องได้รับการปกป้องและคุ้มครองจากคนในครอบครัวได้รับการจดทะเบียนเกิด มีชื่อ และมีสัญชาติ รวมถึงรัฐต้องเอื้อสิ่งจำเป็นให้เด็กเติบโตได้อย่างแข็งแรงสมบูรณ์ และมีความสุข

2. สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง

เด็กทุกคนจะต้องได้รับการปกป้องจากการถูกทำร้ายร่างกายและจิตใจ ไม่ว่าจะเป็นการถูกล่วงละเมิดทางเพศ การค้าประเวณี ชดชวางการเข้าถึงการศึกษา ฯลฯ แม้คนที่กระทำการจะเป็นพ่อแม่ของเด็กเองก็ไม่สามารถทำได้

ซึ่งหากเด็กพบเจอกับปัญหาดังกล่าวไปแล้ว รัฐก็มีหน้าที่ในการฟื้นฟูร่างกายและจิตใจให้เด็กสามารถกลับคืนสู่สังคมอย่างมีศักดิ์ศรี รวมถึงเด็กจะต้องได้รับการช่วยเหลือจากกระบวนการทางกฎหมาย เพื่อความยุติธรรม

3. สิทธิในด้านพัฒนาการ

เด็กทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษาและการพัฒนาการที่ดีมีคุณภาพ โดยมีพ่อแม่เป็นผู้คอยช่วยเหลือและให้คำแนะนำ เติบโตอย่างมีความสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดีในอนาคตหากเป็นเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เช่น เด็กพิการ ก็ต้องได้รับการดูแลให้มีความสุข ได้รับการศึกษาที่เหมาะสมที่ทำให้เขาสามารถพึ่งพาตนเองได้ในอนาคต

4. สิทธิในการมีส่วนร่วม

แม้จะเป็นเด็กแต่ก็เป็นมนุษย์คนหนึ่งในสังคม ดังนั้นแล้วเขามีสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นของตนเองอย่างเสรี มีสิทธิ์เรียกร้องและปกป้องชีวิตและความเป็นอยู่ โดยเฉพาะหากเรื่องนั้นมีผลกระทบต่อเด็กและเยาวชน และไม่รบกวนสิทธิของผู้อื่น ซึ่งภาครัฐมีหน้าที่ต้องเอื้ออำนวยและส่งเสริมการแสดงความคิดเห็นของเด็กและเยาวชน ตั้งแต่ระดับชุมชนเป็นต้นไป มีพื้นที่ในการให้เด็กได้ใช้ศักยภาพตนเอง เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงในสังคมได้

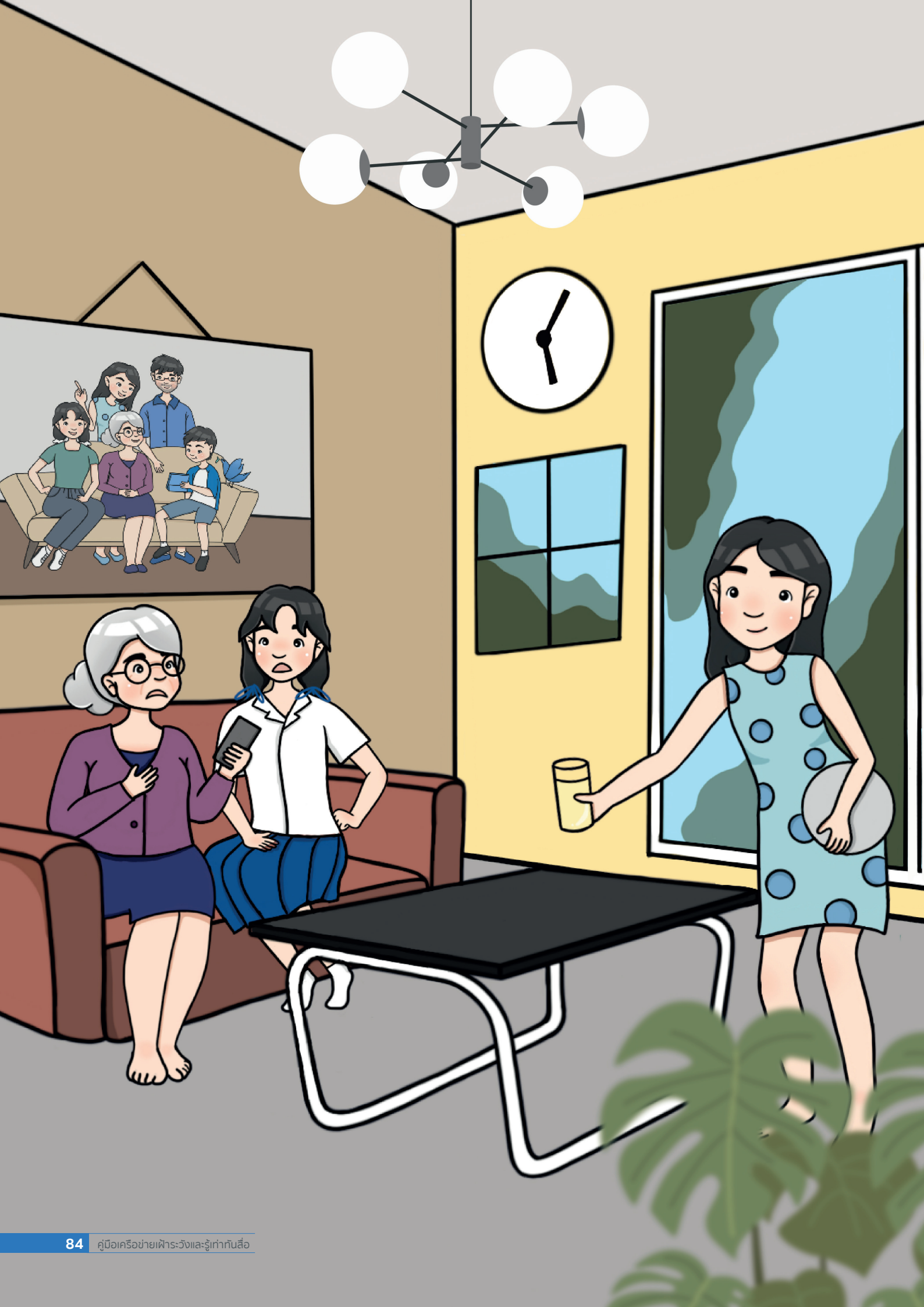
การเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัลนั้น มีทักษะที่สำคัญ 8 ประการ

(สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน, 2561)

1. ทักษะในการรักษาอัตลักษณ์ที่ดีของตนเอง (Digital Citizen Identity) ความสามารถในการสร้างและบริหารจัดการอัตลักษณ์ที่ดีของตนเองไว้ได้อย่างดีทั้งในโลกออนไลน์และโลกความจริง
2. ทักษะในการรักษาข้อมูลส่วนตัว (Privacy Management) มีดุลพินิจในการบริหารจัดการข้อมูลส่วนตัว โดยเฉพาะการแชร์ข้อมูลออนไลน์เพื่อป้องกันความเป็นส่วนตัวทั้งของตนเองและผู้อื่น
3. ทักษะในการคิดวิเคราะห์ที่มีวิจารณญาณที่ดี (Critical Thinking) ความสามารถในการวิเคราะห์แยกแยะระหว่างข้อมูลที่ถูกต้อง และข้อมูลที่ผิด ข้อมูลที่มีเนื้อหาดีและข้อมูลที่เข้าข่ายอันตราย ข้อมูลติดต่อทางออนไลน์ที่น่าเชื่อถือและส่งสัยและน่าเชื่อถือได้
4. ทักษะในการจัดสรรเวลาหน้าจอ (Screen Time Management) ความสามารถในการบริหารเวลาในการใช้อุปกรณ์ยุคดิจิทัล รวมไปถึงการควบคุมเพื่อให้เกิดสมดุลระหว่างโลกออนไลน์ และโลกภายนอก
5. ทักษะในการรับมือกับการคุกคามทางโลกออนไลน์ (Cyberbullying Management) ความสามารถในการรับรู้ และรับมือการคุกคามข่มขู่บนโลกออนไลน์ได้อย่างชาญฉลาด
6. ทักษะในการบริหารจัดการข้อมูล ที่ผู้ใช้งานมีการทิ้งไว้บนโลกออนไลน์ (Digital Footprints) ความสามารถในการเข้าใจธรรมชาติของการใช้ชีวิตในโลกดิจิทัล ว่าจะหลงเหลือร่องรอย ข้อมูลทิ้งไว้เสมอ รวมไปถึงเข้าใจผลลัพธ์ ที่อาจเกิดขึ้น เพื่อการดูแล สิ่งเหล่านี้อย่างมีความรับผิดชอบ
7. ทักษะในการรักษาความปลอดภัยของตนเองในโลกออนไลน์ (Cybersecurity Management) ความสามารถในการป้องกันข้อมูลด้วยการสร้างระบบความปลอดภัยที่เข้มแข็ง และป้องกันการโจรกรรมข้อมูลหรือการโจมตีทางออนไลน์ได้
8. ทักษะในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม (Digital Empathy) ความสามารถในการเห็นอกเห็นใจ และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นบนโลกออนไลน์

รู้หรือไม่?

Digital Footprint หมายถึงพฤติกรรม การใช้อินเทอร์เน็ตของเรา การโพสต์ภาพ กิจกรรมของตัวเองหรือของเด็ก การแสดงทัศนคติต่อสิ่งรอบตัว ฯลฯ ดังนั้น หากไม่ระวังถึงร่องรอยที่อาจส่งผลเสียต่ออนาคตเอาไว้ จึงต้องคิดให้รอบคอบก่อนจะโพสต์อะไรบนโซเชียล เพราะร่องรอยเหล่านั้นไม่เพียงแต่จะบอกได้ว่าเรากำลังทำอะไร ที่ไหน อย่างไร แต่เมื่อเวลาผ่านไป มันยังถูกใช้เป็นหลักฐานในโลกออนไลน์ ซึ่งไม่เคยถูกแยกออกจากกัน

รวมสายด่วน แจ้งโฆษณาเกินจริงและแชร์ลูกโซ่

“หลานบลู ๆ ช่วยดูข่าวดาราคณนี้ให้หน่อย คนนี้ที่โดนตำรวจเรียกไปสอบสวนและลงบันทึกประจำวัน เพราะมีส่วนในการรีวิวลินค้าเกินจริงนะ แล้วมาเทียบสินค้าที่โดนจับกับคอลลาเจนที่เพื่อนยายชวนซื้อให้ที”

คุณยายกวักเรียกพี่บลูที่กำลังเดินเข้าบ้านหลังจากเลิกเรียนให้ไปช่วยดูข่าวในโทรทัศน์

“อ้อ ดาราคณนี้ บลูเห็นเขาขอบริวอาหารเสริมในอินสตาแกรมค่ะยาย” พี่บลูพูด “ยายจะให้เทียบกับคอลลาเจนไหนนะคะ”

“ตัวนี้ๆ ตัวหนังสือมันเล็ก ยายมองไม่ถนัดเท่าไร”
คุณยายบอก

พี่บลูเลิกคิ้วขึ้น “เอ...ตัวเดียวกันเลยคะคุณยาย”

“สำหรับสินค้าเสริมอาหารรายนี้นะคะ เป็นสินค้าที่ใช้เลข อย.ปลอม นอกจากนี้เมื่อตรวจสอบแล้วพบว่า ส่วนผสมยังไม่ตรงกับฉลากโภชนาการ ทำให้ผู้บริโภคใช้แล้วเกิดอาการข้างเคียงจำนวนมาก จนเกิดการร้องเรียนผ่าน อย. ให้ตรวจสอบคุณภาพ จนเป็นที่มาของการสืบสวนในวันนี้ค่ะ” เสียงผู้ประกาศข่าวรายงาน

“เดี๋ยวยายขอถ่ายรูปหน้าจอโทรทัศน์ส่งให้เพื่อนหน่อยนะ จะได้ไม่ต้องอธิบายเยอะ สงสัยอะไรก็ให้ไปค้นหาข่าวอ่านเขาก็แล้วกัน” คุณยายพูดพร้อมกับขอโทรศัพท์ที่มีถือนั่นจากพี่บลู พร้อมกับถ่ายรูปการนำเสนอข่าวดังกล่าวส่งให้เพื่อน

“ตินะคะ ที่มีคนร้องเรียนไปยังหน่วยงานที่กำกับดูแลการโฆษณาอาหารและยา ไม่อย่างนั้นคนก็คงซื้อทานกันและได้รับผลกระทบทางสุขภาพกันเป็นวงกว้างกว่านี้” คุณแม่พูด ขณะที่ยกน้ำชาดอกเก๊กฮวยมาเสิร์ฟให้คุณยาย

“คุณยายดื่มชาดอกเก๊กฮวยอินทรีย์ก่อน แบรินด์นี้ของหน่วยงานวิจัยนวัตกรรมทางอาหาร เขาใช้หญ้าหวานแทนน้ำตาลด้วยค่ะ” คุณแม่พูด

“ของจริงหรือเปล่า โฆษณาเกินจริงไหมคะแม่”
พี่บลูหยอก

คุณแม่หัวเราะเบา ๆ ก่อนจะตอบว่า “ไม่เกินจริงจะลูกบลู เพราะแม่ตรวจสอบเลขที่ อย. แล้วตรงตามที่

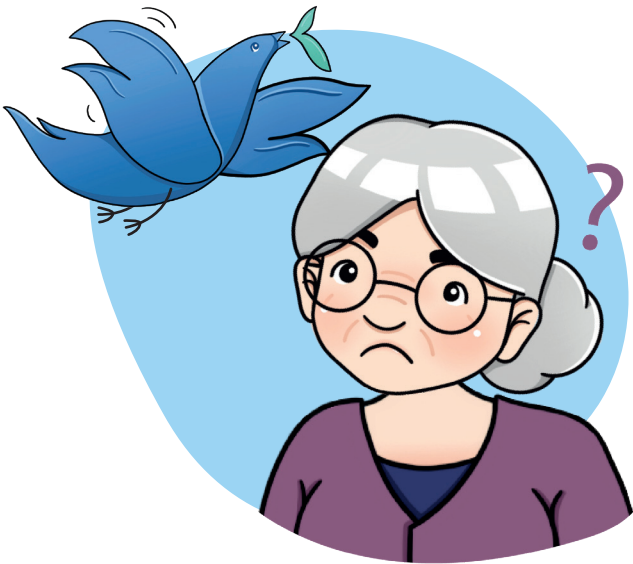
ลงทะเบียน ทั้งยังมีการระบุฉลากโภชนาการ จำนวนบรรจุชัดเจน และได้รับการรับรองจากหน่วยงานวิจัยนวัตกรรมทางอาหารของรัฐด้วยนะ แล้วดอกเก๊กฮวยที่ใช้ในการผลิตก็ปลูกในแปลงเกษตรอินทรีย์ ก็ได้รับการตรวจสอบได้รับมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ แล้วที่สำคัญคือแปรรูปโดยนักวิจัย คือ คุณพ่อของนัท เพื่อนของน้องเบิร์ดนั่นเองจ๊ะ” คุณแม่ตอบอย่างมั่นใจ

“หอมกลิ่นอะไรกันครับเนี่ย” พี่นัทฟ้าบินเข้ามาในบ้าน “อ้อ กลิ่นชาดอกไม้นี่เอง” พี่นัทฟ้าบินดูใกล้ ๆ

“ดอกเก๊กฮวยเสียด้วย กลิ่นหอมฉุน ลมุนละไม”
พี่นัทฟ้าพูดทำเสียงเลียนแบบโฆษณา

“นกฟ้ามาพอดิ ยายขอถามสักนิดว่า เวลาเขาจะร้องเรียนโฆษณาอาหารและยาเกินจริง เราจะต้องร้องเรียนไปทางไหน ทาง กสทช. เหมือนเดิมได้ไหม หรือทาง อย. ช่องทางเดียวเท่านั้น” คุณยายถาม ก่อนจะยกชาร้อนมาดื่ม

“ได้เลยครับคุณยาย หากเราพบโฆษณาเกินจริงในสื่อวิทยุ และสื่อโทรทัศน์ ไม่ว่าจะเป็นอาหารและยา ผลิตภัณฑ์สุขภาพ เครื่องสำอาง หรือเครื่องมือแพทย์ เราสามารถแจ้ง กสทช. 1200 ได้เลยครับ หรือจะแจ้งไปที่สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา ที่เราเรียกสั้น ๆ ว่า อย. ที่สายด่วน อย. 1556 ก็ได้ครับ ซึ่งการแจ้ง อย. นั้นไม่จำกัดว่าเป็นสื่อประเภทไหนนะครับผม หรือถ้ารู้สึกว่าเป็นประเด็นหลอกลวงหรือเอาเปรียบผู้บริโภค เช่น หลอกให้ซื้อของแพง โฆษณาเกินจริงในสินค้าอื่น ๆ ที่ไม่ใช่อาหารและยา ผลิตภัณฑ์สุขภาพ เครื่องสำอาง

หรือเครื่องมือแพทย์ แต่เป็นสินค้าอุปโภคบริโภคทั่วไป ก็สามารถส่งต่อข้อมูลการเฝ้าระวังไปที่ สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ที่เบอร์โทร 1166 นะครับ แล้วก็อย่าลืมเก็บหลักฐานที่เป็นข้อมูลจำเป็นทุกครั้ง เช่น แหล่งที่มา วันเวลาที่เราได้เห็นหรือได้ยิน หรือจะใช้โทรศัพท์มือถือถ่ายภาพหรือบันทึกเสียง ก่อนจะส่งให้หน่วยงานกำกับดูแลเหล่านั้นก็ได้ครับ” พี่นกฟ้าอธิบายอย่างครบถ้วน

“แล้วดารารหรือคนดังที่รับรีวิวลินค้าเหล่านี้ล่ะจะมีความผิดไหมคะพี่นกฟ้า” พี่บุลูถาม

“การจะพิจารณาถึงการกระทำความผิดว่าบุคคลใด เข้าข่ายความผิดใดบ้าง จะต้องทำการสอบสวนเพื่อพิสูจน์ให้ได้ว่า ดาราหรือบุคคลเหล่านั้นทราบหรือไม่ ว่าสินค้าดังกล่าวมีการปลอม อย. เป็นสินค้าที่ไม่ได้มาตรฐาน หรือเป็นสินค้าที่ผิดกฎหมาย หากพิสูจน์ได้ว่า ดาราทราบข้อมูลแต่ยังทำการรีวิวลินค้า ถือว่ามีความผิดชัดเจนว่าร่วมกับผู้ประกอบการหลอกลวงประชาชน แต่หากพิสูจน์ไม่ได้ว่ามีส่วนรู้เห็นอาจไม่เข้าข่ายความผิดฐานใดเลย ส่วนความผิดฐานประมาทเลินเล่อ หรือการรีวิวลินค้าโดยไม่ตรวจสอบก่อน ตอนนี้นี่ยังไม่พบว่ามีภาระบุไว้ในกฎหมายแต่อย่างใดก็ตาม จะต้องพิจารณาการกระทำเพื่อพิสูจน์เจตนาจากหลายองค์ประกอบ ทั้งการแสดงออก คำพูดที่ใช้รีวิวลินค้า ข้อความที่โพสต์ และการกระทำ เช่น ไม่ได้บริโภคสินค้าจริง แต่แสดงให้เห็นว่าประชาชนเข้าใจว่าตัวเองบริโภคก็อาจเข้าข่ายความผิดในการโฆษณาที่เป็นเท็จ หรือโฆษณาเกินความจริงได้ครับ พนักงานสอบสวนจึงต้องสอบสวนให้ครบถ้วน เพราะในทางกฎหมายถือว่ากรรมเป็นเครื่องชี้เจตนาครับผม” พี่นกฟ้าตอบ

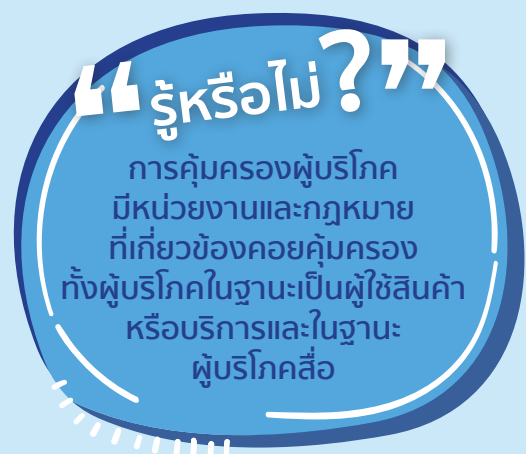
“พี่นกฟ้า แม่ขอถามนอกเรื่องนิดนึงนะ พี่นกฟ้า รู้เรื่องแชร์ลูกโซ่ไหม มันแยกออกจากธุรกิจตลาดเครือข่าย หรือพวก MLM ยังไงนะ” คุณแม่ถาม

“ครับคุณแม่ สรุปง่ายๆ คือ MLM หรือ ธุรกิจเครือข่ายเป็นการทำการตลาดอีกระบบหนึ่ง ในการกระจายสินค้าและบริการ จากผู้ผลิตสู่ผู้บริโภคโดยตรง โดยที่ไม่ต้องผ่าน ผู้ค้าส่งและค้าปลีกแต่จะกระจายสินค้าผ่าน นักธุรกิจอิสระของบริษัทนั้น โดยรายได้จะเกิดจากการที่สมาชิกขายสินค้าหรือสร้างเครือข่ายของผู้บริโภค แต่แชร์ลูกโซ่ จะมีรูปแบบการดำเนินธุรกรรมที่มุ่งประสงค์เพื่อหารายได้จากการระดมทุนเป็นหลัก สามารถเรียกว่าเครือข่ายได้ แต่ไม่สามารถใช้คำว่าตลาดแบบเครือข่าย เพราะไม่มีสินค้า ดังนั้น แชร์ลูกโซ่ จึงมีรูปแบบการจ่ายผลตอบแทนในลักษณะที่ว่าเป็นการเอาเงินคนใหม่มาจ่ายให้กับคนเก่า ซึ่งแบบนี้ก็ไม่สามารถที่จะหยุดได้ จึงต้องหาสมาชิกมาลงทุนอยู่ตลอด และในประเทศไทย ถือว่า แชร์ลูกโซ่ ‘ผิดกฎหมาย’ ครับ ทั้งนี้ หากพบข้อสงสัยหรือต้องการร้องเรียนเกี่ยวกับแชร์ลูกโซ่ สามารถติดต่อที่ กรมสอบสวนคดีพิเศษ (DSI) ผ่านสายด่วน 1202 นั่นเองครับผม” พี่นกฟ้าพูดเพลินก่อนจะสะดุดตามองคุณยายที่กำลังพิมพ์ข้อความบนโทรศัพท์มือถืออย่างคล่องแคล่ว

“คุณยายกำลังทำอะไรครับ พิมพ์ชะล่องเชียว” พี่นกฟ้าถาม

“ยายพิมพ์บ่อย ๆ จนมือมันชินไปแล้ว” คุณยายตอบอย่างภูมิใจ โดยที่ยังคงพิมพ์ข้อความต่อ “ก็พิมพ์สรุปส่งให้แกเพื่อนกลุ่มเกษียณอย่างเกษมนี้แหละ เมื่อกี้ว่าอะไรบ้างนะ เจอโฆษณาเกินจริงในทีวีหรือวิทยุ ให้แจ้ง กสทช. 1200 หรือ อย. 1556 ได้ แต่ถ้าไม่เชื่ออาหารและยา ให้แจ้งสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค โทร 1166 นะ อ้อ! ส่วนแชร์ลูกโซ่ กด 1202 ”

“ถูกต้องแล้วครับคุณยาย โอ้โฮ! จำได้แม่นยำเลยนะครับ” พี่นกฟ้าตอบ

สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (2564) ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคในด้านโฆษณาและพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ไว้ดังนี้

การคุ้มครองผู้บริโภคในด้านโฆษณา

การดำเนินงานให้การคุ้มครองผู้บริโภคในด้านโฆษณา ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มีคณะกรรมการเฉพาะเรื่อง คือ คณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณา ดำเนินการ โดยมีอำนาจหน้าที่หลายด้าน ทั้งนี้ หน้าที่โดยทั่วไปในการควบคุมดูแลการโฆษณาสินค้าหรือบริการที่ยังมิได้ถูกควบคุมการโฆษณาโดยกฎหมายอื่น ซึ่งกฎหมายได้กำหนดลักษณะของข้อความที่จะใช้ในการโฆษณาไว้ดังนี้

การโฆษณาจะต้องไม่ใช่ข้อความที่เป็นการไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค หรือใช้ข้อความที่อาจก่อให้เกิดผลเสียต่อสังคมเป็นส่วนรวม ทั้งนี้ไม่ว่าข้อความดังกล่าวนั้นจะเป็นข้อความที่เกี่ยวกับแหล่งกำเนิดสภาพ คุณภาพ หรือลักษณะของสินค้าหรือบริการ ตลอดจนการส่งมอบ การจัดหาหรือการใช้สินค้าหรือบริการ

ข้อความดังต่อไปนี้ถือว่าเป็นข้อความที่เป็นการไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภคหรือเป็นข้อความที่อาจก่อให้เกิดผลเสียต่อสังคมเป็นส่วนรวม

1. ข้อความที่เป็นเท็จหรือเกินความจริง
2. ข้อความที่จะก่อให้เกิดความเข้าใจผิดในสาระสำคัญเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการไม่ว่าจะกระทำโดยใช้หรืออ้างอิงรายงานทางวิชาการ สถิติ หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งอันไม่เป็นความจริงหรือเกินความจริงหรือไม่ก็ตาม
3. ข้อความที่เป็นการสนับสนุนโดยตรงหรืออ้อม ให้มีการกระทำผิดกฎหมายหรือศีลธรรม หรือนำไปสู่ความเสื่อมเสียในวัฒนธรรมของชาติ
4. ข้อความที่จะทำให้เกิดความแตกแยกหรือเสื่อมเสียความสามัคคีในหมู่ประชาชน
5. ข้อความอย่างอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ข้อความที่ใช้ในการโฆษณาที่บุคคลทั่วไปสามารถรู้ได้ว่าเป็นข้อความที่ไม่อาจเป็นความจริงได้โดยแน่แท้ ไม่เป็นข้อความที่ต้องห้ามในการโฆษณา และได้กำหนดลักษณะเกี่ยวกับ “วิธีการ” ที่ใช้ในการโฆษณาไว้ว่า การโฆษณาจะต้องไม่กระทำด้วยวิธีการอันอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพร่างกายหรือจิตใจ หรืออันอาจก่อให้เกิดความรำคาญแก่ผู้บริโภค ทั้งนี้ตามที่กำหนดในกระทรวง

ผู้ประกอบการผู้ใดสงสัยว่าการโฆษณาของตนจะเป็นการฝ่าฝืน หรือไม่เป็นไปตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ผู้ประกอบการนั้นอาจขอให้คณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณาพิจารณาให้ความเห็นในเรื่องนั้นก่อนทำการโฆษณาได้ ในกรณีนี้คณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณาจะต้องให้ความเห็นและแจ้งให้ผู้ขอทราบภายใน 30 วัน นับแต่วันที่คณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณาได้รับคำขอ ถ้าไม่แจ้งภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าวให้ถือว่าคณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณาให้ความเห็นชอบแล้ว และการใดที่ผู้ประกอบการได้กระทำไปตามความเห็นของคณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณาแล้วถือว่ากระทำนั้นเป็นความผิดทางอาญา

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2542 ได้บัญญัติสิทธิของผู้บริโภคที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย 5 ประการ ดังนี้

1. สิทธิที่จะได้รับข่าวสารรวมทั้งคำพรรณนาคุณภาพที่ถูกต้องและเพียงพอเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับการโฆษณาหรือการแสดงฉลากตามความเป็นจริงและปราศจากพิษภัยแก่ผู้บริโภค รวมตลอดถึงสิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการอย่างถูกต้อง และเพียงพอที่จะไม่หลงผิดในการซื้อสินค้าหรือรับบริการโดยไม่เป็นธรรม
2. สิทธิที่จะมีอิสระในการเลือกหาสินค้าหรือบริการ ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับสินค้าหรือรับบริการด้วยความสมัครใจของผู้บริโภค และปราศจากการชักจูงใจอันไม่เป็นธรรม
3. สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้าหรือบริการ ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับสินค้าหรือบริการที่ปลอดภัย มีสภาพและคุณภาพได้มาตรฐาน เหมาะสมแก่การใช้ ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกายหรือทรัพย์สิน ในกรณีใช้ตามคำแนะนำหรือระมัดระวังตามสภาพของสินค้าหรือบริการนั้นแล้ว

4. สิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญา ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับข้อสัญญาโดยไม่ถูกเอาเปรียบจากผู้ประกอบธุรกิจ
5. สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาและชดเชยความเสียหาย ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองและชดเชยค่าเสียหายเมื่อมีการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคตามข้อ 1,2,3 และ 4 ดังกล่าว

สิทธิผู้บริโภคสื่อวิทยุ-โทรทัศน์

นอกจากจะมีสิทธิพื้นฐานตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคแล้ว นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (สำนักงาน กสทช.) ให้ระบุสิทธิของผู้บริโภคสื่อวิทยุ-โทรทัศน์ว่ามีสิทธิเฉพาะ 7 ข้อ ดังนี้

1. สิทธิในการได้รับข้อมูลข่าวสารครบถ้วน เพียงพอต่อการตัดสินใจ โดยข้อมูลนั้นต้องเป็นข้อมูลที่เป็นจริง ไม่ก่อให้เกิดความรำคาญต่อผู้บริโภค
2. สิทธิในการได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ โดยเฉพาะเนื้อหาที่ส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้
3. สิทธิในการได้รับความคุ้มครองในการเข้าถึงสื่อที่ไม่เหมาะสม
4. สิทธิในการได้รับความคุ้มครองในข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อรักษาไว้ซึ่งความเป็นส่วนตัวของผู้บริโภค
5. สิทธิในความเท่าเทียมในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสื่อ
6. สิทธิในการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการบริหารจัดการสื่อ
7. สิทธิในการได้รับการเยียวยาความเสียหายเมื่อได้รับความเสียหาย

นอกจากนี้ กสทช. ซึ่งกำกับดูแลสื่อวิทยุ-โทรทัศน์ กำหนดการกระทำที่เป็นการเอาเปรียบผู้บริโภค โดยอาศัยการใช้เครือข่ายหรือการโฆษณาอันมีลักษณะเป็นการค้ากำไรเกินควร หรือก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญ การออกอากาศรายการหรือโฆษณาที่มีลักษณะเอาเปรียบผู้บริโภค เช่น

1. การออกอากาศรายการหรือโฆษณาที่มีเนื้อหาสาระในลักษณะเป็นการจูงใจให้ผู้บริโภคเลือกใช้บริการหรือสินค้า โดยหลอกลวงหรือกระทำให้เกิดความเข้าใจผิดในสาระสำคัญเกี่ยวกับบริการหรือสินค้านั้น หรือโดยการใช้หรืออ้างอิงรายงานทางวิชาการ สถิติ หรือข้อมูลอันไม่เป็นความจริงหรือเกินความจริง ถือเป็นการกระทำที่เป็นการเอาเปรียบผู้บริโภค

2. การออกอากาศรายการโดยมีการโฆษณาบริการหรือสินค้าเกินกว่าระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดหรือบ่อยครั้งที่ส่งผลให้ผู้บริโภครับชมรายการอย่างไม่ต่อเนื่อง

ทั้งนี้ในกรณีช่องทางการเผยแพร่เนื้อหาทางออนไลน์ หลายช่องทาง มีข้อกำหนดในการนำเสนอเนื้อหา ซึ่งผู้เผยแพร่จะต้องรับผิดชอบไม่ซ้ำเนื้อหาดังกล่าว ซึ่งหากมีผู้รายงาน (report) ช่องทางการเผยแพร่นั้นอาจพิจารณาและนำเนื้อหาที่ออกได้ เนื้อหาโฆษณาที่ไม่อนุญาตเนื้อหาดังนี้

เนื้อหาที่มีความรุนแรงและสยดสยอง : เนื้อหาที่มีความรุนแรงและสยดสยองที่มีกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ใหญ่ และไม่เหมาะสมสำหรับผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 13 ปี

ภาพน่ากลัว : ไม่อนุญาตให้แสดงโฆษณาที่อาจมีภาพน่ากลัวสำหรับกลุ่มเป้าหมายอายุน้อย เช่น ซอมบี้ โครงกระดูก หน้ากาก ตัวตลกน่ากลัว หรือเลือด

ตลกหยาบคาย : ไม่อนุญาตให้แสดงโฆษณาที่มีตลกหยาบคายหรือภาพสะเทือนใจในการโปรโมตผลิตภัณฑ์

คำหยาบคายและคำสองแง่สองง่าม : ไม่อนุญาตให้แสดงโฆษณาที่มีคำสบถหรือคำสองแง่สองง่ามที่สื่อถึงเรื่องเพศ

การเผยแพร่งานอย่างมีนัยสำคัญ : ไม่อนุญาตให้แสดงโฆษณาที่มีผู้ขายหรือผู้หญิงเผยแพร่งานอย่างมีนัยสำคัญหรือสวมเครื่องแต่งกายโปรงบาง (ไม่ว่าภาพนั้นจะมีนัยยะทางเพศหรือไม่ก็ตาม)

กระตุ้นให้ซื้อ : โปรโมชันหรือเนื้อหาที่กระตุ้นให้เด็กซื้อผลิตภัณฑ์หรือบริการ หรือเพื่อกระตุ้นผู้ปกครองหรือผู้อื่นให้ซื้อสินค้านั้น

การกล่าวอ้างที่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิดหรือหลอกลวง :

โฆษณาจากสปอนเซอร์ต้องไม่ทำให้เกิดความเข้าใจผิด หรือกล่าวอ้างใดๆ ที่เป็นการหลอกลวงหรือพิสูจน์ไม่ได้ การอ้างสิทธิ์และการยืนยันทั้งหมดจำเป็นต้องพิสูจน์ได้จากเนื้อหาในตัววิดีโอเอง

โฆษณาจากสปอนเซอร์ต้องไม่ชี้ว่าผลิตภัณฑ์จะช่วยยกระดับสถานะทางสังคมของผู้ใช้

โฆษณาจากสปอนเซอร์ต้องไม่มีฟีเจอร์หรือคำกระตุ้นการตัดสินใจที่แท้จริงไม่ได้ หรือดำเนินการตามที่ต้องการให้สมบูรณ์ไม่ได้

ความรุนแรงจากในจอสู่นอกจอ

วันนี้น้องเบิร์ดและเพื่อนร่วมห้องของเขาตื่นเต้นกันมากเพราะวันนี้โรงเรียนของพวกเขามีงานเทศกาลแต่งตัวเลียนแบบตัวการ์ตูนหรือคอสเพลย์ ทุกคนต่างเตรียมทั้งชุดและอุปกรณ์กันอย่างจริงจัง

น้องเบิร์ดชอบงานนี้ที่สุดในกิจกรรมทั้งหมดของโรงเรียน เพราะเป็นคนที่ชอบซูเปอร์ฮีโร่มากมาตั้งแต่เขายังเป็นเด็กอนุบาลแล้ว คุณแม่พาน้องเบิร์ดไปเลือกซื้อชุดฮีโร่คนโปรดเพราะห่วยหายจากการจัดกิจกรรมแบบนี้มานานมาก

“ถ้าไม่ใช่แม่เห็นใจว่าน้องเบิร์ดไม่ได้ร่วมกิจกรรมสนุก ๆ ที่โรงเรียนแบบนี้มานาน แม่ไม่ลงทุนให้ซะเนี่ย” คุณแม่พูดทีเล่นทีจริง

น้องเบิร์ดวิ่งวนอยู่ในร้านขายเสื้อผ้าคอสเพลย์ซูเปอร์ฮีโร่ ก่อนจะเลือกชุดโปรดมาหนึ่งชุด

“แม่ครับผมเอาชุดนี้” น้องเบิร์ดยื่นชุดที่เลือกมาให้คุณแม่ดู มันเป็นชุดรูปสปีฟายอ่อนตลกกับน้ำเงินเข้มพร้อมกับสวมผ้าคลุมสีขาว พร้อมกับหน้ากากสปีฟายคาตาตองตา นี่คือชุดของซูเปอร์ฮีโร่ที่เขาชื่นชอบมาตั้งแต่เด็ก “ผมขอลองชุดได้ไหมครับ” น้องเบิร์ดขออนุญาตคุณแม่แล้วรีบวิ่งไปที่ห้องลองชุดด้วยความตื่นเต้น และเมื่อเขาได้ลองใส่ชุดนั้นและเห็นตัวเองในกระจกแล้วถึงกับอุทานออกมาอย่างมีความสุข

“โห เท่จังเลย เหมือนถอดแบบออกมาจากหนังสือการ์ตูนแบบไม่มีที่ติ สุดยอด”

น้องเบิร์ดถอดชุดออก พร้อมคิดในใจ

“เจ๋งไปเลย ฉันต้องเช่ามากมาแน่เลย”

เช้าวันงานเทศกาลที่โรงเรียนเต็มไปด้วยของประดับตกแต่งสวยงาม รุ่งขึ้นมัธยมใช้กระดาษเก่ามาทำเปเปอร์มาเช่เพื่อสร้างปราสาท พระราชวัง เปลี่ยนบรรยากาศของโรงเรียนเหมือนเป็นจักรวาลของฮีโร่ในโลกการ์ตูน

น้องเบิร์ดยืนเล่นแสดงเป็นซูเปอร์ฮีโร่ตรงหน้ากระจกในห้องน้ำนักเรียนชายอยู่ย่นาน จนนักเดินมาเข้าห้องน้ำ

“ชุดเท่จริง ๆ เลยเบิร์ด” นัทชม

เบิร์ดจึงยิ้มให้และตอบกลับ “ขอบใจ นายก็เท่ไม่แพ้กันเลยนะนัท”

นักเรียน คุณครู ผู้คนที่อยู่ในโรงเรียนต่างพากันแต่งตัวเลียนแบบตัวการ์ตูนและเล่นกันอย่างสนุกสนาน

น้องเบิร์ดและนัทเดินเล่นในโรงเรียนกันอย่างเพลิดเพลิน แต่รอยยิ้มของน้องเบิร์ดและนัทก็หายไปเมื่อพวกเขาเลี้ยวเข้ามาทางมุขตึกแล้วพบกับนักเรียนร่างโตที่มักจะชอบรังแกนักเรียนคนอื่นเป็นประจำ “โชค”

เมื่อพวกเขาทั้งคู่สบตากับโชคก็รู้ว่าพวกเขาพลาดแล้วที่มาทางนี้ โชคเมื่อเห็นน้องเบิร์ดและนัทก็ได้เดินเข้ามา

ทักทายทันที

“สวัสดีพวก ชุดสวยดีนะ เราอยากได้บ้างวะ แต่ชุดของพวกแกตัวเล็กนิดเดียว ฉันคงใส่ไม่ได้” โชคพูดพร้อมกับทำท่าทางเลียนแบบตัวร้ายในการ์ตูน เขากำลังเคี้ยวไม้จิ้มฟัน

“เอาเงินมาดีกว่า ไหนดูสิ ทั้งสองคนมีเงินรวมกันพอซื้อชุดให้ฉันไหม” โชคพูดพร้อมกับเข้าถึงตัวของนัทเพื่อจะล้วงเอาเงินจากกระเป๋า

น้องเบิร์ดรู้สึกอึดอัดจากชุดของฮีโร่ผู้พิทักษ์ความยุติธรรม วันนี้น้องเบิร์ดพร้อมที่จะทำแบบที่ซูเปอร์ฮีโร่ทำกัน นั่นก็คือการยืนหยัดต่อต้านสิ่งที่ชั่วร้าย

“แล้วทำไมนายไม่ซื้อเองล่ะ” น้องเบิร์ดตอบกลับเสียงแข็ง

เมื่อโชคได้ยินจึงออกอาการไม่พอใจพร้อมเริ่มยกมือที่กำลังมัดไว้แน่น

“งั้นก็แปลว่าวันนี้แกก็เตรียมใจไว้แล้ว” น้องเบิร์ดเมื่อรู้ตัวว่ากำลังจะเกิดอะไรขึ้นจึงรีบชิงจะต่อโชคก่อน แต่นัทกระโดดชนหน้าจนโชคเซและล้มลงไปกับกองกับพื้น น้องเบิร์ดตกใจกับสิ่งที่เกิดขึ้นแต่ก็รู้สึกดีที่นัทยืนหยัดสู้

โชคได้ลุกขึ้นมาพร้อมกับปากที่แตกจนเลือดไหลออกมาเต็มริมฝีปาก โชคเวลาโกรธเหมือนดูตัวใหญ่มากกว่าปกติเขากระโจนเข้าหานัท ขณะที่น้องเบิร์ดเข้าไปขวางทันที

ที่ห้องพยาบาล

โชคได้รับการปฐมพยาบาลเล็ก ๆ น้อย ๆ แต่น้ำและน้องเบิร์ดนั้นกลับมีสภาพที่บาดเจ็บกว่า เพราะพวกเขาตัวเล็กกว่าโชค

คุณพ่อของน้องเบิร์ดและคุณพ่อของนัทได้มาเยี่ยมเขาที่โรงเรียนด้วยความเป็นห่วง หลังจากสอบถามเรื่องราวทั้งหมดแล้ว น้องเบิร์ดเล่าเหตุการณ์ทั้งหมดให้พ่อของเขาฟัง

“ผมอยากจะเป็นซูเปอร์ฮีโร่คอยปกป้องความยุติธรรมบ้าง แต่ไม่นึกว่ามันจะเจ็บตัวแบบนี้ครับพ่อ”

พ่อตอบว่า “เบิร์ดลูก ซูเปอร์ฮีโร่จำเป็นต้องใช้กำลังต่อเมื่อเหล่าร้ายนั้นไม่สามารถเจรจาได้ ที่สำคัญมันโลกของจินตนาการที่เขามีพลังวิเศษ แต่ในโลกของความเป็นจริง การชกต่อยกันก็เป็นความรุนแรงรูปแบบหนึ่งที่ไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นก็ได้ ถ้าลูกหลีกเลี่ยง หรือบอกคุณครู มันก็อาจจะดีกว่านี้ก็ได้ ว่าไหม?” คุณพ่อเบิร์ดพูด

คุณพ่อของนัทจึงพูดขึ้นมาบ้าง “แล้วก็จำเอาไว้ว่าอย่าได้เลียนแบบความรุนแรงในการต่อสู้หรือในสื่ออื่นๆนะลูก”

น้องเบิร์ดและนัทพยักหน้าจิกจิก ก่อนที่น้องเบิร์ดจะพูดขึ้นมาว่า

“ผมเสียใจจัง อุตส่าห์รอจนนี่มาสองปีกว่าโรงเรียนจะได้จัดงานนี้ แล้วชุดนี้ก็ขาดไปแล้วด้วย เสียตายมกละครับพ่อ” น้องเบิร์ดพูด ก่อนจะหยิบหน้ากากคาดตาขึ้นมา แล้วหันไปมองโชค

“อะ โชค ไหน ๆ ชุดเราก็ฉีกไปแล้ว เรายกหน้ากากนี้ให้นายก็แล้วกัน” โชคหันมามองน้องเบิร์ดอย่างแปลกใจ

“รับป्ली แล้วคราวหลัง นายไม่จำเป็นต้องรังแกหรือใช้ความรุนแรงกับคนอื่นก็ได้นะ ถ้านายมีเพื่อน เพื่อนของนายก็จะแบ่งปันสิ่งต่าง ๆ ให้นายเอง สิ่งนี้ไม่ต้องเลียนแบบจากสื่อไหนเลยนะ” น้องเบิร์ดที่ตอนนี้ใจเย็นขึ้น พูดกับโชค

เหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้พวกเขาพลาดโอกาสในการเล่นเกมนต่าง ๆ ในงานเทศกาลที่รอคอยมาแสนนาน แต่ว่าพวกเขากลับได้มิตรภาพใหม่เกิดขึ้น และได้รับบทเรียนแล้วว่าพฤติกรรมในสื่อที่ไม่เหมาะสมก็ไม่ควรที่จะลอกเลียนพฤติกรรมเหล่านั้นมาใช้ในชีวิตจริง

ข้อมูลเพื่อพลเมืองต้นรู้

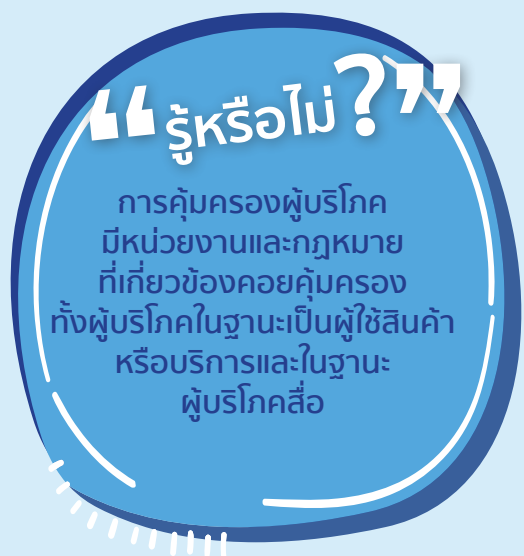
กัทสันมินทร์ รัชดารณรัชต์ และณิรบุษ วงศ์เจริญ (2564) ระบุว่าสื่อเป็นปัจจัยสำคัญที่กระตุ้นให้เด็กและเยาวชนเกิดพฤติกรรมรุนแรงได้ โดย Klapper Joseph เสนอทฤษฎีแรงเสริม (Reinforcement Theory) ที่กล่าวว่าความรุนแรงในสื่อมีผลในการเสริมความก้าวร้าวความรุนแรงที่มีอยู่แล้วของบุคคลผู้รับสาร โดยเนื้อหาของสื่อเป็นแรงเสริมต่อทัศนคติ ค่านิยม บรรทัดฐาน และความเชื่อของบุคคล หากบุคคลนั้นเชื่อในการใช้ความรุนแรงอยู่แล้ว

ความรุนแรงในสื่อก็จะช่วยเสริมความเชื่อนี้ให้หนักแน่นขึ้น นอกจากนี้ยังมีทฤษฎีการปลูกฝัง (Cultivation Theory) กล่าวว่า ชาวสารของสื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อการปลูกฝังป็นแต่งความคิดของผู้รับสาร

ปัจจุบัน ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตที่สามารถเข้าถึงได้โดยปลายนิ้วสัมผัส ได้ทุกที่ทุกเวลา และสามารถเข้าชมได้บ่อยเท่าที่ต้องการ โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนซึ่งยังมีประสบการณ์ชีวิตน้อย จึงถูกบ่มเพาะโดยไม่รู้ตัวส่วนใหญ่จะคล้อยตามและเชื่อตามที่น่าเสนอ

“สื่อ” คือสิ่งที่มีอิทธิพลชักนำวัยรุ่นให้นิยมความรุนแรง หรือเกิดพฤติกรรมเลียนแบบ ไม่ว่าจะเป็น ภาพยนตร์ ข่าวความรุนแรง เกมตู้ เกมคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต รายการโทรทัศน์ แม้แต่นิยายหรือการ์ตูนแนวก้าวร้าวจากผลการศึกษาเชิงคุณภาพ พบว่า ครอบครัว การคบเพื่อน และชุมชนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมความรุนแรงของเด็กและเยาวชน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการครอบครัวที่อธิบายว่า ครอบครัวย่อมมีผลต่อพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัว และสอดคล้องการศึกษาที่พบว่า ปัจจัยสภาพ

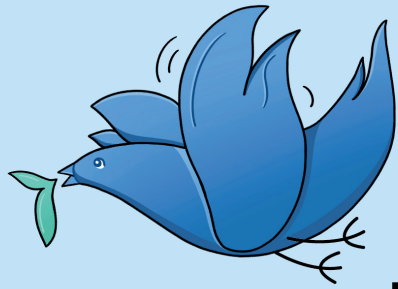
แวดล้อมในครอบครัวและเพื่อนส่งผลต่อพฤติกรรมติดอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นสื่อที่นักเรียนมัธยมศึกษาสามารถเข้าถึงได้ง่าย สะดวก รวดเร็ว ทั้งนี้แนวทางการแก้ไขปัญหาคือการร่วมมือแก้ไขปัญหาย่างจริงจังของผู้ผลิตสื่อ ครอบครัว สถานศึกษา ชุมชนและสังคมในการร่วมมือกัน

63

เกี่ยวกับ

กองทุนพัฒนาสื่อ ปลอดภัยและสร้างสรรค์

คณะกรรมการเกี่ยวกับ
การเฝ้าระวังสื่อที่ไม่ปลอดภัย
และไม่สร้างสรรค์

1

กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์

กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ตามพระราชบัญญัติกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ พ.ศ. 2558 โดยมีวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งดังต่อไปนี้

1

รณรงค์ ส่งเสริม และสนับสนุนการพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์

2

ส่งเสริมให้มีการพัฒนาศักยภาพของผู้ผลิตสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์

3

ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนโดยเฉพาะเด็กเยาวชน และครอบครัว มีทักษะในการรู้เท่าทันสื่อเฝ้าระวังสื่อที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์ และสามารถใช้อสื่อในการพัฒนาตนเอง ชุมชนและสังคม

4

ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างกว้างขวาง เพื่อให้เกิดการพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์

5

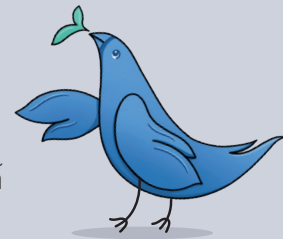
ส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัย อบรม พัฒนาองค์ความรู้และสร้างนวัตกรรมด้านสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์

6

ส่งเสริมบุคคล องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรสาธารณประโยชน์ ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐที่ดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับสื่อให้มีการผลิตและพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์

7

ดำเนินการและส่งเสริมให้มีสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ที่ทุกคนสามารถเข้าถึง และใช้ประโยชน์ได้อย่างทั่วถึง

วิสัยทัศน์

ประชาชนเข้าถึง เข้าใจ และฉลาดใช้สื่ออย่างปลอดภัยและสร้างสรรค์ด้วยนิเวศสื่อที่ดี

พันธกิจ

ส่งเสริม สนับสนุน ภาครัฐ
เครือข่ายทุกภาคส่วน
ในการผลิตและพัฒนาสื่อ
ปลอดภัยและสร้างสรรค์

ส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึง
เข้าใจและใช้ประโยชน์
จากสื่อปลอดภัยและ
สร้างสรรค์อย่างทั่วถึง

ส่งเสริมให้ประชาชน
โดยเฉพาะเด็ก เยาวชน
และครอบครัว มีทักษะ
ในการรู้เท่าทันและ
เฝ้าระวังสื่อ

พระราชบัญญัติกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ พ.ศ. 2558 กำหนดนิยามคำว่า “สื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์” หมายความว่า สื่อที่มีเนื้อหาส่งเสริมศีลธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม และความมั่นคง ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ การเรียนรู้ทักษะการใช้ชีวิตของประชาชนโดยเฉพาะเด็กและเยาวชน และส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวและสังคม รวมถึงการส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามัคคีและสามารถใช้ชีวิตในสังคมที่มีความหลากหลายได้อย่างเป็นสุข

อนึ่ง ประกาศคณะกรรมการกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ เรื่อง กำหนดลักษณะของสื่อที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์ พ.ศ. 2561 ประกาศ ณ วันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2561 ระบุว่า

โดยที่พระราชบัญญัติกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ พ.ศ. 2558 กำหนดให้คณะกรรมการประกาศกำหนดลักษณะของสื่อที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์

“เพื่อประโยชน์ในการควบคุมดูแลกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ให้ดำเนินกิจการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการส่งเสริม และสนับสนุนให้ประชาชน โดยเฉพาะเด็ก เยาวชน และครอบครัวมีทักษะในการรู้เท่าทันสื่อเฝ้าระวังสื่อที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์”

และสามารถใช้สื่อในการพัฒนาตนเอง ชุมชน และสังคม อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 21(2) แห่งพระราชบัญญัติกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ พ.ศ. 2558 ประกอบกับมติที่ประชุมคณะกรรมการกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ในการประชุมครั้งที่ 4/2561 เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ.2561 คณะกรรมการกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์จึงกำหนดลักษณะของสื่อที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์ดังต่อไปนี้

ลักษณะสื่อที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์

1.

สื่อที่มีเนื้อหาขัดต่อศีลธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมอันดีของสังคม หรือส่งผลกระทบทางลบต่อจิตใจ หรือสุขภาพของประชาชน ครอบครัว ชุมชน และสังคมอย่างร้ายแรง

2.

สื่อที่มีเนื้อหาก่อให้เกิดความแตกแยก ยั่วยุ และสร้างความเกลียดชังต่อบุคคล หรือกลุ่มบุคคลจนอาจก่อให้เกิดผลกระทบร้ายแรง ไม่ว่าจะเป็นทางร่างกายหรือจิตใจ

3.

สื่อที่มีเนื้อหาส่งเสริมการละเมิดสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

4.

สื่อที่มีเนื้อหาขัดต่อกฎหมาย

5.

สื่อที่มีเนื้อหาขัดต่อหลักจรรยาบรรณสื่อ หรือแนวปฏิบัติของวิชาชีพสื่ออื่น ๆ

คณะกรรมการเกี่ยวกับการเฝ้าระวังสื่อที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์ แต่งตั้งขึ้นโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 21 (13) แห่งพระราชบัญญัติกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญในประเด็นการเฝ้าระวังสื่อจากหลากหลายภาคส่วน โดยมีนางสาวลัดดา ตั้งสุภาชัย ดำรงตำแหน่งประธานอนุกรรมการ คณะอนุกรรมการฯ ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญในประเด็นการเฝ้าระวังสื่อจากหลากหลายภาคส่วน

การดำเนินงานของคณะกรรมการฯ

มีกรอบอำนาจหน้าที่ครอบคลุมงานด้านการรู้เท่าทันและเฝ้าระวังสื่อใน 2 มิติ คือ

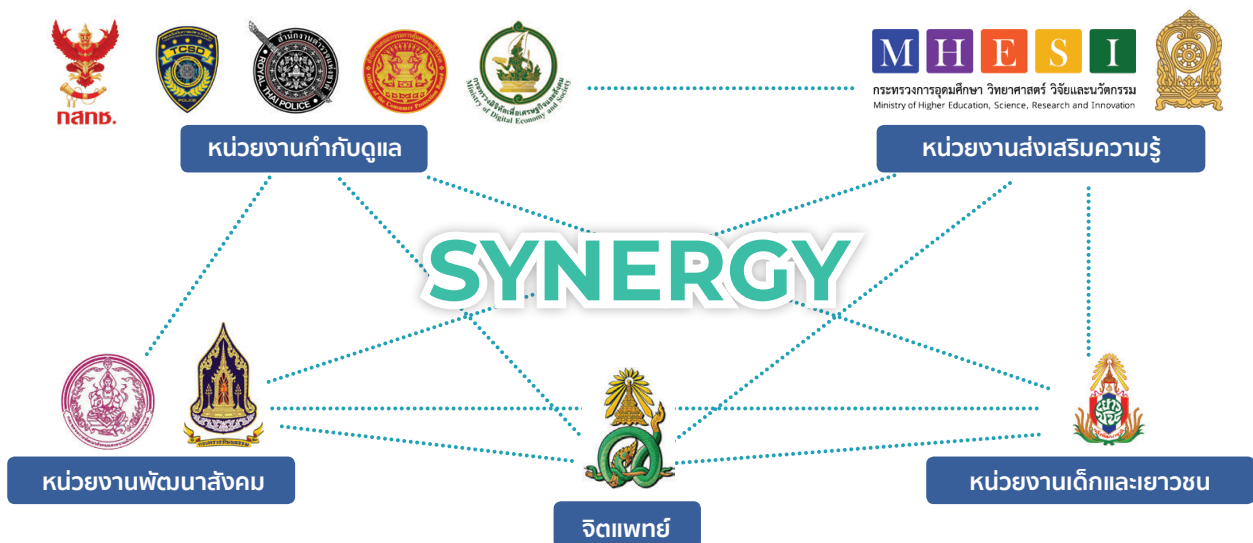
1.

การเสนอมาตรการ
เพื่อส่งเสริมและพัฒนา
ทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

2.

การพัฒนาระบบ ติดตาม
และประเมินผล
การดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง
กับการเฝ้าระวังสื่อ

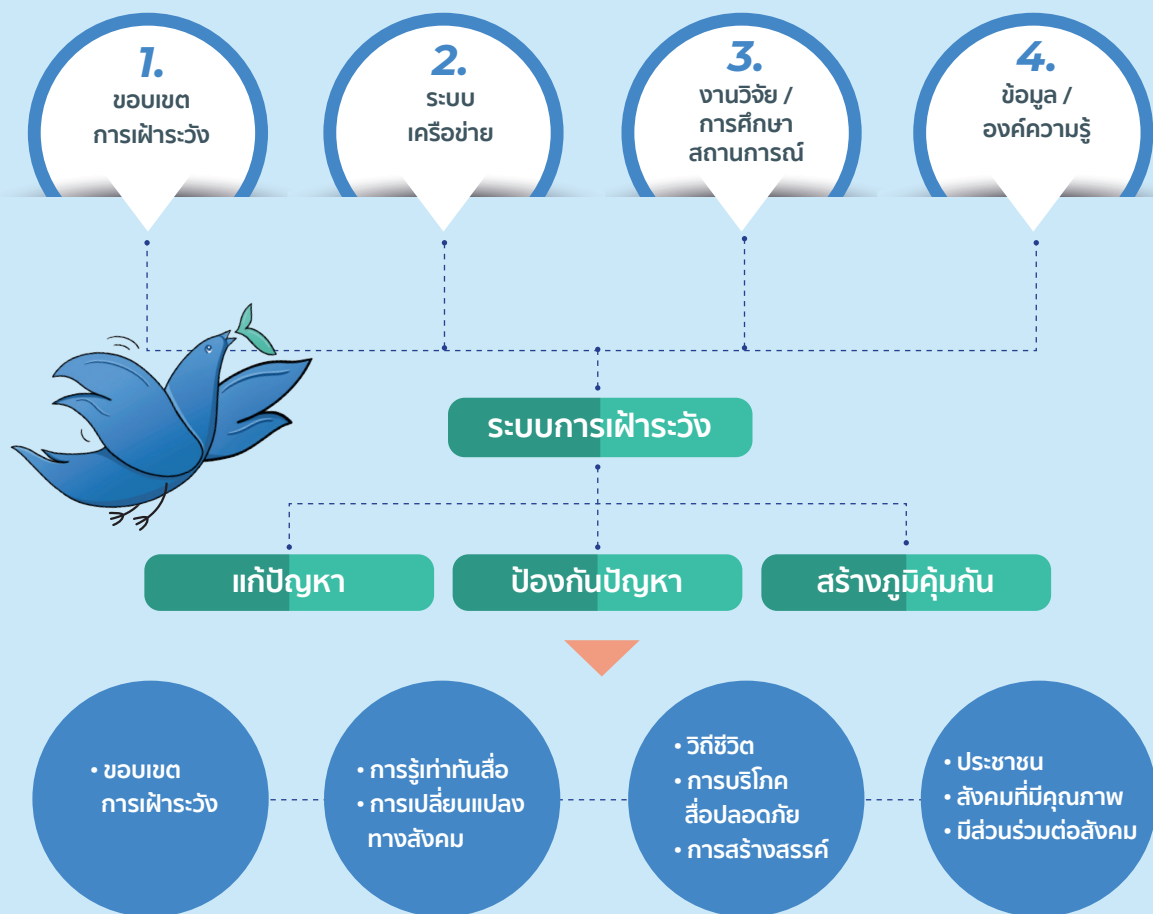
เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการเสนอมาตรการและปฏิบัติงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการรู้เท่าทันและเฝ้าระวังสื่อ คณะอนุกรรมการฯ มีการเชื่อมโยงการทำงานในรูปแบบองค์กรภาคี ที่จะร่วมขับเคลื่อนงานด้านการรู้เท่าทันสื่อและเฝ้าระวังสื่อไปด้วยกัน ทั้งหน่วยงานทางด้านการกำกับดูแลหน่วยงานทางด้านการส่งเสริมความรู้ หน่วยงานด้านการพัฒนาคนและสังคม วัฒนธรรม รวมไปถึงเชื่อมโยงกับจิตแพทย์ เด็กและเยาวชน ซึ่งมีความสำคัญจำเป็นในการสร้างพื้นฐานของประชาชน พลเมืองในยุคดิจิทัลให้เป็นผู้รู้เท่าทันสื่อ และร่วมเฝ้าระวังสื่อที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงให้สื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนและสังคม

ในการจัดทำข้อเสนอต่อมาตรการ และการพัฒนาระบบการส่งเสริมการรู้เท่าทัน และการเฝ้าระวังสื่อที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์ คณะอนุกรรมการฯ ได้พัฒนารอบแนวคิดเรื่องระบบการเฝ้าระวังขึ้นโดยมีกระบวนการที่สำคัญ 4 ประการ ดังนี้

ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการเฟิร์มวังก์สื่อที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์ ที่ทำให้เกิดกระบวนการในการแก้ไขปัญหา การป้องกันปัญหา และการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ประชาชนพลเมือง โดยการเฟิร์มวังก์สื่อฯ สามารถนำไปสู่การรู้เท่าทันสื่อ ซึ่งมุ่งเน้นให้เกิดการ “เข้าถึง” สื่ออย่างปลอดภัย เกิดความ “เข้าใจ” สามารถวิเคราะห์ และประเมินประโยชน์ของสื่อ เพื่อนำไปสู่การ “เข้าไปมีส่วนร่วม” ในการสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคม อันจะนำไปสู่การมีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมการบริโภคสื่ออย่างปลอดภัย และเป็นผู้ใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ ทำให้ประชาชนมีคุณภาพ มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น

นอกจากจะสามารถสร้างความรู้เท่าทันสื่อ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมการบริโภคสื่อแล้ว ยังนำไปสู่การพัฒนาประชาชนให้มีคุณภาพ ตลอดจนพัฒนาสังคมให้ดีขึ้นผ่านกระบวนการพัฒนาเครือข่ายเฟิร์มวังก์สื่อที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์ โดยมีคู่มือเครือข่ายเฟิร์มวังก์และรู้เท่าทันสื่อ เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ และใช้เป็นเครื่องมือในการร่วมกันพัฒนาตามแนวคิด “ใช้สื่อเป็น เน้นสื่อดี ตัดวิถีสื่อร้าย”

รายชื่อคณะกรรมการเกี่ยวกับการพิจารณาเรื่องที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์

นางสาวลัดดา ตั้งสุภาชัย
ประธานคณะกรรมการ

นายสุวิทย์ วิจิตรโสกา
รองประธานอนุกรรมการ
สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค

นายโอภาส ภูครองนาค
กระทรวงการพัฒนาสังคมและ
ความมั่นคงของมนุษย์

นายพงษ์ธร วรณสุคนธ์
กระทรวงดิจิทัล
เพื่อเศรษฐกิจและสังคม

นางสาวนัฐรดา หงษ์ลอย
กระทรวงมหาดไทย

นางจริญญา จักรกาย
กระทรวงวัฒนธรรม

นางนงนัทส กมวตเดช
กระทรวงการอุดมศึกษา
วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

นายชาญวุฒิ วงศ์เพ็ง
กระทรวงศึกษาธิการ

**พลตำรวจเอกหญิง
ณัฏชนันท์ กวยรักษา**
กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิด
เกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (ปอท.)

**รองศาสตราจารย์นายแพทย์
ชาญวิทย์ พรนภดล**

ดร.ตรี บุญเจือ

นายรณวัฒน์ พรหมโชติ

**พลเรือตรี
พรคมเมธ อดิแพทย์**

นางรัตนารท ทองสำราญ

นางสุราทิพ ลากสมทบ
รักษาการ ผอ.ฝ่ายส่งเสริม
การรู้เท่าทันและเฝ้าระวังสื่อ
กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์

รายชื่อคณะทำงานพัฒนาบุคลากร
และเครือข่ายเฝ้าระวังสื่อ
ที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์

นางสาวลัดดา ตั้งสุภาชัย
ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.
พนา ทองมีอาคม
ที่ปรึกษา

พลเรือตรี พรหมเมธ อติแพทย
ประธานคณะกรรมการ

ดร.ตรี บุญเจือ
คณะกรรมการ

นางรัตนกร ทองสำราญ
คณะกรรมการ

นายชาญวุฒิ วงศ์เพ็ญ
คณะกรรมการ

นายธนวัฒน์ พรหมโชติ
คณะกรรมการ

นางสาวอรรณัฐ คุรัตน์
คณะกรรมการ

นางสุรทิพ ลากสมทบ
คณะกรรมการและเลขานุการ

รายชื่อคณะทำงาน
คู่มือเครือข่ายเฝ้าระวังสื่อ
ที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์

นางสาวลัดดา ตั้งสุภาชัย
ที่ปรึกษา

ศาสตราจารย์กิตติคุณ
ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ
ที่ปรึกษา

ดร.ตรี บุญเจือ
ประธานคณะกรรมการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.
ชัญญา อรณพ ณ อัยยยา
คณะกรรมการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.
นันทิดา จันทรากุล
คณะกรรมการ

ดร.เมธา ศรีเมทพาริป
คณะกรรมการ

นางสาวคิตณานันท์ ลอยเลิศ
คณะกรรมการ

นายนิเวศ แววมณะ
คณะกรรมการ

นางสุรทิพ ลากสมทบ
คณะกรรมการและเลขานุการ

อ้างอิง

- กรมกิจการผู้สูงอายุ (2564). **ลักษณะของสังคมผู้สูงอายุ**. เข้าถึงจาก <https://www.dop.go.th/th/know/15/926>
- กาญจนา แก้วเทพ. (2557). **ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์
- ชริตา ปรมะธนวัฒน์ (2559). **อิทธิพลสื่อกับค่านิยมสวยด้วยแพทย์: ความงามแบบธรรมชาติที่บิดเบือนความเป็นจริง**. วารสารการสื่อสารและการจัดการ นิต้า. 2(1). 153-168
- ชัชวาลย์ เศรษฐลักษณ์ (2558). **หากเด็กผู้เยาว์ทำผิดกฎหมายใครต้องติดคุก**. อ้างถึงจาก <https://bit.ly/3srm1fQ>
- ทัศนมินทร์ รัชดาธนรัชต์ และณิรณัฐ วงศ์เจริญ (2564). **อิทธิพลของสื่อที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความรุนแรงของเด็กและเยาวชน จังหวัดเชียงใหม่**. วารสารวิชาการสาธารณสุข, 30(2)
- นลินทิพย์ เนตรวงศ์ (2559). **ภาพตัวแทน “ผู้ชายในฝัน” ในละครโทรทัศน์แนวโรมานซ์**. วิทยานิพนธ์หลักสูตรวารสารศาสตร์มหาบัณฑิตสาขาวิชาสื่อสารมวลชนคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- มูลนิธิอินเทอร์เน็ตร่วมพัฒนาไทย (2563). **คู่มือแนวทางปกป้องคุ้มครองเด็กจากภัยออนไลน์**. เข้าถึงจาก <https://bit.ly/3qH0Owc>
- วิโรจน์ สุทธิสีมา (2564). **หลอมสื่อ รวมคน สู่หนทางสร้างสรรค์: สังเคราะห์องค์ความรู้จากงานวิจัยภายใต้การสนับสนุนของกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์**.-- กรุงเทพฯ : กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์
- ศักรินทร์ ขนประชา (2562). **การศึกษาตลอดชีวิต**. วารสาร AL-NUR . 14 (26). 159-175
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) กระทรวงศึกษาธิการ (2562). **คำพูดเกลียดชังในโลกดิจิทัล (Digital Hate Speech)**. เข้าถึงจาก <https://bit.ly/3yGA4zf>
- สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน (2561). **ความฉลาดทางดิจิทัล (DQ: Digital Intelligence)**. เข้าถึงจาก <https://bit.ly/34erPQ2>
- สำนักคุ้มครองผู้บริโภคในกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ (2564). **การรู้เท่าทันสื่อวิทยุโทรทัศน์ กสทช**. เข้าถึงจาก <https://www.youtube.com/watch?v=YMLBJ6pkgN4&t=53s>
- สำนักคุ้มครองผู้บริโภคในกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ (2563). **รู้จักสื่อ รู้จักสิทธิ**. เข้าถึงจาก <http://bcp.nbtc.go.th/th/detail/2019-06-13-15-54-00>
- สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (2564). **การคุ้มครองผู้บริโภคในด้านโฆษณา**. เข้าถึงจาก <https://bit.ly/3sQepUo>
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (2561). **การหลอกลวงทางอินเทอร์เน็ต (Scam)**. เข้าถึงจาก <https://bit.ly/3mcoqHl>
- สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. 2556. **คัมภีร์ กศน.หน่วยศึกษานิเทศก์สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็น.เอ.รัตนะเทรตตั้ง**

สุเชน เลิศวีระสวัสดิ์ (2562) สังคมพหุวัฒนธรรม กับนวัตกรรมในการพัฒนาประเทศไทย. สถาบันความมั่นคงศึกษา สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ. เข้าถึงจาก <http://www.nsc.go.th/wp-content/uploads/Journal/article-00209.pdf>

Claire Wardle (2017) . The Different Types of Mis and Disinformation.
Retrieved from <https://firstdraftnews.org/articles/fake-news-complicated/>

การกระทำที่เป็นการเอาเปรียบ
ผู้บริโภคในกิจการกระจายเสียง
และกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2555

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค
(ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562

ประกาศ สำนักงาน กสทช. เรื่อง
แนวทางการพิจารณาเกี่ยวกับ
การกระทำที่เป็นการเอาเปรียบ
ผู้บริโภคตามข้อ ๕ (๑๐)

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค
พ.ศ. 2522

ประกาศคณะกรรมการกิจการ
กระจายเสียงกิจการโทรทัศน์ฯ
(หลักเกณฑ์การจัดผังรายการฯ)
พ.ศ. 2559

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค
พ.ศ. 2522

ประกาศคณะกรรมการคุ้มครอง
ผู้บริโภค เรื่องแนวทางการแจ้ง
หรือการโฆษณาฯ พ.ศ. 2563

พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำ
ความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์
(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค
(ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562

พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำ
ความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์
พ.ศ. 2550

พระราชบัญญัติการประกอบกิจการ
กระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์
พ.ศ. 2551

หลักเกณฑ์และวิธีการรวบรวมข้อเท็จจริง
เกี่ยวกับการกระทำความผิดในกิจการ
กระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์
ที่มีโทษทางปกครอง พ.ศ. 2556

พระราชบัญญัติขายตรง
และตลาดแบบตรง
(ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560

หลักเกณฑ์การจัดทำผังรายการสำหรับ
การให้บริการกระจายเสียง
หรือโทรทัศน์ พ.ศ. 2556

พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูล
ส่วนบุคคล พ.ศ. 2562

NFT

NFT ย่อมาจาก Non-Fungible Token เป็นชื่อเรียกของ Cryptocurrency ประเภทหนึ่ง เป็นสินทรัพย์ดิจิทัลที่มีเพียงชิ้นเดียวในโลก ไม่สามารถทำซ้ำหรือคัดลอกได้ ต้นฉบับของจริงจะมีอยู่เพียงหนึ่งเดียวเท่านั้น ด้วยคุณสมบัติเช่นนี้ NFT จึงอยู่ในรูปแบบของสินทรัพย์ที่มีความเฉพาะตัวสูง เช่น ผลงานศิลปะ หรือที่เรียกว่า Crypto Art ภาพถ่าย การ์ตูน รวมทั้งงานแฟชั่น หรือผลงานที่มีเอกลักษณ์ชิ้นเดียวในโลกก็สามารถนำมาแปลงให้อยู่ในรูปแบบ NFT ได้ทั้งสิ้น

OTT

โอทีที หรือ OTT คือ Over-The-Top หมายถึง การให้บริการใด ๆ ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยผู้ให้บริการไม่ได้เป็นผู้ลงทุนหรือเป็นเจ้าของเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเอง ในกรณีโอทีทีทีวี (OTT TV) หมายถึง ผู้ให้บริการสื่อวีดิทัศน์หรือโทรทัศน์ผ่านอินเทอร์เน็ตที่ไม่ได้เป็นเจ้าของเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเอง ทั้งนี้ เป็นรูปแบบการให้บริการแพร่ภาพและกระจายเสียง เช่น การพัฒนาสตรีมมิง ภาพยนตร์ โทรทัศน์ หรือวิดีโอผ่านอินเทอร์เน็ตผ่านโครงข่ายอื่นที่ไม่ใช่โครงข่ายกระจายเสียงหรือโทรทัศน์ อาจเป็นเว็บไซต์หรือแอปพลิเคชันที่ทำงานอยู่บนโครงสร้างพื้นฐานของโทรคมนาคมหรืออินเทอร์เน็ต และอาจมีการเรียกเก็บค่าสมาชิกในการรับชม หรือเรียกเก็บค่าธรรมเนียมจากผู้เผยแพร่เนื้อหา

อุตสาหกรรม 4.0

อุตสาหกรรม 4.0 เป็นชื่อที่ได้จากการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (Industry 4.0) เป็นการนำเอาโลกของการผลิตมาเชื่อมต่อกับเครือข่ายในรูปแบบ IoT (Internet of Things) ซึ่งทำให้กระบวนการผลิตสินค้าเชื่อมกับเทคโนโลยีดิจิทัล การนำสินค้าไปเชื่อมโยงกับเทคโนโลยี รวมไปถึงการทำงานของแรงงานที่ใช้ระบบปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence) เข้ามาช่วยให้งานผลิตสำเร็จได้รวดเร็ว

ภูมิทัศน์สื่อ

ภูมิทัศน์สื่อ คือ การพิจารณา ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ เส้นเวลา ผู้ส่งสาร ผู้รับสาร ผ่านช่องทางสื่อ ลักษณะเนื้อหาสื่อ และการดูว่าใครกลายมาเป็นผู้มีอำนาจหลักในสนามการสื่อสารนั้น ๆ

Disinformation

ข้อมูลบิดเบือน คือ ข่าวสารปลอมประเภทหนึ่งที่แอบแฝงอยู่ในข้อมูลบิดเบือน และบุคคลที่เผยแพร่ก็รู้แกล้งว่าไม่เป็นความจริง เป็นการเจตนาโกหก ถูกทำ ดัดแปลง หรือประกอบสร้างขึ้นใหม่ โดยไม่ประสงค์ดี และมีเป้าหมายคือกลุ่มคนที่ถูกหลอกได้ง่าย

Misinformation

ข้อมูลสารสนเทศที่ปลอมขึ้นมาหรือเป็นเท็จ แต่คนที่เผยแพร่เชื่อว่าเป็นความจริง ได้แก่ เรื่องของการเชื่อมโยงที่ผิด ๆ (false connection) หรืออาจจะมีเนื้อหาสาระที่นำไปสู่การเข้าใจที่ผิด ๆ (misleading content) ในแง่นี้แม้ข้อมูลจะผิดเป็นเท็จ แต่คนส่งอาจไม่ได้มีเจตนาร้ายแต่ก็ส่งต่อ ๆ กันมา

Fake News

“ข่าวลวง” ใช้ในการณีนีที่หมายถึงเนื้อหาที่ทำให้เกิดความเข้าใจผิด ซึ่งมีรูปแบบการนำเสนอแบบงานวารสารศาสตร์ และผู้ผลิตหวังผลเชิงอุดมการณ์หรือผลประโยชน์ทางธุรกิจ

พลเมืองดิจิทัล

พลเมืองผู้ใช้งานสื่อดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์ที่เข้าใจบรรทัดฐานของการปฏิบัติตัวให้เหมาะสม และมีความรับผิดชอบในการใช้เทคโนโลยี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อสารในยุคดิจิทัลเป็นการสื่อสารที่ไร้พรมแดน ผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ อายุ ภาษา และวัฒนธรรม พลเมืองดิจิทัลจึงต้องเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ มีจริยธรรม เห็นอกเห็นใจ และเคารพผู้อื่น มีส่วนร่วม และมุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม

Cyberbullying

“การกระหนทางไซเบอร์” การกลั่นแกล้ง การให้ร้าย การด่าว่า การข่มเหง หรือการรังแกผู้อื่นทางสื่อสังคมต่าง ๆ เช่น เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์

Hate Speech

“ประทุษวาจา” คือคำพูดที่เป็นการข่มขู่ คุกคาม สบประมาท ยั่วยุให้เกิดความเกลียดชัง การเลือกปฏิบัติ และความรุนแรง

MEMO

คู่มือเครือข่ายเฝ้าระวังและรู้เท่าทันสื่อ
“ใช้สื่อเป็น เน้นสื่อดี ตัดวิธีสื่อร้าย กับครอบครัววนกฟ้า”

เจ้าของ :

คณะกรรมการเกี่ยวกับการเฝ้าระวังสื่อที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์
กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์

ผู้เขียน :

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณภัทร เรืองนภากุล

ภาพประกอบ :

นางสาวพรหมชนิตา สุขุมลพันธ์

จัดทำ/ออกแบบรูปเล่ม :

บริษัท มาสเตอร์มายด์ แอดเวอร์ไทซิ่ง จำกัด

จัดพิมพ์ :

บริษัท กู๊ดเฮด พรินท์ติ้ง แอนด์ แพคเกจจิ้ง กรุ๊ป จำกัด

เลขที่ 388 อาคารเอส.พี. (ไอบีเอ็ม) อาคารเอ ชั้น 6
ถ.พหลโยธิน แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพฯ 10400

02-273-0116-9

contact@thaimediafund.or.th

กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์

www.thaimediafund.or.th

ThaiMediaFund